T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEKÂSID-I SÂLİKÎN
(METİN-İNCELEME)

ZAHİR SÜSLÜ

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. CUMHUR ÜN

EDİRNE 2011

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZAHİR SÜSLÜ tarafından hazırlanan **MEKÂSID-I SÂLİKÎN (METİN-İNCELEME)** Konulu **YÜKSEK LİSANS** Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 12.-13. maddeleri uyarınca **12.08.2011 Cuma** günü saat **14.30**'da yapılmış olup, tezin * .....Kabul.....edilmesine.... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç. Dr. Ali İhsan ÖBEK	Kabul edilmesine	[imza]
Yrd. Doç. Dr. Cumhur ÜN (Danışman)	Kabul edilmesine	[imza]
Yrd. Doç. Dr. Niyazi ADIGÜZEL	Kabul edilmesine	[imza]

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	**410986**
Yazar Adı / Soyadı	Zahir Süslü
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 42563071042
Telefon / Cep Telefonu	- 05462784259
e-Posta	sonsuzluk_1050@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Mekâsıd-ı Sâlikîn (Metin-İnceleme)
Tezin Tercümesi	Mekâsıd-ı Sâlikîn (Reviewing the Text)
Konu Başlıkları	Türk Dili ve Edebiyatı
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	Türk Edebiyatı Bölümü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	136
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Cumhur Ün
Dizin Terimleri	Tasavvufi unsurlar=Mystical elements Edebiyat=Literature
Önerilen Dizin Terimleri	Şeyh Ahmed Hüsâmeddîn-i Dağıstânî, Mekâsıd-ı Sâlikîn, Tasavvuf
Yayımlama İzni	Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum Ertelenmesini istiyorum

a.Yukarıda başlığı yazılı olan tezimin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

15.08.2011

İmza:............................

Yazdır

Tezin Adı : Mekâsıd-ı Sâlikîn (Metin-İnceleme)
Yazar : Zahir SÜSLÜ

ÖZET

Tez konumuz olan "*Mekâsıd-ı Sâlikîn (Metin-İnceleme)*" Sadullah Paşa, İbrahim Şinasi, Ali Suavi, Ahmet Vefik Paşa, Akif Paşa, Tevfik Fikret, Celal Nuri başta olmak üzere, önce gazete ve tercüme çalışmaları ve sonra roman, hikâye, tiyatro çalışmaları ve nihayetinde hayatın her alanında Batılılaşmanın devam ettiği ve geleneksel yaşam kültüründe farklılaşmaların belirginleştiği yıllarda, 1923 senesinde tamamlanmış ve yayınlanmış bir eserdir. Tez, sırasıyla şu bölümlerden oluşmaktadır: *Giriş* bölümü, *Mekâsıd-ı Sâlikîn (Metin-İnceleme)*'nin hazırlanma aşamasında takip edilen yola ayrılmıştır. *Birinci Bölüm*'de Şeyh Ahmed Hüsâmeddîn-i Dağıstânî'nın hayatı; Metinden önce *Transkripsiyon Alfabesi* verilmiştir. *İkinci Bölüm*'de eserin transkribesi; *Üçüncü Bölüm*'de eserdeki tasavvufî terimler; *Sonuç* bölümünde ise eser hakkında genel değerlendirme yapılmıştır. Tez, metnin orijinali ve *Kaynakça*'yla sonlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eski Türk Edebiyatı, Mekâsıd-ı Sâlikîn, Şeyh Ahmed Hüsameddin-i Dağıstânî, Tasavvuf.

Name of Thesis: Mekâsıd-ı Sâlikîn (Reviewing the Text)
Author : Zahir SÜSLÜ

ABSTRACT

"Our thesis subject "*Mekâsıd-ı Sâlikîn (Reviewing the Text)"* was completed and established in 1923 in such a period that first at newspaper and translation works and then novel, story and theatre works at last in all fields of our life that westernization continioud and in the years at which Islamic life and culture's differentiation became evident especialy by Sadullah Paşa, İbrahim Şinasi, Ali Suavi, Ahmet Vefik Paşa, Akif Paşa, Tevfik Fikret, Celal Nuri. Our thesis consists of in nthis order: In introtuction; we explained the procedures followed while writing and prepearing our Thesis named Mekâsıd-ı Sâlikîn (Reviewing the Text). In the *first part* we explained life of Ahmed Hüsâmeddîn-i Dağıstânî; in the in the *second part* transcription of the work; in the *thirth part*, the sufistic terms in the work; in the conclusion a general evaluation about the work has been made. Thesis is concluded with the original text and bibliography.

Key words: Old Turkish Literature, Mekâsıd-ı Sâlikîn, Sheikh Ahmed Hüsameddin-i Dağıstânî, Sufism

ÖN SÖZ

Hicrî ikinci asırda teşekkül eden ve günümüze kadar süregelen tasavvuf, İslamî hayatın ve kültürümüzün bir parçasıdır. Ortaya çıkışından bu yana dâima ilgi odağı olmuştur. Günümüzde de gerek düşünce sistemi olarak, gerekse hayat tarzı ve terbiye biçimi olarak ilgi çekmektedir. Ortaya çıkışından günümüze kadar sayısız tasavvufî eser verilmiştir. Bu eserlerden çoğu, aynı zamanda Divan Edebiyatı'nın otorite isimlerine aittir. Bunlardan biri de, şiir sahasında da söz sahibi olan Dağıstanlı Şeyh Ahmed Hüsâmeddîn Efendi'nin "*Mekâsıd-ı Sâlikîn (Metin-İnceleme)*" adlı tasavvufî eseridir. Biz bu tezimizde, söz konusu eserin metin tespiti ve incelemesini yapmaya çalıştık.

Giriş bölümünde eser hakkında genel bilgi verilmiştir. *Birinci Bölüm*'de; müellifin biyografisi geniş olarak yazılmıştır. Metinden önce *Transkripsiyon Alfabesi* verilmiştir. *İkinci Bölüm*'de; metin transkribe edilmiştir. *Üçüncü Bölüm*'de tasavvuf terimleri, metnin daha iyi anlaşılması için yazılmıştır. *Sonuç* bölümünde de şahsi kanaatimizi bildirdik. Çalışmamızın sonunda, metnin aslı ve *Kaynakça* kısmında da bütün bu çalışmalarımızda kullandığımız kaynaklar yer almaktadır.

Beni bu çalışmaya teşvik eden danışmanım, saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Cumhur Ün'e, bana bu çalışmanın başından sonuna kadar yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ali İhsan Öbek'e ve lisans dönemindeki diğer hocalarıma şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu çalışmamda teknik olarak yardımlarını gördüğüm arkadaşlarımdan Sinan Ertürk ve Olgun Yanar'a ve İngiliz Dili ve Edebiyatı hocası Yavuz Kara'ya buradan teşekkür ederken tez çalışmamın başından sonuna kadar her an beni destekleyen aileme de ayrıca teşekkürü bir borç bilirim.

Zahir Süslü

Edirne-2011

İÇİNDEKİLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
METİNDE GEÇEN TASAVVUFİ TERİMLER

GİRİŞ

Tasavvuf, Kur'ân ve sünnetten doğmuş bir disiplindir. Amacı, ferde sürekli olarak Allah'ı hatırlatması ve kendine O'nun rızasına uygun işleri yaptırmasıdır.

"*Mekâsıd-ı Sâlikîn (Metin-İnceleme)*" isimli bu tez çalışmamız da, içerisinde tasavvufi terimleri barındıran ve bunların îzâhını yapan bir eserdir. Tasavvufun teşekkül ettiği yüzyıldan günümüze kadar Hazret-i Mevlânâ, Hacı Bektâş-ı Velî, Yunus Emre, Şeyh Gâlib gibi bir çok şahsiyet tarafından tasavvufla alâkalı eserler yazılmıştır. Tezimize ismini veren bu eserde, yüzyıllar boyu süregelmiş tasavvuf disiplininin temel şartları anlatılmış ve bu disiplinde bulunan "sâlik"in hangi yolları takip etmesi gerektiği anlatılmıştır.

Tezimizin *Birinci Bölüm*'ünde; 19. asır sonlarında ve 20. asır başlarında yaşayan ve tasavvuf geleneğini devam ettiren; manevî kemâli, güzel ahlâkı, yazdığı eserleri, sohbetleri, onlarca halîfesi ve kendisine intisâb eden binlerce mürîdiyle; büyük mutasavvıflardan ve kıymetli şahsiyetlerden biri olan Şeyh Ahmed Hüsâmeddîn-i Dağıstânî'nin hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Müellifin hayatı hakkındaki bilgi tek kaynak diyebileceğimiz, "*Hüseyin Vassâf Efendi'nin Sefîne-i Evliyâ*" isimli eserinden[1] aynen alınmıştır.

Tezimizin *İkinci Bölüm*'ünde metin transkribe edilmiştir. Metin 25 ara başlıktan oluşmaktadır.

Üçüncü Bölüm olan metin kısmına geçmeden önce *Transkripsiyon Alfabesi* verilmiştir.

Tezimizin *Üçüncü Bölümü*'ünde; metinde geçen tasavvufî terimlerin daha açık ve daha iyi anlaşılması için çeşitli Tasavvuf Sözlüklerinden yararlanılmıştır. Metindeki 80'i aşkın tasavvufî terim, alfabetik olarak bu bölümde yer almaktadır.

---

[1] Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, *Sefîne-i Evliyâ*, *Osmânzâde Hüseyin Vassaf,* İstanbul 2006, cilt II, s.266-277

Eserde birkaç âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfin yazımındaki yanlışlığı düzelttik ve dipnotlarla da belirttik. Ayrıca eserde geçen bazı âyet-i kerîmelerin ve hadîs-i şerîflerin meâlleri yoktu. Bunların meâlleri dipnotlarda verilmiştir.

Eser 20. yy.da yazılmış olduğundan metnin okunuşunu günümüz konuşmasına yaklaştırdık.

Mekâsıd-ı Sâlikîn, kökünü ve kaynağını "Edille-i Şer'iyye"den alan ve yüzyıllar boyu devam eden tasavvuf geleneğinin temel konuları ve düstûrlarının anlatıldığı 20. asırdaki kıymetli eserlerden biridir.

Biz bu tezimizle, bu muazzam disiplinin ve geleneğin 20. asır içindeki devam ettiricilerinden olan Şeyh Ahmed Hüsâmeddîn-i Dağıstânî'yi daha iyi tanınmasına bir katkı sağlamaya ve eserini ortaya çıkarmaya çalışacağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYH AHMED HÜSÂMEDDÎN-İ DAĞISTÂNÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ[1]

"ŞEYH AHMED HÜSÂMEDDÎN-İ DAĞISTÂNÎ:

1264 senesi Rebîu'l-evvelinde (Şubat-Mart 1848) Ban vilâyetinin Dâğıstân'da Rukkâl şehrinde zînet-sâz-ı âlem-i şuhûd olmuştur. Pederleri Seyyid Saîd b. Seyyid Sefer b. Seyyid Haydar b. Seyyid Hasan b. Seyyid Kâsım b. Seyyid Muhammed b. Seyyid Dâvûd b. Seyyid Ca'feri es-sâlis b. Seyyid Muhammed Zâhid b. Seyyid Mûsâ Kâzım es-sânî b. Seyyid İbrâhîm b. Seyyid İsmâîl b. Seyyid Mustafa el-Ahrâr b. Seyyid Ahmed-i Bağdâdî b. Seyyid Süleymân b. Seyyid Îsâ El-Ahrâr b. Seyyid Abdullâh Tâhir b. Seyyidinâ Hazret-i Pîr İbrâhîm ed-Dessûkî b. Seyyid Ebu'l-Mecd b. Seyyid Kureyş b. Seyyid Muhammed et-Tayyib b. Seyyid Ebu'n-Nücâ b. Seyyid Ali Zeynelâbidîn b. Seyyid Abdülhâlık b. Seyyid Muhammed b.Seyyid Muhammed Ebu't-Tayyib b. Seyyid Abdülkâtim b. Seyyid Abdülhâlık b. Seyyid Ebu'l-Kâsım b. Seyyid Ca'fer el-Mehdî b. Seyyid Ali el-Hâdî b. Seyyid Muhammed el-Cevâd b. Seyyid Mûsâ el-Kâzım b. Seyyid İmâm Ca'fer es-Sâdık b. Seyyid Muhammed el-Bâkır b. Seyyid Ali Zeynelâbidîn b. Hazret-i İmâm Hüseyin b. Hazret-i Ali (kerema'llâhu vechehû ve radıya'llâhu anhum).

İsm-i âlîleri, Ahmed; künyeleri, Ebu'l-Haydar; lakab-ı şerîfleri, Sefer, Hüsâmeddîn, Tevfîk, Hamdî, Abdulgafûr'dur. Nakş-ı hâtem-i siyâdetleri, "Ni'me'r-refîk Ahmed-i Tevfîk" tir. Validelerinin ismi, Şerîfe binti Abdullâh'tır.

Mehâdim-i kirâmından Seyyid Ali Rızâ Efendi, **Mevâlid-i Ehl-i Beyt** nâmıyla bir eser te'lif edip, pederlerinin ve ecdâdının tercüme-i hâlini bunda yazmıştır. Mütâlaaya şâyan bir kitaptır. Bunda yazıldığına göre, 1277/(1860-61)'de, berây-ı hacc-ı şerîf âzimi Mekke-i Mükerreme olan pederi ile birlikte bulunup, pederlerinin Mekke'de irtihâli üzerine Medîne-i Münevvere'ye gitmiştir. Bir müddet sonra İstanbul'a gelip pederlerinin vasiyeti üzerine Denizli'de, Şeyh Hacı Hasan Feyzî Efendi'ye mülâkî olduktan sonra, Uluborlu'da, pederlerinin mürîdânından Şeyh Hacı Mustafa Efendi merhûmun nezdine azîmetle zaman-ı mev'ûdun hulûlüne kadar tedrîs-i ulûm ile iştigâl etmiştir. Hacı Mustafa Efendi müşarünileyhe baldızı hanımı tezvîc eylemiştir.

[1] Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, *Sefîne-i Evliyâ*, *Osmânzâde Hüseyin Vassaf,* İstanbul 2006, cilt II, s.266-277

1300/(1883) tarihinde, işâret-i maneviyye üzerine Sivrihisâr'a azîmetle neşr-i envâr-ı irfân eylediler. Şöhretini istirkâb edenlerin ağrâzı neticesi Ankara'da ikâmete memûr olup, Vâli Âbidîn Paşa merhûmun hürmetini celb ile, 1305/(1888) senesinde Bursa'ya azîmet ve ihtiyâr-ı ikâmet eylemiştir. Maksem civarında, Ahmediyye nâmıyla bir medrese, bir mescid ve bir de hâne yaptırıp, 1313/(1895) tarihine kadar tedrîs ve talîm ile meşgûl olmuştur. Burada da ashâb-ı ağrâzın tarîzine dûçâr olup, Sultân Abdülhamîd Hân'ın emriyle Trablusgarb'da ikâmete memûr edildiler. Burada da zamanlarını te'lif-i âsâra hasr ile **Tefsîr-i Kebîr** ve **Muşahhasât-ı Suver-ı Kur'âniyye** nâm eserlerini yazdılar.

1324/(1908) senesinde inkılâb-ı hükûmet vâki' olunca, Vâli Receb Paşa merhûmla İstanbul'a gelerek, Bursa'daki mescid ve medreselerinin tamirine şitâbân oldular. Bir buçuk sene Bursa'da kalarak İstanbul'a avdetle, Çapa civârında Ârifî Paşa merhûmun konağını iştirâ ile1324/(1908) sonuna kadar ikâmet buyurdular. 1331/(1915) de Sivrihisâr'a gidip iki sene kaldılar. 1334/(1918) de İzmir'e azîmetle yirmi gün müsâfir oldular. İstanbul'a avdetlerinde, harîk-ı kebîrde konakları yandı. Burada âsâr-ı âliyyelerinden yüz cildden fazlası yanmıştır. Ba'dehû Bursa'ya nakl-i hâne ettiler. Balıkesir-Bandırma'ya gittiler. Şubat 1337/(1921)'de İstanbul'a avdetle Hazreti Sünbül civârında, Çınar Karakolu'na yakın "Voyvoda Konağı" denilen ikâmetgâhda bulundular. Ahîren Beşiktaş'da bir hâneye nakl edip, son günlerde Cerrahpaşa civârında iştirâ buyurdukları hâneyi mesken ittihâz eylediler.

Nakşıbendî, Kâdirî, Çeşti ve Sühreverdî tarîklarının ve daha doğrusu tarîk-ı hikmet ü irfânın câmiü'l esrârı bulunuyorlar.

Nakşi Silsilesi:

Es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Efendi, eş-Şeyh Muhammed Saîd, eş-Şeyh Abdullâh Gulâm Ali, eş-Şeyh Şemseddîn Habîbullâh Hân, eş-Şeyh es-Seyyid Nûr Muhammed el-Bedvânî, eş-Şeyh Seyfeddîn, eş-Şeyh Muhammed el-Ma'sûm, eş Şeyh Ahmed-i Fârûkî es-Serhendî, eş-Şeyh Muhammed el-Bâkî, eş-Şeyh Hâce Emkinekî, eş-Şeyh Dervîş Muhammed, eş-Şeyh Muhammed-i Zâhid, eş-Şeyh Hâce Ahrâr-ı Ubeydullâh, eş-Şeyh Muhammed el-Attâr, eş-Şeyh kutbu't-tarîka Muhammed Bahâeddîn Şâh-ı Nakşıbend. (Kaddesa'llâhu esrârahum)

Kâdirî Silsilesi:

Es-Seyyid Ahmed Bahâeddin, eş-Şeyh Muhammed Saîd, eş-Şeyh Abdullâh-ı Dehlevî, eş-Şeyh Mîrzâ Cân-ı Cânân, eş-Şeyh Şemseddîn Habîbullâh, eş-Şeyh Muhammed el-Âbid, eş-Şeyh Abdülahad, eş-Şeyh Muhammed Saîd, eş-Şeyh Ahmed-i Fârûkî, eş-Şeyh Seyyid İskenderî, eş-Şeyh Seyyid Kemâleddîn-i Kengî, eş-Şeyh Abdurrâhmân-ı Sânî, eş-Şeyh Fuzayl, eş-Şeyh Abdurrâhmân-ı evvel, eş-Şeyh Ebu'l-Hasan, eş-Şeyh Şemseddîn-i Sahrâî, eş-Şeyh Seyyid Ukeyl, eş-Şeyh Abdülvehhâb, eş-Şeyh Bahâeddîn, eş-Şeyh Şerefeddîn, eş-Şeyh Abdürrezzâk, eş-Şeyh kutbu'l-hakîka Seyyid Abdülkâdir-i Geylânî. (Kaddesa'llâhu esrârahum)

Ahmed Efendi hazretleri ilm-i tevhîdde ferîdü'l-asr oldukları gibi hakîkaten gavvâs-ı deryâ-yı Kur'ân'dır. Esrâr-ı maânî-i Hazret-i Kur'ân'a vâsıl, sâhib-i te'vîlât u makâmât bir pîr-i kâmildir. Mislini asırlar idrâk edememiş denilecek derecede, te'vîl-i mânâ-i Kur'ân'da vahîd-i zamandır. Hakk-ı âlîlerinde muterîz olan zevât vardır. "Ebcedci" ve "Hurûfî" diye hakîkat-i mesleklerinden haberdâr olamayarak söz söyleyenler eksik değildir.

Bir gün huzûr-ı âlîlerinde bulundum. Esteîzü bi'llâh, (عم يتساءلون، عن النبا العظيم)[1] âyet-i kerîmesinde yalnız, (عم) üzerindeki tedkîkâtı bir saatten ziyâde sürmüştür. Hakâyık-ı beyâniyyeleri karşısında mütehayyir kaldık. Derece-i irfânı yüksektir fakat avâm için imkân-ı istifâde görünmez. Meclis-i zikrden ziyâde neşeleri sohbette görünür.

Harîm-i ismet-i ma'nâ-i Kur'ândır Hüsâmeddîn

Nedîm-i Hazret-i cânân-ı irfândır Hüsâmeddîn

Hakâyık âleminde Mürşid-i âlî-tebâr oldu

Hakâm-i sırr-ı insân mağz-ı Kur'ândır Hüsâmeddîn

Nübû'-ı hikmet olmuş kalb-i âlîsi serâirden

Vücûdu mülk-i aşka ayn-ı ihsândir Hüsâmeddîn

---

[1] "Birbirlerine neyi soruyorlar? Büyük haberi mi?" 83. Nebe' Sûresi, 1, 2. (H)

Uluvv-i kadirine eyler şehâdet bunca âsârı

Tecellîgâh-ı feyz-i kudsi sübhândır Hüsâmeddîn

Muhibb-i kemter-i Vassâf'ı istişfâ ider her ân

Muhakkak bilmeli yektâ-yı devrândır Hüsâmeddîn

Şemâili:

Boyları mutedil, omuzlarının arası geniş başları büyük, renkleri beyâz ise de humreti gâlib, gözleri büyücek, sakalı mutavassıt ve beyâz olup, kâl ü hâlleriyle herkesi kendilerine müsahhar kılarlar, Hilmi gâlib, tab'ı mülâyim, mükrim ve fukarâperverdirler. Mâlâya'nî ile iştigâl buyurmazlar, dâimâ mebâhis-i Kur'âniyye'den zevk alırlar. Az şehla bakışlı olup, hâfızalarаı pek kuvvetlidir.

Âsâr-ı Aliyyeleri:

Muşahhasât-ı Suveri'l-Kur'âniyye'den:

- **Hakâyıku't-Tecrîd fî Menâzili't-Tevhîd.** Arapçadır, matbû'dur.
- **Esrâr-ı Ceberûtı'l-A'lâ.** Matbû'dur, çok mühimdir.
- **Muşahhasât-ı Suver-i Kur'âniyye,**
- **Rûhu'l-hikem, Muşahhasât-ı Sûre-i Meryem.** Matbû'dur.
- **Hikmetü'l-Envâr, Muşahhasât-ı Sûre-i Kehf.** Matbû'dur.
- **Nûru'l-hüdâ, Muşahhasât-ı Sûre-i Tâhâ.** Matbû'dur.
- **Huccetü'l-Hucec, Muşahassât-ı Sûre-i Hac.** Matbû'dur.
- **Burhânu'l-Asfiyâ, Muşahhasât-ı Sûre-i Enbiyâ.** Matbû'dur.
- **Huccetül-Melei'l-A'lâ, Mulahhasât-ı Sûre-i Abese.** Matbû'dur.
- **Mezâhirü'l-Vücûd alâ Menâbiri'ş-Şuhûd.** Türkçedir. Kısmen Matbû'dur.
- **Makâsıd-ı Sâlikîn.** Matbû'dur.

- **Mevâridü't-Tenzîl fî Tercümeti Kur'âni'l-Celîl.** Tefsirul-Kur'an. Gayr-i. Matbû'dur.

- **Lem'atü'l-Âfâk fi'z-Zuhûri ve'l-İşrâk.** Gayr-i Matbû'dur.

- **Zübdetü'l-Makâl fi'l-Kevni ve'l-Hayâl.** Gayr-i Matbû'dur.

- **Niyyetü'l-Hurûf alâ Cedveli'l-Ma'rûf.** Gayr-i Matbû'dur.

- **Zübdetü'l Merâtib.** Türkçedir, Gayr-i Matbû'dur.

Hakk-ı âlîlerinden Tunus kadısı şu yolda kelimât-ı tazîmiyyede bulunmuştur:

الهمام الفاضل والامام البارع ، البالغ اقصى الفضائل ، الشيخ الكامل المتوارع والمرشد الواصل المتشرع أستاذنا وأستاذ والأساتذة الكاملين وصاحب الشفقة على عباد الله أجمعين السيد السند مولانا أحمد حسام الدين الداغستانى النقشبندى الحسينى صاحب مفسر القرآن الكريم باذنى من جده الخلق العظيم عليه أفضل الصلوة وأزكى التسليم أدام الله اجلاله وزاد فى الخلق فضله و كماله و نفع بمعارفه المسلمين و نظمنا ببر كاته فى سلك أهل الصدق واليقين [1]

Seyyid İsmet, Seyyid Ali Rızâ, Seyyid Mahmûd Müctebâ ve Seyyid Mûsâ Kâzım nâmında dört evlâdı vardır. İsmet ve Rızâ Efendiler **Mevâlid-i Ehl-i Beyt**'i yazmışlar, neşr etmişlerdir.

Hz. Şeyh'in hangi bir eseri mütâlaa olunsa, tarîk-i te'vîldeki rüsûhuna hayrân olmamak kâbil değildir. İlm-i hey'et, tabakâtü'l-arz, nebâtât, hayvânât, tıb ve fünûn-ı mütenevviaya dâir olan mebâhiste henüz fennen malûm ve mekşûf olmayan bir çok noktalara tesâdüf edilir.

Bursa'da ekâbir-i urefâ ve evliyâ-yı asfiyâdan Kâdî Hân merhûmun şeref-i sohbetlerine mazhar olduğum zaman müşârünileyh Ahmed Efendi hazretlerinin kutb-ı memleket olduğu lisân-ı ta'zîm ile söylemişlerdir. Kâdî Hân, Buhârâlı olup, eâzımdan idi. (Kuddise sırruhû)

[1] "Fazîletli ve himmet sâhibi, mümtâz bir insan, fazîletin en ileri derecesine ulaşmış, Allah'a karşı gelmekten son derece sakınan kâmil bir şeyh, Allah'ın emrettiklerine bağlı kalarak vuslata erişmiş bir mürşid, kâmil, hocaların hocası, Allah'ın bütün kullarına karşı şefkatli, hocamız Mevlânâ Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn-i Dağıstânî en-Nakşıbendî el-Hüseynî, dedesinden icâzetli bir Kur'ân müfessiri idi. En güzel salât ve en temiz selâm ona olsun. Cenâb-ı Hak onun derecesini artırsın, ilmini ve fazîletini yüceltsin. Marifetinden bütün Müslümanlar faydalansın. Bereketiyle, bizim doğruların ve gerçek iman sahiblerinin yolunda dosdoğru gitmemizi nasib etsin." (H)

Ahmed Efendi'nin tekkeleri yoktur. Haftada bir gün nezd-i âlîlerinde ictimâ' eden erbâb-ı aşk u muhabbet, hazîne-yi ârifânelerinden müstefîd olurlar. Mürîdlerinden ve urefâdan Hilmi Bey: "*Bir gün azîzimin huzûrunda idim. Mübâhase-i dakîka cereyân ediyordu. Biri* (أنا مدينة العلم و على بابها)[1] *hadîs-i şerîfini okudu. Hz. Şeyh gözlerinden meserret yaşları dökerek,* (وأنا مفتاحها)[2] *buyurdular.*" diye nakl etmiştir.

Mezâhiru'l-Vücûd nâm eserlerinden:

"Cenâb-ı Hakk'ın umûm beşeriyyete inzâl buyurduğu Kur'ân-ı Azîmu'ş-şan, her biri birer levh-i mahfûz olan bütün eşyâyı muhît ve ulûm u fünûnu câmi'dir. (والله من ورائهم محيط ، بل هو قرآن مجيد ، فى لوح محفوظ)[3] Kur'ân'ın Levh-i mahfûzu insandır. Mevcûdât, Şuûnat, ma'kûlât, mahsûsât, ma'nâ-yı Kur'ân'dır. Şu cihânda meşhûdumuz olan saltanat u azamet-i ilâhiyye, ma'nâ-yı Kur'ân'la tecelî eder. Ma'nâ-yı Kur'ân, envar-ı risâlettir. Kime verilmiş ise, vâris-i nebî ve imâm-ı vakt olur. Vâris-i nebî olan zât, tercümeye sığmayan Kur'ân'ın ma'nâsını söyler ve halkı hakâyık-ı kevniyyeye âgâh eder.

Tevrât, Zebûr ve İncîl, Kur'ân'da nasıl mevcûd ise, Kur'ân dahi insân-ı kâmilin istidâdında mevcûddur. Yoksa Kur'ân-ı Kerîm'in elfâz-ı şerîfesine bakılıp da, ma'nâ verilemez. İnsân-ı kâmil, avâlim-i ilâhiyye vü kevniyyeyi câmi'dir."

Hulefâsı:

- **Seyyid Abdülkerim Efendi.** Mekke-i Mükerreme'de, reîsü'l müsevvidîndir.
- **Dağıstânî Abdülkerim Efendi.** İlm-i Kelâm mütehâssısı ve müellefât-ı adîde sahibi olup, Medine-i Münevvere'dedir.
- Müftü **Hasan Efendi.** Sivrihisâr'dadır.
- **Bilâl-zaâde Mustafa Efendi.** Sivrihisâr'dadır.
- **Sûfî Muhammed Efendi.** Sivrihisâr'dadır.
- Müderris **Muhammed Efendi**. Ankara'dadır.
- Müderris **İbrâhîm Efendi.** Ankara'dadır.

---

[1] "Ben ilmin şehriyim, Ali de kapısıdır" el-Aclūnî, **Keşfü'l Hafa**, c.l. s. 203. (H)

[2] "Ben ise anahtarıyım." (H)

[3] "Allah onları arkalarından çepeçevre kuşatmaktadır. Doğrusu bu yüce Kur'an'dır. Levh-i mahfûz'da yazılıdır" Burûc Sûresi, 20,21,22. (H).

- **Sâlih Efendi.** Ankara'dadır.
- **Hacı Kara Yûsuf Efendi.** Sâbık reîsü'l müsevvidîn, Bursa'dadır.
- **Hacı Mustafa Efendi, Dağistânî.** Bursa'dadır.
- **Hacı Sâdık Efendi, Bagavî-zâde.** Sabık reîsü'l müderrisîn, Bursa'dadır.
- **Mustafa Efendi.** İçelli, Bursa'dadır.
- **Şeyh Bekir Efendi.** Eğinli Müftü-zâde, İzmir'dedir.
- **Hacı Ahmed Efendi.** Tireli, İzmir'dedir.
- **Hacı Muhammed Efendi.** İzmir'dedir.
- **Hâfız Edhem Efendi.** Rodos'tadır.
- Müftü **Ahmed Kemâleddîn Efendi.** Bandırma'dadır.
- **Hâfız Mustafa Efendi.** Bandırma'dadır.
- Ulemâdan **Hacı Muhammed Efendi.** Bandırma'dadır.
- **Sefer Efendi.** Manyas'ta.
- **Hacı Abdülkerîm Efendi.** Karacabey'dedir.
- **Hacı Ömer Efendi.** Gönen'dedir.
- **Hacı İsmâîl Efendi.** Edincik'tedir.
- **Hacı Muhammed Efendi.** Yozgâdî, Bandırma'dadır.
- **Tevfîk Efendi.** Bandırma'dadır.
- **Mustafa Efendi.** Bandırma'dadır.
- **Halîl Efendi.** Hacı Kâmûsî-zîde, Karesi'dedir.
- **Hâlid Efendi.** Karesi'dedir.
- **Halîl Efendi.** Karesi'dedir.
- **Şeyh Şa'bân Efendi.** Kirmastı'da.
- **Hacı Abdurrahmân el-Mücâhid.** Antep'dedir.
- **Muhammed Mübârek Efendi.** Şam'dadır. Tarîk-i Halvetî'de ilk bey'at aldığım şeyhimdir.

- Müftü **Hacı İbrâhîm Efendi.** Gelibolu'dadır.
- Müderris **Süleymân Efendi.** Fatsa'dadır.
- Müderris **Seyfeddîn Efendi.** İstanbul'dadır.
- Müderris **Hacı Ya'kûb Efendi.** Rizeli, İstanbul'dadır.
- Muhaddis **Hacı Ömer Efendi.** Eğinli, İstanbul'dadır.
- **Hâfız Muhammed Efendi.** Filibeli, İstanbul'dadır.
- **Hacı Muhammed Efendi.** Siverekli, İstanbul'dadır.
- **Hacı Saîd Efendi.** "Beytü'l-ilm" denilmekle ma'rûf, Dağıstân'dadır.
- **Seyyid Kâzım Efendi.** Müderris ve kadı, Dağıstân'dadır.
- **Abdülkâdir Efendi.** Dağıstân'dadır.
- **Şeyh Şa'bân Efendi.** Dağıstân'dadır.
- **Hacı Muhammed el-Kerûkî.** Müderris, Dağıstân'dadır.
- **Muhammed el- Mihrâkî.** Kadı, Dağıstân'dadır.
- **Hacı Mîkâîl.** Dağıstân'dadır.
- **Pîr Muhammed.** Kadı, Dağıstan'dadır.
- **Necmeddîn-i Avârî.** Ulemâdan, Dağıstân'dadır.
- **Şeyh Ali Süğûrî.** Dağıstân'dadır.
- **Hacı Nasrullâh-ı Kûbâdî.** Dağıstân'dadır.
- **Hacı Abdurrahmân.** Ejderhânî, Dağıstân'dadır.
- **Abdülkâdir.** Ulemâdan, Kaşgar'da.
- **Seyyid Tâhir.** Çin vâiz'i.
- **Abdüllatîf et-Tarakânî.** Türkistân-ı Çinî'de.
- **Saîd-i Niyâzî.** Âhûn'da.
- **Şeyh el-Hâcı Şâkir.** Semerkand'da.
- **Hacı Abdülbârî.** Lökçin'de
- **Sâdık-ı Hıttânî.** Lökçin'de.

- **Şeyh Abdurrahmân.** Hârbîn'de

- **Şeyh Ahmed Efendi.** Mûk'da.

- **Seyyid Müctebâ Hân.** Râmpur hâkimi, Hindistân'da

- **Şeyh İsmâîl es-Safâyî.** Muhaddisîn-i kirâmdan, ulemâ-yı benâmdan, Tunus kadısı.

- **Şeyh Hasan el-Uveydân.** Trablusgarb'da.

- **Şeyh Ahmed.** Fas'da.

- **Şeyh Hacı Muhammed-i Şenkîtî.** Fas'da.

İrtihali:

Şeyh-i müşârünileyh ile târîh-i irtihîllerinden bir buçuk ay mukaddem müşerref olmuş idim. Ser-â-pâ nûr-ı mücessem bir mürşid-i mükerrem olmuş gördüm. Fuyûzat-ı ârifânelerinden müstefîd oldum. Ser-â-pâ deryâ-yı aşk u ma'rifete müstağrak olup, hep hakâyık-ı Kur'âniyye'den bahs buyurdular.

Birkaç gün hafif bir hastalığı müteâkib 1343 senesi Şehr-i Ramazân'ın on sekizinci (11 Nisan 1925) Cumartesi günü alaturka saat yedi buçuk (sabah 03,00) râddelerinde "Hû" ism-i şerîfine muvâzıb oldukları hâlde irtihâl-i dâr-ı cemâl eylemişlerdir. (Kaddesa'llâllahu sırrahû)

Na'ş-ı mübâreklerini halîfelerinden Dersiâm Hacı Ömer Efendi gasl edip Fâtih Câmi'-i şerîfine ertesi Pazar günü cenâzeleri eyâdî-i ihtirâmda nakl edilerek öğle namazını müteâkib salât-ı cenâzeyi yine mûmâileyh Ömer Efendi kıldırmış ve oradan Edirnekapı hâricindeki, İbn Kemâl merhûmun kabrinin karşısındaki mezârlıkta defn-i hâk-i gufrân kılınmıştır.(Rahmetu'llâhi aleyhi rahmeten vâsia).

Cenâzelerinde tekellüfât ihtiyâr olunmamasını ve fukarâ-yı müslimîn mezârlığına defnini vasiyyet buyurmuşlardır.

İrtihâllerinden evvelce haberdâr olamadığımdan, cenâzelerinde bulunamadığımdan çok müteessirim. Evrâk-ı havâdisde bi'l-âhare görülen ilân nüsha-i matbûası bir hâtıra olarak telsîk edildi:

"İrtihâl

Sâdât-ı Hüseyniyye'den ve meşâyıh-ı Nakşıbendiyye'den Dağıstânî Ahmed Hüsâmeddîn er-Rukkâlî Hazretleri irtihâl-i dâr-ı bekâ eylemişlerdir. Bugün

Davutpaşa civârındaki hânelerinden kaldırılarak, ikindi vakti Fâtih Câmi'-i şerifinden namâzı ba'de'l-edâ Edirnekapı'daki makber-i mahsûsuna defîn-i hâk-i gufrân kılınacaktır (Rahmetu'llâhi aleyh)."

Müşârünileyhin irtihâli âlem-i irfân için azîm bir ziyâdır, Cenâb-ı Hak bizleri mazhar-ı şefâati buyursun. Âmîn.

Şeyh Muhammed Şehrî-i Gülşenî onun vefâtı üzerine şu târîhi söylemiştir:

هو شمس بعد الألف بل هو مدارها

اختفى عنا واها سيدى حسام الدين

اعلم سره مفرقات وارفع فهمه

و كان شمس الهدى سيدى حسام الدين

سيد رجال القوم وأكمل الورى

أمين علوم الورى سيدى حسام الدين

مفتاح باب العلوم فريد عصرى

فاق أماثله سيدى حسام الدين

ولن يبلغ الواصف مده عمره

اذ العصر لم ير مثله سيدى حسام الدين

فهم العجز شهريا لوصفه

الهام من الله سيدى حسام الدين

امام الهدى شمس وبها تاريخه

هكذا عرفنى سيدى حسام الدين

هاتف علمنى تاريخ خفائه

مات قطب وقته سيد حسام الدين [1]

Hânedân-ı ehl-i beyte ben dahilem tâ ezel

İtmezem(...) güft ü gûsundan hazer

Şemsi-i Mısrî mükerrer itdi sizden iktibâs

Feyzinizden oldu ma'nen kâm-yâb u kâm-ver

25 Muharrem 1343-26 Ağustos 1341/(1924)

Şeyh-i müşârünileyhin hulefâsından Süleymân Sâmi Efendi, **Rehber-i Talibîn** nâm eserinden azîzin Türkçe na't ve nutuklarını derc etmiştir:

Enâm olmuş risâletde ukûs-ı vechine mir'ât

Enâmından ism-i pâkin pür ayândır Yâ Rasûla'llâh.

Ehad isminde zâid olsa bir mîm-i nübüvvet kim

Ehad mîm-i muhabbetde nihândır Yâ Rasûla'llâh

***

Şemsim bu vücûdum virür ecsâda zılâli

Nutkum bu şuhûdum virür ekbâda hayâli

[1] "O, (hicri) bin senesinden sonra güneş (gibi)dir, hattâ güneşin medârı sayılır. Bizden seyyidim Hüsâmeddîn gizlendi.
Furkân (K. Kerîm)'in sırrını en iyi bilen ve onu en yüksek derecede anlayandır. Hidâyet güneşinin dükkânı seyyidim Hüsâmeddîn:
Milletin dayanağı ve işlerinin en üstünü, vâris ilimlerinin üstâdı seyiydim Hüsâmeddîn
İlim kapısının anahtarı, asrının seçkini, emsâllerine üstün geldi seyyidim Hüsâmeddîn
Onu tanımlayacak olanın ömrü bu işe yetmeyecektir. Asır benzerini görmedi. Dînin yardımcısıdır.
Onu tanımlamada acizlik anlaşıldı. Allah'tan ilhamdır ve seyyiddir.
Hidâyet imâmı bir güneştir. Onunla târîhi bilinir. Seyidim böylece bildirdi
Hatiften bir ses bana onun gizlenişinin târîhini öğretti: Zamânının kutbu seyyid Hüsâmeddîn vefât etti." (H)

Efrâd-ı şuhûdumla bu heb hâver-i güftâr

Subhum ki berâzıhda tutan rûz u leyâli

Deryâ gibi emvâca takıl eyleme nefret

Kesretde müşâhid olasın tâ O Cemâl'i

***

Sâilim kapuna geldim eyle ihsân Yâ Rasûl

Tut elim kurtar beni hâlim perîşân Yâ Rasûl

Sîne mecrûh dîde giryân âh u efgân eylerim

Aşkının bîmârıyım kıl derde dermân Yâ Rasûl

Hz. Şeyh'in Sultân Mehmed Reşâd Hân merhûma muhabbeti var idi. Hz. Pâdişâh da ona dâimâ seccâdecisi Zekeriyyâ Bey'i gönderirdi. Bu arîzayı arzû-yı pâdişâhî üzerine yazmış, Zekeriyyâ Bey vâsıtasıyla takdîm etmiş idi. Bir nüshası elime geçti, aynen nakl olundu:

"*Mübesmelen bi'smihî teâlâ!*

Hâmil-i livâ-yı hilâfet selâtin-i izâm hazarâtının kalb-i hümâyûnlarını mevrid-i ilhâm, zikr u ibâdet-i âhâddan efdal olan fikr-i şâhâneleri sebeb-i intifâ'-ı enâm olduğundan, selef-i sâlihîn, kendilerini meşgûl edecek derecede evrâd ve ezkâr talîmini tecvîz etmeyerek, yalnız teberrük için mutalsam hırka ve gömlek ihdâ ve hâssası müsbed ve müberhen vird ü esmâ talîm ve itâsında bir be's görmemişlerdir.

Evrâd u ezkâr, menfaat-ı husûsiyyeyi celb ve istishâbdan, efkâr-ı hilâfet-penâhî ise, umûm-ı müslimîn ü reâyânın hukûk u menâfiini muhâfaza ve isticlâbdan ibâret olup, husûs üzerine bi-tarîkı'l-evlâ, umûmun fevâid ü menfaatini ihtiyâr, dâreynde hâiz-i şeref ü itibârdır.

Muktezâ-yı beşeriyet, telâtum-ı efkâr ve tevârüd-i şuûn u âsâr ile kalb-i hümâyûna teâküs edecek hümûm u gumûmun zuhûru evânında, Hz. Cibrîl'in melekûtu'l-arz ile münâsebâtını müeyyed bulunan hazerât-ı hamsede mutasarrıf,

mâddeten vecîz, ma!nen bütün maâliyyâtı şâmil şu, (سبوح قدوس ربنا ورب الملائكة والروح) elfzz-ı celîleyi günde yedi def'a kırâatla me'zûniyyet i'tâ ve âcizâne ihdâ ettim. Her gün yedi def'a kırâatına devâm ile kalb-i hümâyûnda bir inşirâh-ı tâm husûle geldiği gibi, avârız-ı mezkûrenin dahi ânen-fe-ânen mübeddel-i neşât u sürûr olduğu bi'l-fi'l müşâhede olunur. Hilâfet bir emr-i azîmdir. Makâm-ı muallâ-yı hilâfete kalb ü cân ile merbûtiyyet esasına ibtinâen uhde-dâr olduğumuz vazâifden biri de selâmet-i mülk ü millet ve teâlî-i şân ü şevket ve tezâyüd-i ömr ü âfiyet-i hilâfet-penâhîye gece ve gündüz hayr duâdır.

Hâdimü'l-fukarâ min Âl-i Abâ

Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn."

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء : ᵓ

ا : A, a, E, e, Ā, ā

آ : Ā, ā, A, a

ب : B, b

پ : P, p

ت : T, t

ث : S̱, s̱

ج : C, c

چ : Ç, ç

ح : Ḥ, ḥ

خ : Ḫ, ḫ

د : D, d

ذ : Ẕ, ẕ

ر : R, r

ز : Z, z

ژ : J, j

س : S, s

ش : Ş, Ş

ص : Ṣ, ṣ

ض : Ż, ż, Ḍ, ḍ

ط : Ṭ, ṭ

ظ : Ẓ, ẓ

ع : ᶜ

غ : Ġ, ġ

ف : F, f

ق : Ḳ, ḳ

ك : K, k, G, g,ñ

ل : L, l

م : M, m

ن : N, n

و : V, v, O, o, U, u, Ū, ū, Ü, ü

ه : H, h, a, e

ى : Y, y, I, ı, İ, i, Ī, ī

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

SEYYİD AḤMED HÜSĀMÜ'D-DĪN ḤAŻRETLERİ'NİÑ ĀS̱ĀRI'NDAN

MEḲÂṢID-I SĀLİKĪN

Mündericāt

Tābiᶜ ve Nāşiri: Seyyid ᶜAlī Rıżā

Şehzādebaşı: Evḳāf-ı İslāmiyye Maṭbaᶜası

1339-1341

[3] Bİ’SMİ’LLĀḤİ’R-RAḤMĀNİ’R-RAḤĪM

Ẕ̱ĀTÜ’L-BAḪT:

“Ẕ̱ātü’l-Baḫt” demek (Kāne’llāhü ve lem yekün maᶜahū şeyᵓün) manṭūḳunca ᶜamā’da yaᶜnī henüz Esmā ve Ṣıfāt ile iżāfet ve ittiṣāf etmeyip de mertebe-i tenzīhde bir ẕātdır ki o Ẕāt-ı Aḳdes (Küntü kenzen maḫfiyyen. Fe-aḥbebtü en uᶜrafe fe-ḫalaḳtü’l-ḫalḳa li-uᶜrafe)[1] medlūlünce kendisiniñ bilinmesini murād ve O’na maḥabbet edip (İẕā erāde’llāhü şeyᵓen en yeḳūle lehū kün fe-yekūn)[2] muḳteżāsınca mertebe-i Ulūhiyyet’e nüzūl[*] etdi. Kendi Ḥażretü’l-ᶜİlmiyyesinde s̱ābit olan aᶜyāna “Kün” emri nisbetiyle bir tecellī etdi, aᶜyān-ı s̱ābite yaᶜnī ervāḥ (Ene ve Ente) imtiyāz etdi. Tā ol tecellī-i “Kün” feyż-i aḳdesden aᶜyānı tekvīn mertebesine inzāl etdi. Tekvīniyyet ile bir tecellī etdi. Ol tecellī, feyż-i muḳaddesden bizi ve cemīᶜ-i ᶜavālimi “Fe-yekūn” meydānında iẓhār etdi; kāffe-i meẓāhir-i Esmāsı ẓuhūra geldi. Ḥattā Ḳuddūsiyyet ile tecellī etdi, ervāḥ-ı muḳaddese ẓuhūr etdi. (Selāmiyyet) ile tecellī [4] etdi: Rusül-i ᶜiẓām “ᶜaleyhimüsselām” ẓuhūra geldi. “Müheyminiyyet” ile tecellī etdi: Ehlullāh ve enbiyā’ ẓuhūra geldi. “ᶜAzīziyyet” ve “Mütekebbiriyyet” ve “Cebbāriyyet” ile tecellī etdi: Nefs ve şeyṭān gibi süfliyyāt ẓuhūra geldi. İşte Vech-i Eḥadiyyet bu merāyāda mütefāvit ṣūretde göründü.

Ke-ennehū, bu ᶜālem; bir āyīne-i münkesireden ᶜibāret olup baᶜż-ı cüzᵓünde Ẕāt-ı Vāḥid ᶜarīż olaraḳ munṭabiᶜ oldu. Ve cüzᵓ-i digerinde ṭavīl olarak cilve-ger oldu. Ḥālbuki Ẕāt, Ẓāhir ve Eḥad’dir. Bu iᶜvicāc ve teżād, ancaḳ mirᵓāt ve meẓāhiriñ iḫtilāfından ileri gelmişdir. Yoḳsa ḥaḳīḳatde iḫtilāf yoḳdur ve bu āyīne-i münkesire-i

---

[1] “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim de mahlukatı yarattım.” **Kudsî Hadîs-i Şerîf**

[2] “Allah’ın şanı bir şeyi dilediği zaman, ona sadece “ol” demektir: o oluverir.” **Yâsîn Sûresi/82. [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]; [Orijinal metindeki yanlışlık düzeltilmiştir.]**

[*] **Bu ta’bîr, ta’akkul ve ta’ayyün içindir. Yoksa Cenâb-ı Hak için ‘urûc ve nüzûl mutasavver değildir. [Asıl metnin dipnotu]**

ᶜālem, esmāᵓ-i müteḳābileniñ ẓılāli olduġundan şems-i ẕāt işrāḳ etdiginde baᶜżısında mükedder görünüp baᶜżısında berrāḳ ve mücellā olaraḳ ẓuhūr etdi. Mes̱elā, şems-i ẕāt baᶜżısını kāfir irāᵓe etdi. Ol kāfir, "Ḳahhāriyyet"iniñ ẓıllı olduġundandır. Baᶜżısını müᵓmin gösterdi, bu da "Hādiyyet"iniñ ẓıllı olduġuçündür. Ḥāṣılı, bu merāyā-ı "**Fe-yekūn**" tefāruḳ ve teḳābül-i Esmā ve Ṣıfātı irāᵓe etdi. Zīrā, istiᶜdād-ı mükevvenāt, mütefāvitdir.

[5] MURĀḲABETÜ'S̱-S̱ÜBŪT Fİ'L-VÜCŪD

"Murāḳabetü's̱-S̱übūt fi'l-Vücūd" demek, şeyᵓiyyetü's-sübūt ᶜāleminden ᶜayn-i s̱ābit ya'ᶜnī rūḥumuzuñ işbu "**Fe-yekūn**" meydānına yaᶜnī şeyᵓiyyetü'l-vücūda keyfiyet-i nüzūl ve ẓuhūruna ᶜilm-i yaḳīn ve şühūd-i vicdānī istiḥṣāl etmek üzre mes̱elā tecellīᵓ-i efᶜāle ᶜaṭf-ı mülāḥaẓa ve murāḳabe etmekdir. Ve murāḳabe, ke-ennehū şeyᵓiyyetü's̱-s̱übūt ᶜālemi ṭavrında bulunup Ẕātü'l-Baḥt'dan vārid olan feyż-i İlāhī'niñ mertebe-i ẕātü'l-muḳaddese ve ondan tecellīᵓ-i efᶜāle ve ondan şeyᵓiyyetü'l-vücūdumuza feyeżān ve nüzūlünü mülāḥaẓa eder.

S̱übūt, şeyᵓiyyetü's̱-s̱übūt ᶜālemine ıṭlāḳ olunup vücūd, bu ᶜālem-i eşbāḥdaki şeyᵓiyyetimize ıṭlāḳ olunur.

Zīrā, bu ᶜālem-i eşbāḥa ẓuhūrdan evvel şeyᵓiyyetü's̱-s̱übūt ᶜāleminde bizim bir ᶜayn-i s̱ābitimiz var idi ki **(Ve eşhedehüm ᶜalā enfüsihim)**[1] medlūlünce Cenāb-ı Ḥaḳ, rūḥ ve ᶜayn-i s̱ābitemize nefsimizi ve her ḥarekātımızı ḳable'ẓ-ẓuhūr işhād ve ıṭlāᶜ etmişdir.

Şurası ḫafī ḳalmasın ki bizim ṭarīḳımız Ḥaḳḳ'dan ḫalḳ'a ẓuhūr ṭarīḳı olduġundan şeyᵓiyyetü's̱-s̱übūt ᶜāleminden işbu şeyᵓiyyetü'l-vücūda doġru murāḳabe edilir. Nitekim, Ṣıddīḳ-i Ekber "raḍıyallāhü ᶜanh" Efendimiz **(Mā raᵓeytü şeyᵓen illā**

---

[1] **"Hani Rabbin Ademoğlunun sulbünden zürriyetlerini çıkarıp onları nefislerine şahit tutarak: 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da: 'Evet Rabbimizsin, şahit olduk' demişlerdi. Bu şahit tutuşumuzun sebebi, Kıyamet gününde: 'Bizim bundan haberimiz yoktu'"A'râf Sûresi/172, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

ve ḳad raʾeytü'llāhe ḳablehū) buyurmuşlardır. Bu ṭarīḳ, evvelā Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a kisb-i maʿrifet; s̱āniyyen, eşyāya maʿrifet ṭarīḳıdır.

[6] Baʿżı meşāyiḫiñ ṭarīḳı, ḫalk'dan Ḥaḳḳ'a 'urūc ṭarīḳıdır. Bu fırḳa (Raʾeytü'llāhe baʿdehū) dediler. ʿUlemā'-i müstedillīn ve naẓariyyūn da bu tarīḳdendir. Zīrā, bunlar ās̱ārdan müʾes̱s̱ire vuṣūldedirler. Bu fırḳa (Hüve'ẓ-Ẓāhir) dediler ki eşyādan ve ās̱ārdan müʾes̱s̱iri istişhād etdiler. Bizim ṭarīḳımız ṣaḥv u beḳā ṭarīḳıdır ki tedrīcen ḫalḳa nüzūl edilir, risāletiñ gölgesidir. Fırḳa-i mez̠kūreniñ ṭarīḳı ise, ḫalḳdan s̱übūta teraḳḳī ṭarīḳı olduġundan fenā ve maḥvdır ve hübūṭ ṭarīḳıdır. Bizim ṭarīḳımız, mecẕūb-i sālik meslekidir.

Fırḳa-i mez̠kūreniñ ṭarīḳı sālik-i mecẕūb ṭarīḳıdır. Onuñ içün bizim ṭarīḳımızıñ bidāyeti ṭuruḳ-ı sāʾireniñ nihāyetidir. Ḳalb ve rūḥ ve ems̱ālī içün ṭıbḳı seng gibi şaḫṣ ve vücūdları vardır ki bunlara vücūd-i müktesebe-i maʿneviyye ıṭlāḳ olunur.

Bu vücūdiyyāt ve eşḫāṣ rūḥ ve ḳalb içün elbise gibidir. Ammā ẕāt-ı rūḥ mes̱elā evell-i emr-i Rabb'dir ki oña ʿilm taʿalluḳ edemez. Bu vücūd ıṭlāḳ edilen şey, melbūsdur; lābis degildir ve bu vücūdiyyāt-i mesrūdeyi teşkīl eden ġıdā ve ʿanāṣır-ı maʿneviyye, āti'l-beyāndır. Şöyle ki, şaḫṣ-ı ḳalbi teşkīl eden ʿanāṣır-ı maʿneviyye, erkān-ı ṣalātdir. Zīrā, ṣalātdeki ḳıyām, ʿunṣūr-ı nār mes̱ābesindedir ki, ʿaẓameti müşʿirdir.

Rükūʿ, havā gibidir ki ṭabaḳa-i havāʾiyye rākiʿ gibi arżıñ üzerindedir. Secde ise ṣu gibidir ki arż ile berāber olup ġāyet-i nüzūldedir. Ḳuʿūd daḫī türāb ḥükmündedir. Şaḫṣ-ı rūḥu [7] teşkīl eden ʿanāṣır-ı erbaʿa, rūḥuñ tecellīʾ-i efʿāl nisbetiyle ḳalbden iḳtibās etdigi ʿanāṣır-ı maʿneviyyedir. Yaʿnī türāb muḳābilinde olan ṣalāt ile ki, yemek gibidir.

Ve havā muḳābilinde olan ḥacc ile ve nār muḳābilinde olan zekāt ile.. Zīrā, fī sebīlillāh verilen bir mālda bir iḥtirāḳ-ı maʿnevī vardır ve ṣu muḳābilinde bulunan ṣavm ile.. Zīrā, ṣavmda bir nevʿ-i ḥayāt vardır. İşte bu ʿanāṣıra-i maʿneviyye-i

mesrūde ile rūḥ kendisine bir vücūd-i müktesebe-i maᶜneviyye yaᶜnī vücūd-i īmānī teşkīl eder.

Nitekim, Cenāb-ı Ḥaḳḳ, İbrāhīm-i rūḥa **(Fe-ḫuẕ erbeᶜaten mine'ṭ-ṭayri fe-ṣur-hünne ileyke s̱ümme'cᶜal ᶜalā külli cebelin min-hünne cüzᵓen. S̱ümme'dᶜuhünne yeᵓtīneke saᶜyen)**[1] buyurdular. Yaᶜnī cibāl-i erbaᶜa vażᶜ olunaraḳ mecmūᶜı rūḥuñ taṣarrufuna mutīᶜ ve münḳād olup da rūḥa mürācaᶜat etdikleri ve rūḥ ve vücūd-i ᶜunṣurīyi teşkīl etdigi gibi ḳalbden iḳtibās etdigi ᶜanāṣır-ı erbaᶜa-i maᶜneviyye-i sālife ile de vücūd-i müktesebe-i maᶜneviyyeyi teᵓsīs eder. Ve bu beyāndan, rūḥa İbrāhīmī ıṭlāḳınıñ nüktesi de müstebān olur.

Bu nükteniñ menşeᵓi bu gibi ẓalemeniñ ṣalāt ve zekāt gibi ümūr-i mefrūża ile iştiġālleri olmadıġından ḳalbleri şeyṭānıñ mesrūḳudur. Beyān-ı sābıḳımızdan müstebān olduġu vechle vücūd, rūḥ ve ḳalbi teşkīl eden ᶜanāṣır-ı maᶜneviyye, erkān-ı ṣalāt ve zekāt gibi ümūr-i manṣūṣa-i Şerᶜiyyedir. Vücūdiyyāt-i Leṭāᵓif'iñ beyānında bu ḳadarla iktifā olundu.

[8] KELİME-İ TEVḤĪD

"LĀ İLĀHE İLLALLĀH MUḤAMMEDÜN RASŪLULLĀH"

Rasūlullāh Efendimiziñ ism-i şerīfleri "Muḥammed" "ᶜaleyhisselām"dır.

Ḳırḳ yaşından ṣoñra risāletle mebᶜūs̱ oldu. Risāletinde ancaḳ ḫalḳı Kelime-i Tevḥīd'e daᶜvet ve kendine nāzil olan Ḳurᵓān-ı ᶜaẓīmüşşāndaki Aḥkām-ı İlāhiyye'yi teblīġ ile ḥükm-i şerīfi icrā ve bu yolda her dürlü meṣāᵓib ü ālāma gögüs idererek vaẓīfe-i nübüvvet-penāhīlerini īfādan ᶜibāret idi. Her müşkilātı iḳtiḥām eder ve hīç bir şeyᵓe ḳarşı geri durmazdı.

[1] **"Bir vakit İbrahim demişti ki: Rabbim ölüyü nasıl diriltti ğini bana göster. Allah 'İnanmıyor musun?' demişti de İbrahim: 'İnanıyorum, ama kalbim huzura kavuşsun, yatışsın diye sordum' demişti. Allah buyurmuştu ki: 'Dört kuş tut, onları iyice inceleyip kendi elinle parçala ve her birini bir dağın üzerine koy, sonra onları çağır, uçarak sana gelecekler. Bil ki Allah elbette aziz ve hakîmdir." Bakara Sûresi/260, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]; [Orijinal metindeki yanlışlık düzeltilmiştir.]**

(Ve mā Muḥammedün illā rasūl)[1] Muḥammed burada bi-ḥasebi'l-beşeriyye menfīdir. Rasūlullāh, O'nuñ nübüvvetiyle ve risāletiyle ẕāt-ı melekūtlarınıñ vücūd-i beşeriyyetini müstes̱nā mertebede gösteren müs̱betidir. Ḥaḳīḳatde ṣūreti, tamām bizim beşeriyyetimiziñ en ẕirvesinde ve herkesiñ müşāhedesiniñ fevḳinde kemālāt iẓhār etmişdir. Kendisine baḳan, melek midir, beşer midir diye, Ḥażret-i Yūsuf'a "ᶜaleyhisselām" baḳanlar gibi, müteḥayyir ḳalırdı. Rasūlullāh Efendimiz, bir "melek-i kerīm" idiler. Ḫalḳıñ ve beşeriyyetiñ taḥammül edemeyecegi ḳudret ve kemālāt göstermişlerdir. Ẓāhirī olan aḥvāl-i saᶜādet-iştimāl-i risālet-penāhīleri kütüb-i siyerde ber-tafṣīl beyān edilmiş olduġundan, biz burada o cihetleri [9] tekrār etmek niyyetinde degiliz. Risālet-penāh Efendimiz Ḥażretleri, İslām'ıñ esāsını ve īmānıñ ḥaḳīḳatini müştemil ve cāmiᶜ bir ẕikr ile ḫalḳı dīne daᶜvet buyururlar idi. Medᶜuvvün ileyhi de Kelime-i Tevḥīd'den (Lā İlāhe İllallāh Muḥammedün Rasūlullāh) idi.

Vüsᶜat derecesinde Kelime-i Münciyye'niñ maᶜānī-i maᶜtūre ile iḥtivā etdigi maᶜnāyı iḫvān-ı mübīne ᶜarż u beyān etmek istiyoruz.

(Ḳāle Rasūlullāhi "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem": "Ümirtü bi'l-ᶜilmi s̱ümme bi'l-ḳavli s̱ümme bi'l-ᶜameli.)[2] Burada "ᶜilm"den murād, ḳalb-i müʾminde ve iᶜtiḳād-ı muvaḥḥidīnde mevcūd olan ṣıdḳ u ḫulūṣiyyet; "ḳavl"den murād, lisāna müteᶜalliḳ olan müʾmin ve müslimin aḥvālidir ki o da ikrārdır. "ᶜAmel"den murād, Allāhü aᶜlem, her müʾmin ve müslimin ṣavm ü ṣalāt, ḥacc u zekāt gibi mā-vecebe ᶜaleyh olan ḫuṣūṣātı icrādır. ᶜİlm ve ᶜibādet, ḫulūṣ ve ḫuṣūṣiyyete muḳārin olmalıdır. Bir kimse mücerred, lisānıyla (Lā İlāhe İlallāh) derse, bir fāʾidesi olmaz. Nasıl ki (Ekmek, Ekmek) demekle insānıñ ḳarnı doymaz. Mücerred ḳavl, iᶜtiḳādsız ve ᶜamelsiz bir netīce vermez. Bunuñla, insān bir yere gidemez. Zīrā, nefy ü is̱bātı bi-ḥaḳḳın icrā etmemişdir.

---

[1] **"Muhammed ancak bir elçidir" Âl-i 'İmrân Sûresi/144**

[2] Resulullah(s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ben önce öğrenmekle emrolundum. Sonra tebliğ etmek ile sonra da amel ile emrolundum." **Hadîs-i Şerîf**

İḳrār-ı müslim nedir? (Men selime'l-ḫalḳa min yedihī ve lisānihī)[1] "Elinden ve lisānından maḫlūḳāt-ı İlāhiyyeniñ selāmetde olması"dır. "Ḫalḳ" ḳaydı burada maḫlūḳātıñ mecmū'una şümūlü olsun içündür. İnsān, eliyle maḫlūḳu; diliyle insānları ta^czīb ve rencīde eder. İḳrārun bi'l-lisān [10] budur ki, kendisinde ᶜamel ve iᶜtiḳād ile bir temkīn taḳarrür etmiş olsun. İḳrārıñ lisāna nisbet olunması sā'ir cevāriḥa nisbetle müsteṡnā bir mevḳiᶜde bulunması ve tekmīl cevāriḥiñ ḥākimi olması iᶜtibārıyladır. Yed daḫī muḳırr-ı īmāndır. Bir mü'miniñ lisānından sālim olduğu gibi yedinden de Allāh'ıñ maḫlūḳı sālim olmalıdır. İnsānıñ emr-i maᶜīşetinde te'mīn etmege me'mūr olduğu müvāzene de bu ḳabīldendir. Bir mü'miniñ īmānındaki kemāli ṣıfāt-ı ẕemīmeden tecerrüd ve aḫlāḳ-ı ḥamīde ile taḫalluḳ ve ittiṣāf etmesiyle ḥuṣūle gelür. Mücerred ṣūret-i İslām olmazsa īmānı da taşıyamaz.

Ammā (Ümirtü bi'l-ᶜilmi) "Ben ᶜilmle emr olundum." demek, ḳalbde ḥuṣūl bulan ve ḳalbe müteᶜalliḳ olan ᶜilmleri ṭaleb ve istiḥṣāl etmek, demekdir. Bir kimse lisānına müteᶜallik olan ᶜilmi ögrenir ve cevāriḥlarına müteᶜalliḳ olan ḥarekātı verirse, şu ᶜilm ve ḥarekāt sebebiyle müslümānlar içünde kendi maᶜīşetini te'mīn etmiş olur. Bir ādam, ḳalbini bilmezse ve ḳalbe müteᶜalliḳ olan ᶜilmi vermezse, bu şecere-i Tevḥīd ᶜacabā nerede neşv ü nemā bulacaḳ? (Lā İlāhe İllallāh) didigimiz vaḳt, bunuñ kökü ḳalbdedir.

Bir ādamıñ āḫirete müteᶜalliḳ ᶜilmi olmazsa - bu ᶜilm ki iᶜtiḳāddan ᶜibāretdir - ᶜameli naṣıl icrā edebilir? Zīrā, ᶜamelde bulunmağı insāna icbār eden iᶜtiḳāddır. Keẕālik, her bir ḳalb ṣāḥibi olan kimseye ᶜilm-i āḫireti ögrenmek içün ülü'l-elbāba mürācaᶜat etmek vācibdir. Bu vücūbu (Ve mā yeẕẕekkeru illā ülü'l-elbāb)[2] Āyet-i Kerīmesi āşikār bir ṣūretde [11] göstermekdedir. Buradaki vücūb, vücūb-ı istiḥsānī demekdir, yoḳsa vücūb-ı Şerᶜī degildir.

---

[1] **Hadîs-i Şerîf**

[2] **"Sana Kur'an'ı indiren, O'dur. Kur'an'ın esasını teşkil eden bir kısım ayetler açık ve kesindir. Diğer bir kısmı ise mecazi manalar taşır. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak için, o mecazlı ayetleri tevil ederler ve onlara uyarlar. Halbuki onların gerçek anlamlarını ancak Allah bilir. İlme vakıf olmuş idrak sahibi kimseler 'Biz ona inanırız. Açık ve kapalı ayetlerin hepsi Allah'tan gelmiştir' derler. Bunları ancak tam akıl sahipleri düşünür." Âl-i 'İmrân Sûresi/7, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

Bir ādam İslāmiyyeti ne ḳadar güzel yapar ve ḳuvvetlendirirse, o nisbetde hem ḳalbini ve hem de ḳālıbını güzel yapar ve ḳuvvetlendirir. Ḳalbini envār-ı Tevḥīd ile tenvīr eder. Bunuñla, ḳalbinde bir ᶜilm-i yaḳīn ḥuṣūle gelir. Ḳalbindeki fāʾide daḫī namāz ve ẕikr gibi envār-ı īmānıñ, cevāriḥinde müşāhedesiyle ḥaḳīḳaten bir şāhid-i ᶜādil olmaḳdır. Bu şehādet ise, Allāh'ıñ vaḥdāniyyeti ile Rasūl'üñ mürsel olduġuna şāhid olmaḳla vücūda gelir.

(**S̱ümme bi'l-ᶜamel**) ḳavl-i şerīfi bize neyi gösteriyor? İttiḥād-ı İslāmiyye ile uḫuvvet ve müsāvāt-i İslāmiyyeyi gösteriyor. (**Ḥayye ᶜale'ṣ-ṣalāḥ**) ve (**Ḥayye ᶜale'l-felāḥ**) ile Tevḥīd'e daᶜvet olunan müslümānlarıñ bu İslāmiyyete, bu müsāvāta, bu uḫuvvete ᶜāʾid mecmaᶜı ve meᶜvāsı cevāmiᶜ-i şerīfe ve mesācid-i mübārekedir. Bu cāmiᶜlere ve mescidlere girmek içün lāzım olan ādāb ve uṣūl-i İslāmiyye medrese ve mekteblerde ögrenilir.

Medrese ve mektebde kendi üzerine vācib olan şeyleri taᶜallüm etmeyenleriñ ḫalkı taḳlīd ile ḳıldıḳları namāz bile fāʾideden ḫālī degildir. İnsān niyyet-i ḫāliṣa ile ᶜaẓīmet etmeli, Allāh'ı ve Peyġamber'i görür gibi ᶜamel etmelidir.

(**El-iḥsānü en taᶜbüde rabbeke ke-enneke terāhü ve in lem tekün terāhü** [12] **fe-innehū yerāke**)[1] Allāh'a ᶜibādet etmeniñ şarṭı, O'nu görür gibi bir niyyet-i ḫāliṣa ve bir ḳalb-i ṣāfīye mālikiyyetle ᶜubūdiyyet etmekdir. Peyġambere ümmet olmaḳ daḫī Ẕāt-ı Aḳdes-i Risālet-penāhī'ye cemīᶜ-i beşerden ve cemīᶜ-i nāsdan, evlād ü ᶜayālden, ḥattā kendi nefsinden daḫī ᶜazīz ve muḥterem ṭutmaḳla olur. Bu yolda ḥareket etmesi lāzımgelen bir müslümān, ḥıseb-i īcāb nefsi ġalebe etmekle büsbütün İslāmiyyet kendisinden mürtefiᶜ oldu; bu fenā ādamdır, diye sūʾ-i ẓann etmek cāʾiz degildir. Müslümān ḳardeşleri onu ḳābiliyyet ve aḫlāḳı nisbetinde ḫayra sevḳ etmeli. Ġılẓat ile iş görülmez. Leyyinet ve reʾfet ile görülür. Cāmiᶜe girdigimiz vaḳt müʾeẕẕin (**Sevvū ṣufūfeküm!**) diyerek nidā eder ve bize bu ṣūretle müsāvātımızı gösterir. Ondan ṣoñra imāma iḳtidā ederiz. İmām Efendi (**Allāhü Ekber**) demekle namāza

---

[1] "İhsān; Allahu Teala'ya, onu görüyormuş gibi ibadet etmendir. Zira sen onu görmesen de o seni görür." **Hadîs-i Şerîf**

şurūᶜ eder ve ittiḥād-ı İslāmiyyeniñ böylece yek-dil ve yek-zebān olduġunu gösterir. Ṣalāti baᶜde'l-edā selām verir ki bu selām uḫuvvetimizi irāᵓe eden bir selāmdır. Böyle yek-dil ve yek-vücūd olan insānlar cemᶜiyyet-i İslāmiyyeniñ bir heyᵓet-i külliyyesidir. Bunuñ birāzını mekrūh ve birāzını maḳbūl ṭutarsa bu, nifāḳ ve şiḳāḳı ve baᶜdehū suᵓ-i aḫlāḳı netīce vermeden ġayrī bir şey ḥuṣūle getirmez.

(Kūnū iḫvānen ke-mā emera-kümullāh)[1] "Allāhü Teᶜālānıñ size emr etdigi gibi iḫvān oluñuz. Uḫuvvet meslekini terk itmeyiniz." (İnneme'l-müᵓminūne ıḫvetün)[2] ᶜUmūm müslümānlar namāzda, zekātda, orucda, ekl ve şürbde, gerek ᶜālim ve gerek fāsıḳ imāma, iḳtidāda müsāvāt üzredir.

[13] NEFY Ü İS̱BĀT

(LĀ İLĀHE İLLALLĀH)

Burada dört dāne (Lā), dört dāne (Elif) ve iki dāne (Hāᵓ) vardır. Zīrā, Lafẓa-i Celāl, bu ḥarflerden teşekkül etmişdir. Gerek nefy cihetinden olsun ve gerek is̱bāt cihetinden olsun her ikisi de (Allāh) demekdir.

Nefy ile is̱bāt şaḫṣ iᶜtibārıyladır ve müşaḫḫaṣıñ ḥaḳīḳatine naẓar ederler. (Lā İlāhe) ġaflet ve ḥicāb ile, (İllallāh) ḥużūr ve yaḳaẓa iᶜtibārıyla (Allāh) demekdir.

Evvelki (Lā), Lāᵓ-i nāfiyedir. Buradaki nefy ancaḳ mevcūd tevehhümāt ve şuᶜabāt-ı ḥavādisi nefydir. Bu ise, havādır. Bu havāyı (Lā) iḥtimāl etmiş ve bunuñla teᶜānuḳ eylemişdir. Maḥmūlātıyla (Lā) bāṭıldır. Bu (Lā)nıñ adına ehl-i iᶜtivār - ehl-i tecrīd demekdir. - (Lāmu'l-bāṭıli'l-muṭlaḳa) derler. (Lā) ile (İlāhe) arasında olan hemzeᵓ-i ēvvelī rāyet-i ḥicābı sencīde ederek "İlāhe" kelimesiniñ ikinci Lām'ına ᶜubūr etmekle mümāneᶜat etmek istiyorsa da sālikiñ saᶜy ve [14] ġayreti bu perdeyi yırtaraḳ atmışdır. Onuñ içün ehl-i ẕikr evdiyeᵓ-i ẓann ve ᶜaraṣāt-ı vehmde ẓulümāt ve

---

[1] **Hadîs-i Şerîf**

[2] **"Şüphesiz müminler, birbirleri ile kardeştirler. Öyle ise dargın olan kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki, O da size merhamet etsin." Hucurât Sûresi/10, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

ḥicāb içünde neyi nefy ve neyi is̱bāt edecegine mütereddid ve müteḥayyir ḳalmışdır. İkinci Lām'a vuṣūl buldu. Oña naẓar etdi, gördü ki o da ᶜādāt-i ḳavm ü ḳānūn intiẓām-ı ᶜālem teᶜānuḳ etmiş ve bu "Lā"ya şuʾūnen ḥavādis̱le "Şibh-i Ḥaḳḳ" derler. Bu (Lā) Şibh-i Ḥaḳḳ, velākin kendisi bāṭıldır. Zīrā, ẓulümāt içünde muvaḥḥid, teşmīr-i sāḳ edip ᶜādet-i ḳavme taḳlīd ile kendisi Şibh-i Ḥaḳḳ ise de dāʾire-i bāṭıliyyetden ᶜubūr edememişdir. "Lā"nıñ burada ḥaḳḳāniyyeti tebeyyün etmemişdir. Ṣūret ve resmde ḳalmışdır. Ṭālib-i Ḥaḳḳ bu minhāc-i müstaḳīmden seyr ü sülūk eder iken görmüş olduğu hüviyyet-i muṭlaḳa Ḥaḳḳ'a ve ḥaḳīḳate vuṣūle muᶜāvenet edemeyecek ṣūret ve ᶜādet ḥükmünde ḳaldığından bu menzilden bunuñ öñünde olan menzil-i s̱ānīye ᶜubūrunu iḫtiyār etdi. Onu ḥucub-i ẓulümāt daḫī istiḳbāl eyledi ki bu da "İllā"nıñ hemzesidir. Bu "İllā"ya geldi. Bu ḥicābları ḳaṭᶜ eyledikden ṣoñra bu dāʾiredeki "Lā"ya ᶜaṭf-ı naẓar eyledi. Oradan vehle-i ūlāda onu bāṭıl ẓann etdi. Zīrā, tamāmıyla beşeriyyete ve beşeriyyetiñ ise ṣūret ve ḥayvāniyyete müşābehet-i tāmmesi olduġundan bunu Ḥaḳ diyemez. Velākin fikrini taᶜvīḳ etdi. Kendisinde olan hüviyyet-i muṭlaḳanıñ bıraḳmış olduğu teʾsīrāt-ı belīġa yavaş yavaş ẓuhūr etmege ve nümāyān [15] olmaġa başladı. Ḥadd-i ẕātında "İllā" kelimesi "Lā"ya beñzese de bunuñ bu beñzemesi şibh-i bāṭıl ismini verdiler. Ḥālbuki bu "Lā" böyle görünse de ḥaḳ ve ḥaḳīḳatdir. Burada seyr ü sülūk mebdeʾi seyr-i ila'llāhdır.

Bu maḳāmda s̱ābit ve sākit olmadı. Maḳām-ı s̱ānīye ᶜubūriyyeti ārzū etdi. Burada kendi ẕātından ve ṣıfātından şeyʾen fe-şeyʾā tecerrüd ederek kendi vücūdu ḫayāl gibi ve Ḥaḳḳ'ıñ vücūdu ẓāhir gibi göründü.

"İllallāh" Lafẓa-i Celāl'iñ iki Lām'ı vardır. Birisi Lāmu'l-Ḥavāyic ki Ṣūretü'l-Cemāl demekdir. Birisi de Lāmu'l-Ḥaḳāyıḳ'dır. Buña da Lāmu'l-Viṣāl ıṭlāḳ olunur.

Sālik-i Ḥaḳḳ, kendisini Ḥaḳḳ'da müstehlik etdi. ᶜĀlem-i Mülk'den tā ᶜĀlem-i Ceberūt'a ḳadar vücūdunu müşāhede etdi. (Ve eşhedehüm ᶜalā enfüsihim)[1] sırrına

[1] **"Hani Rabbin Ademoğlunun sulbünden zürriyetlerini cıkarıp onları nefislerine şahit tutarak: 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da: 'Evet Rabbimizsin, şahit olduk'**

maẓhariyyet ile kendisiniñ fānī olduğu gibi Allāh'a vuṣūlüne dāʾir bir dest-res olamadı. Bunda ʿaẓīm bir teʾs̱īrāt varsa kendisiniñ fānī ve mużmaḥil olmaḳlıġıdır. Buradan seyr ü sülūkuñ ikinci "Lā"ya geçerken Lafẓa-i Celāl'i çeken "Elif", Şuʾūnāt-ı Ẕāt'dır.

(İnnenī Ene'llāhü Lā İlāhe İllā Ene Faʿbudnī)[1] ḫiṭābıyla kendini muḫāṭab gördü. Yine bir ʿaẓīmet etdi. O ʿaẓīmetinde daḫī kendini [16] Ḥaḳḳ'a mirʾāt buldu. Bu mirʾātdan nümāyān olan ḥaḳīḳat lisāna sığmaz. Burada sālik ḳāl ile anlaşılmayacaḳ ḥāl mertebesine ʿurūc etmişdir. (Ve enne ilā Rabbike'l-müntehā)[2] Maḳāmı'ndan (İrciʿī ilā Rabbiki)[3] ḫiṭābıyla (Rāżıyeten)[4] ve (Merżıyyeten)[5] ṣıfatlarıyla sālik muttaṣaf oldu. Baʿżısı Ḥaḳḳ'dan ḫalḳ'a rucūʿ ile irşād ve teblīġe maḥkūm ve baʿżısı beşeriyyete bir daha gelmek içün yol bulamayıp Ḥaḳḳ'da fānī ve mużmaḥil oldu.

[17] KEYFİYYET-İ İŞTİĠĀL-İ ẔİKR

Maʿlūm olsun ki ẕākir ẕikr ile iştiġāli murād etdigi vaḳtde güzelce ābdest alır. Ḥużūrı tamām olmaḳ içün ḫalveti iḫtiyār eder. Ḳapılardan ve pencerelerden ẕihnini işġāl eden şeyleri tebʿīd eder. Soñra iki rikʿat ṣalāt-ı vużūʾ ḳılar. Baʿdehū ḳıbleyi istiḳbāl eder olduğu ḥālde oturur ve namāzdakiniñ ʿaksine olaraḳ diz çöker. 25 kerre "Estaġfirullāh" der. Besmele ile bir kerre Fātiḥa-i Şerīfe oḳur. Hangi ṣalāt olursa olsun 15 defʿa Nebiyy-i muḥterem "ṣallallāhü ʿaleyhi ve sellem" Efendimize ṣalevāt getirir. 3 kerre İḫlāṣ-ı Şerīf ḳırāʾat eder. Baʿdehū ḳalbiyle iştiġāl eder. Şöyle

---

demişlerdi. Bu şahit tutuşumuzun sebebi, kıyamet gününde: 'Bizim bundan haberimiz yoktur'" A'râf Sûresi/172, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]

[1] "Gerçekten ben, Allah'ım. Benden başka bir ilah yoktur. Öyleyse bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl." Tâhâ Sûresi/14, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]

[2] "Şüphesiz sonunda Rabbine varılacak" Ve'n-Necm Sûresi, 42 [Orijinal metindeki yanlışlık düzeltilmiştir.]

[3] "Rabbine dön, sen O'ndan razı, o da senden razı olarak." Ve'l-Fecr Sûresi/28 [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]

[4] Ve'l-Fecr Sûresi/28 [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli dipnot 3'te verilmiştir.]

[5] Ve'l-Fecr Sûresi/28 [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli dipnot 3'te verilmiştir.]

ki, ẕākir, ḳalbini ṣol memesiniñ altında yan ṭarafına māʾil olaraḳ mülāḥaẓa eder ve ḳalbiniñ ortasında bir nūr mülāḥaẓa eder ki oña īmān nūru denilir. Bu nūru ḳalbiniñ ortasına nūr-ı beyżādan yazılmış Lafẓatullāh heyʾeti üzerine mülāḥaẓa etmek muṭlaḳā lāzımdır. Ḥużūr-ı ḳalbine muṭmaʾin olduḳdan soñra şeyḫini ḫayāline kendisiyle peyġamberi arasında vāsıṭa olaraḳ mülāḥaẓa eder. Ke-enne, şeyḫiniñ ḳalbine Nebiyyünā ve Seyyidünā Muḥammed "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" Ḥażretleriniñ ḳalbinden bir nūr ᶜaks eder. Müştaġil olan ẕākir, şeyḫiniñ ḳalbine maᶜkūs olan [18] nūruñ kendi ḳalbine ᶜaks etdigini mülāḥaẓa eyler. İşte bu mülāḥaẓaya müştaġil ḳalbini şeyḫiniñ ḳalbi vāsıṭasıyla Rasūlullāhıñ ḳalbine rabṭ etdigi içün Mülāḥaẓa-i Rābıṭa denilir. Bu meẕkūrāt, Rabbü'l-'ālemīn olan Melik-i Müteᶜāl Ḥażretleri'niñ rıżā-yı şerīfine vāṣıl olmaḳ içün eḫaṣṣu'l-ḫavāṣṣıñ ḥālidir.

Bu mülāḥaẓātdan soñra ber-vech-i maᶜlūm ṣalevāt-ı şerīfe ve iḫlāṣ-ı şerīf ve fātiḥa-i şerīfe ḳırāʾet edilip ṭarīḳatımızıñ sādātı ervāḥına hediyye idilir.

Bu ihdā, nisbet-i silsileyi taḥrīk ederek rūḥāniyyetlerinden bi'l-muḳābele mezīd-i feyżān-ı nisbet ve fuyūżātı bādī olmuş olur.

[19] MURĀḲABETÜ'S̱-S̱ÜBŪT Fİ'L-VÜCŪD

Murāḳabetü's̱-S̱übūt Fi'l-Vücūd, Muraḳabe-i Eḥadiyyet'dir. Yalñız, Muraḳabe-i Eḥadiyyet'iñ envāᶜını beyān eder eşmel bir taᶜbīrdir. Murāḳabe-i Eḥadiyyet, Sūre-i Celīle-i İḫlāṣ'ıñ nūrundan muḳtebes ve müstefāżdır. Nitekim Murāḳabe-i Maḫabbet (Yuhibbühüm ve yuḥibbūnehū)[1] ve (Ḳul in küntüm tüḥibbūne'llāhe fe'ttebiᶜūnī)[2] Murāḳabe-i Maᶜiyyet; (Ḳul Hüve'llāhü Eḥad)[3] Ḳalb;

[1] "Ey iman edenler! İçinizden kim dininden dönerse bilsin ki, Allah onun yerine Allah'ı seven, Allah'ın da onları sevdiği müminlere karşı onurlu ve zorlu Allah yolunda mücadele eden, dil uzatanın kınanmasından korkmayan bir kavim getirir. Bu, Allah'ın dilediği kimseye verdiği ihsandır. Allah, ihsanı bol olan ve her şeyi bilendir." Mâ'ide Sûresi/54, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]

[2] "Resulüm! De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız hemen bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Zira Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir." Âl-i 'İmrân Sûresi/31, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]

[3] "O, Allah bir tektir." İhlâs Sûresi/1

(Allāhü'ṣ-ṣamed)[1] Rūḥ; (Lem yelid)[2] Sırr; (Ve lem yūled)[3] Ḫafā; (Ve lem yekün lehū küfüven eḥad)[4] Aḫfā'dır.

(Ḳul Hüve'llāhü Eḥad) Ḳāf, Ẕātü'l-Baḥt'da olan Südne-i Sebᶜa ve Raḥmān gibi Esmāᵓ ve Ṣıfāt-ı İlāhiyye'dir ki meẓāhir ve menāzil müṭālebe edip (Lām) istiᶜdādāta yaᶜnī münzel ve kitāb, insāna geldiler. Hüviyyet-i muṭlaḳa ẓuhūr etdi ki buña ᶜAmāde ber-Eḥadiyyet denir; bu hüviyyet mertebe-i Ulūhiyyet'e nüzūl etdi. Tā ki meᵓlūhuñ mir'ātında kendisini müşāhede etdi.

İstedi ki Sırr-ı Vaḥdet'i bilinsin, Ḥażretü'lᶜİlmiyyesi'nde (Kün) emrinden ol s̱ābite olan aᶜyāna (Kün) emri ile bir tecellī etdi ki ᶜĀlem-i Ervāḥ "Ene" ve "Ente" ve "Hüve" gibi şaḫṣiyyāt mümtāz olaraḳ ẓuhūra geldi. Kāfir ve Müᵓmin mecmūᶜunda bi-lā imtiyāz Vaḥdet'i nümāyān oldu. Aᶜyānıñ keyfiyyet-i ẓuhūrı Ẕātü'l-Baḥt taᶜbīrini beyān meyānında irāᵓe edilmişdir.

[20] (Allāhü'ṣ-Ṣamed) Bu iẓhār ve ẓuhūr, Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ iḥtiyācından ileri gelmedi. Zīrā, Cenāb-ı Ḥaḳḳ, bundan müstaġnīdir. Bu Ṣamedāniyyet bir ümmet-i müşaḫḫaṣa-i külliyye ve rasūli iḳtiżā etdi ki Ümmet-i İcābet ve Ümmet-i Daᶜvet ẓuhūr ederek bi-lā imtiyāz Kāfir ve Müᵓminde Eḥadiyyetī cilve-ger oldu. Yalñız bu iḳtiżā, Tekvīniyyet tecellīsi ile feyż-i muḳaddesden (Fe-yekūn) meydānında Aᶜyān'ı irāᵓeden soñra teḳāżā-yı Ṣamedāniyyet'dir ki bir ḳarınca, İrāde ve Ḳudretinde diger bir ḥayvāna muḥtāc degildir. Her bir ferd-i ẕī-rūḥ, kendisinde müstaḳill olup digerine iḥtiyācı yoḳdur. Her bir ferdiñ mirᵓātında "ᶜalā ḥaddetin" Sırr-ı Eḥadiyyet görünür.

Cenāb-ı Ḥaḳḳ, Ṣamedāniyyetini ve Samedāniyyeti, mirᵓātında irāᵓe etmekdedir.

(Lem yelid) Eşyāyı Cenāb-ı Ḥaḳḳ tevlīd ṭarīḳıyla veyā infiᶜālāt ve ıżṭırābāt-ı bāṭıniyyeden mecbūren istiġrāġ etmedi. ᶜAcz ü iḥtiyāc kendisinde taṣavvur olunmaz.

---

[1] **"Allah Samed'dir." İhlâs Sûresi/2**
[2] **"Kendisi doğurmamıştır." İhlâs Sûresi/3**
[3] **"Ve (Allah) doğurulmamıştır." İhlâs Sûresi/3**
[4] **"Hiçbir şey O'na denk değildir." İhlâs Sûresi/4**

Zīrā, Ṣamed'dir. Belki Sırr-ı Eḥadiyyetini iʿlām içün Şeyʾiyyetü'ṡ-Ṡübūt'den Tekvīn-i Vücūda getirdi. İşte **(Lem yelid)** sırrında daḫī Eḥadiyyeti hüveydā ḳıldı.

(Ve lem yūled) Bu eşyāyı terekküb ve ictimāʿ etdikden soñra Cenāb-ı Ḥaḳḳ eşyādan beynūnet ve müfāraḳat de etmedi. "Teʿāle'llāhü ʿan ẕālike ʿulüvven kebīran" Bu neḳāyıṣ, Cenāb-ı Ḥaḳḳ'dan meslūbdur Zīrā, bunlarıñ kāffesi emāre-i iḥtiyāc ve ḥudūṡdur. Bu ṣūretde **(Ve lem yūled)** sırrında daḫī Eḥadiyyetiniñ nümāyān olması Ṣamedāniyyet vāsıṭasıyladır.

[21] **(Ve lem yekün lehū küfüven eḥad)** İşbu Eḥadiyyet, Eḥadiyyet-i sābıḳanıñ ʿaynīdir. Zīrā, Eḥadiyyet, taʿaddüd etmez. Yalñız burada Eḥadiyyet küfüvviyyetden münselibdir. Eḥadiyyet, ẕāt-ı bi-lā ḳayd ʿumūm ve ḫuṣūṣ ve ẕāt-ı bi-lā ṣıfāt ve bi-lā esmādan ʿibāretdir. Eḥadiyyet'de ḳayd olmaz.

Ammā Vāḥidiyyet, Ḥażretü'l-Esmāʾ olduġundan, Esmāʾ-i müteʿaddideye nisbeti vardır.

Ve buña lisān-ı ḫāṣṣda "Ẕāt maʿṣ-Ṣıfāt ve'l-Esmā" ıṭlāk olunur. Bu ḥālde Vāḥidiyyet, Esmāʾ-i müteḳābile-i müteʿaddideniñ mirʾātında ẓāhir olur.

(Ḳul Hüve'llāhü Eḥad) Sırr-ı Tecellī-i Efʿāl olduġundan, ḳalbe menşeʾ olup ḳalb daḫī onuñ mevredidir. Zīrā, beyānımız vechle (Ḳul), meẓāhir ve menāzili müsteʿill ve meṭālib-i esmā ve istiʿdādātdan ʿibāretdir ki menzil ve mirʾātı ḳalbdir.

(Allāhü'ṣ-ṣamed) Sırr-ı Ṣıfāt-ı Ṡübūtiyye'dir ki rūḥa menşeʾ olup rūḥ onuñ mevredidir. Zīrā, rūḥda teḳāżā ve nisbet-i Ṣamedāniyyet āşkārdır ki rūḥ bedenden müstaġnīdir.

Rūḥ, emr-i Rabbdir ki meʾmūr olamaz. Yalñız **(Li-yemīze'llāhü'l-ḫabīṡe mine'ṭ-ṭayyibi)**[1] mıṣdāḳınca beden de mümeyyizdir. Ḳalbi nefs-i ḫabīṡ ile taṣarrufundan temyīz içün belki nefsi daḫī ḫabāʾiṡ-i behīmiyye-i tabīʿiyyeden taṭhīr

---

[1] **"Allah murdarı temizden ayırır, murdarı birbirinin üstüne koyup topunu birden yığar da cehenneme atar. İşte bunlar nefislerine ziyan ve yazık edenlerdir." Enfâl Sûresi/37, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

edip de ᶜayn-ı rūḥ, rāżıyye ve merżıyye etmek içün Şeyᵓiyyetü’s̱-S̱übūt’den Şeyᵓiyyetü’l-Vücūd’a nüzūl etmişdir.

(Lem yelid) Şuᵓūnātü’ẕ-Ẕāt’dır ki Sırr’a menşeᵓ olup Sırr, onuñ [22] mevredidir. Zīrā, Sırr, ẕātınıñ şuᵓūnātı olaraḳ ẓuhūr etdi. Yoḳsa tevlīd-i naḳīṣasından ötürü ifrāġ olunmadı.

(Ve lem yūled) Ṣıfāt-ı Selbiyye’dir ki Ḫafā’ya menşeᵓ olup Ḫafā, onuñ mevredidir.

(Ve lem yekün lehū küfüven eḥad) Şaᵓnū’l-Cāmiᶜ ve Ḥażretü’l-ᶜİlmiyye’dir ki Aḫfā’ya menşeᵓ olup Aḫfā, onuñ mevredidir. Ve bu maḳām, Muḥammed “ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem”e ḫāṣṣ olup digerlerinden meslūbdür.

RĀBIṬA VE RĀBIṬA İLE İŞTİĠĀL

Ḥażret-i Fāṭıma “raḍıyallāhü ᶜanhā” buyurmuşlar ki: “Pederim Ḥażret-i Muḥammed’iñ “ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem” vech-i mübāreklerine diḳḳatle naẓar etdigimde bir nūr gördüm ki iki ḳaşınıñ arasında lemeᶜān ediyor ve o nūrdan insānlarıñ ḳalblerine intişār ediyor idi. Ḥażret-i Faḫr-i ᶜĀlem “ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem” Efendimizden vāḳıᶜ olan suᵓālime cevāben (O nūr baña olan īmānıñ nūrudur ki nāsa vāṣıl olur. Bunda şübhe yoḳdur.)[1] buyurdular.”

İmdi, irṭibātıñ fāᵓidesi, ḳulūb-i nāsa vāṣıl olan meẕkūr nūra vāsıṭadır. Öyle ise, her ṭālib-i Ḥaḳ içün kendisi ile ṭalebi beyninde rābıṭanıñ lüzūmu āşikārdır. Nitekim, Cenāb-ı Ḥaḳḳ Ḳurᵓān-ı Kerīm’de (Ve’bteġū ileyhi’l-vesīle)[2] buyurmuşdur. Cenāb-ı Ḥaḳḳ ile ᶜabdi beynindeki vesīle, ancaḳ beşer olur. Şu ḥālde, vesīleniñ aᶜlāsı [23] risāletdir. Zīrā, rasūl, Allāh ile ḳulları arasında vesīledir. Keẕālik, ẕākir ile Rasūlullāh beyninde bir vesīleye lüzūm vardır ki ümmet ile Cenāb-ı Ḥaḳḳ’ıñ Rasūlü

---

[1] **Hadîs-i Şerîf.**

[2] **“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve O’nun rahmetine yaklaşmaya vesile arayın. O’nun yolunda savaşın ki kurtuluşa eresiniz.” Mâ’ide Sûresi/35, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

arasında vāsıṭa olsun. İşte o vāsıṭa, ᶜilmiyle ᶜāmil, muḥaḳḳıḳ, mudaḳḳıḳ ve mütesennin olan ẕātdır.

Bu vāsıṭa, vesīle mülābesesiyledir. Lākin mütelevvin olanlar onu o ḳadar telvīn etdiler ki ᶜālimler ondan müştekī oldular. İşte bu televvün, es̱er-i taḳlīdden ḥāṣıl olmuşdur. Zīrā, şu Ṭarīḳat-i ᶜAliyye'de taḳlīd, küfrdür.

Nitekim, evliyā'ullāhdan Cüneyd-i Baġdādī "ḳuddise sirruh" Ḥażretleri "Vaḳtsiz teşeyyuẖ eden kimse kāfirdir." buyurmuşdur. Buradaki küfr, ḥırmān maᶜnāsınadır. Teşeyyuẖ, ancaḳ taḳlīd ile olur. Taḳlīd ise, maḳāṭıᶜ-i taᶜḳīd ve maḳāniᶜ-i raybdir. Denildi ki her şeyẖe ve her ᶜālime rābıṭa etmek, cā'iz degildir. Ancaḳ, rabṭı Nebī ᶜaleyhisselāma münāsib olan ẕāta rābıṭa etmelidir. Onuñ içün Ḥażret-i Ḫālid[-i Os̱mānī-i Baġdādī] "ḳuddise sirruh" Ḥażretleri, ẖulefāsını nefslerine rābıṭa etmekden menᶜ eder idi.

Ḥüsāmüddīn ve Ebu'l-ᶜAvn Ḥażretleri buyururlar ki: "Rābıṭa, beyt-i Muṣṭafā ve Murteżā'ya vāṣıl olan silsileden olmaḳla ṣaḥīḥ olur. Böyle olmayan rābıṭa içün irtibāṭ yoḳdur."

Ammā irşād-i ᶜibād içün rucūᶜ eden şeyẖ-ı mercūᶜ, ehl-i rābıṭadan degildir. Muvāṣala, mümās̱ele mümkin olmadığı gibi, Nebiyy-i Ekrem'e "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" murābeṭa olmaḳsızın muvāṣala da ḥāṣıl olmaz. Bu ṣūretle bu gibi meşāyiẖiñ senedleri ṣaḥīḥ ise, rābıṭadan ᶜivaż [24] olaraḳ onlar üzerine ilbās-i ḥırḳa cā'iz ve mü'es̱s̱irdir. Eger senedleri ṣaḥīḥ degil ise, Zeyd ve ᶜAmr'a ḥırḳa giydirmekde bir fā'ide yoḳdur. Zīrā, ilbās-i ḥırḳa ṣaḥīḥ, müsned żaᶜīf gibi aḳsāma taḳsīm olunmaḳda rivāyet-i Ḥadīs̱ gibidir.

Seyyidünā Muḥammed "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" Efendimiz Ḥażretleri'ne ve Ehl-i Beyt-i Kirāmı'na intisābsız ṭarīḳat, cā'iz olmayıp belki ricāl-i ümmetden istiᶜdādı olan kimselere cā'iz ise de bunlarıñ da esbāb-ı ṭarīḳatdan Nebiyy-i Ekrem "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" Efendimize bir münāsebetleri olması lāzımdır.

Binā᾽en ᶜaleyh, Caᶜfer-i Ṣādıḳ "ḳuddise sirruhu'l-ᶜazīz" Ḥażretleri (İnnemā yürīdu'llāhü li-yüẕhibe ᶜan-kümü'r-ricse ehle'l-beyti ve yuṭahhira-küm tethīran)[1] Āyet-i Kerīmesi'niñ ḥīn-i nüzūlünde Nebiyy-i muḥterem "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" Ḥażretleriniñ iktisā buyurduḳları ḥırḳa-i şerīfeyi birtaḳım pārçalara ayırıp müntesiblerinden baᶜżılarına iᶜṭā buyurdular. Bāyezīd-i Bisṭāmī "ḳuddise sirruhu'l-ᶜazīz" ve sā᾽ire gibi. İşte şu ḥırḳa Ehl-i Beyt'e dāḫil olmaġa ᶜalāmetdir. Bu bābda birçoḳ Eḥādīs̱-i Nebeviyye varsa da ben yazmadım. Ancaḳ ceddim Rasūlullāh "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" Efendimiziñ emr buyurduḳlarını yazdım. Eger siz benim sözime inanırsanız, raḥmet siziñ üzerinize olsun. İnanmazsanız da be᾽s yoḳdur. Yine, Allāh size merḥamet buyursun.

[25] "TENBĪH"

Ehl-i Beyt-i Nübüvvet'e müntesib olan meşāyiḫ ḳardeşlerime tenbīhdir:

Rasūl-i Ekreme "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" ḳurbiyyet peydā edemeyen kimse Allāhü Teᶜālā Ḥażretlerine ḳarīb olamaz. Zīrā, Velāyet-i Muḥammediyye, Velāyet-i Kübrā levāzımındandır.

Muḥammed ᶜaleyhisselāmıñ ehline dāḫil olmayan kimse ehlullāh miyānına dāḫil olamaz. Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ (Fe'dḫulī fī ᶜibādī)[2] Ḳavl-i Kerīmindeki ᶜibāddan murād, Ehl-i Muḥammed'dir. "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" Her kim Ehl-i Beyt'e dāḫil olursa, her şeyden emīn olur. Nitekim Rasūl-i müctebā "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" Ḥażretleri (Meḥabbetü Ehli Beytī ke-sefīneti Nūḥun. Men deḫale-hā kāne āminen.)* ve (Meḥabbetü Ehli Beytī emānün li-ehli'l-arḍı ke-bābi ḥuṭṭatin)[3]

---

[1] **"Evinizde oturun. Evvelki cahiliyyet yürüyüşü gibi yürümeyin. Namazı dosdoğru kılın. Zekatı verin, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor." Ahzâb Sûresi/33, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[2] **"Haydi, kullarımın arasına karış." Ve'l-Fecr Sûresi/29**

* "Ehl-i beytime karşı muhabbet, Nuh'un gemisi gibidir. Kim o gemiye binerse güvende olur." **Hadîs-i Şerîf.**

[3] "Ehl-i beytime karşı muhabbet, yeryüzündekiler için, bab-ı huttâtîn gibi emniyettir." **Hadîs-i Şerîf.**

buyurmuşlardır. (Ve'dḫulī cennetī)[1] Ḳavl-i Kerīminden murād, Velāyet-i Kübrā'dan ᶜibāretdir.

Maᶜlūm olsun ki taḥḳīḳ-ı maḥabbet, ümūr-i ḫayāliyyeden olup ḫayāl de ümūrunu ḫāricden aḫẕ eder. Hangi şey ki ḫāricde kendisi içün vücūd bulunmaz, o şey içün vücūd-i ẕihnī de olmaz. Taḥakküm iden kimse, ḳānūn-ı ẓāhir ḫilāfına yolsuzluk etmiş olur. Nitekim (Ḳul in küntüm tüḥıbbūne'llāhe fe'ttebiᶜūnī yuḥbibkümu'llāh)[2] buyurulmuşdur. Maᶜnā-yı şerīfi: **"Ḥabībim, sen onlara de ki: 'Eger siz Allāh'a maḥabbet ediyor iseñiz, baña ittibāᶜ ediñiz ki Allāh da size maḥabbet buyursun.'"**

[26] Evet, Nebiyy-i Ekrem "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" Efendimiz içün Vücūd-i Ḫāricī Kitāb ile Sünnet'dir. Her kim ki kendisi içün Kitāb ve Sünnet yoḳdur, o kimse içün Vücūd-i Ḫāricī de yoḳdur. Ammā Rasūl-i Ekrem "ṣallallāhü ᶜaleyhi ve sellem" Ḥażretleriniñ bir Ḥadīs̱-i Şerīflerindeki (Ve Sünnetü Ḫulefāᵓi'r-rāşidīn)[3] ḳavl-i ᶜālīlerinden murād; vücūdı ᶜindinde es̱er-i pākiniñ muḳteżāsıyla ᶜameldir. Ġaybūbeti zamānında eger Sünnet-i meşhūre olup da sen de oña iᶜtināederseñ cāᵓizdir. Eger Sünnet-i meşhūre olmayıp da Kitāb ve Sünnet'e muvāfıḳ olursa, Kitāb ve Sünnet'le ᶜamel olunur. Ve illā tevehhüme iᶜtibār olunmaz.

AᶜẒĀNIÑ ẒİKRİ:

Ẕākiriñ semᶜi, Rabbisiniñ ẕikrine maḥal olmaḳ içün semāᶜa müteᶜalliḳ olan şeyle iştiġālidir. İmdi, her ᶜużv içün ẕikr vardır. Gözüñ ẕikri, ruᵓyeti mülāḥaẓadır. Nūruñ mülāḥaẓası ḳalben ẕikr olup ẕākir, dilini üst çeñesine yapışdırmaḳ, tekmīl aᶜzāsını ḥāl-i sükūnet üzre bulundurmaḳ, gözlerini ḳapamaḳ, ᶜādeti üzre nefes almaḳ aᶜżā'-i meẕkūreniñ ẕikridir.

Ḳulaġıñ ẕikri; ḳalbiniñ Allāh, Allāh diye ẕikr etdigini işidiyor gibi mülāḥaẓa etmekdir.

---

[1] **"Cennetime gir." Ve'l-Fecr Sûresi/30**
[2] **Âl-i 'İmrân Sûresi, 31**
[3] **"... râşid halifelerin sünnetine de sarılınız." Hadîs-i Şerîf.**

[27] Gözüñ ẕikri; ḳalbi çām ḳozalağı ṣūretinde taḫayyül edip tām ortasında nūr-ı beyżā' ile Lafẓa-i Celāle yazıldığını görür gibi mülāḥaẓa etmek ve mülāḥaẓayı ḥużūr devām etdigi müddetçe imtidād etdirmekdir. Bu ṣırada ḳalbine bir şey ḫuṭūr itse, ḫavāṭır zāʾil oluncaya ḳadar lisānıyla istiġfār etmek ve ḫavāṭırıñ izālesini müte'āḳib (**İlāhī, Ente maḳṣūdī ve rıżāke maṭlūbī**) duᶜāsını oḳumaḳdır.

Mānīᶜ-i ḥużūr olmamaḳ içün ᶜaded-i ẕikr taᶜdād olunmaz. Müddet-i iştiġāl; müddet-i ḥużūrdur. Ḥużūr, ᶜavārıż-ı aḥvāldendir.

Müştaġil içün Allāhü ᶜAzīmüşşān'ıñ Ṣıfātı'nı ve Kibriyāsı'nı, kendi ḳalbiniñ ẕākir, Allāh'ıñ Semīᶜ olduġunu mülāḥaẓa etmek lāzımdır.

LEṬĀʾİF VE LEṬĀʾİFLE İŞTİĠĀL:

Allāhü Teᶜālā ve Teḳaddes Ḥażretleri, Ādem'i on eczādan ḫalḳ etmişdir. Beşi ᶜālem-i emrden ve diger beşi ᶜālem-i ḫalḳdandır. Evvelki ḳısm, laṭīf-i nūrānī; ikinci ḳısm, keẟīf-i ẓulmānīdir.

Mebdeʾ-i evvel; ᶜArş'ıñ fevḳinde olan ᶜālem-i emrden olup buña, İsm-i "Raḥmān"ıñ taṣarrufundan olduğu içün, ᶜālem-i raḥmüvvet denilir.

Mebdeʾ-i ẟānī; ᶜālem-i ḫalḳdandır. İsm-i "Rabb"iñ taṣarrufundan olduğu içün buña vücūd-i kevn taᶜānuḳ eder.

[28] Leṭāʾif-i Ḫamse-i Nūrāniyye: Ḳalb, Rūḥ, Sırr, Ḫafā, Aḫfā'dır.

Keẟīf-i ẓulmānīden ᶜibāret olan Leṭāʾif-i Ḫamse'niñ birincisi, ṭopraḳdır. Nitekim Ḳur'ān-ı Kerīm'de (**Ekeferte bi'lleẕī ḫaleḳa-ke min türābin ẟümme min nuṭfetin**)[1] buyurulmuşdur. Maᶜnā-yı Şerīfi: (**Seni evvelā ṭopraḳdan, soñra nuṭfeden ḫalḳ buyuran Ẕāt-ı ecell ü aᶜlāyı inkār mı edersiñ?**)

---

[1] **Kehf Sûresi/37**

İkincisi; ṣudur. Nitekim Ḳur'ān-ı Kerīm'de (Fe'l-yenẓuri'l-insānü mimme ḫulıḳ. Ḫulika min mā'in dāfıḳ)[1] buyurulmuşdur. Maᶜnā-yı Şerīfi: (İnsān, neden [hangi şeyden] ḫalḳ olunduġuna naẓar etsin. İnsān, şiddetle yerinden ḳopan bir ṣudan [menī] yaradılmışdır.)

Üçüncüsü; āteşdir. Nitekim Ḳur'ān-i ᶜAẓīmü'ş-şān'da (Ve in min-küm illā vāridühā)[2] buyurulmuşdur. Maᶜnā-yı Şerīfi: (Siz ancaḳ āteşden geldiñiz.)

Dördüncüsü; havādır. Nitekim Furḳān-ı Mübīn'de (Ve emmā men ḫāfe meḳāme rabbihī ve nehe'n-nefse ᶜani'l-hevā. Fe-inne'l-cennete hiye'l-me'vā)[3] buyurulmuşdur. Maᶜnā-yı Münīfi: (Ve ammā şu bir kimse ki Rabbisiniñ maḳāmından ḳorkar ve nefsini havādan nehy eder; işte cennet o kimseniñ duraġıdır.)

Beşincisi; nefsdir. Nitekim Ḳur'ān-ı Kerīm'de: (Ḫaleḳa-küm min nefsin vāḥıdetin)[4] buyurulmuşdur. [29] Maᶜnā-yı Münīfi: (Cenāb-ı Ḥaḳḳ sizi nefs-i vāḥideden ḫalḳ buyurdu.) Bu Āyet-i Kerīme, nefsiñ ᶜĀlem-i Ḫalḳ'dan olduġuna delālet eder. Leṭā'ifle iştiġāl, sābıḳī mis̱illidir.

Evvelā, ẕikr ile iştiġāl eder. Ḳalb-i Muḥammedī'den kendi Ḳalbine ve ḳalbinden Rūḥuna vāṣıl olan nūr, mümted olur. Keenne, o nūr, bir silsiledir ki, şöylece imtidād eder: Şeyḫiñ Ḳalbinden mürīdiñ Ḳalbine, mürīdiñ Ḳalbinden mürīdiñ Rūḥuna, Rūḥ'dan Sırr'a, Sırr'dan Ḫafā'ya, Ḫafā'dan Aḫfā'ya, Aḫfā'dan Laṭīfe-i Nefs'e, Laṭīfe-i Nefs'den Leṭā'ifü'l-Leṭā'if'e, Letā'ifü'l-Leṭā'if'den Laṭīfe-i Cemīᶜ-i Cesed'e.

Bu teselsülüñ dahā ziyāde tafṣīlinden, naẓar-ı taḳlīdden iḫtifāsı içün, maḥallini göstermekde müsāmaḥa eyledim. Şu ᶜilm, taḳlīde mü'eddā olmaması içün yazılması cā'iz olmayan şeylerdendir.

---

[1] **"Ve't-Târık Sûresi/5, 6**
[2] **Meryem Sûresi/71**
[3] **Ve'n-Nâzi'ât Sûresi/40, 41**
[4] **A'râf Sûresi, 189**

Mutaṣavvıfanıñ kitāblarıyla ᶜamel cāᵓiz degildir. Zīrā, ṭabāyiᶜ ve aḫlāḳ, mütefāvitdir. ᶜİlm, ancak ᶜamel ve irşād iledir.

Ṭarīḳat'ıñ irşādı yalñız maḥsūs ve maᶜḳūlden cāᵓizdir. Ammā, meşāyiḫiñ ḥālet-i menāmdaki ruᵓyeti, seniñ kendiñden olan ḥāldir. Meşāyiḫiñ degildir. Zīrā, seniñ içün ᶜĀlem-i Miṡāl'de ḥayyiz ve mekānet vardır. Eger benim rüᵓyām olmazsa seniñ dimāġıñ ḫayālden yāḫūd vehmden bir şey ile karışmışdır.

Ammā, meşāyiḫi ḥālet-i menāmda ruᵓyet, seniñ kendinden olan ḥāl olup, meşāyiḫiñ degildir. Zīrā, zevāyā-yı dimāġıyyeñ, ḫayāl yāḫūd [30] vehmden bir şeyᵓ ile iḫtilāṭ etmemiş ise, seniñ içün ᶜĀlem-i Miṡāl'de ḥayyiz ve mekānet vardır.

Ruᵓyetin ṣıḥḥati içün birṭaḳım şarṭları vardır. Ruᵓyet, şurūṭuna muvāfıḳ olmazsa, o menām ve meṣāniᶜ, ḫayāl yāḫūd vehm ḳabīlindendir. Eger şurūṭuna muvāfıḳ olursa, ilhām-ı vaḥy ḳabīlindendir. Bunuñ tafṣīli, müᵓellefātımızdan olan "Lemᶜatü'l-Āfāḳ Fi'ẓ-Ẓuhūri Ve'l-İşrāḳ"da mündericdir.

MENĀZİL-İ TEVḤĪDDEN NEFY Ü İṠBĀT

Maᶜlūm olsun ki, Tevḥīd içün birṭaḳım menziller vardır: Ḥiss, Ruᵓyet, Taḳlīd, ᶜAceb, Ḫayāl, Vehm, İkrāh, Nifāḳ. Bunlarıñ hepsi, birer menzildir. Bu menzillere Tevḥīd-i ᶜİlm-i Şuhūdī denilir.

Ammā Tevḥīd-i ᶜİlm-i Ġaybī: Fıḳh, ᶜAmel, İᶜtiḳād, İrtibāṭ, İttibāᶜ, Meyl, Meveddet, Maḥabbet, ᶜİlm, Ḥayret, Heymān'dır.

Bundan soñra muvaḥḥid, Mertebe-i Tecrīd'e vāṣıl olur ve üzerine kelimāt-ı maḥv u fenā ilḳā olunur. Soñra ṣıfātı maḥv ve mużmaḥill olur; ᶜalāᵓıḳ ve ᶜavāyıḳıñ inḳıṭāᶜından soñra vücūdu ve nefsi ile ḳāᵓim olan Mertebe-i Tefrīd'e vāṣıl oluncaya ḳadar [31] Ekvān'dan kendisi içün olan şeyleriñ hepsinden tecerrüd ederek ẕātıyla teferrüd eder. Bu ṣūretde vücūdda İlāh-ı Ferd ve Meᵓlūh-i Ferd'den başḳa bir şeyᵓ

ḳalmaz. Bu da, ᶜubūdiyyetiñ müntehāsıdır. Müntehā ise, Rabbiñedir. Bu maḳāmıñ fevḳinde başḳa maḳām yoḳdur.

Denildi ki: Faḳr tamām olduğu vaḳt, küfr de tamām olur. Küfr tamām olduğu vaḳt, ancaḳ Allāh ḳalır. Yaᶜnī, Maḳām-ı ᶜAbd olan ᶜUbūdiyyet'iñ intihāsı, Maḳām-ı Faḳr'dır. Vücūd-ı ᶜabd, küfr ve ḥicābdır. Küfr ve ḥicāb refᶜ olunduğu vaḳt, ᶜabdiñ sübüḥāt-i vechi yanar. Zīrā, sübüḥāt-i vech, vücūd-i ḫulḳī'den ᶜibāretdir.

Maᶜlūm olsun ki, ẕākir, nefy ü is̱bāt ẕikriyle meşġūl olduğu vaḳt, nefsini ittisāᶜdan ḥıfẓ etmege ve ḫavāṭırı azaltmaġa ve **(Men ketebe Lā İlāhe İllallāh ᶜalā ṣadrihī emine min suʾāli'l-münkerayni)**[1] Ḥadīs̱-i Şerīf'i mūcebince ṣadrı üzerine **(Lā İlāhe İllallāh)** mektūb olduğu ḥālde müşāhede eyledigi nūra mürāᶜāt edip nefy ḥālinde ḥudūs̱ maᶜnāsını mülāḥaẓa eylemek ẕākir üzerine vācibdir.

Bu iᶜṭā-yı Ḥaḳḳ, nefydir. Menfī ise, ḫāricde mevhūm olan **(İlāhe)** kelimesidir. Bunuñ ṣadr üzerindeki maḳāmı, Maḳām-ı Ḫafā olup, Ṣıfāt-ı Selbiyye maᶜnāsını müştemil olan Ḥażret-i ᶜĪseviyyet'den ᶜibāretdir.

İmdi, **(Lā)** kelimesi ḫaṭṭda **(İlāhe)** kelimesiyle **(Allāhü)** kelimesi beyninde mütevassıṭdır. Ẕākir, onu ṣadrı üzerine yazılmış olduğunu taḫayyül eder. Bundan soñra Ḫafā'ya meyl eder. Nefy maᶜnāsını [32] yazılmış olan **(İlāhe)** ḫaṭṭı üzerine mülāḥaẓa eder. Soñra **(İlāh)**ıñ elifiyle bedʾ edip ᶜĀlem-i Kevn-i Şuhūdī'den ᶜĀlem-i Kevn-i Ḳalbī'ye rucūᶜ etdigi vaḳt **(Lā)** ile berāber mülāḥaẓa eyler. Bunun ṣadr üzerindeki maḥalli, Maḳām-ı Ḳalb olup Ḥażret-i Ādemiyyet'den ᶜibāretdir.

(Allāhü) kelimesinin ḫaṭṭını, ḳalbi üzerine yazılmış olduğunu mülāḥaẓa eder. Soñra nefy ü is̱bāt maᶜnāsını mülāḥaẓa eyler. Bu maᶜnā, mübtedī ᶜindinde **(Lā maᶜbūde İllallāh)**, mürīd-i mütevassıṭ ᶜindinde **(Lā maḳṣūde İllallāh)**, müntehī ᶜindinde **(Lā mevcūde İllallāh)** olup, Mevlānā ve Seyyidünā İmām-ı Düsūḳī "ḳaddesallāhü teᶜālā sırrahū" Ḥażretleri'niñ ᶜindinde ẕākir, hüviyyet-i muṭlaḳa ile ẕikr etmekdir. Eger bunuñla nefy ü is̱bāt maᶜnāsı murād olunursa, nefyde **(Lā İlāhe)**dir.

---

[1] **"Göğsüne 'Lâ İlâhe İllallâh yazan kimse Münker ve Nekir'in sualinden emin olur." Hadîs-i Şerîf.**

İs̱bāt-ı Ẕāt'da (İllā Hüve)dir. Zīrā, Cenāb-ı Bārī'niñ Ẕāt-ı Şerīf'i, ḫalḳdan münezzeh olup elbette ṣıfātından lāzımdır ki bu da hüviyyet-i muṭlaḳadır.

MAᶜNĀ-YI TEVḤĪDİ MÜLĀḤAẒA

Bir kimse (Lā ma'būd)ı mülāḥaẓa ederse, ᶜibādete ancaḳ maᶜbūd bi'l-ḥaḳ müsteḥaḳ olur. Kevnden maḳṣūd, ancaḳ rıżā-yı Ẕāt'dır.

[33] Vücūd-ı mevcūdāt içün Allāh'dan başḳa Vācid yoḳdur. Yaᶜnī, Vācid, Mācid ancaḳ Allāh'dır. Vücūd-ı Ḳadīm'iñ maᶜnāsı, kendisini ᶜadem sebḳ etmez; kendisi içün bidāyet ve nihāyet yoḳdur, demekdir. Ḥādis̱i ᶜadem sebḳ eder. Kevn de insān mevcūd olduğu müddetçe ebedīdir.

"Tenbīh":

Ḳarāmiṭa, Dürūz, Melāmiyye ṭāᵓifelerinden baᶜżıları şu ẕikr etdigimiz maᶜnādan ittiḥād-ı vücūd maᶜnāsı murād etdiler ve (Lā mevcūde min mā terā-hü fī ᶜĀlemi'l-Kevni İllā Hüve) ḳavlleriyle ᶜĀlem-i Kevn'de gördügüñ şeylerden bir vücūd yoḳdur, ancaḳ Allāh'ıñ vücūdu vardır. Zīrā, eşyā, Allāh'ıñ Vücūdunuñ gölgesidir, dediler. İşte bu, ilḥād ve şirkdir. Sen Vücūd-ı Ḳadīm'i, ḥādis̱le berāber bulamazsıñ. İkisiniñ cemᶜi, mümteniᶜdir. Mes̱elā, şems ṭulūᶜ etdigi vaḳt, ẓulümāt-ı leylden es̱er ḳalmaz. (Sübhāne'llāhi ᶜammā yesıfūn)[1] Onlarıñ tavṣīf etdikleri şeyden Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ı tesbīḥ ve taḳdīs ederim.

"(Lā maᶜbūde), Tevḥīd-i Efᶜāl'dir. (Lā maḳṣūde), Tevḥīd-i Ṣıfāt'dır. (Lā mevcūde), Tevḥīd-i Ẕāt'dır." sözlerindeki şirkiyyet, vāżıḥdır. Teᵓvīle mecāl yoḳdur. Bunuñ tafṣīlini murād eden kimse, "Ḥaḳāyıḳu't-Tecrīd Fī Menāzili't-Tevḥīd" ismiyle müsemmā olan risālemize mürācaᶜat etsin.

---

[1] **"Allah onların isnad ettikleri noksanlıklardan münezzehtir." Ve's-Sâffât Sûresi/159 [Orijinal metindeki yanlışlık düzeltilmiştir.]**

Allāhümme ṣalli ᶜalā seyyidinā Muḥammedin ve ᶜalā Āli Seyyidinā Muḥammed. Bi-ᶜadedi ḫalḳı-ke ve rıżāᵓe [34] nefsi-ke. Veznü-hū ᶜArşü-ke ve midādi kelimāti'llāh. Lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi'llāh. Yā Erḥame'r-rāḥımīn. (El-hamdü li'llāhi'llezī hedā-nā li-hāẕā ve mā künnā li-nehtediye lev lā en hedāne'llāh.)[1] (Va'llāhü yeḳūlu'l-Ḥaḳḳa ve Hüve yehdi's-sebīl.)[2] (Fe'llāhü ḫayrun Ḥāfiẓan ve Hüve Erḥamü'r-rāḥımīn.)[3]

ṬARĪḲA-İ LEṬĀᵓİF ÜZERİNE MURĀḲABE-İ EḤADİYYET

Evvelā, mürīd; ṣūret-i maḫṣūṣadan ḫayālinde tecellī eden şeyle ḳalbini mülāḥaẓa eder. Bu mülāḥaẓa, ebvāb-ı Eḥadiyyet'iñ inkişāfı içün miftāḥdır. Zīrā Mertebe-i Eḥadiyyet, ᶜurūc ṣıfātınıñ müntehāsıdır. Bunuñ tafṣīli, Seyyid ᶜĪsā El-Aḥrār "raḍıyallāhü ᶜanh" Ḥażretleriniñ evlād-ı kirāmından Seyyid Müdeḳḳıḳ Aḥmed Ḥüsāmüddīn-i Ḥüseynī Efendimiziñ taṣnīfātından "Lemᶜatü'l-Envār" adlı kitāb-ı müsteṭābında mündericdir.

Ḳalbiñ maḥalli, ṣol memeniñ altındadır. Menşeᵓ-i feyżi, Ẕātü'l-Baḥt'den ism-i Rabb'dir. İmdi, Rabb, tecellī eder. İsm-i Ḫālıḳ ẓāhir olur. Ḫālıḳıyyet tecellī eder. Ādem ẓāhir olur. Ādem'iñ taᶜallüm etdigi Esmāᵓ, ẓıllına münᶜakis oldu. Bu ẓıll, bir vücūd-ı muḥaḳḳaḳdan ᶜibāretdir ki onuñ ḳalbine, Ḳalb-i Muḥammedī'niñ envārı ᶜaks etmişdir. Onuñ kalbinden de seniñ kalbiñe ᶜaks etdi. Öyle ise, menşeᵓ-i feyż; İsm-i Rabb'dir ve mevredi de, o ḳalbdir.

---

[1] **"O cennetliklerin gönüllerindeki kini söküp atarız. Cennetle, altlarından ırmaklar akarken: 'Hidayetine eriştirip bizi buna kavuşturan Allah'a hamd olsun. Eğer Allah bizi doğru yola iletmeseydi, kendiliğimizden doğru yolu bulamazdık. Andolsun ki Rabbimizin peygamberlerine bize gerçeği getirmiştir.' derler. Onlara: 'İşte yaptığınız işlere karşılık miras olarak elde ettiğiniz cennet budur' diye seslenilir." A'râf Sûresi/43, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[2] **"Allah bir adamın göğsünde iki kalp yaratmamıştır. Kendilerinden 'Zıhar' yaptığınız karılarınızı, analarınız kılmadığı gibi, evlatlıklarınızı oğullarınız gibi kılmadı. Bu sizin ağızlarınızdaki sözünüzdür. Allah ise hakkı söyler ve O yolu gösterir." Ahzâb Sûresi/4, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[3] **"(Yakub) 'Bundan önce kardeşiniz Yusuf'u size emanet ettiğim gibi şimdi onu hiç size emanet eder miyim? Şüphe yok ki Allah koruyucuların en hayırlısı ve merhametlilerin en merhametlisidir.'" Yûsuf Sûresi/64, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]; [Orijinal metindeki yanlışlık düzeltilmiştir.]**

[35] ṬARĪḲA-İ LEṬĀʾİF ÜZERİNE MURĀḲABE-İ EḤADİYYETDEN MURĀḲABE-İ RŪḤ

Ḥasebü't-taḳdīr, Rūḥ'uñ maḥalli, ṣaġ memeniñ altındadır. Lākin sen onu dimāġdan ʿibāret olan cebīninde bulursuñ. Evet, o Rūḥ, ḥaḳīḳat-i ḥays̱iyyetinden menāzil miḳdārı üzerinedir. Ammā bidāyet ḥasebiyle Esmā, eşyāya nāzil olmazdan muḳaddem, Emr'dir. Bunuñ tafṣīli de "Lemʿatü'l-Envār"dadır.

Her murāḳıb içün evvelā, maḥalli bi-ḥasebi't-taḳdīr ṣaġ memeniñ altında olan Rūḥunu murāḳabe etmek lāzımdır. Ḫayālinde feyżden tecellī eden şeyʾ ile, onuñ menşeʾ-i feyżi Ẕātü'l-Baḥt'den; Ṣıfāt-ı S̱übūtiyye'den olan "Ḥayy" İsm-i Celīli'nedir. İsmi Ṣıfata ıṭlāḳ taʿlīm-i ṭarīḳī üzerinedir. Ḥaḳīḳat üzerine degildir. Zīrā, Ḥayāt'ıñ ḥaḳīḳati, Rūḥ'dur.

Şu ıṭlāḳ; taʿayyünāt ve taʿaḳḳulāt ḳabīlindendir. Mevred-i feyżī, kendisinde Rūḥ'uñ mülāḥaẓa olunduġu maḥall-i maḫṣūṣdur.

Maṭlebü'l-Esmāʾ, İsm-i Ḥayy'dan Ḥayāt'ı medʿuvvdür. O da Ḥażret-i İbrāhīmiyye'dir. Ḥażret-i İbrāhīmiyye'den ḥayāt, ẓıllına ʿaks eder. Bu da seniñ cesediñden ʿibāretdir.

(Fe-ḫuẕ erbeʿaten mine'ṭ-ṭayr)[1] Āyet-i Celīlesi müfādınca; menşeʾ-i ḥayāt, Ẕātü'l-Baḥt'den ʿanāṣır-ı erbaʿa-i münteşire vāsıṭasıyla menzil-i ḥayāt olan cesede vārid olur.

Ṭuyūr-i erbaʿa'dan evvelkisi; Ḥayy ṣıfatınıñ ḥayāt-ı ʿunṣuriyye-i İbrāhīmiyye'niñ terkībi üzerine ʿaks etmesidir.

[36] Ṭayr-i S̱ānī; Ḳudretiniñ cism üzerine ʿaksidir.

---

[1] **"Bir vakit İbrahim demişti ki: 'Rabbim ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster'. Allah: 'İnanmıyor musun?' demişti de İbrahim: 'İnanıyorum, ama kalbim huzura kavuşsun, yatışsın diye sordum' demişti. Allah buyurmuştu ki: 'Dört kuş tut, onları iyice inceleyip kendi elinle parçala ve her birini bir dağın üzerine koy, sonra onları çağır, uçarak sana gelecekler. Bil ki Allah elbette aziz ve hakîmdir." Bakara Sûresi/260, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]; [Orijinal metindeki yanlışlık düzeltilmiştir.]**

Ṭayr-i S̱ālis̱; Sırrınıñ maḥall-i vürūduna ᶜaksidir. O da vücūd-i ḫāricī ile ẕihn beyninde olan nisbet-i rābıṭadan ᶜibāretdir.

Ṭayr-ı Rābiᶜ; ṣaġ memeniñ altında mülāḥaẓa olunan Rūḥ üzerine ᶜaksidir.

LEṬĀ᾿İF ṬARĪḲI ÜZERİNE MURĀḲABE-İ EḤADİYYETDEN SIRRIÑ MURĀḲABESİ

Evvelā, ṣaġ memeniñ üstünde olan maḥall-i Sırr'ı mülāḥaẓa etmekdir.

Bunuñ menşe᾿-i feyżi, Ẕātü'l-Baḥt'dandır. Ẕātü'l-Baḥt, Mertebe-i Eḥadiyyet'den tecellī eder. Soñra şu᾿ūnātı İsm-i Ḫālıḳ'a inᶜikās eyler. Ḫālıḳ, tecellī etdikden soñra, şu᾿ūnātı beden-i ḳalbden ve maḥallinden ᶜibāret olan ṭopraġa münᶜakis olur. Ṭürāb, maḥall-i Rubūbiyyet'dir ve Ḥażret-i Ādemiyyet'de merṣad-ı ẓuhūrdur. Nitekim mā-sebḳda maᶜlūmuñ oldu. Ẕikr olunan Esmā᾿-i Ḥaẕarāt'dan murād, mefhūm-ı küllīden ᶜibāretdir.

Vāridāt, türābdan nāra münᶜakis olur. Nār da Sırr-ı türābdır. Nārdan Ḥażret-i Mūseviyyet'e, Mūseviyyet'den ẓıllına inᶜikās eder. Ẓıll, seniñ şeyḫinden ᶜibāret olup, şeyḫden seniñ Sırrıña münᶜakis olur.

Sırr'dan murād; insānlardan baᶜżılarınıñ vākıᶜātdan yāḫūd [37] ḫafāyā-yı ümūra vuḳūfdan veyā bunlarıñ ġayrīsinden zuᶜm etdikleri gibi degildir.

Sırr; sālik üzerine ᶜİlm-i Ḳalbī'dir.

Baᶜżıları dediler ki:

Sırr'ıñ maᶜnāsı, sālikiñ Ẕāt ile Ṣıfāt beynindeki nisbetidir. Baᶜżıları da, sālik ile Ḫālıḳ'ı beynindeki nisbetdir, dedi.

Ḥaḳīḳat-i ḥāl, Cenāb-ı Allāh'ıñ maḫlūḳundan bir ẕāt-ı muḥaḳḳıḳıñ muṭṭaliᶜ olduġu şeydir. (Men lem yeẕuḳ, lem yaᶜrif.)

ṬARĪḲA-İ LEṬĀʾİF ÜZERİNE MURĀḲABE-İ EḤADİYYET

Bunuñ menşeʾi feyżi, Ẕātü'l-Baḥt'dan Ṣıfāt-ı Selbiyye'dir.

Mevred-i feyżi, Ḫafā-i mürīddir.

Keyfiyyet-i vürūdı; evvelā, ṣaġ memeniñ üstünde olup Sırr-ı Rūḥ ıṭlāḳ olunan maḥall-i Ḫafā'yı mülāḥaẓa etmekdir.

Havā, eczāʾ-i insānıñ mürekkeb olduğu ʿanāṣırdan Sırr-ı māʾ olduğu gibi, Ḫafā da Sırr-ı Rūḥ'dur.

Nitekim Rūḥ; Sırr-ı Ḳalb, Ḳalb; Sırr-ı Beden, Beden; Sırr-ı Türāb, Türāb; Sırr-ı Rabbü'l-Erbāb'dır. Türāb'dan murād; türāb-ı ḫāliṣdir.

Cenāb-ı Ḥaḳḳ, Ḥadīs̱-i Ḳudsī'de (Ādemü sirrī ve ene sirruhū)[1] buyurmuşdur ki maʿnā-yı münīfi: (Ādem benim sırrım ve ben de Ādem'iñ sırrıyım.)

[38] İmdi, Ẕātü'l-Baḥt'dan vārid olan feyż evvelā Ṣıfāt-ı Selbiyye'ye vürūd etmişdir ki, o da bizim ṣıfātımızdan ʿibāretdir.

Ṣıfāt-ı Selbiyye'den Ḥażret-i ʿĪseviyyet'e, ondan ẓıllına, ondan seniñ Ḫafā'ña vārid olur. Bu, Ḳavs-i Ūlā'nıñ ve ḫalḳıñ Ḫālıḳından ʿĀlem-i Kevn-i Şuhūdī'ye cārī ve nāzil olan Ḳavs'iñ nihāyetidir.

Benī-Ādem'iñ muḥtāc olduğu her şeyʾ, maḫlūḳdur. Meẓāhir-i Kevn'den feyż tevārüd etdi. ʿĪsā "ʿaleyhisselām" gibi vücūduyla tekeyyüf etdi.

ṬARĪḲA-İ LEṬĀʾİF ÜZERİNE MURĀḲABE-İ EḤADİYYETDEN AḪFĀ

Bu murāḳabe, beden-i insān gibidir ki ṣūreti ziyāde ẓāhir ve āşkārdır. Bāṭını ḫayāl üzerine Ḫafā, başar üzerine Aḫfā'dır. Menşeʾ-i feyżi, 'Ālem-i Ḫalḳ'dan Şuʾūnāt-ı Ṣıfātiyye'yi ve ʿĀlem-i Emr'den Şuʾūnāt-ı Vücūdiyye'yi cāmiʿ olan Şeʾndir. Mevred-i feyżi, Aḫfā-yı mürīddir.

---

[1] **Kudsî Hadîs-i Şerîf.**

Keyfiyyet-i vürūdu; feyżiñ Ẕātü'l-Baḥt'dan vārid olması ḥayṡiyyetiyle Mertebe-i Ulūhiyyetedir. Mertebe-i Ulūhiyyet'den Külliyye-i Muḥammediyye'ye; Külliyye-i Muḥammediyye'den Mertebe-i ᶜUbūdiyyet-i Kāmile'yedir. Külliyye-i Muḥammediyye; Muḥammed ᶜaleyhisselāmıñ vücūd-ı ᶜālīsidir. Vücūd-ı ᶜĀlī-i Muḥammed'den, ẓıllınadır ki o da ᶜibādet ile emrdir. [39] (Ve mā ümirū illā li-yaᶜbudu'llāhe)[1] Maᶜnā-yı münīfi: (Onlar ancaḳ Allāh'a ᶜibādet ile emr olundular.)

Şerīᶜat-i Muḥammediyye'den ᶜibāret olan o emri, nüfūs-i külliyye istiḳbāl etdi. İşte bu, Ḳavs-i Nüzūlī'niñ müntehāsıdır.

İmdi, Aḫfā; ẓāhir eşyādır ki o da Sırr-ı Ulūhiyyet'dir. Nitekim, Allāhü Celle ve Aᶜlā Ḥażretleri Ḥadīṡ-i Ḳudsī'de (Ādemü sirrī ve ene sirruhū) buyurur ki Aᶜyān-ı Ṡābite'ye işāretdir.

ḲALB

Ādemiyyet'iñ ẓıllıdır ki, Cenāb-ı Ḥaḳḳ, Ādem "ᶜaleyhisselām" ḥaḳḳında (Ḫaleḳa-hū min türābin)[2] buyurdu. Bu aṣl-ı Ādem olan türāb, iḥyā ve inbāt ve imāte gibi efᶜāl ile müttaṣaf olduğundan Ādemiyyet, maẓhar-ı tecellī-i efᶜāl oldu. Bu imāte ve iḥyā ve temzīc ve tebdīl gibi efᶜāl, ḳalbde de vardır. Zīrā, ḳalb, teḳāżā'-i Esmāʾiyye ḥasebiyle vürūd iden tecellī-i efᶜāl ile bedende şerāyīn ve ᶜurūḳ ve lifāf vāsıṭasıyla iḥyā ve imāte ve temzīc ve baᶜż-ı mevādd-i radiyyeyi iḫrāc ile meşġūldür. Her ḥālde ḳalbiñ mevride-i tecellī-i efᶜāl olduğu vāreste-i iḥticācdır. Bu beyāndan istifāde ile, ḳalb, ẓıll-i Ādemiyyet'dir.

---

[1] **Beyyine Sûresi, 5**

[2] **" Muhakkak ki Allah katında İsa'nın babasız meydana gelmesi, Adem'in durumu gibidir. Allah Adem'i topraktan yarattı, sonra ona 'ol' dedi. O da hemen insan oluverdi." Âl-i 'İmrân Sûresi/59, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

RŪḤ

Bizim rūḥumuz daḫī Şems-i Külliyye-i Muḥammediyye'niñ ẓıllıdır. Faḳaṭ, Ṣıfāt-ı S̱übūtiyye nisbetiyle ve İbrāhīmiyyet ṭarīḳiyle geldiginden, İbrāhīmiyyet'iñ ẓıllı denilir. [40] Ḥaḳīḳatde, Şems-i Külliyye-i Muḥammediyye'niñ gölgesidir. Bu Laṭīfe'de de istifāżа Nisbet-i Muḥammediyye ile taḥarrī eylediginden miyānede şeyḫ, tevassuṭ etdirilir ki istifāżа, Nisbet-i Muḥammediyye ile cārī olsun. Bizim Sırrımız da, Şems-i Külliyye-i Muḥammediyye'niñ ẓıllıdır. Faḳaṭ, Şuʾūnātü'ẕ-Ẕāt nisbetiyle gelmişdir.

Sırr, ẓıllınıñ ẓıllıdır. Ẓıll-ı evvel ḳalb, ẓıll-i s̱ānī rūḥdur. Zīrā, sırr, vücūd ile şuhūd yaʿnī nübüvvet meydānında berzaḫdır. Denilse ki, berzaḫ, Tevḥīd'e ṣāliḥ degildir. Mümtezic olduġu içün denilir ki berzaḫdan iki ṭarafı tecerrüd ederse ʿayn-i Tevḥīd olur. İşte bu nisbet, beyne'l-müntesibīn "Ṣıfāt-ı Selbiyye ve S̱übūtiyye" tecerrüdü, Tevḥīd-i maḥż olur.

Bu iki renkli ṣıfātıñ miyānında vāḳiʿ ẕāt mıdır yoksa şuʾūnātü'ẕ-ẕāt mı? (Rūḥ, Ḫafā) iʿtibār olunur, bu ise ẕātıñ ġayrī degildir.

Mūsā ʿaleyhisselāmdan naʿleyn tecerrüdü, Rūḥ ve Ḫafā'nıñ tecerrüdü demekdir. İbrāhīmiyyet ve ʿĪseviyyet'den tecerrüdü, ervāḥıñ envāʿ-ı şecerinden yaʿnī iḫtilāfından demekdir.

Mūsā ʿaleyhisselām Şuʾūnātınıñ Ṭūr-ı Sırrında Tevḥīd-i Enāʾiyyeti maṭleb olan nūr, cüzʾī ve küllī ṭarīḳasıyla olmadıġı gibi bunda ḫavāṣṣ-ı mekāndan olan şarḳ ve ġarb daḫī taṣavvur olunamaz. Belki işbu şuʾūnāt, āfāḳī ve enfüsī muḥīṭ ṭarīḳiyledir. Ḥulūl [41] ve ittiḥād ve muḥīṭ ve muḥāṭ ṭarīḳiyle degildir. Zīrā, maḥdūd degildir. Ġayriyyet ve ʿayniyyet ṭarīḳiyle de degildir. Zīrā, Tevḥīd, iżāfātı isḳāṭ eder. İşte bu meẕkūrātıñ esrār-ı Tevḥīdī ki Tevḥīd-i Enāʾiyyet'e vādī-i Mūseviyyet'de Ẓıll-i Muḥammedī'niñ miftāḥınıñ lüzūmu lā-büddür. Ve keẕālik, sāʾir-i enbiyāʾ-i ʿiẓām "ṣalevātullāhi ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhimüsselām" Ḥażarātı her hangi murāḳabe olur ise olsun o Laṭīfe'de o nisbetiñ ve o Vādī-i Eymen'iñ şecere-i ṣalāḥıdır. Mes̱elā,

Kelām'a Vādī-i Fem'de Şecere-i Mūsevī-i Lisān mevrid olduġu gibi, menşe' bulunmuş olan ḫançereden ẓıll-i ṣavt vāsıṭasıyla işbu s̱übūt-i mevrid-i sābıḳı olan lisānda teşekkül edecek ḥurūfuñ meḫārici (ʿĪseviyyet ve İbrāhīmiyyet'dir) daḫī müştāḳdır.

Kez̠ālik, meḫāric-i esrār ve mehābiṭ-i envāʿ, ilmāʿ ve işrāḳında bir ẓıll ḥükmünde olan şeyḫiñ vücūduna muḥtācdır. Elbette ṣavt, ḥarf içün meḫārice muḥtāc degildir. Velākin ṣavtsız ḥarf içün vücūd olmaz. Ammā ʿĪsā'nıñ İbrāhīm'e nisbeti, Nūn Ḥarfi'niñ lisāna nisbeti gibidir. Lākin, menşeʿ cihetinde bir nisbetle mütteḥid olur. Ḫafāmız da Şems-i Külliyye-i Muḥammediyye'niñ ẓıllı olup, yalñız Ṣıfāt-ı Selbiyye nisbetiyle gelmişdir. Artıḳ, Aḫfā'da ḥükm, vāżıḥdır.

Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a en ḳarīb, Ḳalb'dir ki Ḳalb, feyż-i aḳdesdir. **(Kün)** emr-i tecellīsi evvelā Ḳalb'e ẓuhūr edip ʿayn-i mütecellī ile bir kevniyyet [42] ve şey'iyyet iktisā etdi. Rūḥ, o şey' ile Cenāb-ı Ḥaḳḳ miyānesinde bir nisbetden ʿibāretdir. Baʿdehū, o şey'iyyet, Sırr'a nüzūl ederek Şu'ūnātü'z̠-Z̠āt oldu ki bir vücūd-ı z̠ihnī ve bir ṣūret-i z̠ihniyye ḳabīlinden olaraḳ keennehū ṭoḫm-i mezrūʿanıñ nemā bulan filizi gibi göründü. Baʿdehū, Mertebe-i Ḫafā'ya nüzūl etdi. Aġṣān peydā edip bir aġaç ḥükmünü ḳazandı. Yaʿnī, külliyyet ve cüz'iyyet ve sā'ire evṣāf-ı ḥavādis̱ iktisā etdi ki bunlarıñ kāffesi Cenāb-ı Ḥaḳḳ'dan meslūbdur ve Ṣıfāt-ı Selbiyye, Ḫafā'nıñ nisbet ve teḳāżāsıdır ve bizi Cenāb-ı Ḥaḳḳ'dan temyīz eden Ṣıfāt-ı Selbiyye ve Ḫafā'dır. Ḥattā, mechūl ṭarafına fikrimizi ṣarf ve nevm ve yaḳaẓamız ve semʿimiz ve baṣarımız kāffesi Ṣıfāt-ı Selbiyye teḳāżāsı olaraḳ bizde peydā oluyor. Zīrā, Cenāb-ı Ḥaḳḳ, bizim gibi görmez ve bizim gibi istimāʿ etmez. Belki O'nuñ Semʿ ve Baṣar'ı ḳadīmdir. Yalñız, bu semʿ ve baṣar-ı ḥādis̱imiz teraḳḳī ederse, Ṣıfāt-ı S̱übūtiyye'ye vāṣıl olur. İşbu sālik-i müteraḳḳī ḥaḳḳında Cenāb-ı Ḥaḳḳ **(Küntü le-ke semʿan ve beṣaran ve yeden mü'eyyeden ve riclen ve lisānen)**[1] buyurur ki, lisān-ı ḫās̱s̱da bu mertebeye ḳurb-i nevāfil" ıṭlāḳ olunur.

[1] "Ben sana kulak, göz, sağlam bir el, ayak ve dil oldum." **Kudsî Hadîs-i Şerîf.**

Ḥattā, "yed-i ṣaḥīḥ ṣāḥibi" taᶜbīri işbu (Küntü le-ke yeden) sırrını iḫrāz edenler içündür. O şeyᵓ, Ḫafā'ya nüzūlden soñra Aḫfā'ya nüzūl ederek Aḫfā'dan tāmm-i vücūd ile (Fe-yekūn) meydānında görünür. Zīrā, Aḫfāmız, nefsimize eñ ḳarīb bir Laṭīfe'dir ki şiddet-i ḳurbetden Aḫfā olmuşdur. Aḫfā, nefsimize müteveccihdir. Nefsimiz, onuñ māddesidir. [43] Bu ṣūretde 'Ālem-i Kevn'e eñ yaḳīn, Aḫfāmız oluyor. Görülmez mi ki bāṣıramız bize eḳrab olmasıyla berāber onu ruᵓyet, ᶜadīmü'l-imkān ve ġāyet-i müsteḥīldir. Mā ḥaṣal-ı kelām, bizim fiᶜlimizi ve ḥarekātımızı meydāna muntaẓaman iḫrāc eden, Aḫfāmızdır. Ḳalb, Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a en ḳarīb ve bize eñ baᶜīddir ki, ṣırf-ı bāṭındır. Faḳaṭ, Aḫfā, Kābe Ḳavseyn'dir ki, bir ṭarafı bāṭın ve bir ṭarafı ẓāhirdir. Zīrā, ᶜĀlem-i Kevn'den olan Nefs'e nāẓırdır. Aḫfā, bir ṭarafı ḳırmızı cāmlı ve bir ṭarafı beyāż cāmlı bir fener gibidir. Ḳalb, evveldir; Aḫfā, āḫirdir. Ḳalb, bāṭındır; Aḫfā, ẓāhirdir. Leṭāᵓif-i Ḫamse'niñ bedende ās̱ār-ı taṣarrufları nedir? Beyānımız vechle, Ḳalb, bedende eczāᵓ-i vücūdiyyeyi temzīc ve tebdīl ve redd ile muttaṣaf bir ᶜāmil gibidir.

Rūḥ, ḥayāt ve sāᵓir-i ḥālāt-i rūḥāniyyeyi tehiyye ile meşġūldür. Ḫafā, ṣarf-ı fikr ve taḳlīb-i fikr ile meşġūldür. Sırr, dāniş ve ᶜilm peydā eder. Aḫfā ise, sırr ve ḫafī olan şeyᵓ-i maᶜḳūlü ẓāhire iḫrāc eder. ᶜĪseviyyet ve Mūseviyyet ve bunlarıñ ems̱ālī Sırr ve Ḫafāmızıñ üzerinde bir peyġamber var demek degildir. Belki Nisbet-i ᶜĪseviyyet ve Nisbet-i Mūseviyyet'den istifāża, demekdir. Zīrā, ᶜĪsā ve Mūsā ve sāᵓir-i enbiyāya "ᶜaleyhimüṣṣalevātü vetteslīmāt" nisbetimiz Şerᶜan s̱ābitdir ki, enbiyādan "ᶜaleyhimüṣṣalevātü vetteslīmāt" birini inkār, küfrdür.

(Āmene'r-rasūlü bi-mā ünzile ileyhi min Rabbi-hī ve'l-müᵓminūn. Küllün āmene bi'llāhi ve melāᵓiketi-hī ve kütübi-hī ve rusülih. Lā nüferriḳu beyne eḥadin min rusülih.)[1] Bir de bu [44] enbiyāya nisbetimiz hangi vücūdlar ile olduġunu beyāndır. Onuñ içün, Ḳalb'de Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a vāṣıl olsa o velī, meşreb-i Ādemī olur. Rūḥ'da vāṣıl olsa, meşreb-i İbrāhīmī olur. Sāᵓirleri de bu ḳıyās iledir. Faḳaṭ, Ādem

[1] **"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Kalbinizde olan şeyleri açıklasanız da gizleseniz de, Allah sizi onunla hesaba çeker. Allah dilediğini bağışlar ve dilediğine azap verir. O, her şeye gücü yetendir." Bakara Sûresi/284, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

“ᶜaleyhisselām” ile İbrāhīm “ᶜaleyhisselām” miyānesinde mürūr eden enbiyā-yı ẕī-şān “ᶜaleyhimüṣṣalevātü vetteslīmāt” Ādem ᶜaleyhisselāmıñ rişte ve Ṣuhufu üzeredir. İbrāhīm “ᶜaleyhisselām” ile Mūsā “ᶜaleyhisselām” arasında mürūr eden peyġamberān “ᶜaleyhimüṣṣalevātü vetteslīmāt” İbrāhīm ᶜaleyhisselāmıñ nisbeti üzeredir. Semāᶜ-i dīnde Muḥammed ᶜaleyhisselām şems olup enbiyā-yı sā᾽ire, nücūmdur. Elbette şemse nisbet-i kübrāmız olduġu gibi nücūm-i sā᾽ireye de bir nisbetimiz vardır. Esrār-ı murāḳabāt, vicdāniyyātdan ᶜibāret olduġundan, yaḳīniyyātdır. İstidlāl ile bilinemez. Belki teraḳḳiyyāt-ı maᶜneviyye ile bedāheten bāṭında ẓāhir olur. ᶜAṭş ve cūᶜ ve sā᾽ir-i ümūr-i vicdāniyyātı idrākde delīl ve iḥticāca mesāġ var mıdır? Ve bu esrār-ı murāḳabātıñ Ḳur’ān-ı Kerīm’de berāhīni vardır. Faḳaṭ, sırr ve bāṭın olduġundan, żevken añlaşılır.

Sālik, ẕikrde temkīn ve rusūḫ bulmaḳ içün kes̱ret-i ẕikr ile meşġūl olmalıdır ve bu rusūḫ ve temkīn ḳalbiñ ḥāl ve ẕikrini eczā᾽-i bedene dökmek ile bulur. Zīrā, ḳalb, Şems-i Muḥammediyye’niñ ẓıllı olduġundan ᶜayn-i ẕikr olmuşdur. Faḳaṭ o ẓıllı ḳalbe medd etmek be-heme-ḥāl eczā᾽āt-i bedeniñ ve ᶜaḍalātıñ ẕikr ile taḥrīki ile olur ki ḳalb mir᾽ātına naẓar ile olan kes̱ret-i ẕikr ṭıbḳī onuñ ḥālini ve o [45] ẓıllı ḳālıba ifrāġ eder. Bunuñ ḫāricde tems̱īli, mes̱elā; ḳalben ḥüsn-i ḫaṭṭı bilirseñ ve o ḥüsn-i ḫaṭṭ vücūd ẓıllı olaraḳ ḳalbinde munṭabiᶜdir. Binā᾽en ᶜaleyh, mücerred ḳalbde ḥüsn-i ḫaṭṭıñ inṭıbāᶜında bir ḥükm ve fā᾽ide yoḳdur. Belki mir᾽āt-i ḳalbiñde ḥüsn-i ḫaṭṭ-ı münṭabiᶜa naẓar, cevārihiñ kitābetle kes̱ret-i iştiġāliyle o vücūd-i ḳalbīniñ ḫārice ᶜalā ṭıbḳıhī iḫrācında ḥüsn ve medḥ vardır ve o ḫāric, ᶜayn-i ṣūret-i ḳalbiyyeye muvāfaḳat idebilir. İşte cemīᶜ-i eczā᾽-i bedeniyyeyi ẕākir etmek ve bu yolda ẓıll-i ḳalbiñ bedene imtidādı ile olur. Her Laṭīfe’de ẓıllden murād, ḥażret-i şeyḫdir. Ḥīn-i murāḳabede ᶜārıż olan ġaybūbet ḥāli, beyne’n-nevm ve’l-yaḳaẓa olur. Egerçi yaḳaẓa ḥāline nevm ġalebe ederse bu ḥāle ḥużūr ıṭlāḳ olunur ve eger nevmi ḥāline, yaḳaẓasına ġalebe ederse, ḥāl-i istiġrāḳ taᶜbīr olunur. Büsbütün nevm gibi degildir. Ve bu istiġrāḳ ḥāli çoḳ vaḳtler imtidād etmez. Onuñ içün, murāḳıb, ḥużūr ve müsāᶜade bulduġu vaḳt, murāḳabe ile meşġūl olacaḳdır. Zīrā, ümūr-i mefrūża-i ḫamseyi edāya ve sā᾽ir-i ümūr-i maᶜīşet ve infāḳı tehvīne māniᶜ olur derecede murāḳabe tecvīz edilemez. Ve

bu istiġrāḳ ḥālinden bir gūnā ᶜulūm sünūḥ eder. Derūn-i risālede işāret edilen murāḳabe-i maᶜiyyet ve murāḳabe-i maḥabbet ve (Allāhü eᶜlemü ḥayṡü yecᶜalü risāleteh)[1] Naẓm-ı Celīl'i nūrundan iḳtibās edilen murāḳabe-i risālet ve (Yulḳı'r-rūḥa min emrihī ᶜalā men yeşā')[2] Āyet-i Kerīmesi'nden iḳtibās edilen murāḳabe-i ülü'l-ᶜazm lüzūm görüldükçe, inşāallāh, ileride yazılır.

[46] MURĀḲABETÜ'Ṡ-ṠÜBŪT Fİ'L-VÜCŪD

ḲALBE OLAN MURĀḲABE

İşbu murāḳabede sālik, iştiġāl-i ẕikr zamānıyla ẕikrden ferāġı zamānında muḫayyerdir. Ẕikre iştiġāl esnāsında murāḳabe, rābıṭa maḳāmındadır. On daḳīḳa ḳadar her bir Laṭīfe'de murāḳabe ederek üslūb-i sābıḳ üzerine yine ẕikre mübāderet eder. Ẕikrsiz murāḳabede yirmi dört sāᶜat ẓarfında ne ḳadar ḥużūr bulabilir ise, o ḳadar meşġūl olur.

(Murāḳabe-i Muṭlaḳa): Menşe' ṭarafından feyż-i İlāhī'niñ Maḳāmāt-ı Mertebe'den müteselsilen mevredleri olan Leṭā'if'e cereyān ve vürūdunu mülāḥaẓadır.

(Laṭīfe'-i Ḳalb'de Murāḳabe): Ẕātü'l-Baḥt'dan vārid olan feyż-i İlāhī'niñ evvelā tecellī-i Efᶜāl'e, ondan, Ādemiyyet maḳāmına Ādemiyyet'iñ Esmā'ya olan 'ilminiñ nisbetinden Ādemiyyet'iñ ẓıllına vārid olur. Bu maḳāmda ẓıllden murād, ḥażret-i şeyḫiñ ḳalbidir. Ẓıllden mevred-i feyż olan ḳalb-i sālike cereyān eder ve vürūdunu fikr ve mülāḥaẓadan 'ibāretdir.

---

[1] **"Mekkelilere bir ayet geldi mi 'Allah'ın peygamberlerine geldiği gibi bize de bir ayet gelmedikçe inanmayız' derler. Allah peygamberliğini kime vereceğini bilir. Suç işleyenlere, Allah katından aşağılık ve hilelerinden dolayı da şiddeti bir azap gelip çatacaktır." En'âm Sûresi/124, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[2] **"Arş sahibi ve varlıkların en yücesi olan Allah, kavuşma gününü ihtar etmek için kullarından dilediğine emriyle vahyi indirir." Mü'min Sûresi/15, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

Bizim ‘indimizde Ḳalb, maẓharu’l-Esmā olan Ādemiyyet’iñ mirʾāt ve ẓılāli mes̱ābesinde olduġundan Ādemiyyet, bizim pederimizdir. Zīrā, ḳulūbüñ istifāżası, ᶜale’l-ᶜumūm Ādemiyyet’dendir. Ḳalb, yüz Esmā’-i İlāhiyye’niñ teḳāżāsı ḥasebiyle ās̱ār-ı fiᶜliyyeye maẓhar olup ebdānda edevāt-i māddiyye-i teşrīḥiyye ve ḥavāss-i ẓāhire ve bāṭına vāsıṭasıyla mutaṣarrıfdır. Mes̱elā; [47] miᶜdede olan taṣarrufātı, lifāf ve şerāyīn vāsıṭasıyla hażm ve netīce-i hażmı ᶜurūḳ ve aᶜṣāba tevzīᶜ ile tebdīlāt ve temzīcāt-ı tabīᶜiyyeden ᶜibāretdir.

Bedende ṣıḥḥat ve maraż ve cūᶜ ve ᶜaṭş ve ḥattā bāṣırada ebṣār ve taḳlīb-i ḥadeḳa ve lāmiseniñ lemsi ve helm-i cerā ẓāhirī ve bāṭınī küllī ve cüzʾī muᶜāmelāt-ı bedeniyye ḳalbiñ taḥrīk ve icbārıyla cārī olmaḳdadır. Zīrā, Ḳalb, H̱ālıḳ-ı muḳtedir-i muẖtār Ḥażretleri’niñ maẓhariyyet-i esmāsıyla beden-i cüz’īde halīfesidir.

Ḳalbde ḳābıżıyyet ve bāsiṭıyyet ve mürīdiyyet ve muḳtediriyyet ve şuʾūnāt-ı H̱ālıḳıyyet ve Muẖtāriyyet ve sāʾir-i teḳāżā’-i Esmā’iyye’niñ bulunması, ẖilāfeti muḳteżāsıdır. Şurası ẖafī ḳalmaya ki Ḳalb, Şuʾūnāt-ı Melekūtiyye’den bir Laṭīfe olduġundan, beden-i cüzʾī de ḥaḳīḳatde Cenāb-ı Ḥaḳḳ’ıñ H̱ālıḳıyyetiyle bir melek ḥükmünde olup cünūd-i İlāhiyye’dendir. Muḳtediriyyet ve H̱ālıḳıyyet ve ems̱āliyle tavṣīf, maẓhariyyet ᶜalāḳasıyla mecāzdır. Şuʾūnāt taᶜbīri de bunu muḳayyiddir. Binā’en ᶜaleyh, Ḳalb, bedende Cenāb-ı Ḥaḳḳ’ıñ taṣarrufunda vāsıṭadır. Lā-siyemmā, Ḳalb, Emr-i Rabb olan Rūḥ’uñ Tekvīn ṭarafına olan vechesidir. Herḥālde mużāfun ileyhiñ fiᶜliniñ mużāfa nisbeti ḳabīlindendir. Nitekim (Ve mā rameyte iẕ rameyte velākinne’llāhe ramā)[1] Naẓm-ı Celīli’niñ sırrı bu ḳabīldendir.

Cenāb-ı Ḥaḳḳ, ᶜaleyhiṣṣalātü vesselām Efendīmizden ramyi selb ve is̱bāt etdiler. İşbu ḥükm-i vāḥıdde fiᶜl-i vāḥidi selb ve is̱bāt, cemᶜ-i żıddeyn degildir. Zīrā, cihetleri başḳa başḳadır ki fiᶜl-i ramy-i selb, [48] ḥaḳīḳatde fāᶜil Cenāb-ı Ḥaḳḳ olması iᶜtibāriyle olup is̱bāt daẖī ḥasebü’ẓ-ẓāhir, rāmī, Risālet-penāh olması iᶜtibārıyladır.

[1] **“Bedir’de kafir düşmanlarınızı siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Habibim düşmanının gözüne bir avuç toprak attığın zaman da sen atmadın, ancak Allah attı. Ve bunu müminere güzel bir ganimet ve zafer tecrübesi vermek için (yaptı). Muhakkak ki Allah işiten ve bilendir.” Enfâl Sûresi/17, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

İşte Ḳalb-i Melekūtī, cünūd-i İlāhiyye'den olduġundan Esmā'dan vārid olan vāridāt ḥasebiyle taṣarrufātda mużṭarr ve mecbūrdur. Zīrā, melekūtiyyet, ḥāmil-i emrdir. **(Lā yaᶜṣūne'llāhe mā emera-hüm)**[1] Ke-ẕālik Ḳalb'iñ cünūdu olan edevāt-i māddiyye-i bedeniyye, taṣarrufāt-ı Ḳalb'e ser-fürū muṭīᶜdirler. Ḳalb, Levḥ-i Efᶜāl'de teheyyü'e olunan taṣarrufātı, bi-lā ziyāde ve lā noḳṣān, tabīᶜatıyla taṣarruf eder.

Ḳalb, bize nisbetle ridādır yaᶜnī vuṣūle māniᶜdir. Vücūd-i beşerī ise izārdır. Lākin Ḳalb içün iki veche olup, bir vechesi Ḥaḳḳ'adır ki bāṭınu'r-ridāᵓ tesmiye ḳılınır. Bir vechesi ḫalḳ'adır ki, ẓāhiru'r-ridāᵓ tesmiye olunur. Ẓāhiru'r-ridāᵓ ḥasebiyle mānıᶜ-i vuṣūl; bāṭınu'r-ridāᵓ ḥasebiyle ᶜaynü'l-vuṣūldür. Zīrā, Ridāᵓ-i Ḳalb'iñ ẓāhiri, ᶜalā ḥasebi'l-vāridāt, bedende taṣarrufāt-i Efᶜāliyye ile meşġūl olduġundan, ḥicābdır. Ḫulāṣa, ḥicāb ve ridāᵓ, bāṭın iᶜtibārıyla maḥcūbe müşāhiddir. Ẓāhirī iᶜtibārıyla mānıᶜ-i vuṣūl ve şühūddur. Ḥāṣıl-ı kelām, Ḳalb, Esmā ve Ṣıfātı mütelebbisen ḫalīfe-i Rabb olup ḥasebü'l-ḫilāfe ve muᶜāvenet-i Esmāᵓullāh ile bedende mutaṣarrıfdır. Zīrā, Sırru'l-Ḥaḳḳ olan Ādemiyyet'iñ ẓıllıdır. **(Ādemü sirrī ve ene sirruhū.)**[2] ve **(İnne'llāhe ḫaleḳa Ādeme ᶜalā ṣūratihī ey ᶜalā ṣıfatihī.)**[3] Öyle ise Ḳalb, arż-ı beden-i cüzᵓīye nisbetle cüzᵓī olup, edevāt-i teşrīḥiyye ve ḥavāss-i bāṭına ve ẓāhire melāᵓikesi meṯābesindedir. Zīrā, kāffesi, taṣarrufāt-ı Ḳalb'e münḳād ve muṭīᶜdirler. Secdeden maḳṣad, ẕāten inḳıyāddır.

[49] Ḳalb, ᶜĀlem-i Emkine'de türāb gibidir. Nitekim, türāb, teḳāżā-yı Ḫālıḳıyyet'e maẓhar olup, ᶜĀlemü'l-Ġayb'dan aḫẕ edip ᶜĀlemü'ş-Şehādet'e ıẓhār eder ve ᶜĀlemü'ş-Şehādet'den aḫẕ edip ᶜAdem'e naḳl eder. İnbāt ve imāte ile mevṣūf olduġu gibi Ḳalb, ᶜĀlemü'l-Ġayb'dan lisān-ı ḫāṣṣ üzerine (Ḳaf)dan yaᶜnī Külliyyāt-i Esmā'dan aḫẕ edip ᶜalā ḥasebi't-teḳāżā'i'l-Esmāᵓiyye, bedende tedbīr ve taṣarruf eder. Bu ḥālde, Ḳalb lafẓında (Lām), o Laṭīfe-i Melekūtiyye olan Ḳalb olup (Be) ise,

[1] **" Ey iman edenler! Kendinizi, çoluk ve çocuklarınızı öylesine bir ateşten koruyunuz ki onun yakacağı şeyler insanlarla put taşlarıdır. O ateşin üzerinde melekler vardırki çok sert ve çok kuvvetlidirler. Allah kendilerine ne emrettiyse, isyan etmezler ve emredilen her şeyi yaparlar." Tahrîm Sûresi/6, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]; [Orijinal metindeki yanlışlık düzeltilmiştir.]**

[2] "Adem benim sırrımdır ben de onun sırrıyım." **Kudsî Hadîs-i Şerîf.**

[3] "Muhakkak Allāhü Teālā Ādem'i kendi sūretinde yani kendi sıfatları üzerine yaratmıştır." **Hadîs-i Şerîf.**

beden-i vücūd-i mevhūbdur. Ḳalb, Rūḥ'uñ emri olup, Rūḥ'a nisbetle kes̱īfdir. Kez̄ālik, Ḳalb, bedenden bedel-i mā yeteḥallī de alıp Melekūtiyyet'e iṭāre ve naḳl eder.

Ḳalb, şekl-i ṣanevberī olup, zamān-ı ḳabżda küçülür ve zamān-ı basṭda ise tevessüᶜ eder. İşbu şekl-i ṣanevberī birtaḳım ġılāf, lifāf, aġṭıye ve aġşiyeden ᶜibāretdir. Her bir lifiñ ᶜurūḳ ve aᶜṣāba ve sāᵓir-i ālāt-i bedeniyyeye münāsebeti olmaġla, Ḳalb, bu lifāf vāsıṭasıyla taṣarruf eder. Bu ṣūretde şekl-i mez̠kūra Ḳalb ıṭlāḳı da vech-i meşrūḥ üzre ḥāliñ ismi maḥalline nisbetle, mecāzdır.

(Ve'cᶜal lī lisāne ṣıdḳın fi'l-āḫırīn)[1] ḳabīlinden olmuş olur. Ḳalb'iñ Rūḥ ṭarafından sekiz lifi olup Aḫlāḳ-ı Ḥamīde-i S̱emāniyye meknūndur. Şimāl ṭarafında yedi liff olup, Aḫlāḳ-ı Z̠emīme-i Sebᶜa mestūrdur.

[50] RŪḤA OLACAḲ MURĀḲABE

Sālikiñ Laṭīfe-i Rūḥ'a murāḳabe edecegi zamān Z̠ātü'l-Baḥt'dan vārid olan feyż-i İlāhī evvelā Ṣıfāt-ı S̱übūtiyye'niñ ẓıllı olan İbrāhīmiyyet'e, İbrāhīmiyyet'iñ Nisbet-i S̱übūtiyyesi'nden ẓılla ki ḥażret-i şeyḫiñ rūḥuna, ondan rūḥ-ı sālike feyżin cereyānını mülāḥaẓa eder. Her ḥālde ve her Laṭīfe'de sālik, kendisini ḥażret-i şeyḫiñ ẓıll-i maᶜkūsü farż eder. İbrāhīmiyyet, lisān-ı ḫāṣṣda Ṣıfāt-ı S̱übūtiyye'niñ ẓıllı Mertebe-i Ṣıfāt da insān-ı ekber degil midir?

Ervāḥ, Maḳām-ı İbrāhīmiyyet'de neşᵓet ve ẓuhūr eyledigjinden min ciheti'l-Ervāḥ, pederimizdir. Bu ecilden, Rūḥu'l-Küllī ve Ferş-i Aᶜyān-ı S̱ābite tesmiye ḳılınır. Şurası ḫafī ḳalmaya ki, İbrāhīm ıṭlāḳ olunan z̠āt, işbu Maḳām-ı İbrāhīmiyyeti ḥāᵓiz ve ḥāmil olan bir z̠āt ve nebiyy-i z̠ī-şāndır ki, cihet-i Ervāḥda bize peder olan o z̠ātdır. İbrāhīmiyyet'e peder ıṭlāḳı, maṣdariyyet-i Ervāḥ gibi baᶜż-ı iᶜtibārāt ve nisbet iledir. İbrāhīm, Allāh'ı bize Ṣıfāt-ı S̱übūtiyye ile bildiren bir ḥarfdir. Bu cihet, "Esrār-ı Ceberūt-i Aᶜlā" nāmındaki es̱erimizde muṣarraḥdır. (Ve ez̠zin fi'n-nāsi bi'l-

[1] **"Benden sonra gelenlerin beni güzel şekilde anlamalarını sağla." Şu'arâ' Sûresi/84, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

ḥacci yeᵓtūke ricālen)[1] Naẓm-ı Celīl'iniñ sırrı ve bu eẕān-i ricāl-i baġy Ervāḥ'ıñ Maḳām-ı İbrāhīmiyyet'e ẓuhūr ve bedᵓ ve neşᵓeti ve Ervāḥ'ıñ Ene ve Ente ile imtiyāzı, Elest sırrı, Maḳām-ı İbrāhīmiyyet'de olması iᶜtibārıyladır. "Ricāl", "racül"ün cemᶜi olduğundan, imtiyāz-ı meşrūḥu gösterir. Ẕī-Rūḥuñ kāffesine ḥayāt, İbrāhīmiyyet vāsıṭasıyla [51] vārid olur. Bu maḳāmda daḫī Tecellī, Yüz İsm ile olur. Rūḥ, ᶜĀlem-i Emkine'de şu gibidir.

Nitekim şu (Ve ce'alnā mine'l-māᵓi külle şeyᵓin ḥayyin.)[2] Delīli ile iḥyā edip, nārı ıṭfā etdigi gibi Rūḥ daḫī iḥyā ve ıṭfā eder. Nitekim, Ervāḥıñ ẕi'ẓ-ẓıllı olan İbrāhīm ᶜaleyhisselāmda olduğu gibi ki (Yā nāru kūnī berden ve selāmen ᶜalā İbrāhīm.)[3] Āyet-i Celīlesi nāṭıḳdır. Ḥāṣıl-ı müfād, Tecelliyyāt-i Māᵓiyye, Teḳāżā-yı İbrāhīmiyyet'dendir.

Tecelliyyāt-i Māᵓiyye-i Külliyye'de Rūḥu'l-Küllī olan İbrāhīmiyyet mutaṣarrıf olduğu beden-i cüzᵓīde İbrāhīmiyyet'iñ cünūd ve ẓılāli olan Ervāḥ-ı Cüzᵓiyye, 'unṣur-ı māᵓ-i cüzᵓīde müdīrdir.

SIRRA OLACAḲ MURĀḲABE

Ẕātü'l-Baḥt'dan vārid olan feyż-i İlāhī, evvelā Şuᵓūnāt-ı Ẕāt Maḳāmı'na, ondan ẓıllı olan Mūseviyyet'e, Mūseviyyet'den ẓıllına ki, ḥażret-i şeyḫ murāddır. Sırr-ı sālike, cereyān-ı feyż mülāḥaẓa olunacaḳdır. İşbu Mūseviyyet'de tecellī, Ẕāt'dan Veᵓniyyet-i İlāhiyye'dendir. Zīrā, ẕāt, şuᵓūnātıñ manşeᵓidir. Mūsā "ᶜaleyhisselām" naᶜleynine naẓar etdiginde, (Fe'ḫleᶜ naᶜleyk)[4] sırrı ẓuhūr etdi ki bu tecellī, Efᶜāl'dendir. "Naᶜleyn-i Sübüḥāt-ı Vech" olan ḥucub-ı nāriyye ve ḥucub-ı

[1] **"İnsanlara haccı ilan et. Gerek yaya olarak gerek uzak yoldan binek üzerinde senin huzuruna gelsinler." Hacc Sûresi/27, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[2] **"O kafir olanlar bitişik bir halde bulunan yerle göğü birbirinden ayırdığımızı ve her diri şeyi de sudan yarattığımızı görmediler mi? Hala inanmıyorlar mı?" Enbiyâ Sûresi/30, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]; [Orijinal metindeki yanlışlık düzeltilmiştir.]**

[3] **"Biz de dedik ki: 'Ey ateş, İbrahim'e karşı serin ve selamet ol.'"Enbiyâ Sûresi/69, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[4] **"Haberin olsun, ben senin Rabbinim. Haydi ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen mukaddes vadide 'Tuva'dasın." Tâhâ Sûresi/12, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

nūriyyedir. Meẓāhir-i Mümkināt'a naẓar etdiginde ᶜulvī ve süflī, küllī ve cüzᵓī eşyādan yaᶜnī şecere-i kāᵓinātdan (İnnenī Ene'llāhü lā ilāhe illā Ene feᶜbudnī.)[1] sırrı ẓuhūr etdi. Faḳaṭ, Tecellī-i Evvel, Rubūbiyyet'den olup Tecellī-i [52] S̱ānī Ḥażretü'l-Esmā olan Vāḥidiyyet ve Ulūhiyyet'dendir. Mūsā ᶜaleyhisselāma olan tecelliyyātıñ kāffesi eşyādan olduġundan, Mūsā ve Tevrāt, ṣırf-ı ẓāhirdir. Ḥattā Mūsā ᶜaleyhisselāmdan ẓuhūra gelen ḫavāriḳ-ı ᶜādiyye, ᶜaṣā gibi, edevāt-ı ẓāhireden ṣırf-ı āfāḳī olaraḳ ẓuhūra gelmişdir. Ḥattā bu sırrdandır ki, Ḳavm-i Mūsā (Erine'llāhe cehraten)[2] dediler. Yaᶜnī (Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ı bize cehraten göster) dediler. Lākin, ᶜĪsā "ᶜaleyhisselām" ṣırf-ı bāṭın ve rūḥānī olduġundan, iḥyā'-i emvāt gibi ḫavāriḳ-ı enfüsiyye ve bāṭıniyye ẓuhūra geldi. Ḥattā, o ḳadar ekl ve şürble ünsiyyetleri yoḳ idi. Lākin, ḳavmi, levāzimāt-i beşeriyyeye inhimāk eylediklerinden, Aḥkām-ı İncīliyye, üzerlerinden refᶜ olundu. Dīnlerini żāyiᶜ etdiler.

ᶜĀlem-i Sırr, āteş gibidir.

'Unṣurda Nār, Sırr'ıñ şuᵓūnātıdır. Zīrā, Sırr, Mūsā ᶜaleyhisselāmıñ ẓıllıdır. Mūsā "ᶜaleyhisselām" kendisi, Nārī olduġundan, tābūta mevżūᶜen Nīl'e ḳaẕf olundular. Zīrā, ṣu, āteşi ıṭfā eder. (En'ıḳẕi fī-hi fi't-tābūti faᵓḳẕi fī-hi fi'l-yemmi.)[3] ve (İnnī ānestü nāran)[4] Āyet-i Kerīmeleri nāṭıḳdır. Mūseviyyet, Tecellī-i Raḥmān'dır. Zīrā, Raḥmān, ᶜArş üzerinde cilve-ger oldu. Ḥālbuki, ᶜArş-ı Raḥmān, ṣu üzerindedir. Mūsā ᶜaleyhisselām da ṣuya ḳaẕf olundu. Sırr da, Tecellī-i Leṭāᵓif-i sāᵓire gibi Yüz Esmāᵓ-i İlāhiyye ile olur.

---

[1] **"Gerçekten ben, Allah'ım. Benden başka bir ilah yoktur. Öyleyse bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl." Tâhâ Sûresi/14, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[2] **Nisâ Sûresi/153**

[3] **"Onu çocuk (Musa'yı) tabuta koy da denize at. Deniz de onu kıyıya bıraksın. Onu, hem bana düşman olan hem de ona düşman olan biri alsın. Sana karşı gözümün önünde yetiştirilmen için, kendimden bir sevgi bırakmıştım." Tâhâ Sûresi/39, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[4] **"Musa yola çıktı. Tur tarafından bir ateş gördü. Ailesine: 'Durunuz, ben bir ateş gördüm; belki oradan size bir haber yahut bir kor getiririm de ısınabilirsiniz' dedi." Kasas Sûresi/29, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[53] ḪAFĀYA OLACAḲ MURĀḲABE

Ẕātü'l-Baḥt'dan vārid olan feyż-i İlāhī, Ṣıfāt-ı Selbiyye'ye, ondan, ᶜĪseviyyet'e, ᶜĪseviyyet'den ẓılla ki, ḥażret-i şeyḫiñ Ḫafāsına, ondan da sālikiñ Ḫafāsına cereyān-ı feyż mülāḥaẓa olunacaḳdır. Ṣıfāt-ı Selbiyye, Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ı ekl ve şürb ve taḥayyüz ve temekkün ve ḥulūlden ve sāᵓir-i maḫlūḳuñ muttaṣaf olduğu evṣāfdan, mes̱elā, ᶜabdiñ mevṣūf olduğu mürīdiyyet ve muḳtediriyyet-i ḥādis̱eden ve ems̱ālinden tenzīhden ᶜibāretdir.

Ḥażret-i ᶜĪsā "ᶜaleyhisselām" ṣırf-ı melekūtī olduğundan, ḳuyūdāt-ı beşeriyyeden münselıḫ idiler. Bu eclden, istifāżaları, Selbiyye'dendir. ᶜĪsā ᶜaleyhisselāmıñ beşeriyyete münāsebeti, vālideleri ṭarafındandır. Bu cihetden, Ḫafā, İbrāhīmiyyet'iñ yaᶜnī Rūḥ'uñ sırrı olup bize Ḫafā'dır. Ādemiyyet'le münāsebeti yoḳ gibidir. Zīrā, ḫılḳat dört nevᶜdir: Evvelkisi, Ādem ᶜaleyhisselāmıñ ḫılḳatidir. İkincisi, Ḥavvā'nıñ ḫılḳatidir. Üçüncüsü, ᶜĪsā ᶜaleyhisselāmıñ ḫılḳatidir. Dördüncüsü, bizim ḫılḳatimizdir. Bu dört nevᶜiñ yek-digerine münāsebeti, min vechdir. Ḫafā, ᶜĀlem-i Ḫalḳ'da havā gibidir. Zīrā, ᶜĪseviyyet'iñ ẓıllıdır.

ᶜĪsā "ᶜaleyhisselām" havāya ᶜurūc etdiler. Nitekim, Ḥadīs̱-i Şerīf şeref-ṣudūr oldu: **(Semiᶜtü enne ᶜĪsā ᶜaleyhisselām yemşī fi'l-māᵓi ve lev ezdāde yaḳīnen li-yemşī fi'l-hevā.)**[1] Yaᶜnī (**ᶜĪsā ᶜaleyhisselām, işitdim ki, ṣuda meşy edermiş. Egerçi, yaḳīni müzdād olsa, havāda meşy eder.**) buyurulmuşdur.

[54] AḪFĀYA OLACAḲ MURĀḲABE

Ẕātü'l-Baḥt'dan vārid olan feyż-i İlāhī, evvelā, Şeᵓnü'l-Cāmiᶜ Maḳāmı'na, ondan Ḥażret-i Muḥammedī'ye, ondan ẓıllına, ondan, Aḫfā-yı sālike feyżin cereyānı mülāḥaẓa edecekdir. Ḥażret-i Risālet-penāh Efendimiz, Mecāmiᶜu'ş-Şuᵓūnāt

---

[1] **Hadîs-i Şerîf.**

olduḳlarından, (Ḳavseyn)e (Ḳāb)[1] olmuşdur. Zīrā, Şarḳī de degillerdir, Ġarbī de degillerdir. Ḳavs-i Ẓāhirī'yi, Ḳavs-i Bāṭınī'yi muḥtevīdirler. Onuñ içün, insānıñ Aḫfā'sı vesaṭda vāḳıᶜ olmuşdur. ᶜAleyhiṣṣalātü vesselām Efendimizden ẓuhūra gelen muᶜcizāt-ı bāhire hem ẓāhirī, hem bāṭınīdir. Beyān olunduğu vechle, Mūsā ve ᶜĪsā ᶜaleyhimüsselām Ḥażarātı'nıñ böyle degildir. Aḫfā, ᶜĀlem-i İmkān'da nefs muḳābilindedir. (Le-ḳad cāᵓe-küm Rasūlün min enfüsi-küm.)[2] buyuruldu. Leṭāᵓif-i sāᵓireniñ eczāᵓ-i ᶜunṣuriyyeniñ birine münāsebetleri olup da Aḫfā'nıñ eczā-yı ʻunṣuriyyeyi cāmiᶜ olan Nefs-i Nāṭıḳa muḳābilinde olması, Aḫfā'nıñ Ḳavs-i Muḥammed'e olan münāsebeti ḥasebiyledir.

Zīrā, Muḥammed "ᶜaleyhisselām", Şeᵓnü'l-Cāmiᶜdir. ᶜĀlem-i Emr'i cāmiᶜ olduğu gibi, ᶜĀlem-i Ḫalḳ'da da cāmiᶜdir. Bu maḳāmda, Tecellī, yine Yüz Esmāᵓ iledir. Gerek ṣırf-ı murāḳabede ve gerek ẕikrden evvelki murāḳabede ve gerek ẕikre ḥużūr bulmaḳ şarṭdır. Yoḳsa bir oṭuruşda mecmūᶜ-ı Leṭāᵓif'e murāḳabe ve ẕikr lāzım degildir. Her ikisinde ḥużūr-ı sālik, miᶜyār ṭutulur. Murāḳabede aḥvāl-i Mevt ve aḥvāl-i Ḳabr ve aḥvāl-i Ṣırāt ve Ḥaşr ve Muḥāsebe ve Meᶜāṣī (Vel-tenẓur [55] nefsün mā ḳaddemet li-ġadin ve'tteḳu'llāhe)[3] Naẓm-ı Celīli muḳteżāsı üzre ᶜilāve-i tefekkür edilecekdir.

İḫvānlara tefhīmi işbu Tefekkür-i Murāḳabeden soñra ve Fātiḥa'dan evvel Ḫatm-i Şerīf ḳırāᵓet etdiren ẕāt, cehren "İᶜtiṣām-i şerīf" dir. Mecmūᶜ-ı iḫvān da Aḫfālarında ḥabl-i metīn ve ᶜurvetü'l-vüs̱ḳā olan Kitāb ve Sünnet'i mülāḥaẓa eder. Ke-eyyihimā, kāffe-i ümmeti ve vücūdumuzu müstevlī bir nūr taṣavvur ederler. Tefekkür ve İᶜtiṣām-i Şerīf, iḫvānlarıñ derslerinde daḫī muᶜteber ve mültezem ṭutulacaḳdır.

---

[1] **"İki yay arası kadar yahut daha az oldu." Ve'n-Necm Sûresi/9, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[2] **Berâ'et Sûresi/128**

[3] **"Ey iman edenler! Allah'tan korkun. Herkes yarın için ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun. Çünkü Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır." Haşr Sûresi/18, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

(Allāhümme ṣalli ve sellim ve bārik ‘alā seyyidinā Muḥammed.) Leṭāʾifü’l-Leṭāʾif’e ḍarb olunup mecmūᶜ-ı cünūd-i Rusül ve Enbiyā’ “ᶜaleyhimüsselām” Ḥażarātı ve içlerinde Muḥammed “ᶜaleyhisselām” Ser-dārı ve cemᶜini muḥtevī mülāḥaẓa olunacaḳdır.

(Ve inne cünde-nā le-hümü’l-ġālibūn)[1] Naẓm-ı Celīli’nden murād, Cünūd-i Rusül ve “Nūn”dan murād, mecmūᶜ-ı Rusül’i cāmiᶜ İnsān-ı Ekber olan Muḥammed ᶜaleyhisselāmdır.

Rusül-i kirām Ḥażarātı’yla münāsebet-i Muḥammediyye, cesed-i Muḥammediyye’dir ki, Rusül-i kirām Ḥażarātı’na (Cīm) yaᶜnī ḫulāṣa-i ekl ve şürb vāsıṭasıyla aṣlāb-i pāklerinden müteselsilen neşʾet-i ‘unṣuriyyede ẓuhūr etmişlerdir. Ḥāṣıl-ı kelām, Muḥammed “ᶜaleyhisselām” Cesed-i Müddeḫir olaraḳ içlerinde mevcūd olup yaᶜnī Eczāʾ-i Ferdiyye-i İmkāniyye olaraḳ beşeriyyetleri, içlerinde mevcūd olup, ḥaḳīḳatleri (Sīn) yaᶜnī İnsān-ı Kebīr olaraḳ cümlesini **[56]** ḥāvī belki Ḥażret-i Ādem’de bile Sırr-ı Aᶜẓam Muḥammed ᶜaleyhisselāmdır. “Secde”deki “sīn” işbu Sırr-ı Aᶜẓam-ı Rūḥu’l-Ekber olup Ādem’de olduğu iᶜtibārıyla Cesed-i Muḥammediyyesi’niñ “sīn”i, “mīm”i üzerine taḳaddüm etmişdir. **(Küntü nebiyyen ve Ādeme beyne’l-māʾi ve’ṭ-ṭīn)**[2] Ḥadīs̱-i Şerīf’i bunu nāṭıḳdır. Zīrā, “sīn” Rūḥu’l-Ekber-i Muḥammediyye’dir ki neşʾet-i rūḥāniyye iᶜtibārıyla Müʾaḫḫar ve Ḫātem olduġundan “sīn”, “cīm”den teʾaḫḫur ederek cesed olmuşdur. Zīrā, lisān-ı ḫāṣṣda (Cīm), ekl ve şürb ve mūnisdir.

(Ve Āl-i Seyyidinā Muḥammed) Leṭāʾif, cemīᶜ-i cesede ḍarb olunacaḳdır. İnsān, Nüsḫa-i Kübrā olduġundan, cemīᶜ-i ᶜavālim mes̱ābesindedir. Bu ṣūretde kāffe-i kāʾināt, insāna nisbetle ceseddir. “Āl”den murād, Ṣıddīḳ-ı Ekber’dir. İlā yevmi’t-tenād, ẓuhūra gelen ve gelecek ümmet-i muṭlaḳa-i külliyyedir. Mecmūᶜ-ı ümmet ve Nesl-i Pāk-i Aḥmedī ve Mīm-i Aḥmedī bile birlikde bu maḳāmda mülāḥaẓa olunacaḳdır. Yalñız, Eṣḥāb “rıḍvānullāhi ᶜaleyhim ecmaᶜīn” Ḥażarātınıñ Muḥammed

---

[1] **“Muhakkak ki bizim ordumuz galip gelecektir.” Ve’s-Sâffâti Sûresi/173, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]; [Orijinal metindeki yanlışlık düzeltilmiştir.]**

[2] **“Ben peygamber iken Ādem daha su ile çamur arasında idi.” Hadîs-i Şerîf.**

ᶜaleyhisselāma münāsebetleri, Vücūd-i Muḥammedī iᶜtibārıyladır. Yine bu Vücūd, Cesed'dir. Faḳaṭ, "sīn"iñ beşeriyyete nüzūlü yaᶜnī neşᵓet-i beşeriyyetde Muḥammed ᶜaleyhisselāmıñ ẓuhūruyla Cesed, Vücūd olmuşdur. Lākin Tābiᶜīn ve bizim nisbetimiz, Cism-i Muḥammedī vāsıṭasıyladır ki (Cīm) yaᶜnī Evlād-ı Nesl-i Pāk-i Aḥmedī ve "mīm" yaᶜnī Şuᵓūnāt-i Vaḥyiyye ki Kitāb ve Şerīᶜat'i el-ān içimizde mevcūd olup bunuñla münāsebetimiz vardır. **(İnnī teraktü fī-kümü's-s̱eḳaleyn. Kitābu'llāhi ve ᶜItratī)**[1] Cism'iñ "sīn"i, Melekūtiyyet-i Muḥammedī'den ᶜibāret olmaḳla "cīm ve "mīm"iñ vesāṭati olmaḳsızın münāsebet, müsteḥīldir.

[57] "Cīm-Sīn" daḫī ᶜurūc etseler, Cism-i Muḥammedī'niñ Dāru's-Selām ve yāḫūd Dāru'l-Ḫuld olması lāzımgelir ki her ikisi de cennetdir. Böyle ġāyet-i tesḥīḳde olan Dārü's-Selām ve yāḫūd Dāru'l-Ḫuld, Ẓılāl-i Ḥaḳīḳat-i Muḥammediyye'dir ki her ikisine münāsebet ne keyfiyyetde olur? Bizim bu beyānımızda emvāte rābıṭa edenlere cevāb var. Zīrā, berzaḫ-ı ḳabrde rūḥāniyyetden istifāża etmek, Anadolu'da bulunan bir kimseniñ İstānbul'da bulunan bir ādam ile mükāleme etmesi ḳabīlinden olur ki aralarında berzaḫ-ı baḥr ḥāᵓil olduġundan muḥāvere muḥāldir. ᶜĀlem-i Ḳabr, ᶜĀlem-i Melekūt'üñ bile fevḳindedir. Zīrā, melekler de mevti ẕāᵓiḳdir.

Beşeriyyet ile ᶜĀlem-i Ḳabr arasında ne ḳadar beyn-i baᶜīd vardır. Bu istifāża teslīm olunmasa, Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ bir peyġamber göndermesi lāzım gelir idi. Zīrā, rūḥāniyyet, ebedīdir. İşbu münāsebet iktisāb olunmaḳla ᶜaṣren baᶜde ᶜaṣrin nebiyy-i ḥayy taᶜaddüd eyledi.

(Bi-ᶜadedi ḫalḳı-ke) Ḳalbe ḍarb olunup Ḳalb, mülāḥaẓa olunacaḳdır. Nüsḫa-i Kübrā olup da mecmūᶜ-ı ᶜĀlem-i Vücūd'dan cüzᵓ olan Ādem'iñ gölgesi Ḳalb olduġundan, gerek süflī ve gerek ᶜulvī, maḫlūḳāt-ı İlāhiyye, Maḥmūr-i Ḳalb'de devr etmiş gibidir.

(Ve rıżāᵓe nefsi-ke) Rūḥ'a ḍarb olunacaḳdır. Cenāb-ı Ḥaḳḳ içün nefs taṣavvur etmek müsteḥīl olduġundan, nefsden murād, iḳlīm-i [58] Vücūd'da Ser-i

---

[1] "Ben size iki şey bıraktım: Allah'ın kitabı ve ehl-i beytim." **Hadîs-i Şerîf.**

Ḫilāfetī edegelmekde olan Rūḥ'dur ki o Rūḥ, Nefs-i Raḥmānī **(Ve nefaḫ-tü fī-hi min rūḥī)**[1] sırrınıñ bir lemᶜa-i Lāhūtiyyesidir. Rūḥ ve Nefs ve Ḳalb sāᵓirlerince bir ise de bizce min vech muġāyeretleri vardır. Nefs ve ᶜAḳl ve Ḳalb; Rūḥ'uñ tedbīr ve taṣarrufuna edevāt ve cevāriḥ mes̱ābesindedir. Şeyᵓiñ edevāt ve cevāriḥi, şeyᵓiñ ġayrī degildir. Faḳaṭ, ᶜaynī de degildir. **(Hebbet ileyye nefesü'r-rahmāni ᶜan cānibi'l-Yemen)**[2] manṭūḳ-ı münīfinden murād, işbu "nefḫ" olan "rūḥ"dur. Zīrā, Rūḥ-ı Şarḳī olup yemīn ṭarafından nüzūl etmişdir. Faḳaṭ, Ḳalb, şimālīdir. Rūḥ, Cenāb-ı Ḥaḳḳ ᶜindinde merżā olduġundan Emr-i Rabb'dir. Nefs-i Nāṭıḳa'ya Rūḥ'uñ rıżāsını taḥṣīl etdirmek lāzımdır. Bu da mücāhedeye ibẕāl-i mesāᶜī ederek Nefs-i Emmāre'yi ḥadd-i İṭmiᵓnān ve Rāżıye ve Merżiyye Maḳāmları'na īṣāl ile nefsi, Aḫlāḳ ve Rūḥ ile ittiṣāf etdirmek ile olur.

Nefs, emzice-i behīmiyye ve aḫlāṭa maᶜkūs bir ẓıllī olduġundan, mirᵓāt-i ṭabīᶜatda ẓuhūru ẓıll-i Rūḥ'a nefs iᶜtibārını ḳazandırdı. Ẓulmet-i ṭabīᶜatle fevḳa'l-ᶜāde ālūde olan nüfūs-i süfliyye bir ġayriyyet ve bir vücūd-i kes̱āfet iktisāb eyledi. Nefs, Rūḥ, Şemᶜ-i Rūh ile fitīle-i aḫlāṭ-ı ṭabīᶜiyyeniñ ictimāᶜ ve iştimāliniñ netīcesidir.

Rūḥ, eb; ve aḫlāṭ, ümm mes̱ābesindedir. Ümmetiñ ẓulmet-i behīmiyyeye inhimāki, aḫlāḳını da maḥv ve mużmaḥil eylediginden, şiddet-i iżmiḥlāl, min ḥays̱i hey hey ümm eylemişdir ki, müᵓennes̱e ᶜalem olan nefs **[59]** lafẓı, kendisine ᶜalem oldu. Faḳaṭ, nüfūs-i ṭayyibeye nefs ıṭlāḳ olunması kevn-i sābıḳ ve yāḫūd ġalebe-i istiᶜmāl iledir. Mā hüve'l-vāḳıᶜa naẓaran "Ẓıll-i Rūḥu'l-Ḳuds" demek, sezādır. Nefs, her ḥālde berzaḫ-ı ṭabīᶜatden taḫlīṣi ile oña Rıżā'-i Rūḥ'ı taḥṣīl etdirmek ancaḳ mücāhede ve riyāżate iᶜtinā ile olur. Zīrā, Rūḥ ile Nefs arasındaki muġāyeret, kedūret-i ṭabīᶜiyyeden ileri gelmişdir.

(Veznü-hū ᶜArşu-ke) Sırr'a ḍarb olunacaḳdır.

(Ve midādi kelimāti-ke yā Erḥame'r-Rāḥimīn) Ḫafā'ya Ḳavs-i Muḥammedī'de yaᶜnī Aḫfā'da derc ile Aḫfā'ya ḍarb olunacaḳdır. ᶜĪsā

---

[1] **"'Ben onu yaratıp ona ruh verdiğim zaman siz hemen onun için secdeye kapanın' demişti." Hicr Sûresi/29, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[2] "Rahman'ın nefesi, bana Yemen tarafından eser." **Hadîs-i Şerîf.**

"ᶜaleyhisselām" ile Muḥammed "ᶜaleyhisselām" beyninde kelimāt olmaḳda farḳ yoḳdur. Her ikisi de kelimedir. Kelime-i Muḥammediyye ve Kelime-i ᶜĪseviyye denilir.

Cenāb-ı Ḥaḳḳ tecellī edince (Ceᶜale-hū dekken)[1] Ḥażret-i Mūsā ᶜaleyhisselāmıñ benligi pāralandı. (Ve ḫarra Mūsā saᶜiḳan)[2] Yaᶜnī, Ḥażret-i Mūsā ᶜaleyhisselāmıñ benligi ḳalmayıp Fenā-Fi'llāh'da Fenā-ender-Fenā olup Ḥaḳḳ'la bāḳī ḳaldı. (Fe-lemmā efāḳa)[3] Vaḳtā ki Ḥażret-i Mūsā ᶜaleyhisselāmıñ benligi gidip Fenā-Fi'llāh'da tecellī-i Bārī ile maḥv-ı muṭlaḳ olup Ḥaḳḳ'ı, göziyle müşāhede etdi ise (Ḳāle sübḥāne-ke tübtü ileyke ve ene evvelü'l-müʾminīn.)[4] Yaᶜnī (Benlikden tevbe eden müʾminlerden oldum.) dedi.

[60] İSTİĠFĀR

İstiġfār üç ḳısmdır: Biri, mübtedīleriñ istiġfārıdır ki ibtidā inābe etdikleri vaḳt günāhlarına istiġfār eder.

İkincisi; sālikleriñ istiġfārıdır ki, sülūkünde Ḥaḳḳ'dan ġayrī ne var ise cümlesine istiġfār ederler.

Üçüncüsü; benligine istiġfārdır ki, Nitekim Ḥażret-i Mūsā ᶜaleyhisselāmıñ istiġfārı gibi.

Ey ceẕbe-i İlāhiyye ile mecẕūb olup Cemālī ḥüsnüne ḥayrān olan ᶜāşıḳ-ı ṣādıklar! Mūsā "ᶜaleyhisselām" ülü'l-ᶜazm peyġamber iken, Bārī Teʾālā'yı görmek mümkin olmasa, kendiñi göster, diye münācāt eder mi idi? İmdi, ᶜĀlem-i

---

[1] **"Musa tayin ettiğimiz müddet içinde gelip Rabbi onunla konuşunca Musa: 'Rabbim! Cemalini bana göster, sana bakayım' dedi. Allah: 'Sen beni hiçbir zaman göremezsin. Fakat şu dağa bak. Eğer o yerinde durabilirse, sen de beni görebilirsin' dedi. Derken Rabbi o dağa tecelli edince, onu yerle bir etti ve Musa bayılarak yere düştü. Ayılınca da: 'Yarabbi, seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Sana tevbe ettim. Ben iman edenlerin ilkiyim' dedi." A'râf Sûresi/143, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[2] **A'râf Sûresi, 143, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli dipnot 1'de verilmiştir.]**

[3] **A'râf Sûresi, 143, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli dipnot 1'de verilmiştir.]**

[4] **A'râf Sûresi, 143, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli dipnot 1'de verilmiştir.]**

maḫviyyetden müşāhede-i Cemāl-i Bārī, her ᶜāşıḳa müyesserdir. Gerçi, buña tedḳīḳ ve müşāhedesi taḥḳīḳ mertebesine vāṣıl olmayanlar ḳā⁾il olmazlar. Bu Āyet-i Kerīme'niñ maᶜnāsından bī-ḫaber olaraḳ hem kendileri müşāhededen ḳorḳarlar ve hem kendilerine uyanları taḫvīf ederler.

ᶜİLM

Ḳur'ān-ı ᶜAẓīmü'ş-şān, dört ᶜilm üzre şeref-nüzūl olmuşdur. Bu dört ᶜilmi cāmiᶜdir ki, ibtidāsı ᶜİlm-i Şerīᶜat; İkincisi, ᶜİlm-i Ṭarīḳat; üçüncüsü, ᶜİlm-i Maᶜrifet; dördüncüsü, ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat'dir.

[61] ᶜUlemā-yı ẓāhir, ancaḳ ᶜİlm-i Şerīᶜat'i biliyorlar. ᶜİlm-i Ṭarīḳat'i ve ᶜİlm-i Maᶜrifet'i ve ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat'i bilmediklerinden, ᶜilm; ᶜİlm-i Şerīᶜat'dir ve ᶜulemā⁾, ᶜulemā⁾-i Şerīᶜat'dir, diyerek ᶜulemā⁾-i ṭarīḳat ve ᶜulemā⁾-i maᶜrifet ve ᶜulemā⁾-i ḥaḳīḳat olanları görmek ve bilmek istememişlerse de yek-digerini añlayamamaḳdan ileri gelen bu ḥāl, tedrīcen zā⁾il olmuşdur. **(Ve mā yaᶜlemü te⁾vīle-hū illallāh. Ve'r-rāsiḫūne fi'l-ᶜilmi)**[1] mıṣdāḳınca **(Bārī Teᶜālā'nıñ sırrını ve kelimātını yine kendi bilir ve biri daḫī ᶜulemā⁾-i rāsiḫūn bilir.)** demekdir. ᶜUlemā⁾-i Rāsiḫūn'dan murād, ᶜUlemā⁾-i Ḥaḳīkat'dir. 'Ulemā'-i Ṭarīḳat ve ᶜUlemā⁾-i Maᶜrifet degildir. Gerçi, ᶜUlemā⁾-i Maᶜrifet, Ḥaḳḳ'ıñ sırrını ve ḥikmetlerini bilir ammā her sırrını ve her ḥikmetlerini bilmez. Lākin, ᶜUlemā⁾-i Ḥaḳīḳat her sırrını ve her ḥikmetlerini bilir. Ḥaḳḳ'dan ne ᶜilm ve ne ḥikmet ẓuhūr ederse, ᶜUlemā⁾-i Ḥaḳīḳat, idrāk ve taᶜaḳḳul edebilir. Bir şey, gizli degildir. Zīrā, onlar, Ḥaḳḳ'la ḳā⁾imdirler. Ve, ᶜulemā⁾-i ẓāhiriñ ancaḳ bilmesi lāzımgelen şeyler, Sırr-ı Rubūbiyyet ve ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat'dir. Zīrā, dünyāya ancaḳ Sırr-ı Rubūbiyyeti ve ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat'i bilmek içün gelmişizdir. ᶜİbādetden murād, ᶜİlm ve Ḥaḳīḳat'i yaᶜnī Maᶜbūduñ bi'l-ḥaḳ olan Allāhü Teᶜālā Ḥażretleri'ni bilmekdir. Yaramaz ḫūylardan geçip iyi ḫūyla ḫūylandıḳdan soñra Tecelliyyāt-ı Bārī ile kendi vücūdu keşf olup Ḥaḳḳ'la ḳā⁾im olduğu ḥālde ᶜĀlem-i Kübrā ve ᶜĀlem-i Ṣuġrā'yı vücūdunda bulmaḳtır. ᶜĀlem-i Ḥaḳīḳat ile ve ᶜİlm-i Aḫlāḳ

[1] **Âl-i 'İmrân Sûresi, 7**

ile ve sırr-ı muḳadderāt ile **[62]** ḥāṣıl-ı kelām, Bārī Teᶜālā'nıñ kendine maḫṣūṣ olan ᶜilmleri ile ᶜālim olan ᶜUlemā'-i Rabbāniyyūn ve ᶜāşıḳ-ı ṣādıḳlar dā'imī bir feyż ve ḥużūrda olup ḫalḳıñ teveccüh ve iltifātına müfteḳır degildirler. ᶜUlemā'-i bāṭın, vāris̱-i ᶜilm-i nübüvvetdir. Nitekim, Peyġamber Efendimiz "ᶜaleyhisselām" buyurur ki: **(El-ᶜulemā'ü veres̱etü'l-enbiyā')**[1] Yaᶜnī ᶜUlemā'-i bāṭın, Peyġamberimiz'den "ṣallallāhü teᶜālā ᶜaleyhi ve sellem" ᶜilm-i ledün ki ᶜilm-i ḥaḳīḳati irs̱ ile aḫẕ edip **(ᶜUlemā'ü ümmetī ke-enbiyā'i Benī-İsrā'īl)**[2] Yaᶜnī **(ᶜİlm-i bāṭın ᶜālimleri Benī-İsrā'īl Peyġamberleri gibidir.)** Onlarıñ muᶜcizatları ᶜUlemā-yı bāṭın olan ümmetiñ kerāmetleri, onlarıñ muᶜcizātları gibidir. İmdi, ḥaḳīḳatde ᶜālim iken bunlardan baᶜżılarına ümmī dedikleri, Peyġamberimiz Efendimizden irs̱en tevārüs̱ ṭarīḳiyledir. ᶜİlm-i Maᶜrifet, ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat ᶜulemāsınıñ aḳvālini vehleten ḥükm-i ḳaṭᶜī vererek vesīle-i taᶜrīż etmek, erbāb-ı inṣāfa yaḳışmaz. Bunlarıñ maᶜrifet ve ḥaḳīḳat cihetlerine mütaᶜalliḳ olan kelāmlarını, hemān, Şerīᶜat'de yeri yoḳdur, diyerek inkār etmek ve fi'l-ḥāl küfrlerine yormaḳ ādāb-ı muᶜāşeret ve ıṣlāḥ-bīn esāslarıyla te'līf edilemeyecek aḥvālden maᶜdūddur. Aṣl şurası mülāḥaẓa ve te'emmül edilmelidir ki ᶜİlm-i Maᶜrifet ve ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat, ᶜayniyle, bi-temāmihā, ᶜİlm-i Şerīᶜat'de bulunmaz. Eger bulunmak iḳtiżā etse, Allāhü Teᶜālānıñ ᶜilmi, ancaḳ Şerīᶜat'e maḫṣūṣ ve maḥṣūr olurdu. Ve Ḳur'ān, bu dört ᶜilm üzre nāzil olmazdı. Dört ᶜilm diyerek bundan ḥaṣr ve ḳaṣr murād etmiyoruz.

[63] Ḳur'ān'da her ᶜilm vardır. İşte bu ᶜilmlerden, naṣībi miḳdārını istiḫrāc ve istikmāl, büyük bir kemāldir. ᶜİlm-i Maᶜrifet ve ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat, ᶜİlm-i Şerīᶜat'e uymaz çünki bunlarıñ her birerleri başḳa ᶜilmlerdir. Böyle olunca, ᶜİlm-i Maᶜrifet ve ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat, ᶜİlm-i Şerīᶜat'e naṣıl muvāfıḳ olabilir? Bunlar, ᶜİlm-i Şerīᶜat'de olmayınca, ne ṣūretle muvāfıḳ ve ne vechle muḫālif olur? Gerek muvāfaḳati ve gerek muḫālefeti ne ile añlaşılır? ᶜİlm-i Hendese, ᶜİlm-i Manṭıḳ'a muṭābıḳ ve muvāfıḳ olmadığı içün ᶜilm degildir diye kimse iddiᶜā edemez. ᶜİlm-i Maᶜrifet ve ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat daḫī böyledir. Muṭlaḳā ẓāhire muvāfaḳati īcāb etmez. ᶜİlm, ᶜaded gibi lā-

---

[1] **"(Hakiki) Âlimler peygamberlerin varisleridir." Hadîs-i Şerîf.**

[2] **Hadîs-i Şerîf.**

yetenāhīdir. Hīç bir vaḳt, hīç bir ṣūretle ḥaṣr ve ḳaṣr edilemez. ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat'i taḥṣīl içün şurūṭ-ı ᶜadīde vardır. Ābdesti olmayan kimseniñ ḳılacağı namāz ṣaḥīḥ olmadığı ve cāᵓiz olmadığı gibi, Şerīᶜat'i bilmeyen Ṭarīḳat'e, Ṭarīḳat'i bilmeyen de Maᶜrifet'e, Maᶜrifet'i bilmeyen de Ḥaḳīḳat'e dest-res olamaz.

Bu ᶜilmler, birbiriniñ lāzımı ve mütemmimidir. Edā-yı ferāᶜiż ile Şerīᶜat'i muḥāfaẓa etmeyenleriñ Ṭarīḳat'e sülūkü, ābdestsiz namāz ḳılan kimseniñ namāzı gibidir. ᶜUlemā-yı Maᶜrifet ve ᶜUlemā-yı Ḥaḳīḳat'iñ ᶜilmleri, ᶜİlm-i Ḳurᵓān'a aṣlā muḫālif degildir. Belki Ḳurᵓān'dan ᶜİlm-i Maᶜrifet'i ve ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat'i istiḫrāc edecek derecede hāᵓiz-i iḫtiṣāṣ olmayanlar, kendi maᶜlūmātlarına ḳıyās ederek muḫālif gibi görürler. İḥsān-ı [64] bī-pāyān olan Ḳurᵓān-ı ᶜAẓīmü'ş-şān'dan Ehl-i Şerīᶜat, ᶜİlm-i Şerīᵓat'i ve Ehl-i Maᶜrifet daḫi ᶜİlm-i Maᶜrifet'i ve ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat'i istiḫrāc eder.

(Eş-Şerīᶜatü şeceratün. Ve'ṭ-ṭarīḳatü aġṣānühā. Ve'l-Maᶜrifetü evrāḳuhā. Ve'l-Ḥaḳīḳatü es̱māruhā. Ve'l-Ḳurᵓānü cāmiᶜu bi-cemīᶜihā.) Şerīᶜat aġacınıñ Ṭarīḳat, dalı, budağı; Maᶜrifet, yapraḳları; Ḥaḳīḳat, meyveleridir.

ᶜİlm-i bāṭını inkār etmek olamaz. Bir şeyᵓ ki maᶜnevī olmaḳla berāber māddī bir es̱eri görünür, naṣıl inkār edilebilir? Evliyāullāhıñ kerāmeti, Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ ᶜināyetiyledir. Kerāmet, muṭlaḳā Şerī'ᶜat ile ᶜāmil olaraḳ Ṭarīḳat'e sülūk ve Maᶜrifet'e ve Ḥaḳīḳat'e vuṣūl edenlerden ẓuhūr eder. Bunlardan biri tamām olmadıḳça kerāmet ẓuhūru mümkin degildir. Bunuñ içündir ki ṣırf ẓāhir ile meşġūl olan ẕevāt ne ḳadar ᶜibādet etseler, onlardan kerāmet ẓāhir olmaz. Zīrā, bu ᶜulūm, seyr ve sülūk ile mümkinü't-taḥṣīldir. ᶜİlm-i Ḥaḳīḳat, Bārī Teᶜālā Ḥażretleriniñ kendisine maḫṣūs olan ᶜilmidir. ᶜĀşıḳ-ı İlāhī olanlar, bu deryā-yı bī-girānıñ ġavvāṣlarıdır. ᶜİlm-i ẓāhir, o deryānıñ bir kenārı mes̱ābesindedir. Deryā ortasında olan dalġıçlarıñ ne çıḳardıklarını kenārda olanlar bilir mi? ᶜAcabā onlar cevher mi çıḳarıyorlar yoḳsa altın mı çıḳarıyorlar? Yalñız ḳarşıdan görmekle bi-ḥaḳḳın keşf ve istidlāl ḳābil midir?

Ṭabīᶜīdir ki, ẓann ile verilecek ḥükm, yaḳīn ifāde etmez. ᶜUlemāᵓ-i bāṭın, kendilerine seng-endāz-ı taᶜarruż olanları şu sebebe mebnī[65]dir ki naẓar-ı lā-ḳaydī ve müsāmaḥa ile görerek onları maᶜẕūr ᶜadd ederler. Çünki, kendileriniñ bildikleri şeylere, onlarıñ ʻilm ve iḳtidārı yoḳdur. ᶜUlemāᵓ-i bāṭın, ᶜUlemāᵓ-i ẓāhiriñ ᶜilmini muḥīṭdir. Bāṭın ᶜulemāsı, ᶜİlm-i ẓāhiri ikmāl etmekle o ġāyeye vāṣıl olduḳları içün ᶜulemāᵓ-i ẓāhiriñ ᶜilmine vuḳūf ve ıṭṭılāᶜları olmaḳ żarūriyyāt ümūrundandır. Buña mebnīdir ki, ᶜulemāᵓ-i bāṭın içün ᶜulemāᵓ-i ẓāhiriñ ᶜilminden hīç bir şeyᵓ gizli degildir. ᶜUlemāᵓ-i ẓāhir ile ᶜulemāᵓ-i bāṭınıñ arasında taḥaddüs̱ eden iḫtilāf, esāsa ᶜāᵓid olmayıp, Ḥażret-i Ḫıżr ile Ḥażret-i Mūsā "ṣalevātullāhi ᶜalā nebiyyinā ve ᶜaleyhimā" Ḳıṣṣalarına beñzer.

(Ve mā rameyte iẕ rameyte ve lākinne'llāhe ramā)[1] manṭūḳunca ḥaḳīḳat-i mesᵓelede iḫtilāf yoḳdur. ᶜAḳl-ı maᶜāşını, ledünniyyāta vuḳūf peydā edecek mertebede incilā ettiremeyenler, ᶜulemāᵓ-i baṭınıñ aḳvālini kendi ᶜilmlerine muḫālif ẓann ve ẕehābında bulunurlar. Ḥālbuki bu iḫtilāf, ᶜAḳl-ı maᶜāşıñ muḫālefetindendir.

Nitekim, maḳām-ı Şerīᶜat'de Bārī Teᶜālā Ḥażretleri yerde degil, gökde degil, ṣaġda degil, ṣolda degil, cihātdan münezzehdir, demek, maḳām-ı Maᵓrifet'de (Ve Hüve meᶜa-küm eyne-mā küntüm)[2] Yaᶜnī (Nerede olursañız, Allāhü Teᶜālā, siziñle berāberdir.) demek. Maḳām-ı Ḥaḳīḳat'de (Küllü şeyᵓin hālikün illā veche-hū)[3] ve (Hüve'l-Evvelü ve'l-Āḫıru ve'ẓ-Ẓāhiru ve'l-Bāṭın.)[4] ve (Fe-eyne-mā tüvellū fe-s̱emme vechu'llāh)[5] demekdir.

---

[1] **"Bedir'de kafir düşmanlarınızı siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Habibim düşmanının gözüne bir avuç toprak attığın zaman da sen atmadın, ancak Allah attı. Ve bunu müminlere güzel bir ganimet ve zafer tecrübesi vermek için (yaptı). Muhakkak ki Allah işiten ve bilendir." Enfâl Sûresi/17, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[2] **Hadîd Sûresi, 4**

[3] **"Allah'la beraber başka bir ilaha tapma. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O'nun zatından başkaher şey yokluğa mahkumdur. Hüküm ancak O'nundur ve siz hep O'na döndürüleceksiniz." Kasas Sûresi/88, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[4] **"O, her şeyden evveldir. Ve de ahirdir. Zahirdir ve gizlidir. O, her şeyi bilendir." Hadîd Sûresi/3, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[5] **"Doğu ve batının hakimi Allah'tır. Hangi tarafa yönelirseniz Allah'ı orada bulursunuz. Şüphesiz ki Allah'ın mağfireti geniştir, O, her şeyi bilendir." Bakara Sûresi/115, [Metinde bir kısmı verilen ayetin tamamının meâli verilmiştir.]**

[66] Maᶜrifet ḳapısınıñ Tevḥīd'i başḳa, Ḥaḳīḳat ḳapısınıñ Tevḥīd'i başḳadır.

ᶜAḳl-ı maᶜāş, maḳām-ı ᶜaşḳdan ṣādır olan aḳvāli naṣıl idrāk ve ne ṣūretle taᶜyīn ve taḳdīr edebilir? Ṭarīḳate girip dünyā ve ᶜuḳbāyı terk etmek ve Ḥaḳḳ yolunda cümle murādından geçmek lāzımdır ki, Ḥaḳīḳat'den naṣībe-dār olsun. Çünki, bu sırrlar, nefsi ḳurbān etmedikçe fehm olunmaz.

(Ve'l-Ḳurᵓānü cāmiᶜu bi-cemīᶜıhā) bunlarıñ başḳa başḳa birer ᶜilm olduğunu ẓāhir bir ṣūretde gösterir. Bir kelām ki ehlullāhdan ṣādır olur, elbette bunlardan birisine muvāfıḳdır.

Anadan doġma gözsüzler ke-mā hiye görmez eşyāyı

Ṣorarsañ vech-i dil-dārı ülü'l-ebṣār olandan ṣor.

Maᶜlūm ola ki, ᶜulūm, üç ḳısmdır. Lākin, maᶜlūmāt iᶜtibārıyla degil; taᶜyīn ve taḫṣīṣ ṭarīḳiyledir. Zīrā, maᶜlūmātıñ inḳısāmıyla ᶜilmiñ inḳısāmı ġayr-i maḥṣūrdur.

Ḳısm-ı evvel, ᶜİlm-i ẓāhirdir. ᶜİlm-i ẓāhir ile murād, ᶜibādāt ve muᶜāmelāt cihetinden mükellefe lāzım olan mesāᵓil ile muḳayyed ᶜİlm-i Şerīᶜat'dir. Bunuñ vech-i devrānı, Tefsīr ve Ḥadīs̱ ve Fıḳh üzerinedir. Bu da ᶜulemāᵓ-i āḫiret fetvāsından, farż-ı ᶜayndır. Bundan muᶜraż [67] olan āḫiretde Mālikü'l-Mülūk'üñ saṭvetiyle ḫāliḳdir. Nitekim, aᶜmāl-i ẓāhireden iᶜrāż eden, fuḳahāᵓ-i dünyā fetvāsında, selāṭīniñ seyfiyle ḫāliḳ olduğu gibi. Ḥaḳīḳat-i naẓar ise, Şāriᶜiñ ẕemm etdigi riyā, ᶜucb, ġışş, ḥubb-i ᶜuluvv, ḥubb-i s̱enā, ḥubb-i faḫr ve ṭamaᶜ gibi aḫlāḳ-ı ẕemīmeden ittiḳā; iḫlāṣ, şükr, ṣabr, zühd, taḳvā, ḳanāᶜat aḥkāmınıñ ṣalāḥından içün bilmedigine vāris̱ olmaḳ üzre ᶜilmiyle ᶜamel içün, aḫlāḳ-ı ḥamīde ile ittiṣāf ve taṣfiye-i ḳalb ve tehẕīb-i nefsdir.

ᶜAmelsiz ᶜilm, ġāyetsiz bir vesīledir. ᶜAksi, cināyetdir. Veraᶜsız ittiḳā, bi-lā ücret, külfetdir. Elzem-i ümūr, zühd ve istiḳāmetdir. Bu da, ᶜilm ve ᶜameliyle intifāᶜ içündür.

Üçüncü ḳısm, ᶜİlm-i Mükāşefe’dir. Bu da, bir nūrdur ki, ḳalbiñ taṣfiyesi ḥālinde, ḳalbde ẓāhir olur.

Maᶜānī-i mücmeleniñ ẓuhūruyla Cenāb-ı Ḥaḳḳ’a ve Esmāᵓ ve Ṣıfātına ve Kütüb ve Rusülüne maᶜrifet ḥāṣıl olur.

Ve esrārıñ ḫazīnesiniñ astārı, kendisi içün keşf olunur. İslāmiyyete münḳād ol ki, cemīᶜ-i mekārihden selāmet bulasıñ. Münkirlerden olma ki, helākleri ile helāk olursuñ. ᶜĀrifler buyurmuşlardır ki, bir kimse içün şu ᶜİlm-i Mükāşefe’den bir şey bulunmazsa, o kimseniñ suᵓ-i ḫātimesinden ḳorḳulur. [68] Ve bu ᶜilmiñ ᶜilminden insānıñ ednā-yı naṣībi, ᶜİlm-i Mükāşefe’yi taṣdīḳ ve ehlini teslīm etmekdir. Ve ᶜilmiñ bu ḳısmı, ᶜİlm-i Yaḳīn’de muḥaḳḳıḳ olan mürşidleriñ maḳāmıdır.

Bir kimse bu maḳāma vāṣıl olmazsa, ona iḳtidā ṣaḥīḥ olmaz ve cāᵓiz olmaz. Zīrā, sülūk, cehālet üzerine ibtināᵓ edilemez. Bir kimse bu ᶜİlm-i Mükāşefe’yi iddiᶜā etse, ḥālbuki kendisinde ᶜİlm-i Mükāşefe’den hīç bir şeyᵓ olmasa, ancaḳ geçmiş ẕevāt-ı kirām olan mutaṣavvıflarıñ maḳālātı ve sālikīniñ efᶜāli vardır, böyle olan kimse, her bir ḥālde tābiᶜ gibidir. Ḥaḳīḳat, Ṭarīḳat ve Şerīᶜat’e ᶜadem-i vuḳūfu ḥasebiyle bunları ne kendisi görür ve ne de bir kimseye gösterebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TASAVVUF TERİMLERİ

Aḫfā: Çok gizli, âlem-i emrin (madde ve ölçü olmayan ve Arş'ın üstündeki âlemin) beşinci ve son latîfesi (makâmı, mertebesi). İnsana Âlem-i sagîr yâni küçük âlem denir. Âlem-i sagîr on kısımdan meydana gelir. Bunların beşi Âlem-i emrdendir. Bu beş mertebe; kalb, rûh, sır, hafâ ve ahfâdır. Bunların asılları, kökleri Âlem-i kebîrde (İnsanın dışındaki âlemde)dir. Ahfâ latîfesi, mertebelerin en sonu ve en yukarıdaki mertebedir. (İmâm-ı Rabbânî)[1]

ᶜĀlem-i Emr: Emr âlemi demektir. Sebebe baglı olmaksızın Hak tarafından vücûd bulan âlem. Melekût âlemi bu âlemdendir. Halk âlemi ile arasındaki fark, emr âleminin bir anda var olmasıdır.[2]

ᶜĀlem-i Ḫalḳ: Yaratılan âlem demektir. Sebebe baglı olarak vücūda gelen âlem. Şehâdet âlemi bu gruba girer.[3]

ᶜĀlem-i İmkān: A'yân-ı sâbite mertebesi.[4] bakınız: *Aᶜyān-ı Ṣābite*

ᶜĀlem-i Kevn ü Fesād: Âlem-i mülk.[5]

ᶜĀlem-i Kübrā: Büyük âlem demektir. Zâhiren büyük âlem, kainattır. Küçük âlem de insan. Gerçekte kainat, insanda durulmuştur. Ağacın çekirdekte dürülü halde bulunuşu gibi. İnsan, bütün âlemlerin aslıdır. Bu âlem, kâmil insan için

---

[1] *Dini Terimler Sözlüğü*, http://kitap.ihlas.net.tr/cgi-bin/cgi.exe/dnszlk/query=[jump!3A!27ahfa!27]/doc/%7B@2987%7D?

[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=6442.0*, (06.04.2010)

[3] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=6441.0*, (06.04.2010)

[4] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 421

[5] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 422

yaratılmıştır. O hâlde insan "illeti gâiyye" olduğu için asıldır, mevcûdât ise ferdir. İnsan zâhiren küçük, fakat hakikatta büyük bir âlemdir.[1]

ᶜĀlem-i Melekūt: Nefs-i Nâtıka.[2] bakınız: *Nefs-i Nāṭıḳa*

ᶜĀlem-i Ṣuġrā: Küçük âlem anlamındadır. Küçük âlem, insandır.[3]

ᶜAmel: Erbâb-ı hakâyık demişlerdir ki, Allâh Teâlâ â'mâldan ferâizi ve ef'âl-i salâttan secdeyi ve akvâl-i salâttan zikri ve ibâdetten savmı ihtiyar etmiştir bu sebepten الصوم لی وانا اجزی به [Oruç benim içindir, onun mükafatını ben veririm] buyurdu. Pes, savm evsâf-ı ilâhiyye ve salat ef'âl-i abdiyye itibar olunur ki makamına göre ikisi dahi muhtardır. Nitekim ilm-i zâhir ve ilm-i bâtının her biri kendi nefsinde kemaldir. Eğerçi bi-hasebi'l-izafe biri kışr ve biri lübbdür.[4]

ᶜAnâṣır-ı Erbaᶜa: Nefsin dört mertebesi, toprak, hava, su ve ateşle temsil edilir.[5]

Aᶜyān-ı Ṣābite ve ᶜAyn-ı Ṣābite: Ve a'yân ve ayn-ı a'yân-ı sâbite bir mânâyadır. İkinci mertebeye taayyün-i sânî ve nefs-i küll ve zâti'l-burûc ve âlem-i ervâh ve hakîkat ve ayn-ı a'yân-ı sâbite dahi derler. Yani a'yân-ı sâbitenin mertebe-i ilmden mertebe-i ayna gelmesi itibarıyla ve ayn-ı a'yân-ı sâbite derler. A'yân-ı sâbitenin esameleri suver-i ilmiye ve mâhiyyât-ı basîta ve a'dâm-ı mümkine ve hakâyık-ı ilâhiyye ve hakâyık-ı kevniye ve şuûn-i zâtiyye ve hurûf-ı âliyât ve hurûf-ı basîta-i âliye ve âlem-i gayb-ı mutlakdır. Ve bu mertebeye âlem-i ilm ve âlem-i ukûl-i mücerrede ve âlem-i imkân ve hazret-i irtisâm ve suver-i esmâ-i ilâhiyye derler. Ve vücûd-i mutlak, şuûnât-ı zâtiyyeden bir şe'n ile bürünüp kendine görünmesine a'yân-ı sâbite derler. Hakâyık-ı mümkinât ve hakâyıkı'l-insan ve tertibi'l-ulûhiyye ve

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=6438.0*, (06.04.2010)
[2] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 423
[3] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=6438.0*, (06.04.2010)
[4] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 813
[5] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 815

besâtati'l-vahdet ve suveri'l-cemâl ve âsâri'l-esmâ ve's-sıfât ve malûmati'l-hak dahi derler.[1]

Bāṭın: İç, öz, gizli gibi anlamları vardır. Dış anlamına gelen zâhir kelimesinin zıddıdır. el-Bâtın, Allâh'ın güzel isimlerinden biridir. Âlemin tümü Hak'tır. Zuhuru da âlemden ibarettir. Allâh, bu âleme göre zâtı itibariyle el-Bâtın'dır. Kur'an'ın, zâhirî ve bâtınî mânâsının olduğu husûsunda ittifak vardır. Sadece bâtınını kabul edip, zâhirini te'vîl edenlere bâtınî denir. Aynı şekilde İslâm'ın namaz, oruç gibi emirlerinin vaz'ında da birtakım hikmetler bulunduğunu kabul eden tasavvuf ehli, şerî'atın içyüzünü bilme yolunda oldukları için kendilerini "bâtın ehli" sayarlar. Ancak, şerî'atın içyüzü dediğimiz bu hususların, kitap okumakla değil, öz doğruluğu ve Allâh'a teslim olma sonucu bilinebilir. Bu bakımdan bu bilgi, gizli bir bilgidir, ve bu bilgiyi bilenler de gizlidir. Bir de Bâtıniyye Mezhebi vardır ki, bunlara göre, Kur'ân hükümlerinin hepsi de, âlemin nizamını sağlamak içindir, olgun kişiler bu düzeni sağladığı içindir ki, bizler cennet ehliyiz, cennetteyiz, ibadet kaydından, bağından kurtulmuşuz, derler. Ancak sünnî tasavvuf okullarının tamamı, bu görüşleri şiddetle reddederler, hatta müslüman saymazlar. Onlara göre, bunlar bâtın ile bâtılı birbirine karıştıran sümüklü tasavvuf erbâbıdır ve reddedilmiştir.[2]

Beḳā: İlk hâliyle devam edip gitme, sona ermeyiş, bir halde sürekli oluş gibi mânâları ihtivâ eder. Tasavvufta da, kulun Allâh'ın her şeyin üzerinde olduğunu görmesidir. Yine yapılan târiflerden biri şöyledir: Kulun kendinde olandan geçip, Allâh'a ait olanla bekâya ermesi. Bu nebîlerin makâmıdır. Bâkî; eşyânın tamamının kendisi için tek şey haline gelmesi ve tüm hareketlerinin Allâh'a muhalefet değil muvâfakat halinde bulunmasıdır. Bu, yasaklananın, emredilen gibi olduğu mânâsında değildir. Bunun anlamı, kulun üzerinde sadece Allâh'ın râzı olduğu ve kendisine emrettiği şeylerin cereyan etmesi ve bu meyânda hoşnutsuzluk göstermemesi demektir. Zira o, yaptığını Allâh rızâsı için yapmakta, bu işinde âhiret veya dünya kaygısı bulunmamaktadır. Sûfîler, bu mânâda olmak üzere, kişinin kendi özelliklerinden geçip, Allâh'ın özelliklerinde bekâya ermesini esas olarak kabul

---

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 207

[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=6297.0*, (05.04.2006)

ederler. Allâh'la bâkî olan kişi, nefsinde fenâya ermiş, nefsinden geçmiştir. Bir şey yaptığı zaman, nefsine menfaat temin etmek veya bir zarar geldiğinde ona engel olmak için yapmaz, sadece ve sadece Allâh rızâsı için yapar.

Bekâ'da, kulun kendi nefsinin kötü yanlarını, tasfiye etmesi ve iyi ahlâk ile, yani Allâh'ın râzı olduğu huylarla süslenmesi söz konusudur. Buna Bekâ Billâh denir. Sûfîler bunu, "bedenî vücûd kalkınca, Hakkânî vücûd onun yerine kâim olur" diye açıklamışlardır.[1]

Ceberūt: Ululuk, kudret, icbâr, zorlama, Allâh'ın yüce kudreti gibi mânâları ihtiva eder. İlâhî kudret ve azamet âlemi, varlık mertebelerinden ikincisi. Sûfîye imâmları, üç çeşit âlem olduğunu söyler. Bunlardan birincisi latîf meleklerin yaşamakta olduğu, latîf melekût âlemi. İkincisi süflî âlem de denilen yeryüzü âlemi. Bu, dünya ve insanın bulunduğu âlemdir. Âlemler arasında derecesi en düşük olanı, budur. İşte bu iki âlem arasında bir üçüncüsü daha vardır ki, adı Berzah âlemi olarak nitelenen Ceberût âlemidir. Ceberût âlemi, maddî âlemin üstünde, Melekût âleminin altında yer alır. Hz. Ali'den gelen bir haberde "Ceberût âlemi, en büyük âlemdir". Bu âlemde nûrânî akıllar, temiz melekî nefisler bulunur. Bu âlem, cisimler âlemi ile melekler âlemi arasında bir engel şeklinde olup, melekût âlemine yönelen yükselişlere mâni teşkil eder. Zira bu âlemde, gayb âlemine ulaşmayı arzu eden nefisler üzerinde cebr, zorlama, kahır gibi güç uygulamaları söz konusudur. Bu güç, toprağın altından arşa kadar, her yeri kaplamıştır. Kul, bu ceberût âlemine girdiğinde Hakk'ın ihtiyarına kahren ve cebren uymak zorunda kalır. Yani burada mecburî bir durum vardır, kulun ihtiyarı geçerli değildir. Kulun bu âleme karşı çıkışı imkansızdır. Ebû Tâlib el-Mekkîye göre bu, azamet âlemidir. Filozoflar, bu âlemin, Eflatun'daki idealar âlemine tekâbül ettiğini söylerler.[2]

Cism: Tûl ve arz ve umkundan bulunmaya kabiliyyeti olana cism derler. Yani cevher, ebâd-i selâseye kâbil oldukta cism derler.[3]

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=6297.0*, (05.04.2006)
[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=6108.0, (05.04.2010)
[3] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 369

Eḥadiyyet: Birlik demektir. Bir şeye nisbeti olmayan, bir şeyin de kendisine nisbeti bulunmadığı şeye denir. Ehadiyyet makâmı, İlâhî sıfattan bir makâmdır. Bu makâm, akıl ve anlatmakla vasfa gelmez. "Onu ilmen hiçbir şey ihata edemez" (Neml/84) âyeti ile, O'nun bu gayb-ı hüviyyet-i mutlaklığına işaret vardır.[1]

Esma-i Müteḳābile: Biri birine zıt olan esmâya, mütekâbile derler. Hâdî ve muzill gibi.[2]

Fenā: Fânî olmak, yok olmak mânâsına gelir. Nesnelerin, sûfînin gözünden silinmesine fenâ denir. Zıddı bekâ'dır. Hind Nirvana'sı farklı bir muhtevaya sahiptir. Hind mistisizminde hiçlik, fenâyı ifâde etmesine rağmen, İslâm tasavvufunda kul hiç olmaz, hiçin yerine Allâh'ın sıfatları geçer. Bu, şu mânâdadır: Kul, insan olarak taşıdığı sıfatları ve huyları terkeder, fenâya ererek, tam hale gelir, olgunlaşır. Ancak, bu giden kötü sıfatların ve ahlâkın yerini, Allâh'ta mükemmel olarak bulunan ilâhî sıfatlar veya ilâhî huylar alır. Yani Hind mistisizmindeki gibi, yokluğa gidiş, yokluk, hiçlik söz konusu değil, aksine mükemmel olan Allâh'ın sıfat ve ahlâkında yenilenme, yükselme hususu gündemdedir. Kuşeyrî, fenâyı üçe ayırır:

1. İlk fenâ, kulun kendinden ve kötü sıfatlarından fânî olması,

2. İkinci fenâ, Hakkı temâşâ eden kulun, Hakk'ın sıfatlarından da fânî olması,

3. Üçüncü fenâ, Hakk'ın varlığında yok olan kulun, kendi fenâsını görmesinden de fânî olmasıdır. M. İbn Arâbî, fenâ kelimesine tasavvuf olmaktan ziyade, felsefî mahiyyette yedi mânâ verir ve bu açıdan değerlendirme yapar. O'na göre; fenâ, kulu Allâh'a ulaştırır. Bu durumda kul, bütün nefsî arzularını terkeder ve kendini Allâh'ın irâdesine teslim eder.

Fenâ hâli, kulun benliğinin kaybolması ile, tevhîdin gerçekleşmesi demektir. Bu hâl, tevhîdin en yüksek derecesidir. Kul, Allâh tefekküründe o derece boğulur ki, benlik bilincini de kaybeder hale gelir. Buna fenâ fi't-tevhîd denilir.

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5829.0, (01.04.2010)
[2] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 173

Fenâ hâlinde kulun niyetleri, davranışları, ahlâkî planda düzelme gösterir. Tefekkür planında görülen bu durum, fiillere de yansır. Fenâ fillâh tâbiri de şu şekilde açıklanır: Kulun zât ve sıfatının, Hakk'ın zât ve sıfatında fânî olması. Kul, bu durumda bütün dünyevî ilgilerinden uzaklaşır, Allâh'ın birlik dergâhına tam bir teveccühle yönelir.[1]

Fenā Fi'llāh: Allâh'da fâni olmak demektir. Kulun zât ve sıfatının, Allâh'ın zât ve sıfatında fâni olmasıdır. Dünya ilgilerini tam anlamıyla ortadan kaldırarak, Allâh'a yönelmek demektir. Bu yönelişte istiğrak hâli meydana gelir. Sûfi bu makâma ulaşmak için, her şeyi terkeder. Tıpkı bir ölünün dünyayı terkedişi gibi. işte buna "ölmeden önce ölmek" denir. Ölen kişi nasıl Allâh'a rücû' ederse, bu makâma gelen kişi de Allâh'a vâsıl olmuş, O'na rücû' etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuda, "yaşayan ölü görmek isteyen, Hz. Ebû Bekr'e baksın" demiştir. Gerçekten bütün varlığını Allâh yolunda sarfetmekte tereddüt göstermeyen Hz. Ebû Bekir, ölmeden önce ölmenin sırrına ermiş bir sahabî-i celîl idi.[2]

Feyż-i Aḳdes: Zâtta münderic olan şu'ûn-i zâtiyyenin hazret-i ilme gelmesine bâis olan feyze feyz-i akdes derler.[3]

Feyż-i İlāhī: İlâhî feyz demektir. Doğrudan Allah'dan gelen feyz.**[4]**

Ḫafā: Gizli olana hafâ derler. Tehânevî bunu, mahiyeti gizli olması nedeniyle ruha, hafâ denilir, diye tarif etmektedir, insanın madde planında göğüs üzerinde beş noktaya taalluku bulunan ve zikir mahalleri olarak gösterilen letâ'if-i hamse'den biri de, dördüncü sırada olmak üzere, hafâdır. Buna ruhun hafâ tavrında bulunması da denir. Yeri, sağ memenin dört parmak üzerindedir, nuru, siyahtır. Hafânın, Hz. İsa'nın kademi altında bulunduğu kaydedilir.[5]

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5704.0*, (31.03.2010)
[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5699.0*, (30.03.2010)
[3] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 875
[4] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5672.0*, (30.03.2010)
[5] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5546.0*, (29.03.2010)

Haḳīḳat: Gerçek mânâsına gelen bir kelimedir. Sûfîler şerî'at, tarîkat, hakîkat ve ma'rifet şeklinde, Allâh'a ulaşma yolunda dört mertebe kabul ederler. Görüldüğü gibi bunlardan üçüncüsü, "hakîkat" olmaktadır. Sûfiyye bunlardan ilkinin avam (genel olarak halk), ikincisinin havâss (seçkinler), üçüncüsünün havâssu'l-havâss ve dördüncüsünün de ehass-ı havâssü'l-havâss'a ait olduğunu söylerler. Hacı Şa'bân Velî, şerî'atın beden, tarîkatın kalp, hakîkatin rûh, ma'rifetin de Hak olduğunu söyler.[1]

Ḥaḳḳ: Hakk dedikleri, Allâh Teâlâ cânibinden abd üzerine vâcib olan şeydir. Hakk Teâlâ kendi nefsi üzerine vâcib kıldığı şeydir. İbâdet mukâbelesinde sevâb i'tâsını Hakk Teâlâ kendi nefsi üzerine vâcib kıldığı gibi.[2]

Ḫalḳ: Yaratma anlamında asıllı bir söz. İnsanlara da halk denir. "Halka menfur olmadan" yani halkın nefretini kazanmadan, "Hakk'a makbul olunmaz" atasözü özellikle Melâmîlikte tasavvuf yoluna girenin, halktan ayrılması, kendini kulluğa vermesi gerektiğini, inancı, kılık-kıyafeti bakımından halkın nefretini kazanabileceğini yahut kendisiyle alay edileceğini, fakat bu hâle düşmeden de Hak katında makbul olunamayacağını bildirir. Melâmet meşreb tasavvuf erbâbında daha ziyade belirginlik kazanan bu hâl, tasavvufî yolda elde edilen bazı ma'rifetin halk tarafından yanlış anlaşılabilirliğini; aslında bunun saklanması icab ederken açımlanması durumunda, kişinin refüze edildiğinde, buna katlanmak gerektiğini, bu hâlde sabırlı davranıp, kendini Allah'a vermeyi öğütlediğini söylemek, daha doğru olacaktır. Zira, Hz. Peygamber'e göre toplumun içinde yaşayıp, oradaki sıkıntılara katlanmak, tek başına insanlardan uzak, dağ başında yaşamaktan daha üstündür. Yine Hz. Peygamber (s.a.v.)'in "töhmet mahallerinde bulunmayın" tavsiyesi de, insanları yanlış zanlara sevketmemek açısından, topluma ait sosyal kültürün şeklî unsurlarını tatbik mevkiine koyduğunu göz önünden uzak tutmamak gerekir. Bazı tasavvuf okullarının, şekilciliği reddetmelerine karşılık, bir başka şekilcilik içinde kalmaları, gerçekten ilginçtir.

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5535.0*, (29.03.2010)
[2] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 425

Halka verir talkını, kendi yutar salkımı: "Niçin yapmadığınız şeyleri söylüyorsunuz?" (Saff/2) âyetinden mülhem bir atasözüdür. İslâm'a gönül verip, ısrarla savunduğu hâlde, onun büyük bir bölümünü uygulama mevkiine koymayanlar için, bu atasözü çarpıcıdır. Zira, insan inandığını yaşar, ondan sonra onu başkalarına tavsiye eder. Yaşamadan tavsiyeye, anlatmaya yönelmek samimiyetsizliktir, ikiyüzlülüktür.

Halk kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de mastar olarak yaratma (Kâf/15), yaratılmış (Nisa/119) ve bazan da iki manaya (A'râf/54) kullanılmıştır. Mişkât'ta nakledilen bir Kudsi Hadis'te "Benden başkasından bir şey uman, Beni tanımaz, Beni tanımayan Bana kul olamaz, Bana kul olamayana da gazabım vacip olur. Benden başkasından korkana azabım helâl olur". Allah'ın nimetlerine, sınamasına karşı çıkmaz, Rabbisine kızmaz, O'nu itham etmez, va'dinden şüphe etmez, başkalarına şikâyet etmez, şikâyeti tamamen Allah'adır, zira nasibine sabr ve râzı olmaya muvaffak kılmak, Allah'ın elindedir. (Abdülkadir el-Geylanî, el-Kadiyyetu li-Talibi Tarîkı'l-Hak, c. 2, s. 173) İmam Kuşeyrî de, "mahlûkun, kendisi için bir zarar veya yarar sağlamak gücü yok iken, nasıl olur da başka birinden bunu ister. Bu, hapistekinin, yine hapiste bulunan birine bağlanmasına benzer" der.[1]

Hübūṭ: Nüzûl mânâsınadır.[2] bakınız: *ʿUrūc ve Nüzūl*

Hüviyyet: Malûm ola ki, hüviyet nevâtın şecere üzerine olan iştimâli gibi gayb-ı mutlakda hakâyık üzerine müştemil olan hakîkat-ı mutlaktan ibârettir. Cemî mevcûdata sâriye olan hüviyyet lâ bi-şart-ı şey'in me'huz olan hakîkat-ı vücûddan ibârettir. Ve hüviyyet şol hakîkat-ı mutlakaya derler ki gayb-ı mutlakda cemî' hakâyık üzerine müştemile ola, nevâtın şecere üzerine iştimâli gibi. Ve hüviyyet aslında birdir, velâkin kesret-i mahiyyât hasebiyle hisse hisse görünür ve hisse taayyünü cihetiyle bir birinden mümtâz olur. Yani insan hakîkatı bir şeydir, her

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5514.0, (29.03.2010)
[2] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 1228

birinin âyinesinde göründüğü için nice yüz bin görünür. Parça parça demek değildir, nice yüz bin âyinelerde görünen yine hakîkattır (Hakkı Efendi).[1]

İḫlāṣ: Gösterişi bırakmak, tâatta, ibâdette samîmi olmak mânâlarını ihtiva eden Arapça bir ifade. Kalbi, safâsına keder veren şeyden kurtarmak. Tam bir doğrulukla kullukta bulunmak. Âmellerinde, Allâh'tan başkasından karşılık beklememek. Istılâhât-ı Maşâyıh'ta, İhlâsın nasıl gerçekleştiği husûsu şöyle anlatılır: "Mutasavvıf olununca anlaşılır ki, bir şeyi, gayri bir şey meşub eder, yani karıştırır, bozar. Pes, karışıklıktan sâfi ve hâlis olunca, ana hâlis tesmiye olunur. Ve ihlâs; amel için, Allâhü Teâlâ'dan gayri şâhit taleb etmemeye dahi denilir. Ve denildi ki, ihlâs, abd ile Allahü Teâlâ'nın beyninde bir sırdır. Melek ânı bilmez ki anı taciz ede. Sıdk ile ihlâs beyninde fark şudur ki, sıdk; asıl ve evveldir. İhlâs fer'dir. Ve bir farz dahi İhlâsın amele duhûlden sonra olmasıdır"

Bu suretle ortaya çıkıyor ki, ihlâs, bir işi sırf Allâh için, O'nun rızâsı için yapmaktır. Bazı sûfiler ihlâsı; hareket, sakinlik, ayakta duruş, oturuş, her türlü işin ve sözlerin sırf Allâh için olmasıdır, diye tarif ederler. Muhlis (ihlâsa erdiren) Allâh, muhlas (ihlâsa erdirilen) ise kuldur. Kişinin, işinde Allâh'tan gayriyi görmez hale gelmesi, İhlâsın en son noktasıdır.[2]

ᶜİlmü'l-Yaḳīn, ᶜAynü'l-Yaḳīn, Ḥaḳḳu'l-Yaḳīn: Enbiyâ ve evliyânın îrâd eyledikleri ulûm ve maârifle Hakk'ı bilmeye ilmü'l-yakîn ve müşâhade-i kalbiye ile vahdet-i hakîkiyi müşâhade kılmaya aynü'l-yakîn ve makâm-ı cem'-i ahadiyette Hakk'ı müşâhade kılmaya hakku'l-yakîn derler. Yani ilmü'l-yakîn, delilden hâsıl olan ilimdir. Ve aynü'l-yakîn müşâhade ve keşfden hâsıl olan ilimdir. Hakku'l-yakîn hakîkat-ı Hakk'a ilmden hâsıl olan şeydir. Zîrâ ehl-i yakîn, yakîni üç kısma taksim etmişlerdir: biri, ilmü'l-yakîn bilmek ve biri aynü'l-yakîn görmek ve biri hakku'l-yakîn kendi ol olmaktır. Mesela, şecâat var olduğun bilmeye ilmü'l-yakîn ve âharın şecâatın gözüyle görmeye aynü'l-yakîn ve şecâ' kendinde sâdır olmaya hakku'l-

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 1233
[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5268.0, (28.03.2010)

yakîn derler. Ma'rifettullâh dahi bu üslûb üzeredir. Fehm eden eder (Lübbü'l-Lübb, Hakkı Efendi).[1]

İstiġfār: Mağfiret (bağışlanmak) istemek. Allahü Teâlâ'dan kusurlarının ve günâhlarının affedilmesini bağışlanmasını dilemek. Tövbe etmek. Kur'ân-ı Kerîm'de meâlen buyruluyor ki: Biri günâh işler veya kendine zulm eder, sonra pişman olup, Allahü Teâlâya istiğfârda bulunursa, Allahü Teâlâ'yı çok merhametli, afv ve mağfiret edici bulur. (Nisâ sûresi: 109) Günâh işlemiş kimse, abdest alır, iki rek'at namaz kılar, sonra istiğfâr ederse günâhı affolur. (Hadîs-i şerîf-Kurretü'l-Ayneyn) İstiğfâr, belâ ve sıkıntıların giderilmesi için faydalıdır ve denenmiştir. (Muhammed Ma'sûm) İstiğfâr, insanı her murâda (arzuya), âfiyete kavuşturur. (Hâdimî) Üç kimse şeytanın ve askerinin şerrinden korunmuştur. Onlar da, gece gündüz çok zikr edenler, Allahü Teâlâ'yı ananlar, seherlerde (sabah namazı vakti girmeden önce) kalkıp istiğfâr edenler ve Allahü Teâlâ'nın korkusundan ağlayanlardır. (Dârendeli Hilmi Efendi) Sıkıntısı olan kimse çok istiğfâr okusun. (Hazret-i Ömer).[2]

"Ḳābe Ḳavseyn": Ok atılırken yayın elle tutulan odasıyla, sağlı sollu iki ucu arasındaki mesafeyi ifâde eden bir terkiptir. Tasavvuf ıstılâhında, vücûd dâiresinde, ibda', iâde, inme (nüzûl), yükselme (urûc) failiyyet ve kabiliyyet gibi isimler arasında bulunan, tekâbül bakımından esmâ ve sıfatın isimlerine ait yakınlığı belirtir. Ancak bu kurb (yakınlık)'un zâtî değil, sıfatî olduğu da kaydedilir. Bunun üzerinde "ev ednâ" (yahut daha da yakın) makâmı vardır. Kabe kavseyn, ittisal denilen temyizin bekâsıyla beraber, Hak ile ittihaddan; "Ev ednâ" ise, ayn-ı cem'deki ehadiyyet-i zâtiyyeden ibarettir. Ev ednâ'da temeyyüz ve itibârı olan ikilik, fenâ-i mahz ve tams-ı küllî sebebiyle, abd ve Hak arasından kalkar. Müfessirler, bu kelimeyi Allah'a yakınlık olarak yorumlamışlardır.

Bu terim, Necm Sûresi'nin dokuzuncu âyetindeki "fekâne kâbe kavseyni ev ednâ" (İki yay kadar, yahut daha yakın olduğu) ifadelerinden alınmıştır.[3]

---

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 811
[2] Dini Terimler Sözlüğü, http://kitap.ihlas.net.tr/cgi-bin/cgi.exe/dnszlk/query=*/doc/%7B@9264%7D?
[3] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5139.0*, (28.03.2010)

Ḳalb: Bir şeyin altını üstüne getirmek, çevirmek, vs. gibi anlamları ihtiva eden bir kelimedir. Biyolojik ve anatomik olarak insan göğsünün sol tarafında bulunan çam kozalağına benzeyen bir et parçasıdır. Ana rahminde, insan varlığının jinekolojik oluşum sürecinde meydana gelen (gebeliğin üçüncü haftasının sonunda) ilk organdır. Tasavvuf olarak kalb; insanın mâhiyeti, madde ile mânânın birleştiği yer, akıl, rûh, Allâh'ın tecellî ettiği mahal, İlâhî latîfe gibi çok yönlü mânâları ifâde eder. Biyolojik mânâdaki kalb, insanda olduğu gibi, hayvanlarda da bulunur. İkinci anlamdaki kalb ise, sadece insanda bulunur ve insanı hayvandan ayıran özelliktir. Molla Câmî, Fusûs Şerhi'nde kalb; mizacı kuvvetler ve cismânî gerçekler ile rûhânî gerçekler ve nefsânî gerçekler arasını bir araya getiren (cem' eden) hakîkatdır, der. Mutasavvıflara göre; manevî kalbin maddî kalbe bir nevi taalluku (bağlantısı) vardır. Ve bu kalp, insanın hakîkatidir. Bu latîfe, idrâk edicilik ve bilicilik özelliklerine sahiptir. Muhâtab, mütâleb ve muâteb olan işte budur. Türkçe'de kalbe, gönül denir. Cân tâbiri de kullanılır. "Kalbe bakıcı": Bayrâmî melâmîlerinde, irşâda izinli kişilere verilen addır.[1]

Kelime-i Tevḥīd: Birleme kelimesi demektir. Allah'ın birliğini ifade eden, "Lâ ilâhe illallâh" için kullanılan bir tâbirdir. Sûfilere göre bu tâbir, üç mânâya gelir: 1. Lâ ma'bûde illallâh: Allah'tan başka ma'bud yoktur: 2. Lâ maksûde illallâh: Allah'tan başka istenecek yoktur: 3. Lâ mevcûde illallâh: Allah'tan başka varlık yoktur.

La ma'bûde illallâh: Hak olan ma'bûdu isbât, bâtıl olan ma'bûdu silmek (nefy) demektir. Bu, tevhid-i avamdır. Hak olan ma'bûd, şüphesiz ki Allah'tır. Bâtıl olan ma'bûd ise, insanların yapıp taptığı put ve benzeri şeylerdir.

Lâ maksûde illallâh: Her şeyde ve her hâl ü kârda istenen sadece Allah'tır, demektir. Buna tevhid-i havass denir.

Lâ mevcûde illallâh: Allah'tan başka hakiki mevcut yoktur. Mevcudatın hepsi, adem (yokluk) aynasında vücûd-i zıllî (gölgeden vücûd) ile mevcut demektir.

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5116.0*, (28.03.2010)

Bütün tarîkatlar, kelime-i tevhidi (Lâ ilâhe illallâh) zikir olarak benimsemiş iken, Mevleviler, "Allâh" kelimesini çekmişlerdir. Zikrin en efdali, Lâ ilâhe illallâh'tır, ancak, namaz, oruç gibi ibadetleri yapmadan, İslâm'ı yaşamadan bunu vird olarak, zikir olarak çekmek bir fayda sağlamaz. Bu konuda İmam-ı Gazalî şöyle der: "Bu tür zikirler, ey ateş, ey su, ey ekmek diye akşama kadar bağırmaktan farksızdır, fâidesi yoktur. Öyle bağırıp çağırmakla, ne bir ateş gelip seni ısıtır, ne bir su akıp gelerek seni sular, ne de bir ekmek gelip senin karnını doyurur".[1]

Laṭīfe: Latîfe; mânâsı hoş olan söz, espri ve şaka gibi mânâları ihtiva eden bir kelime. Hâl inceliklerine sahip kalbe işaret eden bir kelime. Zihinde parlayan, anlayışla zuhûr eden ve mânâsındaki incelik sebebiyle anlatılamayan bir işarettir, denilmiştir. Ebu Said İbnü'l-Arâbî "Allah'ın, katından sana bağışladığı bir lütuftur. Onunla sen, Allah'ın anlamanı istediği şeyi anlarsın" diye açıklar. Bir de, her insanın göğsü üzerinde rûh dünyasının, maddî bedenle alâkasının yoğunluk kazandığı bir takım yerler vardır. Bunlar: **1. Kalp:** Somatik olarak sol memenin dört karış altında; **2. Rûh:** Sağ memenin dört karış altında; **3. Sır:** Sol memenin dört karış üstünde; **4. Hafâ:** Sağ memenin dört parmak üstünde; **5. Ahfâ:** Sağ ve sol memenin tam orta yerinin biraz üstünde. Bunlar rûhun bedene taallukunu anlattığı için, âlem-i emirden sayılmıştır. Bu latîfelerden her biri, bir Peygamberin ayağı altındadır. Yani çeşitli peygamberlerin ulaştığı hakikatlara kabiliyet kazanmayı ifade eden kavramlar, tekâmülleri gösterir. Kaynaklara göre bu beş letâ'if (latîfeler); kırmızı, sarı, beyaz, siyah ve yeşil olarak çeşitli kozmik renkler, ihtiva ederler.[2]

Leṭāʾif-i Ḫamse: Beş latîfe demektir. İnsana ait menfûh rûhun beş tavrı vardır: Kalp, rūh, sır, hafâ, ahfâ. Bunlar, emr âlemine aittir. Bir de halk âlemine ait "nefs" latîfesi vardır. Bu latîfeler birbirinin içinde gizlenmiştir. Bir sonraki bir öncekinden daha latîftir. Her latîfe, bir Peygamber'in ulaştığı manevî hakikati temsil eder ve bu sebeple kalp latîfesi, Hz. Adem'in kademi altında, ruh Hz. İbrahim'in, sır Hz. Musa'nın, hafâ Hz. İsa'nın, ahfâ ise Hz. Muhammed (s.a.v.)'in kademi (ayağı)

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=5049.0*, (28.03.2010)
[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4934.0*, (26.03.2010)

altındadır, denir. Bunların her biri, farklı kozmik renkler içerir: Kalp kırmızı, rûh sarı, sır beyaz, hafâ siyah, ahfâ yeşil renklidir.[1]

Leṭāʾif-i Ḫamse-i Rūḥaniyye: Akl ve kalb ve rūh ve sırr ve hafâdir ki tafsîl-i ne'şet-i beyânındadır.[2]

Maḥv: Bir şeyin eserini, izini tamamen silmek, yok etmek anlamında bir kelime. Kulun aklından gâib olması bakımından, âdete ait vasıfların ortadan kalkmasıdır. İçki içip te sarhoş olan kişiden meydana gelen söz ve işlerde, kulun aklının katkısı yoktur. Bir de cem'e ait mahv vardır. Bu, hakîki mahv olup, çokun tekte fenâ bulması şeklinde tanımlanır. Ubûdiyyete ait mahv ise, kulun aynının silinmesidir. Bu, varlığının a'yâna izâfesinin (bağıntısının) kaldırılmasıdır.[3]

Maᶜrifet: Bilgi anlamına bir söz. Tasavvufta, dört kapı da denilen dört mertebe vardır: 1-Şerî'at, 2-Tarîkat, 3- Hakîkat, 4- Ma'rifet. Şerî'at olmadan tarîkat, hakîkat ve ma'rifet olmaz, her şeyin başı, şerî'atı yani İslâm dînini iyi yaşamaktan geçer, İslâm'ı yaşama ve anlamada, takvâ boyutunda olmak üzere derinleşme sonucu, bu mertebeler teşekkül etmiştir. Bu durumda, herkesin normal gündelik kurallara uyarak yaşadığı İslâm'a şerî'at; dînde biraz takvâ cihetine ağırlık verenlerin yaşadığı ve ulaştığı inceliğe tarîkat; takvâ ve verada titizlikle varılan sonuca, hakîkat; ve nihayet bu yaşamanın, mânâ açısından kişide ifade ettiği bilgi planındaki sonuca ma'rifet denir ki, meydana gelişi, yaşamakla sıkı sıkıya irtibatlıdır. Bunlardan ilki avama, ikincisi havâssa aittirdirler. Hacı Şa'bân Velî bu dört mertebeyi şöyle anlatır: Şerî'at beden için, tarîkat kalp için, hakîkat rûh için, ma'rifet Hakk içindir.

Ma'rifetin, sırra ait olduğunu söyleyenler de vardır, ilim ile ma'rifet bir imiş gibi gözükmesine rağmen, aralarında ince bir fark vardır: İlmin zıddı cehil iken, ma'rifetin zıddı, inkârdır. İlim kesbî iken, ma'rifet vehbîdir. Hafnî de, bu konuyu şu şekilde açıklar: Kul, Allâh'ı sıfat ve isimleri ile bilir, Allâh'la arasındaki kulluk muamelesinde ciddi, samîmi ve doğru olur, sonra kötü ahlâkını düzeltme yoluna

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4923.0*, (26.03.2010)
[2] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 961
[3] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4888.0*, (26.03.2010)

gider. Hakk'ın kapısından sürekli olarak ayrılmaz, yani kalbi ile sürekli itikâf halindedir (yani ihsânı yaşar). Sonra kendisine hâtıralar gelir, sürekli içten Allâh ile münâcât (söyleşi, yalvarı) halinde olur. Allâh tarafından kalbine gelen sırlardan bahseder, işte bu durumda olan kişiye ârif ve bu kişinin bilgisine de ma'rifet denir. Nefsinin kötülüklerinden ne denli uzak olursa, Rabbi hakkındaki ma'rifeti, o denli artar. Bir kimsede ma'rifetin meydana geldiğinin belirtisi, o kişide Allâh'dan heybetin zuhûr etmesidir. Ma'rifeti fazla olanın, heybeti fazla olur. Bazıları da ma'rifeti fazla olanın sekîneti fazla olur, demiştir.[1]

Merātib-i Külliyye: Küllî mertebeler demektir. Bu küllî mertebeler altı tanedir: 1- Zât-ı ehadiyyet mertebesi 2- İlâhî hazret mertebesi, 3- Vahidiyyet ve soyut rûhlar mertebesi, 4- Bilici nefisler mertebesi: Bu misâl ve melekût âlemidir, 5- Mülk âlemi mertebesi: Bu, gördüğümüz maddî âlemdir. 6-Toplayıcı kevn mertebesi; bu da daha önceki beş âlemi, sûretleri ile beraber kendinde toplayan kâmil insandır. Biz deriz ki, beş zuhûr yeri, altı da mertebe vardır. Zât hariç diğer beş mertebenin hepsi zuhûr yeridir. Zât, zuhûr yeri değildir.[2]

Mertebe: Rütbe, gözetleme yeri, güç, makâm, durum ve saire gibi anlamları olan bir kelime.[3] bakınız: *Merâtib-i Külliyye*.

Mertebe-i Ṣıfāt: Zât-ı vâhidiyyeye mertebe-i sıfât derler.[4] bakınız: *Zât-ı Vâhidiyye ve Zât-ı İlâhiyye*

Mertebe-i Ulūhiyyet ve Mertebe-i Rubūbiyyet: Mertebe-i ulûhiyete bi'l-kuvve melhûz olan terbiye hâricde eşyaya bi'l-fi'l vâki' olursa, ona mertebe-i rubûbiyet ıtlâk olunur. Mâlûm ola ki, kelime-i nefy lâ-taayyüne nâzır ve kelime-i isbat taayyüne dâirdir ki evvelkisi fi'l-hakîka sıfât-ı Hak ve ikincisi, sıfât-ı halkdır. Ve mertebe-i ulûhiyettir ki Hak ve halkı cem' etmiştir. Merâtib-i esmâ sûfiyye arasında beynûnet ve ihtilâf olmaktan hâlî değildir tâ ki bir birlerine sükûn etmeyeler

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4874.0*, (26.03.2010)
[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4809.0*, (25.03.2010)
[3] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4804.0,* (25.03.2010)
[4] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 1020

ve hakla yektâ kalalar. Ve tarîklerinde ihtilâf vardır. Meselâ, Celvetî, Halvetî ve Nakşibendî ve Edhemî ve Bayrâmî ve Bektâşî ve bunların emsâli. Tâ ki Hakk'a vusûlleri âsân ola. Zîrâ herkesin mazhar olduğu ismin hükmü ne ise ona göre teveccüh eder. Pes, esmâ-i ilâhiyyede ve sıfâtında taaddüd bulunmak turukun taaddüdünden ibârettir. Eğerçi müntehâ emr-i vâhiddir ki zât-ı ahadiyedir. Zîrâ bunlardan tertib ve merâtibdir. Yani ademden vücûda tecellî vâki' olmak bu merâtibi tertib ve bu etvârı vaz' içindir. Nitekim Kur'ânda gelir: رفيع الدرجات (Mü'min, 40/15) [O yücelerin yücesi Allâh]. Pes, sultan ve erkân ve reâya arasında tefâvüt-i azîm olduğu gibi, medlûlât-ı esmâda dahi tefâvüt vardır ve bu tefâvüt ayn-ı vâhide-i nisbîdir ki kiminin rabb ve kiminin merbûb olmasını iktizâ eylemiştir. Böyle olmasa merâtib bulunmaz ve merâtib bulunmasa esmânın ahkâmı zuhûr etmez. Ve esmâ ve sıfât tecellî etmese âlem bulunmaz. Onun için حو الاول والاخر (Hadîd, 57/3) [O, ilk ve sondur] denildi. Yani evvel ve bâtın olması zât-ı ahadiyye ve âhir ve zâhir olması zât-ı vâhidiyye yani esmâ ve sıfât yüzündendir. Pes, bu merâtibe nâzır olan kimse esmâ-i muhtelifenin tesîrâtını müşâhade edip ihtilâf içinde ittihâd-ı azîm bulur ve bu şuhûd ile huzûr ehli olur. Zîrâ cehlde keder-i azîm vardır ve erbâb-ı nazarın ihtilâfâtı dahi ayn-ı sâbitelerinin ahvâlindendir ki ol ihtilâfâtla onlar arasında dahi rüsûma revâc vardır.[1]

Mükāşefe: Ortaya çıkarmak demektir. Tasavvufta velilerin kalblerindeki gaybî işlerin ortaya çıkması, bir hususun keşif yoluyla bilinmesi gibi anlamlara gelir. Muhyiddin ibn Arâbî, mükâşefenin konusu, mânâlar, yani gözle görünmeyen şeyler iken; müşâhedeninki gözle görünen şeylerdir, der. Akıl ve duyu organlarıyla elde edilemeyen bilgiler, keşf yoluyla bilinir. Bu bilim, satırlarda değil, sadırlarda yazılıdır. Okulda öğrenilmez, yaşayarak öğrenilir. Kitaplarda yazılmayışı, herkesin anlamasına kapalı olduğu içindir. Bu yüzden yanlış anlaşılabilir, okuyanı, anlamadığı için inkâra götürür. Mükâşefe makâmı, "müzakereden sonra gelir. Elde etmek için, yorucu mücâhedelere ihtiyaç vardır."[2]

---

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 1028

[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4686.0*, (25.03.2010)

Müşāhede: Görme, anlama. Kalb gözü ile görme. Kalbde tevhîdin yani tek olan Allâh'a inanmanın bulunduğunun alâmeti; O'nunla berâber bir ikincisinin olmadığını her an müşâhede etmektir. (Ebüssü'ûd Ebü'l-Aşâir)[1]

Nefs-i Emmāre: Emredici nefs anlamında bir tamlama. Kâşânî, bu nefsin, bedenî tabiata meylettiğini, lezzet ve hissî şehvetleri körüklediğini söyler. Yani kalbî, ulvî değil, süflî (aşağılık, alçak) şeylere celbeden şeye nefs-i emmâre denir. Yûsuf sûresinin 53. âyeti kerimesinde bu nefse işaret edilmiştir: "Ben nefsimi temize çıkarmıyorum, zira nefis, kötülükle emredicidir..." Nefs-i emmâre, şer yuvası, kötü fiillerin, yerilmiş ahlâkın kaynağıdır.[2]

Nefs-i Nāṭıḳa: Konuşan nefis anlamına gelir. Zâtında maddeden sıyrılmış, ancak, yaptığı işte, maddeye bitişik olan bir cevherdir. Feleklerin nefisleri de böyledir. Akıl'a da, Nefs-i Nâtıka denir.[3]

Nefy ü İs̱bāt: Yok etme ve var etme anlamlarında iki kelime. Nakşî ıstılahıdır. Nakşî büyüklerinden gelen ikinci zikir şekli. Kalp ile yapılan Hafâ zikrin Nefy ü İsbât ile yapılmasıdır. Müride telkin edilen "Lâ ilâhe illallâh" kelime-i tevhîdi Nefy ü İsbât ile yapılır.

Dil damağa yapıştırılır, nefes göbeğin altında hapsedilir, sonra tahayyül ederek dimağın sonuna kadar "lâ" çeker. Oradan "ilâhe" sağ omuzuna, "illallâh" da kalbe devredilir. Kalp, şeklini ve yerini bildiğimiz, sol taraftaki en kısa kaburga kemiğinin altındaki kalptir, "illallâh" lafzı bütün kuvvetiyle kalbin en derinliklerine işleyecek ve harareti de vücudu saracak derecede kalbe devredilir.

"Lâ ilâhe" derken bütün mâsivâyı, yani Allâh'tan başka ne varsa hepsini kalbinden, gönlünden temizler, her birinin fânî olduğunu tefekkür eder ve o gözle bakar.

---

[1] *Dini Terimler Sözlüğü*, http://kitap.ihlas.net.tr/cgi-bin/cgi.exe/dnszlk/query=*/doc/%7B@13521%7D?
[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4606.0*, (25.03.2010)
[3] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4599.0*, (25.03.2010)

"İllallâh" derken de Cenâb-ı Hakk'ın zâtının bekâsını, Bâki'nin ancak O olduğunu kalbine nakşeder. Bunu bütün letâifiyle yapar. "Lâ ilâhe illallâh"ın aslî harfleriyle yazısının şeklini düşünür, mânâsını düşünür ki Allah'ın zâtından başka maksad yoktur. O'ndan başka maksadımız olmadığını söylemek, O'ndan başka mabudumuz olmadığını söylemekten daha şümûllüdür. Yani daha geniş kapsamlıdır. Çünkü her ma'bûd aynı zamanda maksuddur. Aksi olamaz. Bunun sonunda kalbi ile "Muhammedun Resûlullâh" der. Bunu söylerken Rasûlullâh'a ittiba etmeye kendini şartlandırır.

Bunu böyle tamamladıktan sonra nefsinin kuvvet derecesine göre bunu tekrar eder. Bırakırken tek sayıda bırakır. Buna vukûf-i kalbî denir.

Biraz istirahat edince diğer bir nefesle tekrar başlar. Fakat iki nefes arasında gaflet etmemeğe bilhassa dikkat eder. Tahayyülünü aynı haliyle devam ettirir. Nefy ü isbâta devam edebilmesi için bu zaruridir. Sayı yirmi bire ulaşınca neticesi görülür. Bu da kendisinin fâni olduğunu anlayıp Hakk'ın mutlak Bâkî olduğu hakîkatına ermektir.

Eğer nefy ü isbâtın neticesi görülmediyse âdâbına riâyet edilmemiş demektir. Maksadın husulü için sözü işine uygun olarak tekrar başlasın, inancıyla ve ameliyle zikrettiğine göre olmağa çalışsın. Kendini yoklasın! Mâsivâdan bir maksudu vardır. Eğer Allâh'tan başka tek yaratıktan bir şey bekliyorsa yalancı durumundadır.

Kabiliyeti, cezbe halinin başlangıcına tahammül derecesinde olan kimse, yukarıda anlattığımız ilk zincir şekliyle çalışsın. Sülûke istidadı olan da bu iki şekilde zikre çalışsın. Her ikisi de kalp ile yapılır.

Eğer buna hakkıyla çalışır, nefyedilecek olanı nefyeder, isbât edilecek olanı isbât ederse netice görülür. Murâkabeye başlayacak hâle gelir.

Şeyh İsmail el-Hâlidî kuddise sirruh buyurmuştur ki: Nefy ü isbât yaparken dokuz şarta riayet etmek lâzımdır:

1. Habs-i nefes (Nefsini tutmak).
2. Lâ ilâhe illallâh zikri.

3. Bu kelime-i tevhidin nakşının, yazısının tefekkürü.

4. Bunun mânâsını tefekkür.

5. Darb. Vurmak: Bunu cana işleyecek şekilde kalbine ve diğer letâifine duyurmak.

6. Buna kalbin tamamen iştirak etmesi: Vukûfu'l-Kalb.

7. Sayının tek olmasına riâyet etmek: Vukûf-ı adedî.

8. Sonunda "Muhammedün Rasûlullâh" zikri.

9. "Allahümme ente maksudî ve rıdake matlubî" diyerek Allah'a dönmek. Zikrin bu şeklini Hâce Abdülhâlik Gucduvânî kuddise sirruh Hızır aleyhisselam'dan almıştır. Hızır aleyhisselam, onun suya dalmasını emrederek zikrin bu şeklini öğretmiştir. Suya dalmasını emretmesinin sebebi habs-i nefesi kolay yapabilmek içindir. Çünkü başlangıçta en ihtiyatlı yol budur.[1]

Nüsẖa-i Kübrā: Büyük nüsha demektir. Âlem yani şu bütün kâinat, "Nüsha-i Kübrâ"dır. Mevlevî tekkelerinde, Nüsha-i Kübrâ diye yazılı uzun bir kağıt verilirdi. Bu Nüsha, Sikke-i Mevlânâ şeklindedir bir gümüş veya altın mahfazaya konarak, o şekilde boyuna takılırdı.[2]

Rābıṭa: Bazı sahabe teheccüdde Cenâb-ı Nübüvvet (s.a.v.)'e iktida etmişlerdir ki iktida, irtibatta cihet-i câmia olmakla kâfidir. Nitekim nefsi niyet âbid ile ma'bûd arasında râbıtadır. Farif cidden. Malum ola ki, ehlullâh ile sohbet etmeye dahi râbıta derler. Ve râbıta zikr yerine şeyhi ber-vech-i muhabbet gönülde tutmaktan ibârettir. Nefsi bilmeye ve Hakk'ı bulmaya ve zevk-i külliye vâsıl olmaya sâlike râbıtadan yakîn yol yoktur diye şu kelâmı kasem-billâh ile te'kîd buyurmuşlardır. Râbıtanın zâhirde misâli, yola gidici iki Âdem'in el ele verip sohbetle yola gitmelerine benzer.[3]

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4592.0, (24.03.2010)
[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4531.0, (24.03.2010)
[3] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 544

Rāżıye ve Marżıye: Nefsin sıfatlarıdır. Nefs Hakk'dan râzı olduğu için râziye ile ve Hakk neftsen râzı olduğu için merzıye ile tavsîf olundu. ارجعی الی ربق راضیه مرضیه (Fecr, 89/28) mûcebince, ey nefs rabbine rücû' eyle râzı olduğu hâlde, merzi olduğun hâlde. Mertebe-i rızâ, sıfatın a'lâ mertebesidir. Nitekim tevekkül, merâtib-i ef'âlin nihayetidir. Ve avâm-ı nâs, rızâya ahrette cennette ve havâss-ı nâs, dünyada nâil olurlar. Zira avâmın cenneti müecceledir ki ferdadadır. Ve havâssın cenneti muacceledir ki dünyadadır. Malûm ola ki, sâlik hazret-i Hakk'dan ne vârid olur ise hüsn-i kabûl ile kabûl eder.[1]

Ridā: Örtü demektir. Hakk'ın sıfatlarının kulda ortaya çıkmasıdır.[2]

Rūḥ: Rûh, nefs, Cebrail ve saire gibi anlamları olan bir kelime. Kaşanî, bunu mücerred (soyut) insan latifesi olarak tanımlar, el-Bennacî ise rûhu, "histen daha latif bir cisim olup ona dokunulmaz, insanların büyük çoğunluğu onu anlamaz" diye tarif eder. İbn Ata, Allah'ın, rûhu cesedlerden önce yarattığı kanaatindedir. Başka bir grup da, rûhu, yoğun bir alandan ortaya çıkmış bir latife olarak değerlendirir, el-Kahtabî rûh, Kün zilleti altına girmemiştir, zira diridir, diyerek, onun halk değil de emr âlemine ait olduğuna işaret etmek ister. Rûh genelde üç noktada ele alınmıştır:

1- Hareketin temeli (ma bihi'l-hareke): Maddenin mukabili, yani kuvvet. Madde veya kuvvet, madde veya rûh denildiği zaman bu anlaşılır. Bu, rûhun en genel manasıdır. Bu bakımdan ele alınırsa, elektrik başta olmak, üzere, harekete geçirici her kuvvet, bir tür ruh olarak değerlendirilebilir.

2- Hayatın temeli (Ma bihi'l-hayat): Hayat gücü, geniş manasıyla bu hayat, bitkisel hayatı içine alır. Bu bakımdan, bütün bitkiler için, rûh tabiri kullanılması vakidir.

3-İdrakin temeli (Ma bihi'l-idrak): Bu da, insanî hayatla sonuçlanan hayvanî hayattır. Bu rûh, bitkisel rûhtan da özeldir. Rûh bu tavrıyla en yüksek zirvesine

---

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 545

[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4424.0, (24.03.2010)

ulaşmıştır. Bu rûha, rûh-ı insanî denmiştir, ilim irade, kelam, taakkul (akletmek), marifet, basit vicdan vs. gibi bütün şuur olayları, işte bu, rûh-ı insanîde ortaya çıkar. Rûh hakkında çok şeyler söylenmiş olmakla birlikte, o, az bir grub hâriç, küçük veya büyük kıyamete kadar bir varoluş sırrı şeklinde hayatiyetini sürdürecektir. Allah'tan üfürülen rûh, ölümle maddî bedenden ayrılır. Mevlânâ'nın dediği gibi, rûh, maddî bedene bir iple, boyun ve enseden bağlanmıştır. Azrail bu ipi kesince bedenin hayatiyeti sona erecek, rûh kendi aslına (Rabba), beden de kendi aslına (toprağa) dönecektir. Rûh ile ilgili bir dua, atasözü şeklinde söylenir: "Rûh-ı revanı şad ü handan olan": Yani rûhu ahirette mutlu sevinçli olsun. Kötü kişilerin ardından da, "rûh-ı revanı baldıran (zehir) ola" denir.[1]

Rūḥ-i Küllî: Âlem-i ceberût.[2] bakınız: *Ceberūt*

Rüʾyet: Görmek demektir. Allah'ı görmeyi ifade eder. Hz. Ali "görmediğim Allah'a ibâdet etmem" der. Bu, her yerde çeşitli şekillerde tecellî eden Allah'ı görmek demektir. Bu görüş, hayvanî gözle değil, kalp gözüyle olur.[3]

Ṣaḥv: Uykudan uyanmak, bulutsuz gün anlamlarında bir kelime. Cürcânî sahv'ı, kulun, yitirdiği hislerini tekrar kazanması şeklinde tanımlar. Bunun zıddı, sekr (sarhoşluk) hâlidir. Sekri Hak ile olanın, sahvi (uyanıklığı) de Hak ile olur. Sekri karışık olanın, sahvi de karışıktır. Hâl olarak sahv ve sekr, zevk ve şürbden sonra gelir.[4]

Sālik: Mutlaka gidici demektir. Ve dahi bir hâlden bir hâle ve bir makâmdan bir makâma intikal edene sâlik derler. Ve sâlik şol kimsedir ki makâmata hâli ile yürüye, ilmi ile değil. Pes, ilm onun için ayn olur. Ve sâlik dört kısımdır: Bir kısmı sâlik-i mahzdır ve bir kısmı meczûb-i mahzdır ve bir kısmı sâlik-i meczûbdur

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4416.0*, (24.03.2010)
[2] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 560
[3] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4400.0*, (24.03.2010)
[4] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4365.0*, (24.03.2010)

ki onun sülûkü cezbesinden mukaddem ola. Ve bir kısmı meczûb-i sâlikdir ki onun cezbesi sülûkünden mukaddem ola.[1]

Seyr İla'llāh: Allah'a doğru yolculuk yapmak demektir. Sülûkun dört mertebesinden ilki. Sâlik zikrederek Allah'a urûc (yükselme) yoluyla hareket eder. Bunun sonu, velayet-i suğrâ (küçük velilik) olup buna "fenâ fillâh" denir, iki tür seyr-i ila'llah vardır. 1) Seyr-i afakî, buna sülûk adı verilir. 2) Seyr-i enfüsî ki, buna da cezbe denir.[2]

Seyr ü Sülūk: Gitmek ve girmek demektir. Bir şeyhin nezaretinde, Allah'a vuslat için çıkılan mânevî yolculuk. Seyr ü sülûkun dört mertebesi vardır. 1) Seyr ilallâh, 2) Seyr fillâh, 3) Seyr maallâh, 4) Seyr anillâh.[3]

Ṣıfāt-ı Selbiyye: Allâhü Teâlâ'da bulunması câiz olmayan sıfatlar. Allâhu Teâlâ'nın sıfât-ı zâtiyye ve sıfat-ı subûtiyyeden başka sıfâtları ya itibârî (var kabûl edilen) veya selbîdir. Meselâ Allahu Teâlâ cisim değildir. Cisimden değildir. Madde değildir. Arâz yâni hâl değildir. Mekânı yoktur. Zamanlı değildir. Bir şeye girmiş, bir yere yerleşmiş değildir. Hudûdlu, bir şeyle çevrilmiş değildir. Bir tarafta, bir cihette değildir. Bir şeye mensûb değildir. Bir şeye benzemez. Misli, ortağı ve zıddı yoktur. Anası, babası, zevcesi (hanımı), çocukları yoktur. Bunların hepsi mahlûklarda (sonradan yaratılanlarda) bulunur. Hepsi noksanlık ve kusûr alâmetleridir. Bütün bunlar sıfât-ı selbiyyedir. Bütün kemâl sıfâtlar Allahü Teâlâda vardır. Bütün noksan sıfatlar yoktur. (İmâm-ı Rabbânî)[4]

Ṣıfāt-ı Ṣübūtiyye: Allahu Teâlâ'nın zâtında (kendisinde) bulunmakla birlikte başka varlıklarda da sınırlı olarak bulunan sıfâtları. Bu sıfâtlara sıfât-ı hakîkiyye de denir. Mükellef yâni âkıl ve bâliğ olan, kadın-erkek her müslümanın Allahü Teâlâ'nın sıfât-ı zâtiyyesini ve sıfât-ı sübûtiyyesini, doğru bilmesi ve

---

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 600

[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4240.0*, (23.03.2010)

[3] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4238.0*, (23.03.2010)

[4] *Dini Terimler Sözlüğü*, http://kitap.ihlas.net.tr/cgi-bin/cgi.exe/dnszlk/query=*/doc/%7B@16099%7D?

inanması lâzımdır. Herkese ilk farz olan şey budur. Bilmemek özür olmaz. Bilmemek günâh olur. (Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî)[1]

Sırr: Çoğulu esrâr ve sirar olup, sır, gizli şey, kök, kıymetli, vâdinin orta yeri, asıl, nikâh, birşeyin hâlisi, efdali, gibi anlamlarını ihtiva eden bir kelime. Sır, kalpte bulunan Rabbânî bir latîfedir. Rûh sevginin, kalp ma'rifetin, sır da müşâhedenin mahallidir. Rûhânî bir nûr olup, nefs'in hâletidir. Sır olmaksızın nefs, iş yapmaktan âciz kalır. Nefs'in beraberinde, sırrın himmeti olmazsa, bir fayda elde edilmez. Sırra, kalbin bir buûdudur diyenler olduğu gibi, rûh'tur veya rûhtan daha yüce ve daha latif bir rûh buûdudur, diyenler de vardır. Mevlevîlikte sır, ıstılâh olarak şu anlamda kullanılır: Dede'nin hücresinin pencere perdesi kapalı ise, bu onun içeride istirahat ettiğini veya kendine göre bir ibâdetle meşgul olduğunu gösterir. Bu hâle sır denir.

Sırla ilgili bazı atasözleri ve deyişler şunlardır: Bir şeyi örtmeye, kapamaya, sırlamak denir. Gömmek, gömülmek; sırlamak, sırlanmak gibi ifâdelerle karşılanır. Ölen kişiye, sırroldu, denir. Sırrın gizlenmesi gerektiğini bildirmek üzere, "sırrını açma dostuna, onun da dostu vardır, o da açar dostuna" atasözünü söylerler. Tarîkat sırrını, sisteme yabancı kişilere söylememek gerekir, zira, tasavvuf terminolojisine vâkıf olmadığı için, yanlış anlar. İşte bu tür sırların saklanması konusunda, "Sırrını sırredene aşkolsun, fâş eden yuf" denir.[2]

Sırr-ı Rubūbiyyet: Rabb'lık sırrı demektir. Bu, merbûb'a bağlıdır. Zira onda, müntesiblerde olması gereken bir nisbet vardır. Müntesiblerden biri merbûb olup, ademdeki sabit aynlardan başkasında değildir. Ma'dûm (yok)'a bağlanan da yoktur (yani ma'dûm'dur). Bu yüzden Sehl b. Tüsterî, rubûbiyyet'de öyle bir sır vardır ki, ortaya çıkmış olsaydı, rubûbiyyet bâtıl olurdu. Onun yok oluşu, (butlan) üzerine bağlandığı şeydendir, demiştir.[3]

---

[1] *Dini Terimler Sözlüğü*, http://kitap.ihlas.net.tr/cgi-bin/cgi.exe/dnszlk/query=*/doc/%7B@16099%7D?
[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4222.0*, (23.03.2010)
[3] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4240.0*, (23.03.2010)

Sübüḥāt: Mezâhirden ibâret olup, tecellî-i zâtiye-i ilâhiye ol mezâhiri keşf eylemiştir ve böyle keşf eylemiş olduğu, kavmin keşfle malûmu olup beyan eyledikleri esrârdandır. Malûm ola ki mevcûdât ve mahlûkât bi'l-cümle taht-ı âsârda ve âsâr dahi müessir ile müessirun-fîh beyninde nisbet ve nisbet-i merkûmenin tahakkuku dahi bi'l-gayr olduğu (bi'z-zat değil) müsbettir. Yani nisbet için bi-nefsihâ vücûd-i hakîkî olmayıp, ayn-ı zilâldir. Ve ayn-ı mezkûre dahi vücûd ıtlâk olunmak ihtimali yoktur. (Hakkı Efendi)[1]

Şeʾn-i Küllī-i Cāmiᶜ: Hakîkat-ı Muhammediyye'nin aslı demektir. Malûm ola ki, Zât-ı Bârî şol şe'n-i küllî-i câmi' ile müteakkal olmuştur ki onun yani şe'n-i küllînin fevkinde mertebe-i lâ-taayyün vardır. Ve bu sûret-i ilmiyye, kalem-i a'lânın hakîkatıdır. Ve sûret-i ilmiyye dediği, şe'n-i küllî-i câmi' ile zâtın taakkulundan hâsıl olan sûrettir. (Nukile Mollâ Câmî k.s.sâmî)[2]

Şeʾn ve Şuʾūnat-ı Ẕātiyye: Ve hurûf –i asliye ve hurûf-i âliyât ve hurûf-i ulviyye lâhût, ceberût, melekût, mülkün her birine şe'n derler. Cümlesine şuûnat-ı zâtiye derler. Dahi hurûf-i asliyye ve hurûf-i âliyât ve hurûf-i ulviyye derler. Eşya taayyün-i evvelde iken, bu isimler ıtlâk olunur ve taayyün-i evvelin evveline yani lâ-taayyüne bir şey' ıtlâk olunamaz. Taayyün-i evvelde eşya ilmen ve aynen mütemeyyis değillerdir. Lakin taayyün-i sânide ilmen mütemeyyizdir. Bu mertebeye a'yân-ı sâbite derler. (Molla Câmî k.s.)[3]

Şerīᶜat: Yol, su kanalı demektir. Dînin zâhirî (dış şekil) yönüne ait kâideleri veya dînin hukuk kuralları. Tasavvufa da, bâtinî hukuk veya batinî fıkıh denir.[4]

Ṭarīḳ: Tarîk dedikleri, kendinde ruhsat olmayan merâsim-i meşrûdan ibârettir. Ve bu merâsim Hak Teâlâ'nın merâsimidir ki ibâdâttır.[1]

---

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 604
[2] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 648
[3] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 648
[4] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=4089.0*, (22.03.2010)

Ṭarīḳat: Yol demektir. Bu kelime bir bakıma metot, usûl anlamına gelir. Şeyh denilen bir öğretmen nezâretinde, istekli (mürid veya tâlib) nin, Allâh'a ulaşma, yani sürekli Allâh tefekkür ve bilincini (ihsân) kazanma konusunda takip ettiği usûle veya metoda, tarîkat adı verilir. Tarîkat, bunu gerçekleştirmek maksadıyla, farz ve vâcibin ötesinde bir takım nafilelere, özellikle sünnetlere ağırlık verir. İlk devirde sûfîler, kendilerinden daha deneyimli durumda olanlardan yararlanmakla birlikte, bugün bildiğimiz şekliyle teknik mânâda tarîkat kurmamışlardı. Tarîkatlaşma (veya organize tasavvuf) hareketi, yaklaşık XII. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Tarîkatlar, şerî'ata bağlı olan ve olmayan diye, ikiye ayrılır. Tarîkatları, 1) Tarîk-ı Ahyâr: ibâdet ve takvâ yoluna ağırlık veren tarîkat, 2) Tarîk-ı Ebrâr: Nefse çile çektirme yönü özellik kazanan tarîkat, 3) Tarîk-ı Şuttâr: Aşk ve vecd ile hedefe ulaşmayı amaçlayan tarîkat olmak üzere, üçe ayrımak da mümkündür. Tarîkatlar, zamanla kollara ayrılarak iyice çoğalmışlardır. Zikri, tefekkürî (sessiz) çeken tarîkatlar olduğu gibi, dil ile açıktan çekenler de vardır. Kimi tarîkatlar, zikri oturarak, kimi de ayakta yapar. Şerî'at, tarîkat, hakîkat üçlemini kısaca şöyle anlatmak mümkündür: "Şerî'atta şu senin bu benim; tarîkatta, şu senin, bu da senin: hakîkatta, şu ve bu, ne senin ne de benim, her ikisi de Allâh'ın". Tarîkatlar, kurucusu olan Şeyhlerin adlarıyla anılır: Meselâ, Hacı Bayram Veli'nin kurduğu tarîkata, Bayrâmiyye; Hacı Şa'bân Velî'ninkine Şa'bâniyye; Hacı Bektaş Veli'ninkine de Bektaşîyye denir.[2]

Taṣarruf: Bir işte hareket etmek, bir işin içine girip idare etmek, gibi anlamları olan bir kelime. İnsanlara, eşyaya, çeşitli şekillerde etki etmek, onları idare etmek, Allâh'ın çok yakın dostlarına bahşettiği bir lütuf ve keramet olarak tanımlanan tasarruf olayında, "attığın zaman sen atmadın fakat Allah attı" (Enfâl/ 17) âyetinde ifade edildiği gibi, gerçek fâil Allâh'tır. Sûfiler bu durumu, maşayla sobadan ateş alan adamın hâline benzetirler. Sobadan ateşi alan maşa mıdır, yoksa adam mı? Bu misâlde, Allâh dostunun yeri maşadır.

Abdülkadir Geylânî gibi bazı büyük velîlerin, öldükten sonra da tasarruf ettiği, sık sık nakledilir. Tasarruf için ism-i azam başta olmak üzere, bazı Esmâ-yı

---

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 736

[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=3999.0*, (22.03.2010)

İlâhî ve bazı me'sûr ibâreler kullanılır. Ancak bu gibi esmanın etki edebilmesi, kişiye bağlıdır. Yani tesir için, Hz. İsa ağzı gereklidir. Tasarrufta gerçek fâillin kul olduğuna inanmak, şirktir, zira gerçek fâil Allâh'tır. Tasarrufta etkili olanlara el-Bâzü'l-Eşhel (tuttuğunu koparan doğan kuşu) adı verilir.[1]

Tecellī-i Efᶜal: Fiillerin (eylemlerin) tecellî etmesi (ortaya çıkışı) demektir. Allah'ın fiillerinden birinin, kulun kalbine açılması. Yolun başında olanlar (mübtedî) için burası korkulu ve ayak kayacak tehlikeli bir yerdir. Burada sapıtmamak ve yanılmamak gerek. Bu mertebeyi atlatan tecellî-i esmâ'ya geçer. Mahiyetini erbabı bilir.[2]

Tecellī-i Evvel: Âlem-i ceberûttur. Tecellî-i evvel, kendi zâtına, zâtıyla tecellî etmektir. Bu tecellîde zâtına ilmi taalluk ve badehu cemî' eşyaya ilmi taalluk etti.[3]

Tecellī-i S̱ānî: Âlem-i melekûttur. Tecellî, zuhûr mânâsınadır. Yani görüne gelmek ve Hakk'ın zuhûrudur. Meselâ rûh insanın gözünden tecellî eder ve kulağından tecellî eder ve sâir azâsından tecellî eder. Bu tecelliyâtın cümlesi bir rûhdandır.[4]

Tecrīd-Tefrīd: Yalnız başına kalmak, tek tek yapmak, soyutlanmak ve saire gibi anlamları olan iki kelime. Sâlikin dışını mâl ve mülkten, içini de karşılık bekleme anlayışından arındırması. Tecrîd, mâlik olmamak; tefrîd, memlûk olmamaktır. Tecrîd, kalbi Allâh'tan başka şeylerden uzak tutmak; tefrîd, Hakk'ı sânına lâyık olmayan sıfatlardan yüce tutmak, O'nu ferd (eşsiz, benzersiz) olarak görmek.[5]

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=3991.0*, (21.03.2010)
[2] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=3968.0*, (21.03.2010)
[3] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 296
[4] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 296
[5] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=3958.0*, (21.03.2010)

Tevḥīd-i Efᶜāl, Tevḥīd-i Ṣıfāt, Tevḥīd-i Ẕāt: Tevhîd üç mertebedir: Evvelkisi, Tevhîd-i ef'âldir ki sâlik hâl-i sülûkünde bir makâma vâsıl olur ki cemî' ef'âli zevk ile, hâl ile Hakk'dan sâdır bilip, âlem-i vücûdda Hakk'dan gayrı müessir müşâhade etmeyip, kendi ef'âlinden ve ef'âl-i mâsivâdan fenâ bulmuş ola. Bu mertebeye, "fenâ fi'l-ef'âl" derler. Ve ikincisi, tevhîd-i sıfâttır ki sâlik bir makâma vâsıl olur ki eğer celâl ve eğer cemâl sıfât-ı kemâli Zât-ı zü'l-Celâl'de münhasır müşâhade ede. Gâyetü'l-emr bu sıfât mezâhirdeki envâ'-ı masnûâttır. Sûretâ zuhûr etti ve mütecellî oldu diye itibâr ede. Bu mertebede sâlik sıfât-ı mâsivâda fenâ bulmuş olur. Ve bu makâma, "fenâ fi's-sıfât" derler. Ve üçüncüsü tevhîd-i zâttır ki, sâlik şöyle müşâhade ede ki, zât-ı Hak'dan gayrı hiçbir zâtın vücûdu yoktur. Ve mezâhirde olan vücûd, vücûd-i hakîki değildir, hayâli ve izâfîdir, diye itibâr ede. Bu mertebe, âhir-i merâtib-i tevhîddir. Ve zikr olunan merâtib, mertebe-i keşfe mevkûfdur. İlla tevhîd-i ef'âl tarîk-i istidlâl ile dahi hâsıl olur. Ve lihâzâ ehl-i kelâm "lâ-müesseri fi'l-vücûdi illâ hû" kaziyesini bürhân ve delîl ile isbât etmişlerdir.[1]

Tevḥīd-i Şuhūdī: Mâsivâyı (Allahü Teâlâ'dan başka her şeyi) görmemek ve düşünmemek. Tasavvuf yolunda yürümekten, nefsin istemediği zor gelen şeyleri yapmaktan ve sıkıntı çekmekten maksad, Allahü Teâlâ'dan başka, her şeyin sevgisinden kurtulmaktır. Bu da tevhîd-i şuhûdî ile hâsıl olmaktadır. Bütün bu uğraşmalar, kulluğun, aczin, zavallılığın meydana çıkması ve hiç olduğumuzun anlaşılması içindir. (İmâm-ı Rabbânî)[2]

ᶜUrūc ve Nüzūl: Istılahât-ı kavmden tahlîl, hall-i terkîb demektir. Yani sâlik hall-i terkîb kuyûd etmedikçe mebde'-i evvele vüsûl müyesser olmaz. Yani urûc ceme gitmektir, nüzûl farka gitmektir. Kemâl bundadır. Malûm ola ki, sâlik mertebe-i ahadiyyete erince mürûr ettiği etvârın emânâtını te'diye edip akd ettiği havâss ve ahkâmı tahlîl eyleye. İşte sâlike fenâ-i küllî bu urûcda vâki' olup " Allâhu ahad" sırrı

---

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 347
[2] Dini Terimler Sözlüğü, http://kitap.ihlas.net.tr/cgi-bin/cgi.exe/dnszlk/query=*/doc/%7B@18041%7D?

zâhir olur ve “halvet-i maa’llâh” bulur. Niceler bu urûcun gayetinde vakf ihtiyar etmişlerdir. Ebû Yezîd Bestâmî (k.s.) gibi. (İsmil Hakkı Efendi k.s.).[1]

Vücūd-i Ḫāricī, Vücūd-i Ẕihnī, Vücūd-i ʿİlmī: Malum olaki, her bir mevcûd için bir zât ve bir vücûd vardır. ve inde’l-hukemâ ve’s-sûfiye Allâh Teâlâ’nın vücûdu zâtının aynıdır, yani şey’-i vâhiddir. Ve inde’l-mütekellimîn zâtın gayrıdır ve mümkinâtın vücûdu zâtlarının gayrıdır, bi’l-ittifâk. Amma vücûd-i hâricî ve vücûd-i zihnî, vücûd-i mutlakın nevleridir, aynı değildir. Mümkinâtın zâtı Hakk’ın nisbetidir. O nisbete Hakk Teâlâ vücūdunu zammedince hâricde halk olup şey’ olur, yani nisbet emr-i itibarîdir. Hakk Teâlâ zâtü’z-zâttır yani zâtların zâtıdır. Bir şeyin hâricde ve zihnde ve lafzda ve kitabette yani nefsinde vücûdu olur. Hakk’a vücûd-i ilmî, halka göre vücûd-i zihnî derler. Mevcûdun sıfatı değildir, mevcûd vücûdla kâimdir.[2]

Yaḳaẓa: Uyanıklık demektir. Cürcanî bunu şöyle tanımlar: Hak’tan gelen ve zecrden (yasaktan) neyin kastedildiğini bildiren idrâke, yakaza denir. Nurların tecellîsi sebebiyle, insanın kendine gelişi, gafletten kurtuluşu, uyanma.[3]

Ẓāhir: Dış, dışa ait, zuhûr eden, ortaya çıkan, görünen gibi anlamları olan bir kelime.

Allâh’ın güzel isimlerinden biridir. Alâh bu isim gereği, hikmeti, kudreti, sıfatlarıyla görünür, zuhûr eder. zâhir, görünen âleme de denir. Mukâbili Bâtın’dır. **Zâhirü’l-ilm:** Mümkinâtın a’yanlarından ibarettir. **Zâhirü’l-vücûd:** İsimlerin tecellîlerinden ibarettir. Zâhirü’l-mümkinât: Mümkinlerin Hakk’ın sıfat ve aynları sûretinde tecellî etmesidir. Zâhir, bâtının aynasıdır: Dışı temiz, edebli, nazik ve kibar olan kişinin, içi de temiz ve güzeldir, anlamında bir atasözü, içi dışına uymayana, “zâhiri bâtınına uymaz” denir.[4]

---

[1] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 781
[2] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 1193
[3] Ethem Cebecioğlu, “Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü”, *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=3720.0*, (20.03.2010)
[4] Ethem Cebecioğlu, “Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü”, *http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=3682.0*, (20.03.2010)

Ẕāt: Öz demektir. Bir şeyin kendisi, bir şeyi, o şey yapan ve öteki şeylerden ayıran mâhiyet. Zât, isimlerin ve sıfatların vücûdlarında değil aynlarında kendisine dayandığı emr. Her isim veya sıfat bir şeye dayanır. Bu şey, o zâttır. O şey Anka gibi ma'dûm veya mevcûd olsun, her iki durumda eşittir. Mevcût iki çeşittir: Biri sırf mevcûttur, bu, Allâh'ın zâtıdır. Diğeri, ademe bitişmiş mevcuttur. Bu da mahlûkatın zâtıdır. Allâh'ın zâtı, kendinden ibarettir ki Allâh kendi (nefsi) ile mevcûttur. Zira O, nefsiyle kâimdir, (kendi başına varlığını sürdürür). İsim ve sıfatlara müstehak olan bu şey, kendi hüviyetiyledir. Allâh'ın zâtı, ehadiyyete ait gaybdır, herhangi bir ibarenin mefhûmu ile idrâk edilemez, bir işaretin malûmu ile de anlaşılamaz. Varlıkta O'nun zâtı için münâsib, mutâbık, aykırı veya zıt bir şey yoktur.[1]

Ẕāt-ı Baḥt (Ẕātü'l- Baḥt): Âlem-i ıtlak, âlem-i lâhût, âlem-i lâ-taayyün. Zât-ı baht, zât-ı Hakk'ı tefekkürden men' ve nehy olundu. Ve Kur'ânda gelir: فاعلم انه لا اله الا الله (Muhammed, 47/19) [Şunu bil ki Allâh'dan başka ilah yoktur.] Yani müteallik-i cemî'-i ulûm mertebe-i ulûhiyyettir ki sıfât-ı Hak'dandır. Rubûbiyyet gibi. Pes, ulûhiyyet mertebesinin mâ-fevki idrâkden bi'l-külliye hâricdir. Zîrâ zât-ı bahttır. Ol mertebede isim ve sıfât ve hükm ve resm mülâhaza olunmaz. هذا هو الحقيق Zât-ı ahadiyye taleb olunmaz. İlla esmâ ve sıfâttan bir şey' ile taleb olunur. Yani Kerîm'dir ve Rahîm'dir ve Hâlık'tır ve Âlim'dir dersin. Esmâ ve sıfâttan mücerred olduğu halde ona ilm taalluk eder. Zira ol zât çün ukûl ve küşûfden ganîdir ki hakîkat-ı Bârî Teâlâ kimsenin malûmu değildir. Pes, mutlaka taleb olunmaz. Belki bir vech-i muharrer bir isim veya bir sıfât vasıtasıyla taleb olunur. Ve zât şol hakîkatten ibârettir ki kâim bi-nefsihî ola. Ve zât ve hakîkat ve hüviyyet ve mâhiyyet elfâzü'l-mânâ müttehidetü'l-mâ-sadakdır. (Hakkı Efendi)[2]

Ẕāt-ı Vāḥidiyye ve Ẕāt-ı İlāhiyye: Zât-ı ilâhiyyenin cemî' sıfât-ı ilâhiyye ile ittisâfı itibâr olunsa, ona zât-ı vâhidiyye ve zât-ı ilâhiyye derler ki bi'l-fi'l ma'den-i kesrettir, beden-i şecere gibi.[3]

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=3676.0, (20.03.2010)

[2] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 521

[3] İhsan Kara, *Tasavvuf Sözlüğü Istılahat-ı İnsan-ı Kamil,* Birinci baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 2008, s. 523

Ẓıll: Gölge demektir. Kendisine mensup hâricî vücûdu olan nûr ismi aracılığı ile ortaya çıkan madûmlardan ibâret mümkinlerin ayrılarının taayyünlari (belirmesi) ile zuhûr eden izafî vücûd. Nûr, onun sûretleriyle yokluğu (‘ademiyeti)nun karanlığını örter. Ve bu gölgenin nûrla ortaya çıkmayı nedeniyle zıllı adını alır. “Görmüyor musun Rabbini, gölgeyi nasıl uzatmış?” (Furkan/45) Bu âyette zıllî (gölgesel) varlığın mümkinlerin üzerine yayılması anlatılmaktadır. Nûrun tam karşısındaki bu zulmet, ‘adem (yokluk) dir. Her zulmet ise, aydınlatma özelliğine sahip nûrun ‘adem (yokluk) inden ibârettir. Aydınlatma özelliğine sahip kalpteki îmân nûrunun ‘adem (yokluk) inden ötürü, küfre zulmet (karanlık) denmiştir. “İnananların dostu olan Allâh, onları karanlıklardan nûra (aydınlığa) çıkarır.” (Bakara/257).[1]

Ẕikr: Unutmanın zıddı olan hatırlamayı ifade eden bir kelime. Korku (havf) veya sevginin çokluğu sebebiyle, gaflet meydanından müşâhede alanına çıkış. Zikir, âriflerin yaygısı, muhiblerin sağlamca bastığı yer, âşıkların şarâbıdır. Zikrin hakîkati, zikredilen (Allâh)’den başkasını unutmaktır. Kısımları a) Lisanın zikri: Bu, kalpten yardım görür, muhib sürekli tekrarla bundan tad alır, onun adını işitmekten hoşlanır, b) Kalbin zikri: Havassın zikridir. Sevilenin hakîkatinin kalpte tasavvuru ve bu tasavvurda yoğunlaşmaktır, diye tanımlanır. Bu münacattır. Her ne kadar, nefsdeki mananın tercümanı olsa da, böyle münacaatlara “tefrika (ayrılık, ayrı bulunma) münacâtı” denir, c) Sırrın zikri: Havâssu’l-havasdan olan vuslat erbabının makamı budur. Bu, zikredenin topyekûn mezkûrda yani zikredilende erimesi ve sonunda da, izinin kaybolması şeklinde tecelli eder. Bu durumda zikredilen zikreden olur. Zikrin belirli bir vakti yoktur. ”Ekimis-salâte li-zikrî” (Beni zikretmek üzere namaz kıl) (Taha/14) âyet-i kerimesine göre namaz bir zikir olduğu gibi, “Allah’ı zikretmek çok büyüktür” (Ankebut/45) âyetiyle de ilâhî bir değerlendirme ile yeri tesbit edilmiştir. Kur’ân-ı Kerim'de cihad, namaz, oruç, zekat, hac vs. gibi dinin temelini teşkil eden i-badetler için, “ekber” ifadesi kullanılmamışken, sadece "zikr" için bu durumun söz konusu olması, üzerinde çokça düşünülmesi gereken bir husustur. Ancak, bu arada şu hüküm cümlesini kullanmaktan geri duramayacağız: Zikir, her ibadette öz olarak

[1] Ethem Cebecioğlu, “Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü”, http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=3642.0, (20.03.2010)

bulunmaktadır. Zikir bütün ibadetlerin ortak paydasıdır. Adeta zikir kaplam, ibadetler içlem konumundadır. Namazla Allâh'ı zikir, zekatla Allâh'ı zikir, oruçla Allâh'ı zikir, cihadla Allâh'ı zikir... İbadetler, sanki Allâh'ı zikretmenin farklı şekilleri gibidir. Zikr mastarı, Kur'an'da çeşitli kalıplarda 291 kere kullanılmıştır. "Beni zikrediniz ki, Ben de sizi zikredeyim..." (Bakara/152). Bu tür mukabele olayı, sadece zikirdedir ve âyet (Bakara/152) ile sabittir. Her ibadette bir şekil sayı söz konusu olmadığı gibi (Ahzab/41), Allâh'ı zikir, günlük hayatın hemen her safhasında, ayakta, otururken, yatakta, yan yatarken (Al-i İmran/ 191) mümkündür. Yani zikrin icrasında diğer ibadetlerde olduğu gibi, bir şeklîlik ve belirli şartlar söz konusu değildir. Kalp ehli bir zât şöyle der: "Üç şeyde nefsinizin tatlılık duyup duymadığını araştırınız. Bunlar namaz, zikir ve Kur'an okumaktır. Eğer bunlardan tatlılık duyar, lezzet alırsanız ne âlâ! Lezzet alamazsanız, hakikat kapısı size kapanmış demektir". Zikrin insanın varoluşa katılmasındaki incelik kısaca şu şekilde gerçekleşir: Kişi çok zikrettiğini sever, sevdiğini tanır, tanıdığına teslim olur, teslim olduğuna da dost olur, kul olur.[1]

---

[1] Ethem Cebecioğlu, "Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü", http://www.islamvetasavvuf.com/index.php?topic=3636.0, (20.03.2010)

SONUÇ

Tasavvuf, Kur'ân ve Sünnet'ten doğmuş bir disiplindir. Amacı, ferdin sürekli olarak Allah'ı hatırlaması ve kendini O'nun rızasına uygun işleri yapmaya sevk etmesi olan tasavvuf, Peygamberimiz (s.a.v.) ve arkadaşlarının yaşadığı zühd hayatıyla önce ferdî, sonradan ictimaî bir disiplin hâlini aldı. Bu disiplin başlangıcından yüzyıllar sonra çeşitli yanlış yorumlamalar ve sahte şeyhlerin anlayışlarındaki sakatlıklardan dolayı istikâmetinden sapmışsa da Kur'ân ve Sünnet'in dışına çıkmadan ve İslâm'ın özünü bozmadan bu geleneği devam ettirenler daha çoğunluktadır. Bunlardan biri de "Mekâsıd-ı Sâlikîn" müellifi Şeyh Ahmed Hüsâmeddîn-i Dağıstânî'dir. Bu eserden şunlar çıkarılabilir:

1. Tasavvuf, İslâm dâiresi içinde; kökü ve kaynağı, Kur'ân ve Sünnet olan bir disiplindir.

2. Kur'ân-ı Kerîm'in hem zâhirî hem bâtınî mânâları vardır. Herkes bâtın mânâsını anlamaya ehliyetli değildir. Aynı zamanda herkese bâtın mânâsını bilmek vâcip de değildir. Ancak herkes zâhir mânâsını bilip ona uymakla mükelleftir.

3.Müellif, şerî'atsız tarîkat olamayacağını kat'î şekilde belirtmiş ve ehl-i sünnet dışında yorum ve açıklama getiren anlayışları yanlış görmüştür.

4. Rûh ve nefs insanın iki farklı yanını oluşturmaktadır. Her fert, tüm cesedi kaplayan ve devamlı olarak kötülüğü emreden nefsi tasavvuf terbiyesi ve disipliniyle terbiye ve tezkiye etmelidir.

5. Müellife göre tarîk, önce Cenâb-ı Hakk'a kisb-i ma'rifet; sonra eşyâya ma'rifet tarîkıdır.

6. İ'tikâd doğru olmadan, amellerin bir fâidesi yoktur. Böyle bir kimse için manevî makâm yoktur.

7. Abdestsiz kimsenin namazı kabul olmayacağı gibi, bir kimse için sülûk olmadan seyr olmaz. Yani ahlâkî eğitim olmadan Hakk'a ulaşılamaz.

8. Tarîkatta şeyh, Hakk ve mürid arasında “râbıta”dır. Aynı denizin bir yakasından diğer yakasına geçmek isteyen yolcu için geminin vâsıta olması gibi. Ve râbıta, Ehl-i Beyt’e vâsıl olan silsileden olmakla sahîh olur. Böyle olmayan râbıta için irtibât yoktur.

9. İnsan âlem-i emr olan kalb, rûh, sırr, hafâ, ahfâ ve âlem-i halk olan ateş, su, toprak, hava, nefstir. Bunlardan evvelkisi nûrânî, ikincisi zulmânîdir.

10. Müellif tasavvufî olan bu eserinin önemli bir kısmını Kelime-i Tevhîd’e ve Sûre-i İhlâs’a ayırmıştır.

11. Karâmita, Dürûz ve Melâmiyye tâifelerinden bazıları eşyâ, Allah’ın vücûdunun gölgesidir derler. Müellif bunu ilhâd ve şirk olarak görür. Zira yaratanla yaratılanın vücûdu bir arada olmaz. Nasıl ki güneş doğunca gecenin karanlığından eser kalmıyorsa.

12. Kur’ân’da her ilim vardır. Herkes nasibi miktarınca alır. İlm-i ma’rifet ve ilm-i hakîkat, ilm-i şerî’at ayrı ayrı ilimler ve zevklerdir. Ancak bunlar bir birlerine muhalif de değillerdir. Nasıl ki ilm-i hendese, ilm-i mantık’a muvâfık değilse de kimse ilm-i hendeseye ilm değildir diyemeyeceği gibi. İlm-i hakîkati tahsil için şartlar vardır. Abdesti olmayan kişinin namazı sahîh ve câiz olmadığı gibi, şerî’ti bilmeyen, tarîkate, tarîkati bilmeyen ma’rifete, ma’rifeti bilmeyen de hakîkate ulaşamaz.

Özetle, çalışmamız müellifin hayatı, yaşadığı döneme etkisi, eserin metin incelemesi üzerinedir. Eserde tasavvufun temel konuları ve düsturları anlatıldığından eserin daha iyi ve kolay anlaşılması için eser içindeki tasavvufî terim ve deyimlerin açıklaması yapılmıştır.

Bu çalışmamızın 19. asır sonlarında ve 20. asır başlarında yaşamış olan ve tasavvuf geleneğini devam ettiren; manevî kemâli, güzel ahlâkı, yazdığı eserleri, sohbetleri ve onlarca halîfesi ve de kendisine intisâb eden binlerce mürîdiyle; büyük mutasavvıflardan ve kıymetli şahsiyetlerden biri olan Şeyh Ahmed Hüsâmeddîn-i Dağıstânî’yi tanıtması, alanına katkı sağlaması ve yeni çalışmalara da kaynaklık etmesi yönüyle önem arz ettiği kanaatindeyiz.

METNİN ORİJİNALİ

سید احمد حسام الدین حضرتلرینک آثارندن

مقاصد سالکین

مندرجات

طابع وناشری
سید علی رضا

شهزاده باشی : اوقاف اسلامیه مطبعه سی
١٣٣٩ـ١٣٤١

23/2/1987

بسم الله الرحمن الرحيم

ذات البحت

ذات البحت دیمك (كان الله ولم يكن معه شئ) منطوقنجه عماده یعنی هنوز اسما و صفات ایله اضافت و اتصاف ایتمیوب‌ده مرتبهٔ تنزیهده، بر ذاندرکه اول ذات اقدس (کنت کنزاً مخفیاً فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق لاعرف) مدلولنجه کندیسنك بیلنمسی مراد و اکا محبت ایدوب (اذا اراد الله شیئاً ان یقول له کن فیکون) مقتضاسنجه مرتبهٔ الوهیته نزول [*] ایتدی . کندی حضرت العلمیه‌سنده ثابت اولان اعیانه کن امری نسبتیله بر تجلی ایتدی ، اعیان ثابته یعنی ارواح (اناوانت) امتیاز ایتدی. تااول تجلی‌کن فیض اقدسدن اعیانی تکوین مرتبه‌سنه انزال ایتدی . تکوینیت ایله بر تجلی ایتدی اول تجلی ، فیض مقدسدن بزی وجمیع عوالمی فیکون میدانده اظهار ایتدی ؛ کافهٔ مظاهر اسماسی ظهوره کلدی . حتی قدوسیت ایله تجلی ایتدی، ارواح مقدسه ظهور ایتدی . (سلامیت) ایله تجلی

---

[*] بوتعبیر ، تعقل و تعین ایچوندر . یوقسه جناب حق ایچون عروج و نزول متصور دکلدر .

ایتدی، رسل عظام علیهم‌السلام ظهوره کلدی . « مهیمنیت » ایله تجلی ایتدی. اهل‌الله و انبیا ظهوره کلدی . « عزیزیت » و « متکبریت » و « جباریت » ایله تجلی ایتدی، نفس وشیطان کبی سفلیات ظهوره کلدی . ایشته وجه احدیت بو مرایاده متفاوت صورتده کوروندی .

کأنه بو عالم ؛ بر آینهٔ منکسره‌دن عبارت اولوب بعض جزئنده ذات واحد عریض اوله‌رق منطبع اولدی . وجزؤ دیکرنده طویل اوله‌رق جلوه‌کر اولدی . حالبوکه ذات ظاهر واحددر. بو اعوجاج وتضاد انجق مرآت ومظاهرك اختلافندن ایلری کلمشدر . یوقسه حقیقتده اختلاف یوقدر . وبو آینهٔ منکسرهٔ عالم ، اسماء متقابله‌نك ظلالی اولدیغندن شمس ذات اشراق ایتدیکنده بعضیسنده مکدر کورینوب، بعضیسنده براق ومجلا اوله‌رق ظهور ایتدی. مثلا شمس ذات بعضیسنی کافر ارائه ایتدی . اول کافر قهاریتك ظلی اولدوغندندر. بعضیسنی مؤمن کوستردی، بوده هادیتك ظلی اولدیغیچوندر . حاصلی بومرایای فیکون تفارق وتقابل اسماوصفاتی ارائه ایتدی. زیرا استعداد ــ مکونات متفاوتدر .

مراقبة الثبوت فی الوجود

مراقبةالثبوت فی‌الوجود دیمك شیئیة‌الثبوت عالمندن عین ثابت یعنی روحمزك اشبو فیکون میدانه یعنی شیئیة الوجوده کیفیت نزول وظهورینه علم یقین وشهود وجدانی استحصال ایتمك اوزره مثلا تجلیٔ افعاله عطف ملاحظه ومراقبه ایتمکدر. ومراقب کأنه شیئیة‌الثبوت عالمی طورنده بولونوب ذات‌البحتدن وارد اولان فیض الهینك مرتبهٔ ذات‌المقدسه و آندن تجلیٔ افعاله و آندن شیئیة‌الوجودمزه فیضان ونزولنی ملاحظه ایدر .

ثبوت ؛ شیئیة‌الثبوت عالمنه اطلاق اولونوب وجود ؛ بوعالم اشباحده‌کی شیئیتمزه اطلاق اولنور .

زیرا بو عالم اشباحه ظهوردن اول شیئیة‌الثبوت عالمنده بزم بر عین ثابتمز وار ایدی‌که (واشهدهم علی انفسهم) مدلولنجه جناب حق روح و عین ثابته‌مزه نفسمزی وهر حرکاتمزی قبل‌الظهور اشهاد و اطلاع ایتمشدر .

شوراسی خفی قالمسون‌که بزم طریقمز حقدن خلقه ظهور طریقی اولدیغندن شیئیة‌الثبوت عالمندن اشبو شیئیة‌الوجوده طوغرو مراقبه ایدیلور. نته‌کیم صدیق اکبر رضی‌الله عنه‌افندمز (مارأیت شیئاً الا وقدرأیت الله قبله) بیورمشلردر . بوطریق اولا جناب حقه کسب معرفت ثانیاً اشیایه معرفت طریقیدر .

— ٦ —

بعض مشايخك طريقى خلقدن حقه عروج طريقيدر . بو فرقه (رأيت الله بعده) ديديلر . علماء مستدلين ونظر بونده بو طريقه‌ندر . زيرا بونلر آثاردن مؤثره وصول‌ه‌درلر . بو فرقه (هو الظاهر) ديديلر كه اشيادن و آثاردن مؤثرى استشهاد ايتديلر

بزم طريقمز محو و بقا طريقيدركه إندريجاً خلقه نزول ايديلور ، رسالتك كولكه‌سيدر . فرقهٔ مذكوره‌نك طريقى ايسه خلقدن نبوته ترقى طريقى اولديغندن فنا و محودر . وهبوط طريقيدر . بزم طريقمز مجذوب سالك مسلكيدر .

فرقهٔ مذكوره‌نك طريقى سالك مجذوب طريقيدر . انك ايچون بزم طريقك بدايتى طرق سائره‌نك نهايتيدر . قلب وروح و امثالى ايچون طبقى سنك كبى شخص و وجودلرى واردركه بونلره وجود مكتسبهٔ معنويه اطلاق اولنور .

بو وجوديات واشخاص روح وقلب ايچون البسه كبيدر . اما ذات روح مثلا اول امر بدركه اكا علم تعلق ايده‌من . بو وجوداطلاق ايديلن أشى ملبوسدر ، لابس دكلدر وبو وجوديات مسروده‌يى تشكيل ايدن غدا وعناصر معنويه آتى اليساندر . شويله كه ، شخص قلبى تشكيل ايدن عناصر معنويه اركان صلاتدر . زيرا صلاتده‌كى قيام عنصر نار مثابه‌سنده‌دركه عظمتى مشعردر . ركوع هوا كبيدركه طبقهٔ هوائيه داكع كبى . ارضك اوزرنده‌در . سجده ايسه صو كبيدركه ارض ايله برابر اولوب غايت نزولده‌در . قعود دخى تراب حكمنده‌در . شخص روحى

— ٧ —

تشكيل ايدن عناصر اربعه روحك تجلى افعال نسبتيله قلبدن اقتباس ايتديكى عناصر معنويه‌در . يعنى تراب مقابلنده اولان صلات ايله كه ، يلك كيدر .

و هوا مقابلنده اولان حج ايله و نار مقابلنده اولان زكات ايله زيرا فى سبيل الله ويريلان برمالده بر احتراق معنوى واردر . و صو مقابلنده بولونان صوم ايله زيرا صومده بر نوع حيات واردر ايشته بو عناصر معنويهٔ مسروده ايله روح كنديسنه بر وجود مكتسبهٔ معنويه يعنى وجود ايمانى تشكيل ايدر .

نته كيم جناب حق ابراهيم روحه (فخذ اربعةً من الطير فصرهن اليك ثم اجعل على كل جبلٍ منهن جزأً ثم ادعهن يأتينك سعياً) بيورديلر . يعنى جبال اربعه وضع اولنه‌رق مجموعى روحك تصرفنه مطيع ومنقاد اولوبده روحه مراجعت ايتدكلرى وروح وجود عنصرى‌يى تشكيل ايتديكى كبى قلبدن اقتباس ايتديكى عناصر اربعهٔ معنويهٔ سالفه ايله‌ده وجود مكتسبهٔ معنويه‌يى تأسيس ايدر . وبو بياندن روحه ابراهيمى اطلاقك نكته‌سى‌ده مستبان اولور .

بو نكته‌نك منشائى بو كبى ظلمه‌نك صلات و زكات كبى امور مفروضه ايله اشتغاللرى اولمديغندن قلبلرى شيطانك مسروقيدر . بيان سابقمزدن مستبان اولديغى وجهله وجود روح وقلبى تشكيل ايدن عناصر معنويه اركان صلات و زكات كبى امور منصوصهٔ شرعيه‌در وجوديات لطائفك بياننده بو قدرله اكتفا اولوندى .

کلمهٔ توحید

لا اله الا الله محمد رسول الله

رسول الله افندمزك اسم شریفلری «محمد علیه السلام»در.

قرق یاشندن صکره رسالتله مبعوث اولدی . رسالتیده انجق خلقی کلمهٔ توحیده دعوت وکندینه نازل اولان قرآن عظیم الشانده کی احکام الهیه‌یی تبلیغ ایله حکم شریفنی اجرا و بو یولده هر درلو مصائب و آلامه کوکس کره‌رك وظیفهٔ نبوتپناهیلرینی ایفادن عبارت ایدی . هر مشکلاتی اقتحام ایدر و هیچ بر شیئه قارشی کیرو طورمزدی .

(و ما محمد الا رسول) محمد بوراده بحسب البشریه منفیدر. رسول الله آنك نبوتیله و رسالتیله ذات ملکوتیلرینك وجود بشریتنی مستثنا مرتبه‌ده کوسترن متبتیدر . حقیقتده صورتی تمام بزم بشریتمزك اك زروه‌سنده وهرکسك مشاهده‌سنك فوقنده کمالات اظهار ایتمشدر . کندیسنه باقان ملکمیدر بشرمیدر دیه یوسف علیه السلام کبی متحیر قالیردی . رسول الله افندمز بر ملك کریم ایدیلر . خلقك و بشریتك تحمل ایده‌میه‌جکی قدرت و کمالات کوسترمشلردر. ظاهری اولان احوال سعادت اشتمال رسالتپناهیلری کتب سیرده بر تفصیل بیان ایدلمش اولدیغندن تز بوراده اوجهتلری

تکرار ایتمك نیتنده دکلز . رسالتپناه افندمز حضرتلری اسلامك اساسنی و ایمانك حقیقتنی مشتمل وجامع بر ذکر ایله خلقی دینه دعوت بیورپرلرایدی . مدعوالیهی‌ده کلمهٔ توحیددن (لا اله الا الله محمد رسول الله) ایدی .

وسعت درجه‌سنده کلمهٔ منجیه‌نك معانیٔ معتوره ایله احتوا ایتدیکی معنانی اخوان مبینه عرض و بیان ایتمك ایستیورز .

(قال رسول الله صلی الله تعالی علیه و سلم (امرت بالعلم ثم بالقول ثم بالعمل) بوراده علمدن مراد قلب مؤمنده و اعتقاد موحدینده موجود اولان صدق وخلوصیت ، قولدن مراد لسانه متعلق اولان مؤمن و مسلمك احوالی ذکر اوده اقراردر. عملدن مراد الله اعلم هر مؤمن و مسلمك صوم و صلات ، حج وزکات کبی ماوجب علیه اولان خصوصاتی اجرادر . علم و عبادت خلوص و خصوصیته مقارن اولملی در. بر کیمسه مجرد لسانیله (لا اله الا الله) دیرسه بر فائده‌سی اولماز . نصل که (اکمك ، اکمك) دیمکله انسانك قارنی طویماز . مجرد قول اعتقادسز وعملسز بر نتیجه ویرمز . بونکله انسان بر یره کیده‌مز . زیرا نفی واثباتی محق اجرا ایتمامشدر .

اقرار مسلم نه‌در (من سلم الخلق من یده و لسانه) الذین بر لسانندن مخلوقات الهیه‌نك سلامتده اولمسیدر . خلق قیدی بوراده مخلوقاتك مجموعنه شمولی اولسون ایچوندر . انسان الیه مخلوقی ، لسان ایله انسانلری تعذیب ورنجیده‌ایدر. اقرار باللسان

بوذركه كنديسنده عمل واعتقاد ايله برتمكين تقرر ايتمش اولسون اقرارك لسانه نسبت اولونمسى سائر جوارحه نسبتله مستثنا بر موقعده بولونمسى وتكميل جوارحك حاكمى اولمسى اعتباريله‌در. يد دخى مقر ايماندر. برمؤمنك لساندن سالم اولديغى كبى يدندن‌ده اللهك مخلوقى سالم اولمليدر. انسانك امر معيشتده تأمين ايتمكه مأمور اولديغى موازنه‌ده بوقبيلدندر. برمؤمنك ايماننده‌كى كمالى صفات ذميمه‌دن تجرد واخلاق حميده ايله تخلق واتصاف ايتمسيله حصوله كلير. مجرد صورت اسلام اولمازسه ايماننده طاشيه‌ماز.

اما (امرت بالعلم) بن علمله امر اولوندم ديمك قلبده حصول بولان و قلبه متعلق اولان علملرى طلب و استحصاله ايتمك ديمكدر. بركيمسه لسانيه متعلق اولان علمى اوكره‌نير وجوارحلرينه متعلق اولان حركاتى ويررسه شو علم و حركات سببيله مسلمانلر ايچنده كندى معيشتنى تأمين ايتمش اولور. بر آدم قلبنى بيلمزسه وقلبه متعلق اولان علمى ويرمزسه بوشجرۀ توحيد محببا نره‌ده نشو ونما بوله‌جق. (لا اله الا الله) ديديكمز وقت بونك كوكى قلبده‌در.

برآدمك آخرته متعلق علمى اولمازسه ـ بوعلم كه اعتقاددن عبارتدر ـ عملى نصل اجرا ايده‌بيلير. زيرا عملده بولنمغه انسانى اجبار ايدن اعتقاددر. كذلك هر برقلب صاحبى اولان كيمسه‌يه علم آخرتى اوكرنمك ايچون اولوا الالبابه مراجعت ايتمك واجبدر. بو وجوبى (ومايذكر الا اولوا الالباب) آشكار بر صورتده

كوستر مكده‌در. بوراده‌كى وجوب، وجوب استحسانى ديمكدر. يوقسه وجوب شرعى دكلدر.

برآدم اسلاميتى نه قدر كوزل يابار و قوتلندررسه اونسبتده هم قلبنى و هم‌ده قالبنى كوزل يابار و قوتلنديرر. قلبنى انوار توحيد ايله تنوير ايدر. بونكله قلبنده بر علم يقين حصوله كلير. قالبنده‌كى فائده دخى نماز و ذكر كبى انوار ايمانك جوارحنده مشاهده‌سيله حقيقةً برشاهد عادل اولمقدر. بو شهادت ايسه اللهك وحدانيتى ايله رسولك مرسل اولديغنه شاهد اولمغله وجوده كلير.

(ثم بالعمل) قولى شريفى بزه نه‌يى كوستريور. اتحاد اسلاميه ايله اخوت و مساوات اسلاميه‌يى كوستريور. (حى على الصلاة و حى على الفلاح) ايله توحيده دعوت اولونان مسلمانلرك بو اسلاميته، بو مساواته، بو اخوته عائد مجمع ومأواسى جوامع شريفه و مساجد مباركه‌در. بو جامعلره و مسجدلره كيرمك ايچون لازم اولان آداب و اصول اسلاميه مدرسه و مكتبلرده اوكره‌نيلير.

مدرسه ومكتبده كندى اوزرينه واجب اولان شيلرى تعلم ايتميانلرك خلقى تقليد ايله قيلدقلرى نماز بيله فائده‌دن خالى دكلدر. انسان نيت خالصه ايله عزيمت ايتملى، اللهى وپيغمبرى كورر كبى عمل ايتمليدر.

(الاحسان ان تعبد ربك كانك تراه وان لم تكن تراه

فانه يراك) اللهه عبادت ايتمه‌نك شرطى آنى كوربركبى بر نيت خالصه ايله وبر قلب صافى‌يه مالكيتله عبوديت ايتمكدر. پيغمبره امت اولمق دخى ذات اقدس رسالتپناهى‌يه جميع بشردن وجميع ناسدن اولاد وعيالدن حتى كندى نفسندن دخى عزيز ومحترم طوتمقله اولور. بو يولده حركت ايتمسى لازمكلن ، بر مسلمه حسب‌ايجاب نفسى غلبه ايتمكله ، بوسبتون اسلاميت كنديسندن مرتفع اولدى ، بو قنا آدمدر ديه سؤظن ايتمك جائز دكلدر. مسلمان قارنداشلرى آنى قابليت و اخلاقى نسبتنده خيره سوق ايتملى . غلظت ايله ايش كورولمز . لينت و رأفت ايله كورولور. جامعه كيرديكمز وقت مؤذن (سووا صفوفكم) ديه‌رك ندا ايدر . وبزه بو صورتله مساواتمزى كوستر. آندن صوكره امامه اقتدا ايده‌رز امام افنـدى (الله اكبر) ديمكله نمازه شروع ايدر و اتحاد اسلاميه‌نك بويله‌جه يكدل و يكزبان اولديغنى كوسترر . صلاتى بعدالادا سلام ويرركه بو سلام اخوتمزى اراءه‌ايدن برسلامدر. بويله يكدل ويكوجود اولان انسانلر جمعيت اسلاميه‌نك برهيئت كليه‌سيدر . بونك برآزينى مكروه وبرآزينى مقبول طوتارسه بو ، نفاق وشقاقى وبعده سوءاخلاقى نتيجه ويره‌ده‌ن غيرى برشى حصوله كتيرمز .

(كونوا اخواناً كما امركم‌الله) الله‌تعالى‌نك سزه امرايتديكى كبى اخوان اولكز. اخوت مسلكنى ترك ايتميكز (انما المؤمنون اخوة) عموم مسلمانلر نمازده ، زكاتده ، اوروجده اكل وشربده كرك عالم وكرك فاسق امامه اقتداده مساوات اوزره‌در .

نفى و اثبات

(لااله الا الله)

بوراده درت دانه (لا) درت دانه (الف) و ايكى دانه (هاء) واردر. بونلرك مجموعى (الله) جل جلاله اسمنك مجموعيدر . زيرا لفظهٔ جلال بو حرفلردن تشكل ايتمشدر . كرك نفى جهتندن اولسون و كرك اثبات جهتندن اولسون هر ايكيسى‌ده (الله) ديمكدر .

نفى ايله اثبات شخص اعتباريله‌در . و مشخصك حقيقتنه نظر ايله‌در . (لااله) غفلت و حجاب ايله (الاالله) حضور و يقظه اعتباريله (الله) ديمكدر .

اولكى (لا) لاء نافيه‌در . بوراده‌كى نفى آنجق موجود توهمات و شعبات حوادثى نفى‌در بو ايسه هوادر . بوهوانى (لا) احتمال ايتمش و بونكله تعانق ايلمشدر . محمولاتيله (لا) باطلدر. بو(لا) نك آدينه اهل اعتوار — اهل تجريد ديمكدر — (لام الباطل المطلقه) ديرلر . (لا) ايله (اله) آراسنده اولان همزه اولى رايت حجابى‌سنجيده ايده‌رك « اله » كلمه‌سنك ايكنجى لامنى عبور ايتمكه ممانعت ايتمك ايستيورسه‌ده سالكك سعى و

غیرتی بو پرده‌یی ییرته‌رق آتمشـدر . اونکچون اهل ذکر
اودیهٔ ظن و عرصات وهمه‌ده ظلمات و حجاب ایچنده
نه‌یی نفی و نه‌یی اثبات ایده‌جکنده متردد و متحیر قالمشدر .
ایکنجی « لا » ‌ه وصول بولدی . اکا نظر ایتدی کوردیکه
اوده عادات قوم وقانون انتظام عالم تعانق ایتمش بو « لا » یه
شئونا حوادثله « شبه حق » دیرلر . بو (لا) شبه حق ولکن
کندیسی باطلدر . زیرا ظلمات ایچندن موحد تشمیر ساق
ایدوب عادت قومه تقلید ایله کندیسی شبه حق ایسه‌ده دائرهٔ
باطلیتدن عبور ایده‌مامشدر . « لا » نك بورادهٔ حقانیتی تبین
ایتمامشدر . صورت و رسمده قالمشدر . طالب حق بو منهاج
مستقیمدن سیر و سلوك ایدر ایکن کوزمش اولدیغی هویت
مطلقهٔ حقه و حقیقته وصوله معاونت ایده‌میه‌جك صورت و
عادت حکمنده قالدیغندن بو منزلدن بونك اوکنده اولان منزل
ثانی‌یه عبورینی اختیار ایتدی . آنی حجب ظلمات دخی
استقبال ایلدی‌که بوده « الا » نك همزه‌سیدر . بو « الا » یه
کلدی بو حجابلری قطع ایتدکدنصکره بو دائره‌ده‌کی « لا » یه
عطف نظر ایلدی . اورادن وهلهٔ اولاده آنی باطل ظن
ایتدی . زیرا تمامیله بشریته و بشریتك ایسه صورت و
حیوانیته مشابهت تامه‌سی اولدیغندن بونی حق دیه‌من . ولکن
فکرینی تعویق ایتدی . کندیسنده اولان هویت مطلقه‌نك
براقمش اولدیغی تأثیرات بلیغه یواش یواش ظهور ایتمکه و نمایان

اولمغه باشلادی . حد ذاتنده « الا » کلمه‌سی « لا » یه بکزه‌سه‌ده
بونك بو بکزه‌مه‌سی شبه باطل اولدیغندن اصحاب اعتوار بو
« لا » یه‌ده شبه باطل اسمنی ویردیلر حالبوکه بو « لا » بویله
کورونسه‌ده حق و حقیقتدر . بوراده سیر و سلوك مبدئی
سیرالی اللهدر .

بو مقامده ثابت و ساکت اولمدی . مقام ثانی‌یه عبورینی
آرزو ایتدی . بوراده کندی ذاتندن و صفاتندن شیئا فشیئا
تجرد ایده‌رك کندی وجودی خیال کبی و حقك وجودی
ظاهر کبی کوروندی .

« الا الله » لفظهٔ جلالك ایکی لامی واردر . بریسی لام
الحوائج که صورة الجمال دیمکدر . بریسی‌ده لام الحقایق‌در .
بوکاده لام الوصال اطلاق اولنور .

سالك حق کندیسنی حقده مستهلك ایتدی . عالم ملکدن
تا عالم جبروته قدر وجودینی مشاهده ایتدی . « واشهدهم علی
أنفسهم » سرینه مظهریت ایله کندیسندن فانی اولدیغی کبی اللهه
وصولنه دائر بر خبره‌ده دسترس اولامادی . بونده عظیم بر
تأثیرات وارسه کندیسنك فانی و مضمحل اولمقلغی‌در . بورادن
سیر وسلوکك ایکنجی « لا » ‌ه کچرکن لفظهٔ جلالی چکن
« الف » شئونات ذاتدر .

« انی انا الله لا اله الا انا فاعبدنی » خطابیله کندینی مخاطب
کوردی . ینه بر عزیمت ایتدی . او عزیمتنده دخی کندینی

حقه مرآت بولدی . بو مرآتدن نمایان اولان حقیقت لسانه صیغماز . بوراده سالك قال ایله آكلاشیلمیه‌جق حال مرتبه‌سنه عروج ایتمشدر . «والی ربك المنتهی» مقامندن «ارجعی الی ربك» خطابیله «راضیة» و «مرضیة» صفتلریله سالك متصف اولدی . بعضیسی حقدن خلقه رجوع ایله؛ ارشاد و تبلیغه محكوم و بعضیسی بشریته بر دها كلمك ایچون یول بوله‌مایوب حقده فانی ومضمحل اولدی .

كیفیت اشتغال ذكر

معلوم اولسون‌كه ذاكر ذكر ایله اشتغالی مراد ایتدیكی وقتده كوزلجه آبدست آلور . حضوری تمام اولمق ایچون خلوتی اختیار ایدر . قایلردن و نجره‌لردن ذهنی اشغال ایدن شیلری تبعید ایدر . صكره ایكی ركعت صلاة وضوء قیلار . بعده قبله‌یی استقبال ایدر اولدیغی حالده اوتورر و نمازده كنك عكسنه اوله‌رق دیزچوكر . (٢٥) كره استغفرالله دیر . بسمله ایله بركره فاتحهٔ شریفه اوقور . هانكی صلاة اولورسه اولسون (١٥) دفعه نبی محترم صلی الله علیه وسلم افندمزه صلوات كتورر . (٣) كره اخلاص شریف قرائت ایدر . بعده قلبیله اشتغال ایدر . شویله‌كه ذاكر قلبی صول ممه‌سنك آلتنده یان طرفه مائل اوله‌رق ملاحظه ایدر . وقلبنك اورته‌سنده بر نور ملاحظه ایدركه آكا ایمان نوری دینیلور . بونوری قلبنك اورته‌سنه نور بیضادن یازلمش لفظة الله هیئتی اوزرینه ملاحظه ایتمك مطلقا لازمدر . حضور قلبنه مطمئن اولدقدن صكره شیخنی خیالده كندیسیله پیغمبری آره‌سنده واسطه اوله‌رق ملاحظه ایدر . كأن شیخنك قلبنه نبینا وسیدنا محمد صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك قلبندن برنور عكس ایدر . مشتغل اولان ذاكر شیخنك قلبنه معكوس اولان

نورك كندی قلبنه عكس ایتدیكنی ملاحظه ایلر. اشته بو ملاحظه یه مشتغل قلبنی شیخنك قلبی واسطه سیله رسول اللهك قلبنه ربط ایتدیكی ایچون ملاحظهٔ رابطه دینیلور. بو مذكورات؛ رب العالمین اولان ملك متعال حضرتلرینك رضای شریفنه، واصل اولمق ایچون اخص الخواصك حالیدر.

بو ملاحظه‌لردن صوكره بروجه معلوم صلوات شریفه واخلاص شریف وفاتحهٔ شریفه قرائت ایدیلوب طریقتمزك ساداتی ارواحنه هدیه ایدیلور.

بواهدا نسبت سلسله‌یی تحریك ایده‌رك روحانیتلرندن بالمقابله مزید فیضان نسبت وفیوضاتی بادی اولمش اولور.

مراقبة الثبوت فی الوجود

مراقبة الثبوت فی الوجود مراقبهٔ احدیتدر. یالكز مراقبهٔ احدیتك انواعنی بیان ایدر اشمل بر تعبیردر. مراقبهٔ احدیت سورهٔ جلیلهٔ اخلاصك نورندن مقتبس ومستفاضدر. تتمهٔ مراقبهٔ محبت «یحبهم ویحبونه» «وقل ان كنتم تحبون الله فاتبعونی» مراقبهٔ معیت «وهو معكم اینما كنتم» ایات كریم البیناتی انوار بدیعه‌سندن مقتبس «قل هو الله احد» قلب «الله الصمد» روح «لم یلد» سر «ولم یولد» خفی «ولم یكن له كفواً احد» اخفی در.

«قل هو الله احد» قاف ذات البحتده اولان سدنهٔ سبعه ورحمن كبی اسماء وصفات الٓهیه‌در كه مظاهر ومنازل مطالبه ایدوب «لام» استعداداته یعنی منزل وكتاب انسانه كلدیلر. هویت مطلقه ظهور ایتدی كه بوكا عماده بر احدیت دینور، بو هویت مرتبهٔ الوهیته نزول ایتدی. تا كه مألوهك مرآتنده كندوسنی مشاهده ایتدی.

استه‌دی كه سر وحدتی بیلنسون حضرت العلمیه‌سنده «كن» امرندن اول ثابته اولان اعیانه «كن» امری ایله بر تجلی ایتدی كه عام ارواح «انا» و «انت» و «هو» كبی شخصیات ممتاز اوله‌رق ظهوره كلدی. كافر ومؤمن مجموعنده بلا امتیاز وحدتی نمایان اولدی. اعیانك كیفیت ظهوری ذات البحت تعبیرنی، بیان میاننده ارائه ایدلمشدر.

« الله الصمد » بو اظهار وظهور جناب حقك احتياجندن ایلری کلدی . زيرا جناب حق كوندن مستغنيدر . بو صمدانيت برامت مشخصۀ كليه وبر رسولی اقتضا ايتدی كه امت اجابت وامت دعوت ظهور ايدرك بلا امتياز كافر ومؤمنده احديتی جلوه كر اولدی . يالكز بو اقتضا ، تكوينيت تجليسی ايله فيض مقدسدن «يكون» ميدانده اعيانی ارائه‌دن صوكره تقاضای صمدانيتدر كه برقرنجه اراده وقدرتنده ديكر بر حيوانه محتاج دكلدر . هر بر فرد ذیروح كنديسنده مستقل اولوب ديكرينه احتياجی يوقدر . هر بر فردك مرآتنده « على حدة » سر احديت كورينور .

جناب حق صمدانيتی وصمدانيتی مرآتنده احديتی ارائه ايتمكده‌در .

« لم يلد » اشيابی جناب حق توليد طريقيله ويا انفعالات واضطرابات باطنيه‌دن مجبوراً استفراغ ايتمدی . عجز واحتياج كنديسنده تصور اولنماز . زيرا صمددر . بلكه سر احديتی اعلام ايچون شيئيته الثبوتدن تكوين وجوده كتوردی ايشته « لم يلد » سرنده دخی احديتی هويدا قيلدی .

« ولم يولد » بو اشيا تركب واجتماع ايتدكدنصكره جناب حق اشيادن بينونت و مفارقتده ايتمدی . (تعالى الله عن ذلك علواً كبيرا) بو نقايص ، جناب حقدن مسلوبدر . زيرا بونلرك كافه‌سی امارۀ احتياج وحدوثدر . بو صورتده « ولم يولد » سرنده دخی احديتك نمايان اولمسی صمدانيت واسطه‌سيله‌در .

« ولم يكن له كفواً احد » اشبو احديت ، احديت سابقه‌نك عينيدر . زيرا احديت تعدد ايتمز . يالكز بوراده احديت كفويتدن منسلبدر . احديت ، ذات بلا قيد عموم و خصوص و ذات بلا صفات و بلا اسمادن عبارتدر . احديتده قيد اولماز .

اما واحديت حضرت الاسماء اولديغندن اسماء متعدده‌يه نسبتی واردر .

وبو كا لسان خاصده ذات مع الصفات والاسماء اطلاق اولونور . بو حالده واحديت ، اسماء متقابلۀ متعدده‌نك مرآتنده ظاهر اولور .

(قل هو الله احد) سر تجلیٔ افعال اولديغندن قلبه منشأ اولوب قلب دخی انك مورديدر . زيرا بيانمز وجهله (قل) مظاهر و منازلی مستعل و مطالب اسما و استعداداتدن عبارتدر كه منزل و مرآتی قلبدر .

(الله الصمد) سر صفات ثبوتيه‌در كه روحه منشأ اولوب روح انك مورديدر . زيرا روحده تقاضا ونسبت صمدانيت اشكاردر كه روح بدندن مستغنيدر .

روح امر ربدر كه مأمور اولماز يالكز « ليميز الله الخبيث من الطيب » مصداقنجه بدنده مميزدر . قلبی نفس خبيث ايله تصرفندن تمييز ايچون بلكه نفسی دخی خبائث بهيميۀ طبيعيه‌دن تطهير ايدوبده عين روح ، راضيه ومرضيه ايتمك ايچون شيئية الثبوتدن شيئية الوجوده نزول ايتمشدر .

« لم يلد » شئونات الذاتدر كه سره منشأ اولوب سر آنك

موردیدر . زیرا سر ذاتنك شئوناتی اولەرق ظهور ایتدی بوقسه تولید تقیصه ـ ندن اوتری افراغ اولنمدی.

«ولم یولد» صفات سلبیەدرکه خفی یه منشأ اولوب خفی انك موردیدر «ولم یکن له کفواً احد» شان الجامع وحضرة العلمیه درکه اخفایه منشأ اولوب اخفی انك موردیدر . وبومقام محمد صلی الله تعالی علیه وسلمه خاص اولوب دیکرلرندن مسلوبدر .

رابطه ورابطه ایله اشتغال

حضرت فاطمه رضی الله عنها بیورمشلرکه : بدرم حضرت محمد صلی الله علیه وسلمك وجه مبارکلرینه دقتله نظر ایتدیکمده، بر نور کوردمکه ایکی قاشنك آراسنده لمعان ایدییور. واو نوردن انسانلرك قلبلرینه انتشار ایدییور ایدی . حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمزدن واقع اولان سؤاله جواباً او نوربکا اولان ایمانك نوریدرکه ناسه واصل اولور بونده شبهه یوقدر. بیوردیلر.

ایمدی ارتباطك فائدەسی ؛ قلوب ناسه واصل اولان مذکور نوره واسطەدر. اویله ایسه هرطالب حق ایچون کندیسی ایله طلبی بینندە رابطەنك لزومی آشکاردر. نته کیم جناب حق قرآن کریمده « وابتغوا الیه الوسیله» بیورمشدر. جناب حق ایله عبدی بینندەکی وسیله آنجق بشر اولور . شو حالده وسیلەنك اعلاسی

رسالتدر . زیرا رسول ؛ الله ایله قوللری آراسنده وسیلەدر . کذلك ذاکر ایله رسول الله بیننده ده بر وسیله یه لزوم واردرکه امت ایله جناب حقك رسولی آره سنده واسطه اولسون . ایشته او واسطه علمیله عامل ، محقق ، مدقق ومتسنن اولان ذاتدر .

بو واسطه؛ وسیله ملابسه سیلەدر . لکن متلون اولانلر آنی اولقدر تلون ایتدیلرکه عالملر آندن متشکی اولدیلر. ایشته بوتلون اثر تقلیددن حاصل اولمشدر. زیرا شو طریقت علیه ده تقلید؛ کفردر. نتکم اولیاء اللهدن جنید بغدادی حضرتلری « وقتسز تشیخ ایدن کیمسه کافردر» بیورمشدر. بورادەکی کفر؛ حرمان معناسنەدر . تشیخ آنجق تقلید ایله اولور . تقلید ایسه مقاطع تعقید ومقانع ربیدر. دنیلدی که هرشیخه وهرعالمه رابطه جائز دکلدر. آنجق ربطی نبی علیه السلامه مناسب اولان ذاته رابطه ایتملیدر. انك ایچون حضرت خالد قدس سره خلفاسنی نفسلرینه رابطه ایتمکدن منع ایدر ایدی .

حسام الدین و ابو العون حضرتلری بیوررلرکه : رابطه بیت مصطفی ومرتضایه واصل اولان سلسلەدن اولملقله صحیح اولور. بویله اولمیان رابطه ایچون ارتباط یوقدر .

اما ارشاد عباد ایچون رجوع ایدن شیخ مرجوع ؛ اهل رابطەدن دکلدر . مواصله ، مماثله تمکن اولمدیغی کبی نبی اکرم صلی الله علیه وسلمه مرابطه اولمقسزین مواصلەده حاصل اولماز. بو صورتله بوکی مشایخك سندلری صحیح ایسه رابطەدن عوض

اوله‌رق آنلر اوزرینه الباس حرقه جائز ومؤثردر. اکرسندلری صحیح دکل ایسه زید و عمروه حرقه کیدرمکده بر فائده یوقدر زیرا الباس حرقه صحیح ، مسند ، ضعیف کبی اقسامه تقسیم اولنمقده روایت حدیث کیدر.

سیدنا محمد صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینه واهل بیت کرامنه انتسابسز طریقت جائز اولیوب بلکه رجال امتدن استعدادی اولان کیمسه‌لره جائز ایسه‌ده بونلرك‌ده اسباب طریقتدن نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزه بر مناسبتلری اولمسی لازمدر.

بناً علیه جعفر صادق قدس سره العزیز حضرتلری (انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیراً) آیت کریمه‌سنك حین نزولنده نبی محترم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك اکتسا بیوردقلری حرقهٔ شریفه‌یی بر طاقم پارچه‌لره آییروب منتسبلرندن بعضیلرینه اعطا بیوردیلر. بایزید بسطامی قدس سره العزیز وسائره کبی. ایشته شو حرقه اهل بیته داخل اولمغه علامتدر. بوبابده برچوق احادیث نبویه‌وارسه‌ده بن یازمدم. آنجق جدم رسول الله صلی الله علیه وسلم افندمزك امر بیوردقلرینی یازدم. اکر سز نیمشوسوزیمه اینانورسه‌کز رحمت سزك اوزریکزه اولسون. اینانمازسه‌کزده بأس یوقدر. ینه الله سزه مرحمت بیورسون.

« تنبیه »

اهل بیت نبوته منتسب اولان مشایخ قرداشلریمه تنبیه‌در: رسول اکرمه قربیت پیدا ایده‌مبان کیمسه الله تعالی حضرتلرینه قریب اوله‌ماز. زیرا ولایت محمدیه ولایت کبرا لوازمندندر. محمد علیه السلامك اهلنه داخل اولمیان کیمسه اهل الله میانه‌ده داخل اوله‌ماز. جناب حقك (فادخلی فی عبادی) قول کریمنده‌کی عباددن مراد ؛ اهل محمددر. هرکیم اهل بیته داخل اولورسه هر شیدن امین اولور. نیته‌کیم رسول مجتبی صلی الله علیه وسلم حضرتلری (محبة اهل بیتی کسفینة نوح من دخلها کان آمنا) و (محبة اهل بیتی امان لاهل الارض کباب حطة) بیورمشلردر. (وادخلی جنتی) قول کریمندن مراد ؛ ولایت کبرادن عبارتدر. معلوم اولسونکه : تحقیق محبت ؛ امور خیالیه‌دن اولوب خیال‌ده اموری خارجدن اخذ ایدر. هانکی شی‌که خارجده کندیسی ایچون وجود بولنماز ، اوشی ایچون وجود ذهنی‌ده اولماز. تحکم ایدن کیمسه قانون ظاهر خلافنه یولسزلق ایتمش اولور. نیته‌کیم (قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله) بیورلمشدر. معنای شریفی :

حبیبم سن آنلره دی‌که : اکر سز اللهه محبت ایدییور ایسه‌کز بکا اتباع ایدیکزکه الله‌ده سزه محبت بیورسون.

أوت نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز ایچون وجود خارجی کتاب ایله سنتدر . هر کیم که کندیسی ایچون کتاب وسنت یوقدر . اوکیمسه ایچون وجود خارجیده یوقدر . اما رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك برحدیث شریفلرنده کی (وسنة خلفاء الراشدین) قول عالیلرندن مراد ؛ وجودی عندنده اثر پاکنك مقتضاسیله عملدر. غیوبتی زماننده اکر سنت مشهوره اولوبده سن ده آکا اعتنا ایدرسه‌ك جائزدر . اکر سنت مشهوره اولمیوبده کتاب و سنته موافق اولورسه کتاب و سنتله عمل اولنور . والا توهمه اعتبار اولنماز .

اعضانك ذکری

ذاکرك سمعی ربیسنك ذکرینه محل اولمق ایچون سماعه متعلق اولان شیله اشتغالیدر. ایمدی هرعضو ایچون ذکر واردر. کوزك ذکری ؛ رؤیتی ملاحظه‌در . نورك ملاحظه‌سی قلباً ذکر اولوب ذاکر دیلنی اوست چکه‌سنه یاپشدیرمق، تکمیل اعضاسنی حال سکونت اوزره بولندیرمق، کوزلرینی قپامق . عادتی اوزره نفس آلمق اعضاء مذکوره‌نك ذکریدر .

قولاغك ذکری ؛ قلبنك الله . الله . الله دیه ذکر ایتدیکنی ایشیدییور کبی ملاحظه ایتمکدر .

کوزك ذکری ؛ قلبی چام قوزالاغی صورتنده تخیل ایدوب، تام اورته‌سنده نور بیضاء ایله لفظهٔ جلاله یازلدیغنی کورور کبی ملاحظه ایتمك و ملاحظه‌نی حضور دوام ایتدیکی مدتجه امتداد ایتدیرمکدر . بوصره‌ده قلبنه برشی خطور ایتسه خواطر زائل اولنجه‌یه قدر لسانیله استغفار ایتمك وخواطرك ازاله‌سنی متعاقب (الٰهی انت مقصودی ورضاك مطلوبی) دعاسنی اوقومقدر.

مانع حضور اولمامق ایچون عدد ذکر تعداد اولنماز. مدت اشتغال ؛ مدت حضوردر . حضور ؛ عوارض احوالدندر .

مشتغل ایچون الله عظیم الشانك صفاتی وکبریاسنی ، کندی قلبنك ذاکر ، اللهك سمیع اولدیغنی ملاحظه ایتمك لازمدر .

لطائف ولطائفه اشتغال

الله تعالی و تقدس حضرتلری آدمی اون اجزادن خلق ایتمشدر . بشی عالم امردن و دیکر بشی عالم خلقدندر . اولکی قسم لطیف نورانی ، ایکنجی قسم کثیف ظلمانیدر .

مبدأ اول ؛ عرشك فوقنده اولان عالم امردن اولوب بوکا اسم رحمانك تصرفندن اولدیغی ایچون عالم رحموت دینیلیور .

مبدأ ثانی ؛ عالم خلقدندر . اسم ربك تصرفندن اولدیغی ایچون بوکا وجود کون تعانق ایدر .

لطائف خمسهٔ نورانیه : قلب ، روح ، سر ، خفی ، اخفادر.
کشف ظلمانیدن عبارت اولان لطائف خمسه‌نك برنجیسی طوپراقدر .

نتکیم قرآن کریمده (اکفرت بالذی خلقك من تراب ثم من نطفة) الخ بیورلمشدر .

معنای منیفی : سنی اولا طوپراقدن صکره نطفه‌دن خلق بیوران ذات اجل واعلایی انکارمی ایدرسك .

ایکنجیسی ؛ صودر. نته‌کیم قرآن کریمده (فلینظر الانسان مم خلق خلق من ماء دافق) بیورلمشدر .

معنای منیفی : انسان ؛ نه‌دن خلق اولندیغنه نظر ایدسون.
انسان ؛ شدتله برندن قوپان برصودن [*] یرادلمشدر .

اوچنجیسی ؛ آتشدر . نتکیم قرآن عظیم الشانده (و ان منکم الا واردها) بیورلمشدر .

معنای منیفی : سز آنجق آتشدن کلدیکز .

دردنجیسی هوادر . نتکیم فرقان مبینده (و اما من خاف مقام ربه و نهی النفس عن الهوی فان الجنة هی المأوی) بیورلمشدر .

معنای منیفی : واما شول بر کیمسه‌که ربیسنك مقامندن قورقار و نفسی هوادن نهی ایدر . ایشته جنت او کیمسه‌نك طوراغیدر .

بشنجیسی ؛ نفسدر . نتکیم قرآن کریمده (خلقکم من نفس واحدة) بیورلمشدر .

[*] منی

معنای منیفی : جناب حق سزی نفس واحده‌دن خلق بیوردی . بوآیت کریمه نفسك عالم خلقدن اولدیغنه دلالت ایدر .
لطائفله اشتغالك کیفیتی ، سابقی مثللودر .

اولا ذکر الله اشتغال ایدر . قلب محمدی‌دن کندی قلبنه و قلبندن روحنه واصل اولان نور ممتد اولور . کأن او نور بر سلسله‌درکه شویله‌جه امتداد ایدر : شیخك قلبندن مریدك قلبنه ، مریدك قلبندن مریدك روحنه ، روحدن سره ، سردن خفی‌یه ، خفیدن اخفایه ، اخفادن لطیفهٔ نفسه ، لطیفهٔ نفسدن لطائف اللطائفه ، لطائف اللطائفدن لطیفهٔ جمیع جسده .

بر تسلسلك دها زیاده تفصیلندن ، نظر تقلیددن اختفاسی ایچون محلنی کوسترمکده مسامحه ایلدم . شو علم ؛ تقلیده مؤدی اولماسی ایچون یازلمسی جائز اولمیان شیلردندر .

متصوفه‌نك کتابلریله عمل جائزدکلدر . زیرا طبایع و اخلاق متفاوتدر . علم آنجق عمل وارشاد ایله‌در .

طریقتك ارشادی یالکز محسوس و معقولدن جائزدر .
اما مشایخك حالت منامده‌کی رؤیتی سنك کندکدن اولان حالدر . مشایخدن دکلدر . زیرا سنك ایچون عالم مثالده حیز و مکانت واردر . اکر بنم رؤیام اولمازسه سنك دماغك خیالدن یاخود وهمدن بر شی ایله قارشمشدر .

اما مشایخی حالت منامده رؤیت ، سنك کندکدن اولان حال اولوب مشایخدن دکلدر . زیرا زوایای دماغیه‌ك خیال یاخود

وهمدن برشیٔ ایله اختلاط ایتمەمش ایسه سنك ایچون عالم مثالده حیز و مکانت واردر .

رؤیتك صحتی ایچون بر طاقم شرطلر واردر .

رؤیت شروطنه موافق اولمازسه او منام و مصانع خیال یاخود و هم قیلندندر . اگر شروطنه موافق اولورسه الهام وحی قبیلندندر . بونك تفصیلی مؤلفاتمزدن اولان (لمعة الافاق في الظهور والاشراق) ده مندرجدر .

منازل توحیدده نفی واثبات

معلوم اولسونکه توحید ایچون بر طاقم منزللر واردر .

حس ، رؤیت ، تقلید ، عجب ، خیال ، وهم ، اکراه ، نفاق بونلرك هپسی برر منزلدر .

بو منزللره توحید علم شهودی دینیلور .

اما توحید علم غیبی : فقه ، عمل ، اعتقاد ، ارتباط ، اتباع ، میل ، مودت ، محبت ، علم ، حیرت ، هیماندر .

بوندن صکره موحد ؛ مرتبهٔ تجریده واصل اولور و اوزرینه کلات محو و فنا القا اولنور . صکره صفاتی محو و مضمحل اولور ، علائق و عوائقك انقطاعندن صکره وجودی و نفسی ایله قائم اولان مرتبهٔ تفریده واصل اولنجەیه قدر

ترقی ایدر . بو منزلده کندیسی ایچون اولان شیلرك هپسندن تجرد ایدرك ذاتیله تفرد ایدر . بو صورتده وجودده الله فرد و ماسوی فردن بشقه برشی قالماز . بوده عبودیتك منتهاسیدر . منتهی ایسه ربکه‌در . بو مقامك فوقنده بشقه مقام یوقدر .

دینلدیکه : فقر تمام اولدیغی وقت کفرده تمام اولور . کفر تمام اولدیغی وقت انجق الله قالور . یعنی مقام عبد اولان عبودیتك انتهاسی مقام فقردر . وجود عبد کفر وحجابدر .

کفر وحجاب رفع اولندیغی وقت ؛ عبدك سبحات وجهی یاقار . زیرا سبحات وجه وجود خلقیدن عبارتدر .

معلوم اولسونکه : ذاکر ؛ نفی واثبات ذکریله مشغول اولدیغی وقت نفسنی اتساعدن حفظ ایتمك وخواطری آزالتمغه و « من کتب لااله الاالله علی صدره امن من سؤال المنکرین » حدیث شریفی موجبنجه صدری اوزرینه کلهٔ (لااله الاالله) مکتوب اولدیغنی مشاهده ایلدیکی نوره مراعات ایدوب نفی حالنده حدوث معناسنی ملاحظه ایتمك ذاکر اوزرینه واجبدر.

بو اعطای حق نفیدر . منفی ایسه خارجده موهوم اولان (اله) کله‌سیدر . بونك صدر اورزنده‌کی مقامی مقام خفی اولوب صفات سلبیه معناسنی مشتمل اولان حضرت عیسویتدن عبارتدر.

ایمدی (لا) کله‌سی خطده (اله) کله‌سیله (الله) کله‌سی بیننده متوسطدر ذاکر اونی صدری اوزرینه یازلمش اولدیغنی تخیل ایدر . بوندن صکره خفی‌یه میل ایدر . نفی معناسنی

صدرینه یازلمش اولان (اله) خطی اوزرینه ملاحظه ایدر . صکره (اله) لك القیله بدأ ایدوب عالم کون شهودیدن عالم کون قلبی‌یه رجوع ایتدیکی وقت (لا) ایله برابر ملاحظه ایلر . بونك صدر اوزرنده‌کی محلی مقام قلب اولوب حضرت آدمیتدن عبارتدر .

(الله) کلمه‌سنك خطی قلبی اوزرینه یازلمش اولدیغی ملاحظه ایدر . صکره نفی و اثبات معناسنی ملاحظه ایلر . بو معنی مبتدی عندنده (لامعبود الا الله) مرید متوسط عندنده (لامقصود الا الله) منتهی عندنده (لاموجود الا الله) اولوب مولانا و سندنا امام دسوقی قدس‌الله تعالی سره حضرتلرینك عندنده ذا کر هویت مطلقه ایله ذکر ایتمکدر . اکر بونکله نفی و اثبات معناسی مراد اولنورسه نفیده (لااله) در . اثبات ذاتده (الاهو) در . زیرا جناب باریتك ذات شریفی خلقدن منزه اولوب البته صفاتندن لازمدرکه بوده هویت مطلقه‌در .

معنای توحیدی ملاحظه

برکیمسه (لامعبود) ی ملاحظه ایدرسه عبادته انجق معبود بالحق مستحق اولور . کوندن مقصود انجق رضای ذات‌در .

وجود موجودات ایچون اللهدن بشقه واجد یوقدر. یعنی واجد ، ماجد ؛ انجق اللهدر . وجود قدیمك معناسی: کندیسنی عدم سبق ایتمز، کندیسی ایچون بدایت ونهایت یوقدر دیمکدر . حادثی عدم سبق ایدر . کونده انسان موجود اولدیغی مدتجه ابدیدر .

« تنبیه »

قرامطه ، دروز ، ملامیه طائفه‌لرندن بعضلری شوذکر ایتدیکمز معنادن اتحاد وجود معناسی مراد ایتدیلر و (لاموجود مماتراه فی عالم الکون الاهو) قوللریله عالم کونده کوردیکك شیلردن بر وجود یوقدر انجق اللهك وجودی واردر . زیرا اشیا اللهك وجودینك کولکه‌سیدر دیدیلر . اشته بو الحاد و شرکدر. سن وجود قدیمی حادثله برابر بوله‌مازسك . ایکیسنك جمعی ممتنعدر . مثلا :

شمس طلوع ایتدیکی وقت ظلمات لیلدن اثر قالماز .

(فسبحان‌الله عما یصفون) انلرك توصیف ایتدکلری شیدن جناب حقی تسبیح و تقدیس ایده‌رم .

(لامعبود) توحید افعالدر. (لا مقصود) توحید صفاتدر (لاموجود) توحید ذاتدر . سوزلرنده‌کی شرکیت واضحدر . تأویله مجال یوقدر. بونك تفصیلنی مرادایدن کیمسه (حقایق التجرید فی منازل التوحید) اسمیله مسمی اولان رساله‌مزه مراجعت ایتسون

اللهم صل علی سیدنا محمد وآل سیدنا محمد بعدد خلقك ورضاء

تفسك وزنه عرشك و مداد كلمات الله لاحول ولاقوة الا بالله
ياارحم الراحمين الحمدالله الذى هدانا لهذا و ما كنا لنهتدى لولا ان
هدانا الله والله يقول الحق و هو يهدي السبيل . فالله خيراً حافظا
وهو ارحم الراحمين .

طريقهٔ لطائف اوزرينه مراقبهٔ احديت

اولاً مريد ؛ صورت مخصوصه‌دن خيالنده تجلى ايدن شيله
قلبنى ملاحظه ايدر . بوملاحظه ابواب احديتك انكشافى ايچون
مفتاحدر . زيرا مرتبهٔ احديت عروج صفاتك منتهاسيدر . بونك
تفصيلى ؛ سيد عيسى الاحرار رضى الله عنه حضرتلرينك اولاد
كرامندن سيدمدقق احمدحسام الدين الحسينى افندمزك تصنيفاتندن
(لمعة الانوار) كتاب مستطابنده مندرجدر .

قلبك محلى صول ممه‌نك آلتنده‌در . منشأ فيضى ذات
البحتدن اسم ربدر . ايمدى رب تجلى ايدر . اسم خالق
ظـاهر اولور . خالقيت تجلى ايدر . آدم ظـاهر اولور .
آدمك تعلم ايتديكى اسماء ظلنه منعكس اولدى . بو ظل ؛ ر
وجود محققدن عبارتدركه آنك قلبنه قلب محمدى‌نك انوارى
عكس ايتمشدر. آنك قلبندن‌ده سنك قلبكه عكس ايتدى . اويله
ايسه منشأ فيض؛ اسم ربدر وموردى‌ده او قلبدر .

طريقهٔ لطائف اوزرينه مراقبهٔ احديتده مراقبهٔ روح

حسب التقدير روحك محلى صاغ ممه‌نك آلتنده‌در .
لكن سن اونى دماغدن عبارت اولان جبينكده بولورسڭ.
أوت! اوروح حقيقت حيثيتدن منازل مقدارى اوزرينه‌در.
اما بدايت حسيله اسما اشيايه نازل اولمزدن مقدم امردر. بونك
تفصيلى‌ده (لمعة الانوار) ده‌در .

هر مراقب ايچون اولاً محلى بحسب التقدير صاغ ممه‌نك
آلتنده اولان روحنى مراقبه ايتمك لازمدر . خيالنده فيضدن
تجلى ايدن شى ايله ، اونك منشـأ فيضى ذات البحتدن ؛ صفات
ثبوتيه‌دن اولان «حى» اسم جليلنه‌در. اسمى صفته اطلاق تعليم
طريقى اوزرينه‌در . حقيقت اوزرينه دكلدر . زيرا حياتك حقيقتى
روحدر .

شو اطلاق ؛ تعينات و تعقلات قبيلندندر . مورد فيضى ،
كنديسنده روحك ملاحظه اولنديغى محل مخصوصدر .

مطلب الاسما . اسم حى‌دن حيـاتى مدعودر . اوده حضرت
ابراهيمه‌در . حضرت ابراهيمه‌دن حيات ظلنه عكس ايدر. بوده
سنك جسدكڭ عبارتدر .

(فخذ اربعةً منه الطير) آيت جليله‌سى مفادنجه :
منشأ حيات، ذات البحتدن عناصر اربعهٔ منتشره واسطه‌سيله
منزل حيات اولان جسده وارد اولور .
طيور اربعه‌دن اولكيسى؛ حى صفتنك حياة عنصريه‌ٔ ابراهيميه‌نك
تركيبى اوزرينه عكس ايتمه‌سيدر .

طیر ثانی ؛ قدرتنك جسم اوزرینه عکسیدر .

طیرثالث ؛ سرنك محل‌ورودنه عکسیدر اوده وجود خارجی ایله ذهن بیننده اولان نسبت رابطه‌دن عبارتدر .

طیررابع ؛ صاغ ممه‌نك آلتنده ملاحظه اولنان روح اوزرینه عکسیدر .

لطائف طریقی اوزرینه مراقبهٔ احدیتده سرك مراقبه‌سی

اولاً صول ممه‌نك اوستنده اولان محل سری ملاحظه ایتمکدر. بونك منشأ فیضی ذات البحتدندر. ذات البحت مرتبهٔ احدیتدن تجلی ایدر صکره شئوناتی اسم خالقه انعکاس ایلر .

خالق تجلی ایتدکدن صکره شئوناتی بدن قلبدن و محلندن عبارت اولان طوپراغه منعکس اولور . تراب محل ربوبیتدر و حضرت آدمیته مرصد ظهوردر . نتکیم ماسبقده معلومك اولدی . ذکر اولنان اسماء حضراتدن مراد ، مفهوم کلیدن عبارتدر .

واردات ترابدن ناره منعکس اولور. نارده سر ترابدر .

ناردن حضرت موسویته ، موسویتدن ظلنه انعکاس ایدر. ظل سنك شیخکدن عبارت اولوب شیخدن سنك سریکه منعکس اولور .

سردن مراد ؛ انسانلردن بعضیلرینك واقعاتدن یاخود

خفایای اموره وقوفدن ویا بونلرك غیریسندن زعم ایتدکلری کبی دکلدر .

سر ؛ سالك اوزرینه علم قلبیدر .

بعضیلری دیدیلرکه :

سرك معناسی سالکك ذات ایله صفات بیننده‌کی نسبتیدر بعضیلری‌ده سالك ایله خالقی بیننده‌کی نسبتدر دیدی .

حقیقت حال ؛ جناب اللهك مخلوقندن برذات محققك مطلع اولدیغی شیدر . (من لم یذق لم یعرف)

طریقهٔ لطائف اوزرینه مراقبهٔ احدیت

بونك منشأی فیضی ذات البحتدن صفات سلبیه‌در .

مورد فیضی خفیٔ سریدر .

کیفیت ورودی اولاً صاغ ممه‌نك اوستنده اولوب سرروح اطلاق اولنان محل خفی‌یی ملاحظه ایتمکدر .

هوا اجزاء انسانك مرکب اولدیغی عناصردن سرماء ولدیغی کبی خفی‌ده سر روحدر .

نتکیم ؛ روح ؛ سر قلب ، قلب ؛ سربدن ، بدن ؛ سر تراب، تراب ؛ سر رب الاربابدر. ترابدن مراد؛ تراب خالصدر. جناب حق حدیث قدسیده (آدم سری وانا سره) بیورمشدرکه معنای منیفی : آدم بنم سرم بن‌ده آدمك سری‌یم .

ايمدى ذات‌البحتدن وارد اولان فيض اولاً صفات‌سلبيه‌يه ورود ايتمشدركه اوده بزم صفاتمزدن عبارتدر .

صفات سلبيه‌دن حضرت عيسويته ، آندن ظلنه ، آندن ـنك خفى كه وارد اولور . بو ، قوس‌اولى‌نك و خلقك خالقدن عالم كون شهوديه جارى ونازل اولان قوسك نهايتيدر .

بنى آدمك محتاج اولديغى هرشى مخلوقدر . مظاهر كوندن فيض توارد ايتدى . عيسى (عليه‌السلام) كبى وجوديله تكيف ايتدى .

طريقهٔ لطائف اوزرينه مراقبهٔ احديتده اخفى

بومراقبه؛ بدن انسان كيدزكه صورتى زياده ظاهر وآشكاردر . باطنى خيال اوزرينه خفى ، بصر اوزرينه اخفادر .

منشأ فيضى ؛ عالم خلقدن شـؤنات صفاتيه‌يى وعالم امردن شؤنات وجوديه‌يى جامع اولان شأندر .

مورد فيضى ؛ اخفاى مريددر .

كيفيت ورودى؛ فيضك ذات‌البحتدن وارد اولمسى حيثيتيله مرتبهٔ الوهيته‌در . مرتبهٔ الوهيتدن كليهٔ محمديه‌يه ، كليهٔ محمديه‌دن مرتبهٔ عبوديت كامله‌يه‌در كليهٔ محمديه ؛ محمد عليه‌السلامك وجود عاليسيدر ؛ وجودعالى محمددن ظلنه‌دركه اوده عبادت ايله امردر

(وما امروا الا ليعبدوالله) معناى‌منيفى: اونلر آنجق اللهه عبادت ايله امر اولندیلر .

شريعت محمديه‌دن عبارت اولان او امرى نفوس كليه استقبال ايتدى . ايشته بو قوس نزولينك منتهاسيدر .

ايمدى اخفى ؛ ظاهر اشيادركه اوده سرالوهيتدر . نتكيم؛ الله اجل و اعلا حضرتلرى حديث قدسيلرنده (آدم‌سرى وانا سره) بيوروركه اعيان ثابته‌يه اشارتدر .

قلب

ادميتك ظليدركه جناب حق ادم عليه‌السلام حقنده (خلقه من تراب) بيوردى . بو اصل آدم اولان تراب احيا وانبات واماته كبى افعال ايله متصف اولديغندن آدميت مظهر تجلىٔ افعال اولدى . بو اماته واحيا وتمزيج وتبديل كبى افعال قلبده‌ده واردر . زيرا قلب تقاضاء اسمائيه حسيله ورود ايدن تجلىٔ افعال ايله بدنده شرايين وعروق ولفاف واسطه‌سيله احيا واماته وتمزيج وبعض مواد رديه‌يى اخراج ايله مشغولدر . هرحالده قلبك مورده تجلىٔ افعال اولديغى وارستهٔ احتجاجدر . بو بياندن استفاده ايله قلب ظل ادميتدر .

روح

بزم روحمز دخى شمس كليهٔ محمديه‌نك ظليدر . فقط صفات ثبوتيه نسبتيله وابراهميت طريقيله كلديكندن ابراهيميتك ظلى دينيلور .

حقیقتده شمس کلیهٔ محمدیه‌نك کولکه‌سیدر . بولطیفه‌ده‌ده استفاضه نسبت محمدیه ایله تحری ایدیلدیکندن میانه‌ده شیخ توسط ایتدیریلیرکه استفاضهٔ نسبت محمدیه ایله جاری اولسون . بزم سرمزده شمس کلیهٔ محمدیه‌نك ظلیدر . فقط شئونات الذات نسبتیله کلمشدر .

سر ظلینك ، ظلیدر . « ظل اول قلب » « ظل ثانی روحدر » . زیرا سر وجود ایله شهود یعنی نبوت مبدانده برزخدر . دینلسه‌که برزخ توحیده صالح دکلدر . ممتزج اولدیغی ایچون دینیلورکه برزخدن ایکی طرفی تجرد ایدرسه عین توحید اولور . ایشته بو نسبت بین المتنسبین « صفات سلبیه وثبوتیه » تجردی توحید محض اولور .

بوایکی رنکلی صفاتك میاننده واقع ذاتیمدر .. بوقسه شئونات الذاتی (روح ، خفی) اعتبار اولنور بوایسه ذاتك غیری دکلدر .

موسی علیه السلامدن نملین تجردی روح وخفینك تجردی دیمکدر . ابراهمیت وعیسویتدن تجردی ارواحك انواع شجرتدن یعنی اختلافندن دیمکدر .

موسی علیه السلام شئوناتنك طور سرنده توحید انانیتی مطلب اولان نور ، جزئی وکلی طریقه‌سیله اولمدیغی کبی بونده خواص مکاندن اولان شرق و غرب دخی تصور اولنه‌مز . بلکه اشبو شئونات ، آفاقی وانفسی محیط طریقه‌ده‌در . حلول

واتحاد ومحیط ومحاط طریقیله دکلدر . زیرا محدود دکلدر . غیریت وعینت طریقه‌ده دکلدر . زیرا توحید ، اضافاتی اسقاط ایدر .. ایشته بومذکوراتك اسرار توحیدی‌که اوتوز آلتی نوع توحیددن شئونات ذاته تعلق ایدن اشبو توحید انانیته وادیٔ موسویتده ظل محمدینك مفتاحنك لزومی لابددر .

و کذلك سائر انبیای عظام صلوات الله علی نبینا وعلیهم السلام حضراتی هر هانکی مراقبه اولور ایسه اولسون او لطیفه‌ده او نسبتك واو وادیٔ امتك شجرهٔ صلاحیدر . مثلا کلامه وادیٔ قده شجرهٔ موسویٔ لسان مورد اولدیغی کبی منشأ بولونمش اولان خنجره‌دن ظل صوت واسطه‌سیله اشبو نبوت مورد سابقی اولان لسانده تشکل ایده‌جك حروفك مخارجی (عیسویت و ابراهیمیتدر) دخی مشتاقدر .

کذلك مخارج اسرار و مهابط انواع ، الماع واشراقده سر ظل حکمنده اولان شیخك وجودینه محتاجدر . البته صوت حرف ایچون مخارجه محتاج دکلدر . ولکن صوتسز حرف ایچون وجود اولماز . اما عیسانك ابراهیمه نسبتی نون حرفنك لسانه نسبتی کبیدر . لکن منشأ جهتنده برنسبتله متحد اولور . خفیمزده شمس کلیهٔ محمدیه‌نك ظلی اولوب بالکز صفات سلبیه نسبتیله کلمشدر . ارتق اخفاده حکم واضحدر .

جناب حقه الك قریب قلبدرکه قلب فیض اقدسدر . « کن » امر تجلیسی اولا قلبه ظهور ایدوب عین متجلی ایله برکونیت

وشيئيت اكتسا ايتدى. روح اوشى ايله جناب حق ميانه‌سنده بر نسبتدن عبارتدر. بعده اول شيئيت سره نزول ايده‌رك شئونات الذات اولدى‌كه بر وجود ذهنى وبر صورت ذهنيه قبيلندن اوله‌رق كأنه تخم مزروعه‌نك نما بولان فلیزی كبی كوروندى. بعده مرتبهٔ خفى‌يه نزول ايتدى. اغصان پيدا ايدوب بر اغاج حكمنى قزاندى. يعنى كليت وجزئيت وسائره اوصاف حوادث اكتسا ايتدى‌كه بونلرك كافه‌سى جناب حقدن مسلوبدر. وصفات سلبيه خفينك نسبت وتقاضاسيدر وبزى جناب حقدن تميز ايدن صفات سلبيه وخفيدر. حق مجهول طرفنه فكرمزى صرف ونوم ويقظه‌من وسمعمز وبصرمز كافه‌سى صفات سلبيه تقاضاسى اوله‌رق بزده پيدا اوليور. زيرا جناب حق بزم كبى كورمز وبزم كبى استماع ايتمز. بلكه آنك سمع وبصرى قديمدر. يالكز بو سمع وبصر حادثمز ترقى ايدرسه صفات ثبوتيه‌يه واصل اولور. اشبو سالك مترقى حقنده جناب حق (كنت له سمعاً وبصراً ويداً مؤيداً ورجلاً ولساناً) بيورركه لسان خاصده بو مرتبه‌يه «قرب نوافل» اطلاق اولنور.

حتى بد صحيح صاحبى تعبيرى اشبو (كنت له يداً) سرينى احراز ايدنلر ايچوندر. اول شئ خفى‌يه نزولدن صكره اخفايه نزول ايده‌رك اخفادن تام وجود ايله «فيكون» ميدانده كورونور. زيرا اخفامز نفسمزه اك قريب بر لطيفه‌دركه شدت قربندن اخفا اولمشدر. اخفا نفسمزه متوجهدر. نفسمز آنك ماده‌سيدر.

بو صورتده عالم كونه اك يقين اخفامز اوليور. كورولمزمى كه باصره‌مز بزه اقرب اولمسيله برابر آنى رؤيت عديم الامكان وغايت مستحيلدر. ماحصل كلام بزم فعلمزى وحركاتمزى ميدانه منتظماً اخراج ايدن اخفامزدر. قلب جناب حقه اك قريب وبزه اك بعيددركه صرف باطندر. فقط اخفا قاب قوسيندركه بر طرفى باطن وبر طرفى ظاهردر. زيرا عالم كوندن اولان نفسه ناظردر. اخفا بر طرفى قرمزى جاملى وبر طرفى بياض جاملى بر فنار كبيدر. قلب اولدر، اخفا آخردر. قلب باطندر، اخفا ظاهردر. لطائف خمسه‌نك بدنده آثار تصرفلرى نه‌در. بيانمز وجهله قلب بدنده اجزاء وجوديه‌يى تمزيج وتبديل ورد ايله متصف بر عامل كبيدر.

روح حيات وسائر حالات روحانيه‌يى تهيه ايله مشغولدر. خفى صرف فكر وتقليب فكر ايله مشغولدر. سرده دانش وعلم پيدا ايدر. اخفا ايسه سر وخفى اولان شئ معقولى ظاهره اخراج ايدر. عيسويت وموسويت وبونلرك امثالى سروخفيمزك اوزرنده بر پيغمبر وار ديمكدر. بلكه نسبت عيسويت ونسبت موسويتدن استفاضه ديمكدر.

زيرا عيسى وموسى وسائر انبيايه نسبتمز شرعاً ثابتدركه انبيادن بريسنى انكار كفردر.

(آمن الرسول بما انزل اليه من ربه والمؤمنون كل آمن بالله وملئكة وكتبه ورسله لانفرق بين احد من رسله) برده بو

انبیایه نسبتمز هانکی وجودلرایله اولدیغنی بیاندر. آنك ایچون قلبده جناب حقه واصل اولسه اول ولی ، مشرب آدمی اولور. ووحده واصل اولسه مشرب ابراهیمی اولورر . سائرلریده بو قیاس ایلهدر . فقط آدم علیه‌السلام ایله ابراهیم علیه‌السلام میانه‌سنده مرور ایدن انبیای ذیشان آدم علیه‌السلامك رشته وصحفی اوززه‌در . ابراهیم علیه‌السلام ایله موسی علیه‌السلام آره‌سنده مرور ایدن پیغمبران ابراهیم علیه‌السلامك نسبتی اوززه‌در . سماء دینده محمد علیه‌السلام شمس اولوب انبیای سائره نجومدر . البته شمسه نسبت کبرامز اولدیغی کبی نجوم سائره‌یه‌ده بر نسبتمز واردر . اسرار مراقبات ، وجدانیاتدن عبارت اولدیغندن یقینیاتدر . استدلال ایله بیلنه‌مز. بلکه ترقیات معنویه ایله بداهة باطنده ظاهر اولور . عطش وجوع وسائر امور وجدانیاتی ادراکده دلیل و احتجاجه مساغ وارمیدر . وبو اسرار مراقباتك قرآن کریمده براهینی واردر . فقط سر و باطن اولدیغندن ذوقاً آکلاشیلور .

سالك ذکرده تمکین و رسوخ بولمق ایچون کثرت ذکر ایله مشغول اوللیدر وبو رسوخ و تمکین قلبك حال و ذکرنی اجزاء بدنه دوکلك ایله اولور. زیرا قلب شمس محمدیه‌نك ظلی اولدیغندن عین ذکر اولمشدر . فقط اول ظلی قالبه مد ایتمك بهمه‌حال اجزائات بدنك وعضلاتك ذکرایله تحریکی ایله اولورکه قلب مرآتنه نظرایله اولان کثرت ذکر طبقی آنك حالنی و اول

ظلی قالبه افراغ ایدر . بونك خارجده تمثیلی مثلا : قلباً حسن خطی بیلورسك و اول حسن خط وجود ظلی اوله‌رق قلبنده منطبعدر . بناءً علیه مجردقلبده حسن خطك انطباعنده‌برحکم وفائده یوقدر ، بلکه مرآت قلبکده حسن خط منطبعه نظر ، جوارحك کتابتله کثرت اشتغالیله اول‌وجود قلبنك خارجه علی طبقه اخراجنده حسن و مدح واردر . واول خارج عین صورت قلبیه‌یه موافقت ایده‌بیلور . ایشته جمیع اجزاء بدنیه‌یی ذاکر ایتمك بو یولده ظل قلبك بدنه امتدادی ایله اولور . هر لطیفه‌ده ظلدن مراد حضرت شیخدر . حین مراقبه‌ده عارض اولان غیبوبت حالی بین‌النوم والیقظه اولور. اکرچه یقظه‌حالنه نوم‌غلبه ایدرسه بوحاله‌حضور اطلاق‌اولونور. واکر نومی حالنه یقظه‌سنه غلبه ایدرسه حال استغراق تعبیر اولونور . بسبتون نوم کبی دکلدر . وبو استغراق حالی چوق وقتلر امتداد ایتمز . آنك ایچون مراقب حضور و مساعده بولدیغی‌وقت مراقبه‌ایله مشغول اوله‌جقدر. زیرا امور معروضهٔ خمسه‌یی ادایه وسائر امر معیشت واتفاقی تهوینه‌مانع اولور درجه‌ده مراقبه تجویز ایدیله‌مز . وبواستغراق حالندن برکونا علوم سنوح ایدر . درون رساله‌ده اشارت ایدیلان مراقبهٔ معیت و مراقبهٔ محبت (والله اعلم حیث یجعل رسالته) نظم جلیلی نورندن اقتباس ایدیلن مراقبهٔ رسالت (ویلقی‌الروح من امره علی من یشاء) آیت کریمه‌سندن اقتباس ایدیلن مراقبهٔ اولوالعزم لزوم کورولدکجه انشاءالله ایلروده یازیلور .

مراقبهٔ الثبوت فى الوجود

قلبه اولان مراقبه

اشبو مراقبه‌ده سالك اشتغال ذكر زمانيله ذكردن فراغى زمانده مخيردر. ذكره اشتغال اثناسنده مراقبه رابطه مقامنده‌در. اون دقيقه قدر هر بر لطيفه‌ده مراقبه ايدرك اسلوب سابق اوزرينه ينه ذكره مبادرت ايدر . ذكرسز مراقبه‌ده يكرمى درت ساعت ظرفنده نه‌قدر حضور بوله‌بيلور ايسه اوﻟﻘﺪر مشغول اولور .

(مراقبهٔ مطلقه) منشأ طرفندن فيض الهينك مقامات مرتبه‌دن متسلسلاً مورودلرى اولان لطائفه جريان وورودنى ملاحظه‌در . (لطيفهٔ قلبده مراقبه) ذات البحتدن وارداولان فيض الهينك اولا تجلى افعاله اندن ادميت مقامنه آدمينك اسمايه اولان علمنك نسبتندن آدمينك ظلنه وارداولور بومقامده ظلدن مرائى حضرت شيخك قلبيدر. ظلدن مورد فيض اولان قلب سالكه جريان ايدر. وورودنى فكر وملاحظه‌دن عبارتدر .

نزم عدمزده قلب مظهر الاسما اولان آدمينك مرأت وظلالى مثابه‌سنده اولديغندن آدميت نزم بدرمزدر . زيراقلوبك استفاضه‌سى على العموم آدميتدندر . قلب يوز اسماء الهيه‌نك تقاضاسى، حسيله آثار فعليه‌يه مظهراولوب ابدانده ادوات ماديهٔ تشريحيه و حواس ظاهره وباطنه واسطه‌سيله متصرفدر . مثلا:

معده‌ده اولان تصرفاتى لفاف وشرايين واسطه‌سيله هضم ونتيجهٔ هضمى عروق و اعصابه توزيعايله تبديلات وتمزيجات طبيعيه‌دن عبارتدر .

بدنده صحت ومرض وجوع وعطش وحتى باصره‌ده ابصار وتقليب حدقه ولامسه‌نك لمسى وهلم جرا ظاهرى وباطنى كلى وجزئى معاملات بدنيه قلبك تحريك واجباريله جارى اولمقده‌در. زيرا قلب خالق مقتدر مختار حضرتلرينك مظهريت اسماسيله بدن جزئيده خليفه‌سيدر .

قلبده؛ قابضيت وباسطيت ومريديت ومقتدريت وشؤنات خالقيت ومختاريت وساير تقاضاء اسمائيه‌نك بولنمسى خلافتى مقتضاسيدر. شوراسى خفى قالميه‌كه قلب شؤنات ملكوتيه‌دن برلطيفه اولديغندن بدن جزئيده حقيقتده جناب حقك خالقيتيله بر ملك حكمنده اولوب جنود الـهيه‌دندر . مقتدريت وخالقيت وامثاليله توصيف مظهريت علاقه‌سيله مجازدر . شؤنات تعبيرده بونى مقيددر . بناءً عليه قلب بدنده جناب حقك تصرفنده واسطه‌در . لاسيما قلب امر رب اولان روحك تكوين طرفنه اولان وجهه‌سيدر. هرحالده مضاف اليهك فعلنك مضافه نسبتى قليلندندر نتكيم وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى) نظم جليلنك سرى بو قبيلدندر. جناب حق عليه الصلاة والسلام افندمزدن رمىي سلب واثبات ايتديلر . اشبو حكم واحدده فعل واحدى سلب واثبات جمع ضدين دكلدر . زيرا جهتلرى بشقه بشقه‌دركه فعل رمىي سلب

حقیقتده فاعل جناب حق اولمسی اعتباریله اولوب اثبات دخی حسب الظاهر رامی رسالتپناه اولمسی اعتباریله‌در . ایشته قلب ملکوتی جنود السمه‌دن اولدیغندن اسمادن وارد اولان واردات حسبیله تصرفاتده مضطر ومجبوردر. زیرا ملکوتیت حامل امردر. (لایعصون ما امرالله) کذلك قلبك جنودی اولان ادوات مادیهٔ بدنیه تصرفات قلبه سرفرو مطیعدرلر . قلب لوح افعالده تهیهٔ اولونان تصرفاتی بلا زیادة ولانقصان طبیعتیله تصرف ایدر .

قلب بزه نسبتله رددادر یعنی وصوله مانعدر . وجودبشری ایسه ازاردر . لکن قلب ایچون ایکی وجهه اولوب بروجهه‌سی حقه‌درکه باطن الرداء تسمیه قلینور : بروجهه‌سی خلقه‌درکه ظاهرالرداء تسمیه اولنور . ظاهرالرداء حسبیله مانع وصول باطن رداء حسبیله عین الوصولدر زیرا رداء قلبك ظاهری علی حسب الواردات بدنده تصرفات افعالیه ایله مشغول اولدیغندن حجابدر . خلاصه حجاب ورداء باطن اعتباریله محجوبه مشاهده‌در . ظاهری اعتباریله مانع وصول وشهوددر. حاصل کلام قلب اسما وصفاتی متلبساً خلیفه‌رب اولوب حسب الخلافة ومعاونت اسماءالله ایله بدنده متصرفدر . زیرا سرّالحق اولان آدمیتك ظلیدر . (آدم سری وانا سره ان الله خلق آدم علی صورته ای علی صفة) اوبله ایسه قلب، ارض بدن جزئی‌یه نسبتله جزئی اولوب ادوات تشریحیه وحواس باطنه وظاهره ملائکه‌سی منابه‌سنده‌در . زیرا کافه‌سی تصرفات قلبه منقاد ومطیعدرلر. سجده‌دن مقصد ذاتاً انقیاددر.

قلب عالم امکنده تراب کبیدر. نته کیم تراب تقاضای خالقیته مظهر اولوب عالم الغیبدن اخذ ایدوب عالم الشهادتده اظهار ایدر. وعالم الشهادتدن اخذ ایدوب عدمه نقل ایدر . اثبات واماته ایله موصوف اولدیغی کبی قلب عالم الغیبدن لسان خاص اوزرینه (ق) دن یعنی کلیات اسمادن اخذ ایدوب علی حسب التقاضاء الاسمائیه بدنده تدبیر و تصرف ایدر . بو حالده قلب لفظنده (لام) اول لطیفهٔ ملکوتیه اولان قلب اولوب (ب) ایسه بدن ووجود موهوبدر . قلب روحك امری اولوب روحه نسبتله کثیفدر. کذلك قلب بدندن بدل ماتحللی‌ده آلوب ملکوتیته اظاره ونقل ایدر .

قلب شکل صنوبری اولوب زمان قبضده کوچولور وزمان بسطده ایسه توسع ایدر . اشبو شکل صنوبری برطاقم غلاف ، لفاف ، اغطیه واغشیه‌دن عبارتدر .

هر بر لفك عروق و اعصابه و سائر آلات بدنیه‌یه مناسبتی اولمغله قلب بو لفاف واسطه‌سیله تصرف ایدر. بوصورتده شکل مذکوره قلب اطلاقیده وجه مشروح اوزره حالك اسمی محلنه نسبتله مجازدر .

(وجعل لی لسان صدق فی الآخرین) قیلندن اولمش اولور. قلبك روح طرفندن سکزلی اولوب اخلاق حمیدهٔ ثمانیه مکنوندر. شمال طرفنده یدی لف اولوب اخلاق ذمیمهٔ سبعه مستوردر .

روح اولدجوق مراقبه

سالكك لطيفهٔ روحه مراقبه ايده‌جكی زمان ذات‌البحتدن وارد اولان فيض آلهی اولا صفات ثبوتيه‌نك ظلی اولان ابراهيمية ، ابراهيميتك نسبت ثبوتيه‌سندن ظله‌كه حضرت شيخك روحنه اندن روح سالكه فيضك جريانی ملاحظه‌ايدر هرحالده وهرلطيفه‌ده سالك كندوسنی حضرت شيخك ظل معكوسی فرض ايدر . ابراهيت لسان خاصده صفات ثبوتيه‌نك ظلی مرتبهٔ صفانده انسان اكبر دكيلدر .

ارواح مقام ابراهيمتده نشئت وظهور ايلديكندن من جهت الارواح بدرمنزدر . بواجلدن روح الكلی و فرش اعيان ثابته تسميه قيلنور . شوراسی خفی قالميه‌كه ابراهيم اطلاق اولونان ذات اشبو مقام ابراهيمی حائز و حامل اولان بر ذات ونبی ذيشاندركه جهت ارواحده بزه بدر اولان اول ذاتدر . ابراهيميه بدر اطلاقی مصدريت ارواح كبی بعض اعتبارات ونسبت ايله‌در . ابراهيم ، اللهی بزه صفات ثبوتيه ايله بيلديرن بر حرفدر بو جهت اسرار جبروت الاعلی نامنده‌كی اُرمزده مصرحدر (واذن فی‌الناس بالحج يأتوك رجالاً) نظم جليلنك سری وبو اذان رجال بنی ارواحك مقام ابراهيميه ظهور وبدأ ونشأتی وارواحك اناوانت ايله‌امتيازی ، الست سری مقام ابراهيميده اولمسی اعتباريله‌در . رجال رجلك جمعی اولديغندن امتيازمشروحی كوستريور . ذی روحك كافه‌سنه حيات ، ابراهيميت واسطه‌سيله

وارد اولور . بو مقامده دخی تجلی يوز اسم ايله اولور . روح عالم امكنده‌ده صو كبيدر .

نته‌كيم صو (ومن الماء كل شیء حی) دليلی ايله احياايدوب ناری اطفا ايتديكی كبی روح دخی احيا واطفا ايدر . نته‌كيم ارواحك ذی‌الظلی اولان ابراهيم عليه‌السلامده اولديغی كبی‌كه (يانار كونی برداً وسلاماً علی ابراهيم) آيت جليله‌سی ناطقدر . حاصل مفاد تجليات مائيه تقاضای ابراهيميتدندر .

تجليات مائيهٔ كليه‌ده روح‌الكلی اولان ابراهيميت متصرف اولديغی كبی بدن جزئيده ابراهيميتك جنود وظلالی اولان ارواح جزئيه عنصرماء جزئيه‌ده مديردر .

سره اولدجوق مراقبه

ذات‌البحتدن وارد اولان فيض آلهی اولا شئونات ذات مقامنه آندن ظلی اولان موسويته ، موسويتدن ظلنه‌كه حضرت شيخ مراددر . سرسالكه جريان فيض ملاحظه اولونه‌جقدر . اشبو موسويته‌ده تجلی ، ذاتدن وأنيت آلهيه‌دندر . زيرا ذات شئوناتك منشأيدر . موسی عليه السلام نعلينه نظر ايتديكنده (فاخلع نعليك) سری ظهور ايتدی‌كه بو تجلی افعالدندر . (نعلين سبحات الوجه) اولان حجب ناريه وحجب نوريه‌در . مظاهر ممكناته نظر ايتديكنده علوی و سفلی ، كلی و جزئی اشيادن يعنی شجرهٔ كائناتدن (انی اناالله لااله الا انا فاعبدنی) سری ظهور ايتدی . فقط تجلی اول ربوبيتدن اولوب تجلی

ثانی حضرت الاسما اولان واحدیت والوهیتدندر . موسی علیه السلامه اولان تجلیاتك کافه‌سی اشیادن اولدیغندن موسی وتورات صرف ظاهردر. حتی موسی علیه السلامدن ظهوره کلن خوارق عادیه عصا کبی ادوات ظاهره‌دن صرف آفاقی اوله‌رق ظهوره کلمشدر. حتی بو سردندرکه قوم موسی (ارنا الله جهرةً) دیدیلر .

یعنی جناب حقی بزه جهرةً کوستر دیدیلر. لکن عیسی علیه السلام صرفا باطن وروحانی اولدیغندن احیاء اموات کبی خوارق انفسیه وباطنیه ظهوره کلدی. حتی اولقدر اکل وشربله انسیتلری یوق ایدی . لکن قومی لوازمات بشریه‌یه انهماك ایلدکلرندن احکام انجلیه اوزرلرندن رفع اولوندی. دینلرنی ضایع ایتدیلر.

عالم سر آتش کیبدر .

عنصرده نار سرك نشو ناتیدر. زیرا سرء موسی علیه السلامك ظلیدر . موسی علیه السلام کندوسی ناری اولدیغندن تابوته موضوعاً نیله قذف اولوندیلر . زیرا صو آتشی اطفا ایدر . (ان اقذفیه فی التابوت فاقذفیه فی الیم وانی آنست ناراً) آیت کریمه‌لری ناطقدر . موسویت تجلیء رحماندر . زیرا رحمن عرش اوزرنده جلوه‌کر اولدی . حالبوکه عرش الرحمن صو اوزرنده‌در موسی علیه السلامده صویه قذف اولوندی . سردده تجلی لطائف سائره کبی یوز اسماء الٓهیه ایله اولور .

خفی یه اولدیغی مراقبه

ذات البحتدن وارد اولان فیض الٓهی ، صفات سلبیه‌یه اندن عیسویته عیسویتدن ظلیکه حضرت شیخك خفیسنه اندن سالکك خفی‌سنه جریان فیض ملاحظه اولنه‌جقدر صفات سلبیه جنات حقی اکل وشرب وتحیز وتمکن وحلولدن وسائر مخلوقك متصف اولدیغی اوصافدن مثلا: عبدك موصوف اولدیغی مریدیت ومقتدریت حادثه‌دن و مثالندن تنزیهدن عبارتدر .

حضرت عیسی علیه السلام صرف ملکوتی اولدیغندن قیودات بشریه‌دن منسلخ ایدیلر . بو اجلدن استفاضه‌لری سلبیه‌دندر. عیسی علیه السلامك بشریته مناسبتی والده‌لری طرفندندر. بو جهتدن خفی ابراهیمیتك یعنی روحك سری اولوب بزه خفیدر . آدمیتله مناسبتی یوق کبی‌در. زیرا خلقت درت نوعدر . اولکیسی آدم علیه السلامك خلقتیدر . ایکنجیسی حوانك خلقتیدر . اوچنجیسی عیسی علیه السلامك خلقتیدر. دردنجیسی بزم خلقتمزدر. بو درت نوعك یکدیکرینه مناسبتی من وجه‌در. خفی عالم خلقده هوا کبی‌در . زیرا عیسویتك ظلیدر .

عیسی علیه السلام هوایه عروج ایتدیلر . نته‌کیم حدیث شریف شرفصدور ایلدی . (سمعت ان عیسی علیه السلام یمشی فی الماء ولو ازداد یقیناً لیمشی فی الهوا) یعنی عیسی علیه السلام ایشتدمکه صوده مشی ایدرمش . اکرچه یقینی مزداد اولسه هواده مشی ایدر بیورلمشدر .

اخفایه اولەجق مراقبه

ذات البحتدن وارد اولان فیض الٓهی اولا شان الجامع مقامنه اندن حضرت محمدی‌یه اندن ظلنه اندن اخفای سالکه فیضك جریانی ملاحظه ایدەجکدر . حضرت رسالتپناه افندمز مجامع الشئونات اولدقلرندن قوسینه قاب اولمشدر . زیرا شرقیده دکللردر . غربیده دکللردر. قوس ظاهر، قوس باطنی محتویدرلر. آنك ایچون انسانك اخفاسی وسطده واقع اولمشدر . علیه الصلاة والسلام افندمزدن ظهوره کلن معجزات باهره هم ظاهری هم باطنیدر . بیان اولندیغی وجهله موسی وعیسی علیهم السلام حضراتنك بویله دکلدر . اخفا عالم امکانده نفس مقابلنده‌در . (لقد جاءکم رسول من انفسکم) بیورولدی لطائف سائره‌نك اجزاء عنصریه‌نك برینه مناسبتلری اولوبده اخفانك اجزای عنصریه‌یی جامع اولان نفس ناطقه مقابلنده اولمسی اخفانك قوس محمده اولان مناسبتی حسبیله‌در .

زیرا محمد علیه السلام شان الجامعدر . عالم امری جامع اولدیغی کبی عالم خلقده‌ده جامعدر . بو مقامده تجلی ینه بوز اسما ایله‌در . کرك صرف مراقبه‌ده وکرك ذکردن اولکی مراقبه‌ده وکرك ذکره حضور بولمق شرطدر بوقسه بر اوطوروشده مجموع لطائفه مراقبه وذکر لازم دکلدر . هر ایکیسنده حضور سالك معیار طوتیلور. مراقبه‌ده احوال موت واحوال قبر واحوال صراط وحشر ومحاسبه ومعاصی (ولتنظر

نفس ماقدمت لغد واتقوالله) نظم جلیلی مقتضاسی اوزره علاوهٔ تفکر ایدیله‌جکدر .

اخوانره تفهیمی اشبو تفکز مراقبه‌دن صکره وفاتحه‌دن اول ختم شریف قرئت ایتدیره‌ن ذات جهراً اعتصام شریفه دیر . مجموع اخوانده اخفالرنده حبل متین وعروة الوثقی اولان کتاب وسنتی ملاحظه ایدر. کأنهما کافهٔ امتی ووجودمزی مستولی برنور تصور ایدرلر. تفکر واعتصام شریف اخوانلرك درسلرنده دخی معتبر وماتزم طوتیله‌جقدر .

(اللهم صل وسلم وبارك علی سیدنا محمد) لطائف اللطائفه ضرب اولونوب مجموع جنود رسل وانبیا علیهم السلام حضراتی وایچلرنده محمد علیه السلام سرداری وجمعی محتوی ملاحظه اولونه‌جقدر .

(فان جندنا هم الغالبون) نظم جلیلندن مراد جنود رسل ونوندن مراد مجموع رسلی جامع انسان اکبر اولان ذات محمد علیه السلامدر .

رسل کرام حضراتیله مناسبت محمدیه جسد محمدیده‌درکه رسل کرام حضراتنك (ج) یعنی خلاصهٔ اکل وشرب واسطه‌سیله اصلاب پاکلرندن متسلسلاً نشأت عنصریه‌ده ظهورایتمشلردر. حاصلی کلام محمد علیه السلام جسد مدخر اوله‌رق ایچلرنده موجود یعنی اجزاء فردیهٔ امکانیه اوله‌رق بشریتلری ایچلرنده موجود اولوب حقیقتلری (س) یعنی انسان کبیر اوله‌رق جمله‌سنی

حاوی بلکه حضرت آدمده بیله سر اعظم محمد علیه السلامدر . سجده‌ده‌کی سین اشبو سر اعظم روح الاکبر اولوب آدمده اولدیغی اعتباریله جسد محمدیه‌نك سینی ، میمی اوزرینه تقدم ایتمشدر . (کنت نبیاً وآدم بین الماء والطین) حدیثی بونی ناطقدر . زیرا « سین » روح الاکبر محمدیه‌درکه نشأت روحانیه اعتباریله مؤخر وخاتم اولدیغندن سین جیمدن تأخر ایدرك جسد اولمشدر . زیرا لسان خاصده (ج) اکل وشرب ومونسدر .

(وآل سیدنا محمد) لطائف جمیع جسده ضرب اولنه جقدر . انسان نسخهٔ کبرا اولدیغندن جمیع عوالم مثابه‌سنده‌در . بو صورتده کافهٔ کائنات انسانه نسبتله جسددر . آلدن مراد صدیق اکبردر . الی یوم التناد ظهوره کلن وکله‌جك امت مطلقهٔ کلیه‌در . مجمو امت ونسل پاك احمدی ومیم احمدی بیله برلکده بومقامده ملاحظه اولنه جقدر . بالکز اصحاب حضراتنك محمد علیه السلامه مناسبتلری وجود محمدی اعتباریله‌در . ینه بو وجود جسددر فقط سینك بشریته نزولی یعنی نشأت بشریتده محمد علیه السلامك ظهوریله جسد وجود اولمشدر . لکن تابعین وبزم نسبتمز جسم محمدی واسطه‌سیله‌درکه (جیم) یعنی اولاد نسل پاك احمدی و (میم) یعنی شئونات وحیه‌که کتاب وشریعتی الآن ایچمزده موجود اولوب بونکله مناسبتمز واردر . (انی ترکت فیکم الثقلین کتاب الله وعترتی) جسمك سینی ملکوتیت محمدیه‌دن عبارت اولمقله جیم ومیمك وساطتی اولمقسزین مناسبت مستحیلدر

(ج – س) دخی عروج ایتسه‌لر جسم محمدینك دارالسلام ویاخود دارالخلد اولمسی لازمکلورکه هر ایکیسی‌ده جنتدر . بویله غایت تسجیقده اولان دارالسلام ویاخود دارالخلد ظلال حقیقت محمدیه‌درکه هر ایکیسنه مناسبت نه کیفیتده اولور .

بزم بو بیسانمزده امواته رابطه ایدنلره جواب وار . زیرا برزخ قبرده روحانیتدن استفاضه ایتمك اناطولی‌ده بولنان برکیمسه‌نك استانبولده بولنان برآدم ایله مکالمه ایتمسی قبیلندن اولورکه آرالرنده برزخ بحر حائل اولدیغندن محاوره محالدر . عالم قبر عالم ملکوتك بیله فوقنده‌در . زیرا ملکلرده موتی ذائقدر .

بشریت ایله عالم قبر آراسنده تقدر بین بعید واردر . بو استفاضه تسلیم اولنمسه جواب حقك بر پیغمبر کوندرمسی لازم کلور ایدی .

زیرا روحانیت ابدیدر . اشبو مناسبت اکتساب اولنمقله عصراً بعد عصر نبی حی تعدد ایلدی .

(بعدد خلقك) قلبه ضرب اولنوب قلب ملاحظه اولنه جقدر . نسخهٔ کبری اولوبده مجموع عالم وجوددن جزء اولان آدمك کولکه‌سی قلب اولدیغندن کرك سفلی وکرك علوی مخلوقات السمیه محور قلبده دور ایتمش کبیدر .

(ورضاء نفسك) روحه ضرب اولنه جقدر . جناب حق ایچون نفس تصور ایتمك مستحیل اولدیغندن نفسدن مراد اقلیم

وجودده سر خلافتی ایده‌کلکده اولان روحدرکه اول روحه نفس رحمانی (ونفخت‌فیه‌من‌روحی) سرینك بر لمعهٔ لاهوتیه‌سی‌درده روح و نفس و قلب سازلرنجه بر ایسه‌ده بزجه من وجه مغایرتلری واردر. نفس وعقل و قلب، روحك تدبیروتصرفنه ادوات وجوارح مثابه‌سنده‌در. شیئك ادوات وجوارحی شیئك غیری دکلدر. فقط عینی ده دکلدر. (هبت الی نفس‌الرحمن عن‌جانب‌الیمن) منطوق منیفندن مراد اشبو نفخ اولان‌روحدره زیرا روح شرقی اولوب یمین طرفندن نزول ایتمشدر. فقط قلب شمالیدر. روح جناب حق عندنده‌مرضی اولدیغندن امره رمدر. نفس ناطقه‌یه روحك رضاسنی تحصیل‌ایتدیرمك لازمدر. بوده مجاهده‌یه ابذال مساعی ایده‌رك نفس اماره‌یی حد اطمئنانه وراضیه ومرضیه مقاملرینه ایصال‌ایله نفسی، اخلاق وروح ایله اتصاف ایتدیرمك ایله اولور.

نفس، امزجهٔ بهیمیه و اخلاطه معکوس بر ظلی اولدیغندن مرأت طبیعتده ظهوری ظل روحه نفس اعتبارینی قازاندیردی. ظلمت طبیعتله فوق‌العاده آلوده اولان نفوس سفلیه بر غیریت وبروجود کثافتنا اکتساب ایلدی. نفس، روح، شمع‌روح ایله فتیلهٔ اخلاط طبیعیه‌نك اجتماع و اشتعالنك نتیجه‌سیدر.

روح، اب، و اخلاط، ام مثابه‌سنده‌در. امتك ظلمت بهیمیه‌یه اهما کی اخلاقنی‌ده محو و مضمحل ایلدیکندن شدت اضمحلال من حیث هی هی ام ایلمشدرکه مؤنثه علم اولان نفس

لفظی کندیسنه علم اولدی. فقط نفوس طیبه‌یه نفس اطلاق اولنمسی کون سابق ویاخود غلبهٔ استعمال ایله‌در. ماهوالواقعه نظراً (ظل روح القدس) دیمك سزادر. نفس هر حالده برزخ طبیعتدن تخلیصی ایله آکا رضاء روحی تحصیل ایتدیرمك آنجق مجاهده وریاضته اعتنا ایله اولور. زیرا روح ایله نفس آراسنده‌کی مغایرت، کدورت طبعیه‌دن ایلرو کلمشدر.

(وزنته عرشك) سره ضرب اولنه‌جقدر. (ومداد کلماتك یا ارحم‌الرحمین) خفی‌یی قوس محمدیه یعنی اخفاده درج ایله اخفایه ضرب اولنه‌جقدر. عیسی علیه‌السلام ایله محمد علیه‌السلام بیننده کلمات اولمقده فرق بوقدر هر ایکیسی‌ده کلمه‌در. کلمهٔ محمدیه وکلمهٔ عیسویه دنیلور.

جناب حق تجلی ایدنجه (جعله دکا) حضرت موسی علیه‌السلامك بنلکی پاره‌لندی. (وخره موسی صعقاً) یعنی حضرت موسی علیه‌السلامك بنلکی قالمیوب فنا فی‌اللهده فنا اندر فنا اولوب حقله باقی قالدی. (فلما افاق) وقتا که حضرت موسی علیه‌السلامك بنلکی کیدوب فنا فی‌اللهده تجلیٔ باری ایله محو مطلق اولوب حقی کوزیله مشاهده‌ایتدی ایسه (قال تبت الیك وانا اول‌المؤمنین) یعنی بنلکدن توبه‌ایدن مؤمنلردن اولدم دیدی.

استغفار

استغفار اوچ قسمدر : بری مبتدیلرك استغفاریدركه ابتدا اثنایه ایتدكلری وقت كناهلرینه استغفار ایدرلر .

ایكنجیسی: سالكلرك استغفاریدركه سلوكنده حقدن غیری نه وارایسه جهتسنه استغفار ایدرلر .

اوچنجیسی : بنلكنه استغفاردركه نته‌كیم حضرت موسی علیه‌السلامك استغفاری كبی . ای جذبهٔ الهیه ایله مجذوب اولوب جمالی حسنه حیران اولان عاشق صادقلر موسی علیه‌السلام اولوالعزم پیغمبر ایكن باری تعالی‌یی كورمك ممكن اولمه كندینی كوستر دیو مناجات ایدرمی‌ایدی . ایمدی عالم محویتدن مشاهدهٔ جمال باری هر عاشقه میسردر . كرچه بوكا تدقیق ومشاهده‌سی تحقیق مرتبه‌سنه واصل اولمایانلر قائل اولمازلر . بو آیتك معناسندن بی خبر اوله‌رق هم كندیلری مشاهده‌دن قورقارلر وهم كندیلرینه اویانلری تخویف ایدرلر .

علم

قرآن عظیم‌الشان درت علم اوزره شرف نازل اولمشدر . بو درت علمی جامعدركه ابتداسی علم شریعت ، ایكنجیسی علم طریقت ، اوچنجیسی علم معرفت ، دردنجیسی علم حقیقتدر .

علماء ظاهر انجق علم شریعتی بیلیورلر . علم طریقت ومعرفت وحقیقتی بیلمدكلرندن علم ، علم شریعتدر . وعلماء علماء شریعتدر دیه‌رك علماء طریقت وعلماء معرفت وعلماء حقیقت اولانلری كورمك وبیلمك ایسته‌مه‌مشلرسه‌ده یكدیكرینی آكلایه‌مامقدن ایلری كلن بو حال تدریجاً زائل اولمشدر . (ومایعلم تأویله الاالله والراسخون فی‌العلم) مصداقنجه باری تعالینك سرینی وكلاتی ینه كندی بیلور . وبردخی علماء راسخون بیلور دیمكدر . علماء راسخوندن مراد علماء حقیقتدر . علماء طریقت و معرفت دكلدر . كرچه علماء معرفت حقك سرینی وحكمتلرینی بیلور . اما هر سرینی وهر حكمتلرینی بیلمز . لكن علماء حقیقت هر سرینی وهر حكمتلرینی بیلور . حقدن نه علم ونه حكمت ظهور ایدرسه علماء حقیقت ادراك وتعقل ایده‌بیلیر . برشی كیزلی دكلدر . زیرا اونلر حقله قائملردر . وعلماء ظاهرك انجق بیلمسی لازمكلن شیلر سر ربوبیت وعلم حقیقتدر . زیرا دنیایه انجق سر ربوبیتی وعلم حقیقتی بیلمك ایچون كلمشمزدر . عبادتدن مراد علم وحقیقتی یعنی معبود بالحق اولان الله تعالی حضرتلری بیلمكدر . براماز خویلردن نجوب ایو خویله خویلندقدنصكره تجلیات باری ایله كندی وجودی كشف اولوب حقله قائم اولدیغی حالده عالم كبری وعالم صغرانی وجودنده بولمقدر . عالم حقیقت ایله وعلم اخلاق ایله وسر مقدرات ایله

حاصل كلام بارى تعالينك كنديسنه مخصوص اولان علملرى ايله
عالم اولان علماء ربانيون وعاشق صادقلر دائمى برفيض وحضورده
اولوب خلقك توجه والتفاتنه مفتقر دكلدرلر . علماء باطن
وارث علم نبويدر . نته كيم پيغمبر عليه السلام بيوررلركه
(العلماء ورثة الانبيا) يعنى علماء باطن پيغمبرمز صلى الله تعالى
عليه وسلمدن علم لدنىكه علم حقيقى ارث ايله اخذ ايدوب
(علماء امتى كانبياء بنى اسرائيل) يعنى علم باطن عالملرى
بنى اسرائيل پيغمبرلرى كبى در . انلرك معجزاتلرى علماى
باطن اولان امتيك كراماتلرى كبيدر . ايمدى حقيقتده علم
ايكن بونلردن بعضيلرينه امى ديدكلرى پيغمبرمز افندمزدن
ارثاً توارث طريقيله در . علم معرفت علم حقيقت علماسنك اقوالنى
وهابيه حكم قطعى ويرهرك وسيلهٔ تعريض ايتمك ارباب انصافه
ياقيشماز . بونلرك معرفت وحقيقت جهتلرينه متعلق اولان كلاملرينى
همان شريعتده يرى يوقدر ديه انكار ايتمك وفى الحال كفرلرينه
يوريمك آداب معاشرت واصلاح بين الناسلريله تأليف ايديلهميه جك
احوالدن معدوددر. اصل شوراسى ملاحظه وتأمل ايدلمليدركه
علم معرفت وحقيقت عينيله تماميله علم شريعتده بولونماز . اكر
بولونمق اقتضا ايتسه اللهك علمى آنجق شريعته مخصوص ومحصور
اولوردى . وقرآن بو درت علم اوزره نازل اولمازدى درت علم
ديهرك بوندن حصر وقصر مراد ايتميورز .

قرآنده هر علم واردر. ايشته بو علملردن نصيبى مقدارينى
استخراج واستكمال بويوك بركالدر. علم معرفت وعلم حقيقت
علم شريعته اويماز چونكه بونلرك هر بررلرى باشقه علملردر
بويله اولونجه علم معرفت وعلم حقيقت علم شريعته نصل موافق
اوله بيلور. بونلر علم شريعتده اوله نجه نه صورتله موافق ونه وجهله
مخالف اولور . كرك موافقتى وكرك مخالفتى نه ايله آكلاشيلور .
علم هندسه علم منطقه مطابق وموافق اولمديغى ايچون علم دكلدر
ديه كيمسه ادعا ايدهمز . علم معرفت وحقيقت دخى بويله در .
مطلقا ظاهره موافقتى ايجاب ايتمز علم، عدد كبى لايتناهيدر . هيچ
بر وقت هيچ بر صورتله حصر وقصر ايديلهمز . علم حقيقى
تحصيل ايچون شروط عديده واردر . آبدستى اولميان كيمسه نك
قيله جغى نماز صحيح وجائز اولمديغى كبى شريعتى بيلمه ين طريقته ،
طريقتى بيلمه ينده معرفته ، معرفتى بيلمه ينده حقيقته دسترس
اولاماز .

بو علملر بربرينك لازم و متممىدر . اداى فرائض ايله
شريعتى محافظه ايتمهينلرك طريقته سلوكى ابدستسز نماز قيلان
كيمسه نك نمازى كبيدر . علماى معرفت وحقيقتك علملرى علم
قرآنه اصلا مخالف دكلدر. بلكه قرآندن علم معرفت وحقيقتى
استخراج ايدهجك درجهده حائز اختصاص اولميانلر كندى
معلوماتلرينه قياس ايدهرك مخالف كبى كورورلر . احسان

بی پایان اولان قرآن عظیم الشاندن اهل شریعت علم شریعتی واهل معرفت وحقیقت دخی علم معرفت وحقیقتی استخراج ایدر .

(الشریعة شجرة والطریقة اغصانها والمعرفة اوراقها والحقیقة اثمارها والقرآن جامع بجمیعها) شریعت اغاجنك طریقت دالی بوداغی ، معرفت یاپراقلری ، حقیقت میوه‌لریدر .

علم باطنی انکار ایتمك اوله‌ماز . بر شیء که معنوی اولمقله برابر مادی بر اثری کورینور نصل انکار ایدیبیلیر . اولیاء اللهك کرامتی جناب حقك عنایتیله‌در . کرامت مطلقا شریعت ایله عامل اوله‌رق طریقته سلوك معرفت وحقیقته وصول ایدنلردن ظهور ایدر . بونلردن بری تام اولمدقجه کرامت ظهوری ممکن دکلدر . بونك ایچوندر که صرف ظاهر ایله مشغول اولان ذوات نه قدر عبادت ایتسه‌لر انلردن کرامت ظاهر اولماز . زیرا بو علوم سیر وسلوك ایله ممکن التحصیلدر . علم حقیقت باری تعالی حضرتلرینك کندیسنه مخصوص اولان علمیدر . عاشق الٰهی اولانلر بو دریای بی کرانك غواصلریدر . علم ظاهر او دریانك بر کناری مثابه‌سنده‌در . دریا اورته‌سنده اولان دالغیچلرك نه چیقاردقلرینی کنارده اولانلر نه بیله بیلیرمی . عجبا انلر جوهرمی چیقاریور . یوقسه آلتونمی چیقاریور . . یالکز قارشیدن کورمکله بحق کشف واستدلال قابلمیدر .

طبیعی درکه ظن ایله ویریله‌جك حکم یقین افاده ایتمز . علماء باطن کندیلرینه سنك انداز تعرض اولانلری شو سببه مبنی

درکه نظر لاقیدی ومسامحه ایله کوره‌رك انلری معذور عد ایدرلر . چونکه کندیلرینك بیلدکلری شیلره آنلرك علم و اقتداری یوقدر . علماء باطن علماء ظاهرك علمنی محیطدر . باطن علماسی علم ظاهری اکمال ایتمکله او غایه‌یه واصل اولدقلری ایچون علماء ظاهرك علمنه وقوف واطلاعلری اولمق ضروریات امورندندر . بوکا مبنی درکه علماء باطن ایچون علماء ظاهرك علمندن هیچ برشی کیزلو دکلدر . علماء ظاهر ایله علماء باطنك آره‌سنده تحدث ایدن اختلاف اساسه عائد اولمیوب حضرت خضر ایله حضرت موسی صلوات الله علی نبینا وعلیه قصه‌لرینه بکزر .

(وما رمیت اذ رمیت وَ لکن الله رمی) منطوقنجه حقیقت مسئله‌ده اختلاف بوقدر عقل معاشی لدنیاته وقوف پیدا ایده‌جك مرتبه‌ده انجلا ایتدیره‌میه‌نلر علماء باطنك اقوالی کندی علملرینه مخالف ظن و ذهابنده بولونورلر . حال بوکه بو اختلاف ، عقل معاشك مخالفتندندر .

نته‌کم مقام شریعتده باری تعالی حضرتلری یرده دکل ، کوکده دکل ، صاغده دکل ، صولده دکل ، جهاتدن منزهدر دیمك مقام معرفتده (وهو معکم اینما کنتم) یعنی نره‌ده اولورسه‌کز الله تعالی سزکله برابردر دیمك مقام حقیقتده (کل شیء هالك الا وجهه) و (هو الاول والآخر والظاهر والباطن) (فاینما تولوا فثم وجه الله) دیمکدر .

معرفت قپوسنك توحیدی بشقه، حقیقت قپوسنك توحیدی بشقه‌در .

عقل معاش مقام عشقدن صادر اولان اقوالی نصل ادراك ونه صورتله تعیین وتقدیر ایده‌بیلیر. طریقته كیروب دنیاوعقبایی ترك ایتمك وحق بولنده جمله مرادندن كچمك لازمدركه حقیقتدن نصیبه‌دار اولسون چونكه بو سرلر نفسی قربان ایتمدكجه فهم اولونماز .

(والقرآن جامع بجمیعها) بونلرك بشقه‌بشقه بر علم اولدیغنی ظاهر بر صورتده كوستر . بر كلام كه اهل اللهدن صادراولور. البته بونلردن برینه موافقدر .

انادن طوغمه كوزسزلر كاهی كورمز اشیایی
صورارسه‌ك وجه دلداری اولوالابصار الاندن صور

معلوم اوله كه علوم اوچ قسمدر لكن معلومات اعتباریله دكل . تعیین و تخصیص طریقیله . زیرا معلوماتك انقسامیله علمك انقسامی غیر محصوردر .

قسم اول علم ظاهردر . علم ظاهر ایله مراد عبادت ومعامله جهتندن مكلفه لازم اولان مسائل ایله مقید علم شرعیدر. بونك وجه دورانی تفسیر حدیث وفقه اوزرینه‌در .

ایكنجیسی علم معامله‌در .

بوده علماء آخرت قتواسندن فرض عینده بوندن معرض

اولان آخرتده مالك‌الملوكك سطوتیله هالكدر . نته‌كیم اعمال ظاهره‌دن اعراض ایدن ؛ فقهاء دنیا فتواسنده سلاطینك سیفیله هالك اولدیغی كبی. حقیقت نظر ایسه شارعك ذم ایتدیكی ریا ، عجب ، غش ، حب غلو، حب ثناء حب فخر وطمع كبی اخلاق ذمیمه‌دن اتقا ، اخلاص ، شكر ، صبر ، زهد، تقوا ، قناعت احكامنك صلاحندن ایچون بیلمدیكنه وارث اولمق اوزره علمیله عمل ایچون اخلاق حمیده ایله اتصاف وتصفیهٔ قلب وتهذیب نفسدر .

عملسز علم غایتسز بر وسیله‌در. عكسی جنایتدر. ورعسز اتقا بلا اجرت كلفتدر . الزم امور زهد واستقامتدر . بوده علم وعملیله انتفاع ایچوندر .

اوچنجی قسم علم مكاشفه‌در. بوده بر نوردر كه قلبك تصفیه‌سی حالنده قلبده ظاهر اولور .

معانیٔ مجمله‌نك ظهوریله جناب‌حقه واسماء وصفاتنه وكتب ورسلنه معرفت حاصل اولور .

و اسرارك خزینه‌سنك استاری كندیسی ایچون كشف اولونور. اسلامیته منقاد اول كه جمیع مكارهدن سلامت بوله‌سك منكرلردن اوله كه هلاكلری ایله هلاك اولورسك عارفلر بیور-مشلردر كه بر كیمسه ایچون شو علم مكاشفه‌دن بر شی بولنمزسه او كیمسه‌نك سوء خاتمه‌سندن قورقیلور .

و بو علمك علمندن انسانك ادنای نصیبی علم مکاشفه‌یی تصدیق و اهلنی تسلیم ایتمکدر . وعلمك بو قسمی علم یقینده محقق اولان مرشدلرك مقامیدر .

بر کیمسه بو مقامه واصل اولمزسه اکا اقتدا صحیح وجائز اولماز . زیرا سلوك ؛ جهالت اوزرینه ابتناء ایدیله‌من . بر کیمسه بو علم مکاشفه‌یی ادعا ایتسه حالبوکه کندوسنده علم مکاشفه‌دن هیچ برشی اولمه . آنجق کچمش ذوات کرام اولان متصوفلرك مقالاتی و سالکینك افعالی واردر . بویله اولان کیمسه هر بر حالده تابع کیبدر . حقیقت ، طریقت و شریعته عدم وقوفی حسبیله بونلری نه کندیسی کورور ونه‌ده بر کیمسه‌یه کوستره‌بیلور .

KAYNAKÇA

Akkuş, Mehmet; Yılmaz, Ali, *Sefîne-i Evliyâ, Osmânzâde Hüseyin Vassâf*, Kitabevi, İstanbul 2006.

Aydın, Abdullah; *Kur'an-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, Aydın Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 2009.

Cebecioğlu, Ethem, http://islamvetasavvuf.org/islam-ve-tasavvuf-bloglari/tasavvuf-terimleri-ve-deyimleri-s%C3%B6zl%C3%BC%C4%9F%C3%BC

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat,* Aydın Kitabevi, Ankara 1995.

Dini Terimler Sözlüğü, http://kitap.ihlas.net.tr/cgi-bin/cgi.exe/dnszlk/

Kanar, Mehmet, *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2008.

Kara, İhsan, *Tasavvuf Sözlüğü (Istılahat-ı İnsan-ı Kamil), Seyyid Mustafa Rasim Efendi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2008.

Lami'î Çelebi (Çev.), *Terceme-i Nefehâtü'l-Üns*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1872.

Mütercim Âsım Efendi, *Tibyân-ı Nâfi' der-Terceme-i Burhân-ı Kâtı'*, Matbaa-i Âmire, Cilt: 1-2, İstanbul 1870.

------------------------, *El-Okyanûsu'l-Basît fi-Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, Matbaa-i Osmâniyye, Cilt: I-II-III, İstanbul 1888.

Sami, Şemsettin, *Kamus-i Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1978.

Şeyh İsmâil Hakkı, *Kenz-i Mahfî*, Hâcı Mustafa Efendi Matbaası, İstanbul 1873.

Yılmaz, Kamil, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2009.